

קובץ גליונות

לפרשת דברים

תש"פ

י"ל ע"י ממערכת "קובץ גליונות"

k.gilyonot@gmail.com

הקובץ גליונות מופץ השבוע במהדורת מייל בלבד

ניתן להעביר לזיכוי הרבים

השבוע הודפס קובץ גליונות מורחב (144 עמ') לימי בין הזמנים

ניתן להשיגו במוקדי ההפצה ברחבי הארץ

לתרומות ולהקדשות ניתן לפנות ל: 053-3145900

לעילוי נשמת

הרבנית שינדל [יפה]
בת רבי דוד דוב הלוי ע"ה

לעילוי נשמת

הר"ר שמשון ב"ר יהושע ז"ל גוטליב
נלב"ע ט' באב תשמ"ג

לעילוי נשמת

עמרם בן שלמה ומרים
נלב"ע ד' אב תשע"א

פניה ובקשה

לקראת סיום זמן קיץ, נבקש מכל החייבים
תשלום למערכת, קניית קבצים, תרומות,
הקדשות ופרסום, להעביר את כל התשלומים
בהקדם עד לסיום הזמן.

בברכה מרובה

מערכת 'קובץ גליונות'

לזכות ולהצלחת

מיכל הענצא בת שפרה
יעקב מאיר בן פרידא לאה
שיראו ברכה נחת והצלחה

אוצר הספרים

מחבר ספר? תורם/ס? יתר?
פנה עוד היום
למערכת 'קובץ גליונות'

לעילוי נשמת

האשה בסנדה בת בנו ע"ה
נלב"ע כ"א אב תשס"ה
בנו בת צפורה ע"ה
נלב"ע כ"ב אב תשכ"ג

הקבצים הבאים

ט' אלול	כי תצא	א' תשרי	ראש השנה
ט"ז אלול	כי תבא	ח' תשרי	האזינו-שבת שובה-יו"כ
כ"ג אלול	נצבים וילך	ט"ו תשרי	חג הסוכות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:
יש לבחור בלחצן קופות נוספות,
חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכזת-ל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

גיליון מס' 393 בין הזמנים אב
תש"פ שנה שמינית

מבצע מיוחד !!!
הקדשה ע"ג הגליון בסך 100 ₪ בלבד
כל הקודם זוכה!
זכות השותפות בהפצת דברי התורה של מרן שר
התורה שליט"א תעמוד לכל התורמים החשובים
לראות ברכה והצלחה בכל הענינים
לתרומות: 053-3145900

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

עלי שיח

האם משה רבינו לבש מסכת פנים בשבת?
עובדא מרתקת ביותר, הקשורה גם לתקופתנו,
שמענו בהשגחה פרטית מכלי ראשון, מהגאון
רבי עמוס טבצ'ניק שליט"א מרבני כולל חזון
איש ומי שהיה קרוב ביותר למרן בעל הקהילות
יעקב זי"ע ולבנו מרן הגר"ח שליט"א.
וכך סיפר: לפני שנים רבות השתתפתי בשמחת
חתונה, בה גם היה נוכח מרן שליט"א. כשהרב
ראה אותי, הוא אמר לי בחיך, מקודם היה כאן
הגאון הגדול רבי דוב לנדא שליט"א ושאל אותי
שאלה יפה.

והמשיך רבינו לספר: הוא שאל אותי האם
משה רבינו הלך עם "המסווה" גם בשבת או
שהלך עם זה רק ביום חול (במאמר המוסגר
נציין, כי ברבות השנים יצא ספר "חידושי
מורנו הגאון רבי דוב לנדא" למסכת שבת
מכתביו, ושם בדף י"א ב' בהערה על דברי רש"י
שם, הוא מביא ספק זה).

"שאלתי את רבינו שליט"א" מספר הג"ר עמוס,
מה הרב ענה לו? והגר"ח שליט"א השיב בחיך,
אמרתי לו כי יש כדמות ראייה מהזוהר שכן,
והחל לומר את דברי הזוהר, אלא שמפני רעש
התזמורת וההמון אדם, לא הצלחתי לשמוע. -
מספר לנו רבי עמוס בעצבות.

הדברים עוררו עניין בבי מדרשא והג"ר מאיר
שטיגל שליט"א (שערך בשעתו חלק משיעורי
רבינו לירושלמי) אף כתב בזה דברי טעם
בספרו שומר אמת עה"ת פ' כי תשא.

במשך השנים ניסו למצוא את הראיה ללא
תוצאות אבל, הוא מסיים, לאחרונה נמצאו
דברי הזוהר, ממנו לכאורה הביא רבינו ראייה.
הוא מופיע בפרשת שלח (קס"ג א') שם מסופר
שבראשי חודשים שבתות ומועדים מתכנסים
ראשי מתיבתא אצל משה רבינו, ומתחדשים
שם חידושי תורה וכו' ומוסיף הזוהר הקדוש,
שרק את אהרן הם יכולים לראות ולא את משה
מפני שיש אותו מסוה פרוש על פניו ושבעה
ענני כבוד סביבו --- עי"ש בזוהר. ואמנם הזוהר
מיידי בג"ע אבל ההנהגה שם היא כמו שהיו
מתנהגים פה כידוע

הפלא ופלא!!! "דברי תורה עניים במקום אחד
ועשירים במקום אחר". (יש"כ לידידנו הר"ר
שמואל רוזנברג שמסר לנו את הדברים).

לרפואה שלמה וישועה גדולה
במהרה להרה"ג אליהו בן
שבע שליט"א בתושח"י

להצלחת ר' יעקב
יוסף בן שושנה

מרן שליט"א מקבל לידיו את הקובץ גליונות ערש"ק פר' 'מטות מסעי'
ומעיין בגליון "דברי שי"ח"

לזכות הבחור יצחק אייזיק בן חיה אסתר
לזיווג טוב והגון בקרוב ממש לקשר של קיימא ולבנין עדי עד

לעלוי נשמת חיים אליעזר בן יהושע צבי ז"ל ריון - כ"ז תמוז,
לעלוי נשמת יוסף בן יהודה ז"ל הרצוג - כ"ח תמוז

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com
ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

מה "קורא"?

מדי יום היה קורא מעט בכותרות העיתון היומי החרדי. (באותן שנים היה זה עיתון 'המדיע', והוא בעל שני דפים בלבד בימי חול, ובערב ש"ק שלושה דפים). פעם ציין שאילו היה מטיב לשמוע לא היה נזקק גם לכך, כי מי ששמיעתו טובה, שומע ממילא את ההכרח והנדרש. כן היה נזהר, לבל יראוהו זרים בקריאתו. פעם דברו על איזה ענין שראש הממשלה עשה, או אמר. באותה שעה נכחו בחדר, מרן הסטיפלר ובנו הגר"ח שליט"א, ושאל הגר"ח: מי כעת ראש הממשלה, עדין האישה ההיא?... (כבר חלפו שנים אחדות מאז מיהנה ג. מ. בראשות הממשלה). שחק מרן ה'קהילות יעקב' ואמר: "הוא יודע..." (כלומר, ששואל כן לבדיחות).

"הוא לומד יותר טוב ממני"

מפי הגר"ח שלום הכהן שליט"א, ראש ישיבת 'פורת יוסף' בירושלים: יום אחד ראיתי את הסטיפלר גורר סכך לסוכה. שאלתי: "הרב, למה לא הבן [הגר"ח שליט"א]?" וענה לי "הוא לומד יותר טוב ממני".

כיצד מוקדקין בקריאת שמע

בא אב עם בנו, בתלונתו שהבן בקריאת שמע חוזר על המילים כמה פעמים, מתוך חשש שהוציא התיבות מפיו שלא כראוי, והורה לו מרן שיותר לא ינהג כך וכו'.

טען הצעיר: "הלא כך נהג גם הגר"ח?...!" והשיבו מרן: "הגר"ח היה יכול. ואכן אם הייתה יכול לעמוד בזה בלא להשתגע ח"ו, ניהא, אבל בדרך כלל אינו כן". סיפורי זאת לרבינו הגר"ח קנייבסקי שליט"א, והוסיף גם כן, שבודאי אדם גדול יכול לאחוז בכל הדקדוקים, ולהישאר ברום גדלו, אבל לא כל אחד מסוגל לזה.

שניים מקרא ואחד תרגום

בשנים האחרונות היה מרבה לעיין בפירוש 'העמק דבר' על התורה. [אמר הכותב, אף אני ראיתי לא אחת לומד בחומש זה, ולימים בהביר לי מו"ר הגר"ח שליט"א, כי עבור שניים מקרא ואחד תרגום, העדיף מרן הסטיפלר את נוסח ה'אונקלוס' הנדפס בחומש 'העמק דבר', משום שהוא יותר מוגה ומדויק מבשאר החומשים].

לשיר את המסכתות

רבי זאב איידלמן סיפר, כי בימי בחירתו למד הסטיפלר מהו חינוך הבנים - להטיעם כבר מקטנות לדבקות ומתיקות בתורה. לרגל נישואי אחיו רבי פייבל איידלמן, עם אחותו של רבי שמואל גריינמן, שנערכו בוויילנא, פגש רבי זאב את הסטיפלר (גיסו של רבי שמואל). הסטיפלר הגיע למקום החופה, ומכיוון שנשאר זמן מה עד החופה, הסיר את כובעו, הניחו בצד בלי תשומת לב, ומיד שקע בלימוד (הנהגה שאפיינה אותו כל ימיו).

באותם ימים בנו הגר"ח, שהיה כבן שנתיים, שעשה את משתתפי השמחה. הללו היו פונים לינוקא, ומבקשים: "קפוץ על הספסל, ותאמר את שמות המסכתות!" והוא היה קופץ ושר את כל המסכתות, בניגון מיוחד שחיבר לו אביו, בתור שיר ערש. וכך היה מסיים למנות את כל המסכתות האחרונות במילים: "טבול יום, ידיים, עוקצין - גיב מירד עם צוקערל [תן לי את הסוכריה]..." ואביו היה משליך לעברו סוכריה, כמובטח.

מכיוון שלילדותו של הסטיפלר היו קודש ללימוד התורה הוסיף ר' זאב והסביר נטל על עצמו לעזור לזוגתו, שתנוח ולא תצטרך לקום בלילה כשהתינוקות מתעוררים, וכשהתעוררו היה מרדים אותם אביהם בשיר המסכתות הזה.

"המחבר" בן השמונה מבקש "הסכמה"

שש שנים אחר כך. ר' זאב מגיע ארצה ומבקש להצטרף לישיבת 'בית יוסף' בבני ברק. הוא נקרא לשיחה בדברי תורה עם ראש הישיבה, הסטיפלר. בבואו למבחן ישב בנו הגר"ח, בן השמונה, על השולחן לצד אביו, ובידו מחברת מכורכת בה רשם את "חידושי התורה שלו". כשנפנה ר' זאב לצאת מהבית, קפץ הילד מהשולחן ופנה אליו בהצעה רצינית: "אני כותב עכשיו חידושי תורה על מסכת פסחים. יש לי כבר הסכמות מהקליינער, ומהפערטער [הדוד] רבי אברהם ישעיה. הסתכל גם אתה במחברת וכתוב לי הסכמה..." (רבי וועלול - דער איידלמאן, עמוד 193)

בדרך לישיבה

מפי הגר"ח שליט"א: כשהייתי מגיע הביתה מהישיבה בפתח תקווה, ציידה אותי אמי ע"ה בחבילות עם מצרכי מזון, ופעם יצאתי עם שתי שקיות בשתי ידי, ואבא ז"ל שליווה אותי עד לתחנת האוטובוס ב'דרך פתח תקווה', ביקש שאותן לו חבילה אחת כדי להקל מעלי עבודת המשא.

אבל כשאמרתי לו שהגמרא אומרת, כאשר יש שתי נודות, זה גדול מזה מעט, ומכביד המשא על החמור לצד אחד, מניחין נוד קטן אצלו להשוות המשא, הסכים לדברי והניח לי לשאת את שתי החבילות. (הסטיפלר)

סיום הש"ס ומסכת שבת מתלמוד ירושלמי בביהכ"ס לדרמן

ד.ז.ס.

אתמול בבוקר לאחר תפילת שחרית ברוב עם בביהכ"ס לדרמן, עלה הציבור לאולם החדש, שם התקיים השיעור האחרון בירושלמי מסכת שבת הנאמר ע"י מורנו הנאמן האדיר רב חיים קנייבסקי שליט"א, לעי"נ אביו מרן זללה"ה. אחריו סיים את הש"ס - שנלמד ע"י מתפללי בית הכנסת לדרמן, ובני הישיבות בעיר לעי"נ מרן ז"ע כמשך השנה - הג"ר אריה שכמר שליט"א.

לאחר מכן כמשך סעודת המצווה שנערכה במקום. נמסר שיעור בעניין המדליק בשמן תרומה טמאה ע"י הגר"ח שליט"א, ואחריו נשא דברי התעוררות הג"ר ארי"ה שכמר והג"ר יעקב גלינסקי שליט"א והאריכו בעניין אמונת חכמים והתבטלות בפניהם אשר חסרה כיום ובפרט לאחר הסתלקותו של מרן הקה"י לות יעקב זללה"ה.

אח"כ עלה כל הקהל ורב לפקד את ציונו הקדוש, כאשר במקום נמצא כבר משעות הבוקר המוקדמות ביותר קהל רב מאד.

ובמשך כל היום, נראו רבים וביניהם מסלטה ושמנה של עולם התורה בעיר, וכן הבאים בהסעות מאורגנות מירושלים ושאר חלקי הארץ כשהם נוהגים לעבר בית החיים "זכרון מאיר" להשתטח על קברו של מרן ז"ע, ולשפד ש"ח לפני כותן לבות שיחוס וירחם עלינו בימים סרופים אלו.

כמו"כ התקיים השיעור הנ"ל בישיבת קהילות יעקב אשר נקראת על שם מרן ז"ע בהשתתפות ציבור אדיר של בני תורה.

מודעה זו פורסמה במלאת שנה להסתלקותו ובה מתפרסם לראשונה על יסוד השיעור המפורסם שרבינו שליט"א מוסר בכל שנה ביום היארצייט, כפי שגר הבאנו בעבר רבינו שליט"א נמנע מלמסור שיעור ברבים למעט פעמים בשנה בימי היארצייט למרן בעל החזון איש ז"ע וביום היארצייט לאביו ז"ע.

ספר תורה יכתב לזכר מרן זצוק"ל

על דעת נדליו התורה שליט"א הוחלט לחלל בספרות ספר תורה על שמו ולזכורו של מרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל, כיון לזכות את כלל ישראל במצות חשובה זו. כזכור לאחר פטירת מרן ה"חפץ חיים" ז"ע, יום מרן רבי חיים עזר גריינמן זצוק"ל כתיבת ספר תורה על שמו והפעיל לשם כך את גדולי ישראל, כשהספסוף הנכנס הועבר להחזיק הישיבות נמסר כי ספר התורה יוכנס א"ה לבית המדרש "לדרמן" אשר תורבת לאחרונה, ושם כדוע התפלל מרן ז"ע בעשרות השנים האחרונות.

אברות

● נמצא סנדל בלוויית מרן הסטיפלר זצוק"ל רשב"ם 22 דירה 3

● אבדו משקפיים בהלווייה של מרן זצוק"ל הסטיפלר זצוק"ל טל: 423884

02

טור מיוחד זה באדיבות 'הארכיון היהודי'

ליצירת קשר: ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

053-3145900 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובהיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

466

שיחת מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • פרשת דברים תש"פ

השפעת הקדושה מבית המקדש

ובאמת מן הראוי להתבונן על מה האבלות ומהו הצער, מה חסר לנו בחורבן בית המקדש. הנה מצינו שבבית המקדש היו "חלוני שקופים אטומים" (מלכים א' ו, ד), ואמרו חז"ל (מנחות פו, ב) שקופים מבפנים ואטומים מבחוץ לא לאורה אני צריך, והיינו שבנוהג שבעולם כשעושים חלון, עושים אותו רחב מבפנים וצר מבחוץ, כדי שייכנס האור מבחוץ אל תוך הבית, אבל בבית המקדש היה הפוך, חלוני שקופים אטומים, רחב מבחוץ וצר מבפנים, כי ההשפעה באה מבית המקדש אל מחוצה לו, ובית המקדש האיר והשפיע קדושה על כל העולם.

בנים שגלו מעל שולחן אביהם

ואין לנו מושג מה היא הרגשת הקדושה שהייתה אז, כי אנו לא היינו בזמן בית המקדש, אבל להמחיש הדבר נתבונן במה שאמרו חז"ל (ברכות ג, א) כי מאז החורבן בכל יום יוצאת בת קול שאומרת "אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם", והיינו שאחרי החורבן כלל ישראל דומים לבנים שהיו סמוכים על שולחן האב וגלו ממנו.

ונתאר לעצמנו, בנים עם אב, שיושבים יחד על שולחן אחד, ונמצאים ואוכלים ביחד, והם "סמוכים על שולחן אביהם" שהאב מפרנס אותם, ואין להם שום דאגות פרנסה, כי את הכל הם מקבלים מהאבא, וגם נמצאים יחד איתו, כזה תענוג! ופתאום גלו הבנים מעל שולחן אביהם, וכבר אין שולחן, ולא רואים את האבא, כי גלו בגלות, והאבא כבר לא מפרנס ולא שולח את מה שהיה נותן, ואין שום קשר עם האבא, כזה שינוי, הרי זה צער גדול מאד. זהו המשל.

והנמשל הוא חורבן בית המקדש, שבזמן בית המקדש היו כלל ישראל "סמוכים על שולחן אביהם", שקיבלו השפעה מהקב"ה על ידי בית המקדש, השפעה של קדושה, והקדושה זה דבר כל כך נעים, להתענג על השם! שזהו התענוג הכי גדול שיכול להיות בעולם, ועכשיו שחרב בית המקדש זה חסר, ועל זה אנו מצטערים ומתאבלים.

צער ודאגה על החורבן

ובשולחן ערוך או"ח סימן א' כתב "ראוי לכל ירא שמים שיהא מצר ודואג על חורבן בית המקדש", כך ראוי, לכל ירא שמים, להיות מצר ודואג על החורבן, להרגיש את הצער, להצטער, וגם לדאוג. 'מצר' זה צער על מה שחסר עכשיו, שחסר בית המקדש, 'ודואג' זה על העתיד, מה יהיה הלאה. כך צריך להיות, צער ודאגה על החורבן.

ובמשנה ברורה שם הביא מהש"ל "שבכל סעודה יאמר על נהרות בבל, ובשבת וכן בימים שאין אומרים בהם תחנון יאמר שיר המעלות בשבוע השם וגו'", וזוהי תקנה, מפני שהרי צריך להיות מצר ודואג, ובשעה שאדם אוכל הוא מרגיש טוב, וצריך שלא ישכח את החורבן, לכן אומרים על נהרות בבל, שזה תפילה ותחנונים על החורבן, וזה כמו אבלות, לחזק את הרגשת הצער על החורבן.

ובימים שאין אומרים תחנון, במקום תחנונים אומרים שיר המעלות, שבו מזכירים את השמחה שתהיה כשייבנה בית המקדש, בשבוע השם את שיבת ציון היינו כחולמים, אז ימלא שחוק פינו וגו', ומזכירים בזה כמה שאנו מחכים ומצפים כבר לגאולה ולבית המקדש.

התורה והתפילה יהיו בשמחה

וכתב המשנה ברורה שם, כי אף על פי שצריך להיות מצר ודואג על חורבן בית המקדש, אבל התורה והתפילה יהיו בשמחה.

הזהירות מונעת את הסכנה

הנה מחלת הקורונה עדיין קיימת, והיא מחלה מסוכנת, שיכולה להיות ממש סכנת חיים, רחמנא ליצלן. אבל יש אמצעים איך אפשר להיזהר, ומי שנוהר עם האמצעים הידועים, זו לא סכנה. אבל אם לא נזהרים, זו סכנת חיים ממש.

תחילת החורבן כשהובקעה העיר

ועתה אנו עומדים בימי בין המצרים, שמשבעה עשר בתמוז עד תשעה באב, ויש בהם מנהגי אבלות, כגון שלא מסתפרים, אסור להסתפר, וגם אין עושים חתונות בימים אלו.

והטעם שנוהגים אבלות כבר משבעה עשר בתמוז, הוא מפני שאז התחיל החורבן, כי בשבעה עשר בתמוז הובקעה העיר, והיינו שנפרצה חומת ירושלים, ונכנסו האויבים לתוך העיר, וזה היה התחלת החורבן. ובפשטות זה מפני שכאשר הובקעה העיר, יכלו האויבים להיכנס ולהחריב את בית המקדש, ולכן זו תחילת החורבן.

אמנם יתכן להוסיף עוד בזה, כי עצם הדבר שנכנסו הגויים לירושלים זה כבר חורבן, משום שירושלים היא עיר הקודש, ויש בה קדושה, קדושת ירושלים, כגון לענין מעשר שני וקדשים קלים, הנאכלים בירושלים, וכשהגויים נכנסו לירושלים זה כבר חילול הקדושה, וזה חורבן ירושלים, שמחללים את קדושתה.

מנהגי האבלות לחזק הרגשת הלב

ועל כל פנים כיון ששבעה עשר בתמוז הוא התחלת החורבן, שבו הובקעה העיר, לכן אנו מתחילים בו לנהוג מנהגים של אבלות.

ואמנם מנהגים אלו אינם מוזכרים בגמרא, ורק מאוחר יותר התחילו לנהוג בהם, ובגמרא מוזכר רק מראש חודש אב ואילך, שמשנכנס אב ממעטין בשמחה (תענית כו, ב), ובשבוע שחל בו תשעה באב אסורין לספר ולכבס. אבל על הזמן שקודם לכן, משבעה עשר בתמוז עד ראש חודש אב, לא נזכרו בגמרא שום מנהגי אבלות.

אמנם מסתבר, שגם מדינת דגמרא שאין מנהגי אבלות משבעה עשר בתמוז, מכל מקום אבלות בלב צריכה להיות כבר משבעה עשר בתמוז, כי הרי כל מנהגי האבלות שאנו נוהגים הם כדי לחזק את הרגשת האבלות בלב, ובדורות הראשונים שעדיין לא נתקנו המנהגים, זה מפני שאצלם הייתה אבלות בלב גם בלי המנהגים, כי בין המצרים הוא זמן של חורבן, וממילא יש בלב אבלות וצער על החורבן.

עד כדי כך שהיה מעשה לאחר החורבן שאחד תקע סכין בבטנו מרוב צער על החורבן, ולכן כתוב בשולחן ערוך (או"ח קפ, ד) שנוהגין לכסות הסכין בשעת ברכת המזון, ופירש המשנה ברורה בשם רבינו שמחה "לפי שפעם אחת הגיע אחד לברכת בונה ירושלים ונזכר חורבן הבית ותקע סכין בבטנו", והיינו שבברכת המזון, כשאמר רחם נא על ירושלים וכו', הצטער כל כך, עד שדקר את עצמו עם הסכין.

כך הייתה הרגשת הצער של החורבן! ולכן בדורות הראשונים לא היו מנהגי אבלות, כי גם בלי זה היה אצלם צער ואבלות בלב, אבל במשך הדורות נחלשו ההרגשים, והוצרכו להוסיף מנהגי אבלות כבר משבעה עשר בתמוז, כדי לזכור להצטער על החורבן.

ומראש חודש אב ואילך כבר אין זה רק מנהגים מאוחרים, אלא דין שכתוב במשנה, משנכנס אב ממעטין בשמחה, והוא גם כן לחיזוק הרגשת האבלות, וכן בשבוע שחל בו תשעה באב, יש דיני אבלות נוספים, והכל במטרה לחזק את הרגשת הצער על החורבן.

והיינו שלימוד התורה צריך להיות בשמחה, ואף שיש חורבן, מכל מקום כך הם הלכות תלמוד תורה וזהו הדין של תלמוד תורה, כמו שאמרו חז"ל באבות פ"ו שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים ואחד מהם זה בשמחה, שכך צריך להיות, **וכך היא ההלכה של תורה, ללמוד עם שמחה, תורה מתוך שמחה, שהתורה משמחת.**

וכן גם התפילה צריכה להיות בשמחה, ומה היא תפילה בשמחה? המסילות ישירים בפרק י"ט מביא מדרש: כשאתה מתפלל יהא לך שמחה עלך שאתה מתפלל לפני מלך שאין כמוהו, והיינו שהתפילה היא שמחה גדולה, שאדם זוכה לדבר אל המלך, והמלך שומע אותו, ורוצה לשמוע אותו, וזו שמחה גדולה מאד שהמלך רוצה לשמוע אותי, ואף שזה תחנונים, אבל יש לי הזכות לדבר עם המלך! והמלך שומע מה שאני מבקש, את השבחים ואת התחנונים, ומקשיב לזה.

מי שחסר לו ירושלים רואה בשמחתה

ומי שמצטער על החורבן זוכה כמו שאמרו חז"ל (תענית ל, ב) כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, ולמדו זאת מהפסוק (ישעיה סו, ז) שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה שישו איתה משוש כל המתאבלים עליה, שכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, ושאינו מתאבל אינו רואה בשמחתה.

ובאמת זה דבר מובן, כי אדם שמתאבל על ירושלים, הרי חסר לו ירושלים, והוא מצטער על חורבנה, וכיון שהוא מצטער, הרי הוא מסכן, ומן השמים מרחמים עליו ונותנים לו את מה שהוא צריך, אבל מי שאינו מצטער, שלא חסר לו כלום, ואינו מתאבל על ירושלים, כי טוב לו גם כך, לשם מה הוא צריך את ירושלים? ולכן אינו רואה בשמחתה.

מידות טובות בונות חורבות ירושלים

ועוד אמרו חז"ל (ברכות ו, ב) כל המשמח חתן וכלה כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים, וצריך להבין מה הקשר, ומדוע אם אדם משמח חתן וכלה נחשב כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים.

ונראה הביאור בזה, כי הרי החורבן היה מחמת שנאת חינו ומידות רעות (כדאיתא ביומא דף ט), ועדיין החורבן נמשך, מפני שהשנאת חינו

נמשכת, והמידות עדיין לא השתפרו, ולא מקיימים ואהבת לרעך כמוך בשלמות. ואילו המשמח חתן וכלה, הרי זה אהבת הבריות, כי הוא רוצה שהחתן ירגיש טוב, ומקיים בזה מצות ואהבת לרעך כמוך (כמו שכתב הרמב"ם פ"ד מהלכות אבל), וזהו תיקון החטא של שנאת חינו, ולכן נחשב בזה כאילו שהוא בונה חורבות ירושלים.

ואמנם לשון הגמרא הוא כאילו בנה "אחת" מחורבות ירושלים, והענין בזה כי אמנם הוא עצמו יש לו אהבת הבריות, אבל יש הרבה אחרים שאין להם את זה, ורוב הציבור לא מקיימים ואהבת לרעך כמוך בשלמות, ובגלל החורבן נמשך, אבל הוא מצידו כבר אינו אשם בחורבן, כמו שהתנאים והאמוראים והצדיקים בודאי אינם אשמים בחורבן, כי אצלם חטא החורבן מתוקן כבר, וכל מי שמתקן חטא החורבן עם אהבת הבריות ומידות טובות, נחשב כאילו בנה "אחת" מחורבות ירושלים, ומצידו כבר אינו אשם בחורבן.

חלקנו בתורתך – על ידי בית המקדש

ואנו מתפללים ומקווים שנזכה כבר בסייעתא דשמיא שייבנה בית המקדש במהרה בימינו, והמשך הבקשה הוא יותן חלקנו בתורתך, והיינו משום שכתוב (איכה ב, ט) מלכה ושריה בגויים אין תורה, שמחמת חורבן בית המקדש חסר גם תורה, כי בית המקדש השפיע שגם היה יותר תורה, וכשייבנה בית המקדש במהרה בימינו אזי יהיה גם תורה – ותן חלקנו בתורתך, וצריכים לזכות לזה.

וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, כל מי שאכפת לו ומצטער על החורבן, יש לו הזכויות לבית המקדש, והוא זוכה ומקבל השפעה של קדושה כמו שהיה בבית המקדש [ובמקום אחר הוסיף רבינו שליט"א שאמרו 'זוכה ורואה' לשון הוה, שכבר עכשו הוא זוכה לאותה השפעת הקדושה, בזכות הצער והאבלות על החורבן].

יהי רצון שנזכה לסייעתא דשמיא לקבל את השפעת הקדושה שהייתה בזמן שבית המקדש היה קיים.

לבכות על החורבן!

המשנה ברורה בסימן תקנ"א מביא בשם האר"י שבימי בין המצרים יש להתאבל אחר חצי היום ולבכות כמו חצי שעה על החורבן, והנה אם לא כואב לא בוכים, ואפשר רק לעשות הצגה כעין בכייה, אבל לא זו המצוה, אלא צריכים להרגיש את הכאב, להתבונן ולשים על לב, עד שממילא באים לידי בכייה.

ואם נתבונן על עצמנו, וכי זה כל כך כואב לנו עד כדי בכייה, הרי אנו רחוקים מאד מזה, והסיבה לכך היא מפני שיש לנו חולי הנפש, שהנפש לא מרגישה את הכאב, וכמו שיש חולי הגוף, שהגוף משותק ואינו מרגיש, ואף אם נותנים מכות לגוף זה לא כואב לו, כי הוא משותק ולא מרגיש, כך גם הנפש, אם יש מחלת הנפש, ויש שיתוק בכוחות הנפש, לא מרגישים את ההרגשים האלה.

אמנם בדורות הקודמים הרגישו את הצער על החורבן, וראיתי בעיני אדם גדול שבימי בין המצרים כשהיה מגיע בתפילה למילה 'ירושלים', היה אומר בקול בוכים, בהרגשת צער על החורבן.

ידוע גם עובדות מגדולי עולם, המהר"ל דיסקין היה גר בירושלים סמוך לכותל המערבי, אך לא הלך מעולם לכותל, מפני שחשש שלא יחזיק מעמד כשיגיע לשם. וכן ידוע שהחזון איש היה פעם בכותל, ואחר כך במשך שבועיים היה חולה עד שחזר לכוחותיו. עד כדי כך היה רושם הכאב והצער שזה עורר לו.

אאמו"ר זצ"ל למד בסלבודקה אצל רבי ברוך בער, וסיפר כי הוא זוכר איך שרבי ברוך בער היה בוכה בתשעה באב, והוריד דמעות מצער על החורבן, כי הוא הרגיש שזה חסר לו! בעל מדרגה של אמונה מרגיש שזה כואב לו, ובוכה ממילא, לא בצורה 'מלאכותית', אלא ממילא, בדרך הטבע מתעורר לבכייה.

וכן אני זוכר כשהגענו לארץ מחוץ לארץ, בפעם הראשונה שהגענו לכותל המערבי, אאמו"ר זצ"ל כשראה את הכותל, פרץ בבכי! כי הוא הרגיש את החיסרון, ונזכר בצער על החורבן.

אלו הם בעלי מדרגה באמונה, שאכפת להם על חסרון הקדושה.

(משיחות רבינו שליט"א)

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת **חיה אדלר** ע"ה
בת החבר ר' **רפאל מרדכי בר זללה** ה'
נלב"ע ה' מנ"א תשע"ה - תנצב"ה

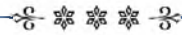
לעילוי נשמת
רבי **חיים** בן רבי **יחיאל** זצ"ל
נלב"ע ר"ח מנחם אב
תנצב"ה

לעילוי נשמת הרה"ג
רבי **יהודה יצחק אדלר** זצ"ל
בן יבלחט"א הגאון רבי **קלמן** שליט"א
נלב"ע ג' מנ"א תשע"ט - תנצב"ה

לעילוי נשמת רבי **שמואל**
ב"ר **יצחק אפשטיין** זצ"ל
איש אמונה של גדולי ישראל
נלב"ע ד' מנ"א תשע"ג - תנצב"ה

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

סופר סת"ם שרננו אחריו ולא השתמשו

במזוזותיו ואח"כ מסר נפשו על קידוש ה'

הָבו לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנָבִינִים וַיְדַעִים לְשִׁבְטֵיכֶם
וְאֲשִׁימָם בְּרֹאשֵׁיכֶם (א-יג).

רש"י: וידועים לשבטיכם. שהם ניכרים לכם, שאם נא לפני מעוטף בטליתו, איני יודע מי הוא, ומאיה שצט הוא, ואם הגון הוא, אכל אחס מכירין זו, שאחס גלחת אותו, לכך נאמר וידועים לשבטיכם.

שאלה:

סופר סת"ם שרננו אחריו שלא מקפיד על שתיית יין נסך. ומחמת הרינון היו תלמידי חכמים נמנעים מלקנות את מזוזותיו למרות שהיו מהודרות בתכלית, והכתב היה יפה מאד, והנה כעבור זמן מסר נפשו על קידוש ה', האם זוהי ראייה שהרינון הקודם היתה עלילת שקר?

תשובה:

כתבו התוס' בעבודה זרה (דף נח ע"ב ד"ה כתב) פעם אחת היה בורו של ישראל מלא יין, ובא אנס אחד ונתן ידו לתוכו, להכעיס [דבכה"ג לא גזרו רבנן, כמבואר שם בתוס']. והיה שם זקן אחד ירא שמים שסופו נהרג על קידוש ה' בעו"ה ושמענו שלקח מן היין לכלי ושתה ממנו בפני האנס כדי שלא יהיה רגיל לעשות כן לישראל אחר, עכ"ל הר"י. וכתב על כך החתם סופר דמה שצינו התוס' שסופו שנהרג על קידוש ה' רמזו לנו, אילו היה ח"ו נבשל ביין נסך. תקרובת לע"ז ואבזריהו, לא היה זוכה להיות קרבן תמיד לה' עולה על קדושת ית"ש, עכ"ל. לפי זה יתכן שבמקרה דידן שלבסוף מת על קידוש השם, נתברר שהרינון מוטעה, כי אילו היה נבשל ביין נסך לא היה זוכה להיות קרבן תמים לה'.

יש לשאול מה הדין ביין ספק נסך וראו את גדול הדור שותה ממנו האם נוכל להוכיח מכך שהיין כשר ואין בו איסור, כי אילו היה יין נסך לא היה החכם נבשל בו, כי הרי אין הקב"ה מביא תקלה על ידי צדיקים. ויתכן דכשם שאין מבררים איסורים על סמך רוח הקודש כי לא בשמים היא, כך אין לסמן סימנים על סמך שאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים, אולם שאני עבודה זרה דלא יתכן דיזכה לקדש שמו יתברך, שהחתם סופר מעיד דזה לא בשמים היא אלא בארץ.

סופר סת"ם קל דעת שכתב מזוזות,

וחזר בתשובה, האם יכול למכרם ביוקר

שאלה:

מעשה בסופר סת"ם שלמד כל היום, ובלילה היה כותב סת"ם, וברוב הפעמים נמשכה כתיבתו עמוק לתוך

הלילה, ועקב כך היה קם לאחר זמן קריאת שמע, כשנודע הדבר לרב המקום, אמר לו, אמנם המזוזות והתפילין שלך כשרות, אך אתה לא יכול למכרם במחיר יקר כמו שלוקח סופר ירא שמים, אלא כפי המחיר שלוקח סופר קל דעת.

הלה שתפס את עצמו על חומרת הדבר שהוא עושה חזר בתשובה שלימה, וקיבל על עצמו כתשובת המשקל, לקום כל יום ולהתפלל כותיקין, ולקרוא קריאת שמע מצוה מן המובחר עם הנץ החמה, ועתה שואל, לאחר שחזרתי בתשובה, ואמרינן ביומא (דף פו ע"ב) שגדולה תשובה [מאזהבה] שזדונות נעשות לו כזכיות, וכשחזר בתשובה מיראה, זדונות נעשית לו כשגגות. האם יכול על סמך זה לחזור ולמכור את המזוזות שכתב בשעה שחטא, כמזוזות מהודרות, שכתבן ירא שמים, שהרי החטא נתכפר לו?

תשובה:

נראה שהחזר בתשובה שזדונות נעשית לו כזכויות, אינו אלא לגבי דיני שמים ומכאן ולהבא, אבל כאן בארץ אי אפשר לדון על פי כך, ואע"פ שזדונות נעשות לו כזכויות, כל זה מכאן ולהבא, אבל לא למפרע, ולכן חייב למכרם כתפילין של קל דעת. (חש"ח נח ע"ב).

בעלי הדינים נחלקו בפירוש

פסק הדין, האם הדיין יכול לפרשו

וְאֶצְוָה אֶת שְׁפָטֵיכֶם בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר שְׁמַע בֵּין אֲחֵיכֶם
וּשְׁפָטֶתֶם צָדֵק בֵּין אִישׁ וּבֵין אֲחִיו וּבֵין גֵּרוֹ (א-טז).

רש"י: ואלוה את שפטיכם. אמרתי להם הו' מחוננים גדון, אס נא דין לפניך פעם אחת שמים ושלש, אל תאמר כבר נא דין זה לפני פעמים הרבה, אלא הו' נושאים ונותנים בו (ספרי טז).

שאלה:

שני בעלי דינים קבלו על עצמם בורר יחיד, שיפסוק להם הדין, ואפילו על פי פשרה, כפי ראות עיניו, הדיין פסק הדין, וכתב להם פסק דין, והדיין כתב בפסק הדין שהנתבע פטור, אך צריך לפייס את התובע בדיני שמים, וכעת נחלקו התובע והנתבע, התובע טוען שכונת הדיין לפייס היינו בממון, שבדיני שמים חייב הנתבע לשלם, והנתבע אומר שכונת הדיין, שחייב לפייסו ולבקש מחילתו, ומעולם לא התכוון הדיין לממון, וממילא הוא מבקש מחילה מהתובע, ואם התובע אינו מוכן להתפייס הרי הוא אכזרי, ויצא ידי חובתו בבקשת מחילה שלש פעמים, כמבואר בשולחן ערוך (אור"ח סימן תרו

ד"ט).

שאלו את הדיין מה הייתה כוונתו, הדיין ניסה להזכר בפסק הדין, ולבסוף אמר שכוונתו הייתה כדברי התובע לפייסו בממון, ולא בדברים בעלמא, האם הדיין נאמן?

תשובה:

הרמ"א (חרי"מ סוף סימן כג) כתב בשם הרשב"א שהפשרן לאחר הזמן, אינו נאמן לפרש דבריו למה התכוון. ובש"ך (סק"י) הביא בשם מהריב"ל (ח"ג סימן קיט) שאפילו פשרן אחד נאמן לומר לכך נתכוין כמה שנכתב בשטר פשר, דכיון דלא נתפרש ה"ל כאילו לא דן, וכיון דלא דן אכתי נשאר הרשות בידו לחזור, והרשב"א מיירי כשאותו כתב אינו סובל פירוש אותו תוספת או גרעון, מה שאין כן המהריב"ל מיירי כשהכונה שאומר אינה תוספת או גרעון רק ביאור הדברים.

ובפתחי תשובה (סק"ד) כתב בשם הברכי יוסף (שם אות ח), שהמהר"ש בן חסון (בית שלמה חרי"מ סימן א) ולמהר"א הכהן פרחיה (זכרון דברים דף י"ט), כתבו שלדעת הרשב"א אין הדיין יכול לפרש דבריו, וזה שלא כדברי המהריב"ל.

עוד הביא בשם המהר"ם מינץ (סימן ק) שאין הדיין נאמן לפרש דבריו, והביא ראיה מבבא מציעא (דף פו ע"א) דפליגי מתיבתא דרקיע עם הקדוש ברוך הוא בספק קדמה בהרת לשער לבן. ספק מאי, הקדוש ברוך הוא אומר טהור, מתיבתא דרקיע אומרים טמא, אמרי מאן מוכח. ואי הוי תלי בדעת מאן דכתב וחתם הפסק, אם כן הכא נמי הקדוש ברוך הוא כתב ונתן התורה, ולא הוי פליגי עם קודשא ב"ה, אלא פליגי לפי המשמעות התורה שנתן לנו הקב"ה איך פירושו, וזה העמידו ברבה בר נחמני. וכן הדין לגבי פסק דין.

וראיתי בנימוקי עטרת ראשי אבא מאר"י זלה"ה שכתב בשם גדול בדורו מהר"א יצחקי זלה"ה, שדחה ראית מהר"ם מינץ, שהרי מבואר בריטב"א בעירובין (דף יג ע"ב, וכן הוא במדרש שוחר טוב תהלים יב ד) על הגמרא שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו, והללו אומרים הלכה כמותנו, יצאה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלקים חיים הן, והלכה כבית הלל. שאלו רבני צרפת ז"ל היאך אפשר שיהיו שניהם דברי אלהים חיים וזה אוסר וזה מתיר, ותירצו כי כשעלה משה למרום לקבל תורה הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר, ושאל להקב"ה על זה, ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם. א"כ אין ראיה משם דההיא טעמא דלא בשמים היא, וכבר נחלט הדבר לחכמי הדור.

ובשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ק ח"ב סימן יד) הביא, שבדרשות הר"ן פירש דהקב"ה נתן התורה כפי הכרעת שכל אנושי. ע"ש. ואם כן אין ראיה למהר"ם מינץ, על כל פנים המהר"ם מינץ אמר שאין הדיין יכול לפרש דבריו. ולכאורה לפי זה בענינו הוא ספק אם הדיין יכול לפרש דבריו, ולכאורה אי אפשר להוציא ממנו ממון, אלא אם

ידונו מחדש. (חש"ח עירובין יג ע"ב).

האם לומר לקונה בעוד כמה ימים יהיה מבצע הוצלה

ואצוה את שפטיכם בעת ההוא לאמר שמע בין אחיכם ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו (א-טז).
שאלה:

ראובן בא לקנות מוצר מסוים בחנות, הזבן [שעובד כשכיר] יודע שבעוד מספר ימים מתכוון בעל הבית להכריז על מבצע הוצלות, ומה שנמכר היום במאה שקלים ימכר בעוד שבוע בחמישים שקלים, האם רשאי לגלות את אוחזו של הקונה או לא?

תשובה:

אסור לזבן להפסיד לבעל הבית, ולכן אם בא בעת לקוח המוכן לקנות במחיר של היום, אסור לגלות לו שבעוד מספר ימים תהיה הוצלה, כי מאי חזית להיטיב עם הלקוח, ולא עם בעל החנות. אבל אם הקונה הוא תלמיד חכם, מסתבר דיאמר לו, כי כולם חייבים בכבודו ובפרנסתו, וכעין המבואר במסכת כתובות (דף קו ע"א) שרב נחמן הקדים דין תורה של אדם מסוים, כי סבר שהוא קרובו של רב ענן, ועשה דכבוד התורה עדיף מעשה של מצות הדיינים ד'ושפטתם צדק' [פרשת דברים א-טז]. וכתב הריטב"א דעשה דכבוד תלמיד חכם עצמו הוא עשה דאורייתא, מה שאין כן של קרובו הוא רק מדרבנן, ומצאנו במסכת בבא בתרא (דף כב ע"א) רב דימי מנהרדעא אייתי גרוגרות בספינה, א"ל ריש גלותא לרבא: פוק חזי אי צורבא מרבנן הוא נקיט ליה שוקא [הכח שלא ימכור איש בעיר גרוגרות אלא הוא, רש"י]. כמו כן אם הקונה הוא קרובו של הזבן אפשר לומר לו על ההוצלה, משום 'ומבשרך אל תתעלם'.

להודיע לחולה שהטיפול בבית הספר בחינם

והנה מעשה שהיה ברופא שינים שעובד במרפאה פרטית אחר הצהריים, ואילו לפני הצהריים מרפא ילדים בבתי ספר, מטעם הממשלה חינם אין כסף, והנה הופיע אחר הצהריים אדם עם בנו הקטן לקבל טיפול שיניים, כי אינו יודע את זכותו לקבל טיפול חינם במרפאה בשעות הבוקר, והורינו לרופא שחייב לגלות את און האב על האפשרות לקבל טיפול חינם בשעות הבוקר, אף על פי שגורם בזה הפסד למעביד הפרטי של אחר הצהריים.

ואינו דומה לנידונו, דשאני התם שלאבא יש זכות לקבל טיפול שיניים חינם מטעם הרשות הממשלתית, והאבא אינו יודע שהממשלה משלמת עבורו, ולכן חייב הרופא לגלות באזניו שיש לו זכות לטיפול חינם, מה שאין כן בשאלתינו אין לקונה כל זכות לקנות בעוד כמה ימים בזול, אלא הבעל הבית מיוחמת עצמו עושה כך, בכהאי גוונא אסור לזבן לספר זאת לקונה. (חש"ח

כתובות קו ע"א).

תשעה באב

'מצמיח קרן ישועה' - הנהגת הייחוד והנהגת המשפט

וא"כ רואים כאן בדבריו את הדמיון של הישועה לעניין הצמיחה בשני הנקודות הנ"ל, ראשית זה עניין ההעדר שכשזרע נכנס לאדמה הוא קודם נאבד לגמרי ומאבד את כל הצורה שלו ורק אחרי שהוא מגיע להעדר מוחלט הוא גודל, ושנית שגם בשעה שהוא כבר כן גדל, הוא עדיין אינו גדל בבת אחת אלא לאט לאט שלב אחר שלב.

ב

ונראה לפרש את הדברים שהנה הרמח"ל בדע"ת מעמיד שישנם שתי הנהגות שבהם הקב"ה מנהיג את העולם, הנהגה הידועה והרגילה בעולם היא הנהגת המשפט, שזו הנהגה שאנחנו מכירים ורגילים אליה, לפי הנהגה זו יש משפט והאדם נידון לפי מעשיו, וכך כל העולם כולו ג"כ נידון במשפט "מלך במשפט יעמיד ארץ" אם מקימים את התורה יש ברכה, ואם לא מקימים את התורה יש הסתר פנים, זו הנהגה שאנו רגילים אליה, לכל מעשה שנעשה בעולם יש משפט כמה ברכה כמה הסתר פנים, זו הנהגת המשפט.

אבל בנוסף לזה מבאר הרמח"ל שישנה עוד הנהגה שהקב"ה מנהיג בה את העולם, שהיא נקראת הנהגת הייחוד, דהיינו שהקב"ה ברא את העולם בשביל תכלית מסוימת שבסוף יתגלה יחוד ה' כמש"כ בנביא בזכריה (יד) "ביום הוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

הפירוש של המילים 'ייחוד השם' הוא שבהאי עלמא נראה כאילו ישנם שני רשויות ח"ו, שישנה הנהגה של טוב שזו הנהגתו של הקב"ה, ויש כח הסיטרא אחרא כח הרשע, שהוא פועל שלא כפי רצון ה' ונראה כאילו ח"ו מחולקת ההנהגה וכאילו יש רשעים שעושים כרצונם נגד רצון ה' ושייך מצב כזה של צדיק ורע לו רשע וטוב לו, וזה נראה כהיפוך של ה' אחד, אבל תכלית הבריאה היא שיתגלה שה' אחד ושמו אחד ואין עוד מלבדו, שאין שתי הנהגות בבריאה והכל בא מה' אחד, מאחדותו יתברך. ולכן אנו אומרים כל יום "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד" כדי להכיר ולדעת שזה כך, שה' אחד ואין שתי רשויות הכל בא מהקב"ה, אבל כמבואר בחז"ל כך ברא הקב"ה את העולם שיש הנהגה של רע ויש מקום לטעות, כדי שתהיה בחירה, ולכן נראה באמת שיש שתי הנהגות יש הסתר פנים, ויש מצב של צדיק ורע לו רשע וטוב לו, אבל לעת"ל נראה כיצד כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, ונראה בבירור איך ה' אחד ושמו אחד.

א

בין הברכות שתיקנו חז"ל בשמונה עשרה על חורבן הבית ועל בניינו אנו אומרים כל יום 'את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך כי לישועתך קיינו כל היום ברוך אתה ה' מצמיח קרן ישועה'.

ויעויין בסידור הגר"א (באבני אליהו) שמבאר מהו עניין הצמיחה לכאן, וכותב שצמיחה זה כגן הצומח, וכך הישועה תבוא בדרך צמיחה.

והנה אותו מטבע הלשון מופיע גם בברכת מחיה המתים 'מלך ממית ומחיה ומצמיח ישועה וכו' ברוך מחיה המתים', ובסידור הגר"א שם מבואר שתחיית המתים שייך ג"כ לכח של 'צמיחה' שכמו שכאשר מניחים זרע באדמה הזרע אמנם כלה, אבל אחר שהזרע מתכלה בסוף צומח ממנו עץ. וכמו"כ כאשר מניחים באדמה אדם מת הוא אמנם כלה, אבל בסוף כשמגיע תחיית המתים הוא צומח מחדש וזה ממש כעין הצמיחה של הזרע שלאחר שמתכלה הוא צומח מחדש, ומתבאר א"כ שהיסוד של צמיחה הוא שהדבר מתכלה מאליו אבל מהכיליון הזה צומח בסוף דבר חדש.

ונראה לבאר עניין הצמיחה האמור כאן ע"פ דברי המהר"ל בנצח ישראל (פרק לב) וז"ל, 'שכל הויה שהוא בעולם היא מתהווה מקצת אחר מקצת, כמו שתראה בכל הווית צמחים ובעלי חיים, שמתהווים מקצת אחר מקצת'. כלומר שכל המהות של צמיחה הוא שצמח אינו גדל עם השלמות שלו מתחילה, אלא צומח לאט לאט שלב אחר שלב, ורק לבסוף כשהצמיחה מגיעה אל סיומה הוא בא אל השלמות שלו, ולכן מדברים על הישועה בלשון של 'צמיחה' שהישועה ג"כ אינה יכולה להגיע בב"א, אלא היא דבר שצריך לצמות, והיא ג"כ מגיעה אט אט ממש כמו דבר שצומח שהוא מגיע שלב אחר שלב, שמתחילה הוא מתכלה לגמרי עד שנראה כאילו הוא כבר אינו קיים כלל אבל מזה נובעת בסוף הצמיחה, וממש כמו תחיית המתים שהאדם כבר לגמרי אינו ובסוף מתוך הכיליון הזה קם וצומח דבר חדש, וזה ענינו של 'מצמיח קרן ישועה'.

עוד ידוע יסודו של המהר"ל מש"כ במקומות רבים 'שההעדר גורם הוויה' כלומר שבכל דבר בעולם בתחילה קודם שתתהווה 'הוויה', הדבר הוא קודם במצב של 'העדר' ואינו טוב, וזה גופא גורם את ה'הוויה'.

ומכיון שכל תכלית הבריאה זה אותו ה'ייחוד ה' לכך הקב"ה מנהיג תמיד את העולם באופן שבסוף יבוא מצב שיתברר ויתגלה השם אחד, כלומר שמעבר להנהגה הרגילה של המשפט בעולם יש הנהגה שמסובבת את הדברים בצורה כללית באופן שהכל יוביל בסוף לאחדות ה', זו הנהגת הייחוד.

ובהנהגת הייחוד יכולים להיות דברים שאינם מתאימים בדיוק עם הנהגת המשפט, אף שברמח"ל מבואר שאין סתירה גמורה ותמיד יש קצת משפט מ"מ כן יש זמנים שבהם העולם מתנהל יותר בהנהגת המשפט ויש זמנים שהעולם מתקיים יותר עם הנהגת הייחוד, הכל לפי הדור ולפי המצב, והזמן של עקבתא דמשיחא הוא זמן ששייך להנהגת הייחוד.

אבל יסוד ההבנה בהנהגת הייחוד והאופן בו מתגלה אותו אחדותו יתברך, כיון שבאמת כל הרע שישנו היום בבריאה, הכל מכח זה שכבר כשברא הקב"ה את העולם הוא הניח בבריאה את האפשרות שדברים יכולים להראות רעים, וא"כ גם ההסתר פנים זה חלק ממה שהקב"ה ברא, והיות שבאמת הכל בא מהקב"ה, לכן גם ההנהגה שנתפסת בעולם הזה כרע היא הנהגתו של הי"ת, ולעתיד לבא יתגלה איך שמה שתמיד היה נראה ככח הרע גם זה טוב, שאותו הרע יתכלה מן העולם וזה יהיה צורה שמתגלה כבוד שמים, או שכח הרע בעצמו מתהפך לטוב ואז הרע בעצמו יביא כבוד שמים, ועכ"פ מה שברור הוא שכל הכח של רע מתקיים בעולם ברצון ה' כי בזה גופא מונח שבסוף יהיה ה' אחד ושמו אחד.

וזה מה שכתוב בפסוק בזכריה **"ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו והיתה לה' המלוכה"** שמתוך ש"עלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו" זה עצמו יביא "והיתה לה' המלוכה", וא"כ כתוב כאן מפורש שבכח הרע בעצמו (דהיינו עשיו שהוא התגלמות של כח הרע בבריאה) מונח כח הייחוד ג"כ, ולעת"ל יראו איך הכל נברא לכבודו וגם רשע ליום רע.

אבל הצורה שבה הנהגת הייחוד מתגלה בעולם זה כפי שהתבאר שהגילוי הוא במהלך של 'צמיחה' לאט לאט שלב אחר שלב, וכמו שכשלוקחים זרע וזורעים באדמה הוא קודם כל כלה, ואח"כ אותו הכליון ממש הוא מה שמאפשר את הצמיחה, ז"א שבזרע מונח כבר את כח הצמיחה אבל קודם כל צריך את הכיליון שלו ורק אח"כ הוא יכול לצמוח, כך עלינו להבין את המציאות של 'כח הרע' בעולם, שאמנם באמת מתחילה זה נראה לנו כרע, אבל לאט לאט מתגלה לנו ממש כמו דבר שצומח שגם אותו הרע לטב עביד.

ג

והנה כמבואר בפסוקים הכח של מלכות בית דוד הוא להביא ישועה לישראל, וכמו שהרמב"ם מביא שזה חלק ממה שהמשיח יעשה כמו שדוד המלך הושיע את ישראל, אבל הכח הזה להושיע את ישראל הוא בגלל שעניינה של הגאולה זה להביא את גילוי ייחוד ה' בעולם, רק שצריך את הזמן הנכון לזה.

וידוע שכל תולדות העולם מתחילה ועד סוף זה חלק מהתורה, וכמש"כ הגר"א שכל הבריאה מבראשית ועד לעתיד לבוא, הכל כבר מרומז בפרשת בראשית ובפרשת האזינו, כל קורות העולם מתחברים לדבר אחד, הכל מתוכנן מראש והכל כדי להביא את העולם לתכלית של ייחוד ה', זה הפשט הנהגת הייחוד, איך הקב"ה מנהיג את העולם להביא את העולם לתכלית.

אבל כמו שהתבאר זה לא הנהגה שבאה בבת אחת שבא מלך המשיח ופתאום הכל משתנה, אלא זה כח של צמיחה שפועל לאט לאט, עד שבסוף כל העולם מגיע לאותו התכנית.

החפץ חיים נהג לומר שהסיבה שישנם כ"כ הרבה שינויים בעולם בכ"כ מעט שנים, זה בגלל שמתקרבים ימות המשיח וכל מה שצריך לקרות עוד בעולם כדי לאפשר את ביאתו חייב לקרות, ובזה הוא הסביר אחרי מלחמת העולם הראשונה כיצד קרה שהמפה של כל אירופה השתנתה במלחמה אחת שינויים שפעם היו לוקחים מאות שנים, והיום זה לוקח כ"כ קצת זמן, ואת התופעה הזו אנו רואים היום כל הזמן איך שהדברים קורים במהירות, וכל העולם משתנה במהירות דבר שאף פעם לא היה, וודאי שאנחנו לא יכולים לעמוד על הסודות של מה שקורה בעולם, אבל זה כן צריכים וחייבים לדעת, שכל מה שרואים בעולם הכל כתוב כבר בתורה וכל קורות העולם כבר כתובים בפרשת האזינו, ומה שקורה בכלל ישראל הן הן גופי תורה, והעניינים של איך הגאולה באה אלו עניינים השייכים להנהגת הייחוד, כי כל מה שקשור לגלות וגאולה, זה הכל עניינים של אחדות ה'.

וממילא ברור מה שאומרים, את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח, שזה לשון צמיחה כי זה תהליך שצומח לאט לאט עם תכנון, כמו שכל צומח אינו צומח בב"א זה צריך את זמן הצמיחה, כך להביא את העולם לתכלית של אחדות ה' זה לא בב"א, זה בגדר של צמיחה שקורה בשלבים וכל מה שמתחולל בעולם זה חלק משלבי הצמיחה של הגאולה ועלינו לדעת את זה.

ד

עוד עלינו לדעת שלצפות לישועה זה חיוב גמור להלכה, כמבואר ברמב"ם בהל' מלכים, שזה חובה גמורה לצפות לישועה וחובה לצפות שיתגלה כבוד שמים, שיהיה ה' אחד ושמו אחד, ואם מתבוננים היטב במה שמתרחש בעולם היום רואים איך שמתקרבים לזה איך שכל מיני דברים קוראים שלא כפי הטבע הפשוט, וצריך לעורר עי"ז את ה'ציפית לישועה', שכמו שאמרנו זה חיוב גמור לדינא.

נשתדל ונוציא מהיום הזה מתוך האבילות ומאמירת הקינות את ה'ציפית לישועה', נשתדל לראות איך כל מה שקורה בעולם זה חלק מאותה הצמיחה, עד שבסוף יבא היום הזה ונזכה לישועה בקרוב בימינו.

אבלות החורבן

וועד מרבינו ראש הישיבה

הגאון רבי שלמה קניבסקי שליט"א

נמסר לתלמידי הישיבה הקדושה

התקופה בה אנו עומדים, תקופת האבלות על חורבן בית המקדש, מתאפיינת בהלכות רבות אשר נועדו להעניק מסגרת לתחושת האבלות שאנו אמורים לחוש בימים אלו. ככל שמתקרב היום המר והנמהר, בו חרב בית מקדשנו בראשונה ובשניה – חומרת האבלות גוברת והולכת, עובדה המקבלת ביטוי חיצוני בהלכות השונות, אולם אמורה לבוא לידי ביטוי כמובן, בראש ובראשונה, בהרגשת הלב.

כך, כבר משבעה עשר בתמוז – אנו לא מסתפרים ולא שומעים נגינה בכלי שיר; בתשעת הימים – ישנן כבר הגבלות נוספות, חמורות יותר. השבוע שחל בו תשעה באב – מתאפיין בחומרה נוספת, בערב תשעה באב – האבלות מתגברת, ואילו בתשעה באב עצמו – אנו מגיעים לפסגת האבלות, בחמשה עיניים, ואפילו באיסור ישיבה על כסא או לימוד תורה – כאבלים בשבעת ימי האבל ממש, ואפילו חמור מכך.

והנה, אם נתבונן נמצא, כי הציפיה לבנין בית המקדש – אינה מאפיינת בדוקא את הימים הללו. היא מלווה אותנו ברציפות במהלך כל ימות השנה: שלש פעמים בכל יום אנו מתפללים 'ולירושלים עירך ברחמים תשוב', בברכת המזון אנו מבקשים 'ובנה ירושלים עיר הקודש', וכן הלאה. הציפיה קיימת איפוא בכל יום ובכל רגע, ובכל זאת, ה'אבלות' – הינה פרק בפני עצמו.

גם האבלות על חורבן בית המקדש, כידוע, אינה נעדרת משאר ימות השנה... ישנן הלכות שונות אשר מביאות אותה לידי ביטוי במהלך כל חייו של האיש היהודי, הן אם מדובר בעיתות שמחה – אז יש להעלות את ירושלים על ראש שמחתנו, בין אם מדובר ב'זכר לחורבן' אותו אנו משאירים בבתנו במקום בולט, ובין אם בהלכות נוספות כיצא באלו.

ובכל זאת, לא הרי האבלות שבכל ימות השנה, אשר אינה מקיפה את מכלול חיי היום יום, לבין האבלות המיוחדת של התקופה הנוכחית, תקופת בין המצרים. האבלות הנוכחית – מטילה את צילה על כל אורחות חיינו, ואינה מאפשרת לנו להתעלם מקיומה אפילו לרגע אחד. בימי השגרה, במהלך ימות השנה – התפילה על בנין ירושלים ובית המקדש היא שתופסת את עיקר המקום, בעוד בימים אלו – האבלות היא שנמצאת במרכז הבמה.

משום כך, עלינו להתבונן בהבדל המהותי שבין ה'תפילה' על בנין ירושלים ובית המקדש – לבין ה'אבלות' על העדרם, ובתוך כדי כך אולי נזכה גם להבין יותר לעומק את המוטל עלינו בימים אלו, ימי האבלות על החורבן.

שכן הדבר ברור, שההלכות השונות עליהן מקפידים כולנו – אינן חזות הכל. כמובן, אנו מחוייבים לנהוג על פי ההלכות הללו גם אם אנו לא מתחברים מספיק לתחושת האבלות על החורבן, אולם ברור כי בסופו של דבר, המטרה העיקרית הינה להגיע לתחושת הלב, להרגשת האבלות על החורבן ולצער על שממון ירושלים, ואם נסתפק בקיום ההלכות בלבד כ'מעשה קוף' בעלמא – הרי שאת עיקר המטרה החטאנו...

בין תפילה לאבלות

הבה נתבונן:

נניח, שישנו אדם עני מרוד, שמעודו לא זכה לראות יום אחד של עושר. מאז שהוא זוכר את עצמו הוא מתמודד עם מצוקת פרנסה קשה, ובקושי רב מוציא את מזונותיו ומזונות בני ביתו. האם יהודי זה רוצה

להיות עשיר? בודאי! האם הוא מתפלל על כך? אין ספק! אולם האם הוא מתאבל על כך שאינו עשיר? סביר להניח שלא...

משום שאבלות, בניגוד ל'תפילה' או ל'רצון' – הינה על דבר מה שהיה ואבד. מי שהיה עשיר וירד מנכסיו ביום בהיר אחד, יכול להתאבל כל ימיו על עושרו שמלפנים. בכל פעם בה הוא יזכר בימי עושרו, כבודו ותפארתו – נפשו עליו תאבל לנוכח עוניו ומרודו. מדוע הוא מתאבל? משום שהוא היה עשיר! לעומתו, העני אשר נולד לתוך מציאות חיים של עוני – יכול לצפות ולייחל ליום בו יתהפך עליו הגלגל לטובה; הוא יכול לרצות להעשיר ואפילו להתפלל על כך מעומק ליבו; אבל להתאבל – הוא אינו מסוגל!

כשהייתי פעם בחו"ל, התארחתי בביתה של משפחה, שהוריה של האשה נחשבו בעבר לגבירים בקנה מידה עולמי. אכן, כחמש שנים לפני ביקורי בביתם – נהרגו ההורים בתאונת דרכים מחרידה, מה שחשף את הסוד הנורא: לאמיתו של דבר, הם היו בעלי חוב בקנה מידה בלתי יאמן... לא זו בלבד שהמשפחה לא היתה יכולה להמשיך לקיים את אורח החיים העשיר אליו התרגלה, אלא שהיא מצאה את עצמה חסרת כל, פשוטו כמשמעו!

כאמור, המאורע התרחש כחמש שנים לפני ביקורי בבית אותה משפחה, ובכל זאת, ראו זה פלא: הכאב לא כהה בכל אותן שנים, אפילו כהוא-זה! האשה התחתנה באותן שנים, נולדו לה ילדים, יש לה בית משלה ובעל טוב, ובכל זאת – הכאב נותר במלא עצמתו, כאילו המאורע התרחש זה עתה! גם הכאב על פטירתם הטראגית של ההורים, וגם, באותה מידה, הכאב על הירידה החדה מאגרא רמה לבירא עמיקתא!

ובכן, זוהי מהותו של 'אבל'. כשאדם מתאבל על מה שהיה לו ואבד ממנו, הוא יכול לחוש את הכאב גם אחרי שנים רבות – כאילו התרחש המאורע זה עתה... עוצמת הכאב גדולה בהרבה, והיא מלווה במשך שנים רבות!

בכל ימות השנה, אנו מתפללים על בנין ירושלים, אנו מייחלים לגאולה ולבית המקדש, אולם אנו לא מרגישים תמיד את עצמת ה'אבל'... אנו לא זוכרים בכל רגע, את מה שהיה לנו ונלקח מאתנו, משום שלאמיתו של דבר, אנו באמת נולדנו לתוך מציאות שבה בית המקדש איננו וירושלים עומדת בחורבנה! אין זה כה פשוט עבורנו להרגיש את החסר, את האבדן, את כאב ה'אבלות'!

אולם בשלשת השבועות הללו, שבין י"ז בתמוז ובין תשעה באב – עלינו להחדיר אל ליבנו את ה'אבלות'. עלינו להזכיר לעצמנו את שהיה ואיננו. עלינו לחוש כי לקחו לנו את בית המקדש שהיה לנו, ומתוך כך – להגיע לתחושת 'אבלות' על מה שאבדנו בעוונותינו!

להמחיש את מה שהיה

אלא שכאן, נשאלת השאלה: איך באמת אנו יכולים להתאבל על ירושלים? הא ניחא באשר לתפילה, ברור שכולנו מתפללים על בניינה של עיר הקודש וכולנו מייחלים להקמתו של בית המקדש השלישי מחדש. כולנו מבינים כמה אושר יהיה כרוך בכך וכמה חיינו יהיו שונים בתכלית כשנזכה להסתופף בצילה של השראת השכינה מתמדת בבית אלוקים. אולם 'אבלות'?

הלא ביארנו, כי מהותה של 'אבלות' – הינה: צער על מה שהיה לנו ואבד! ובכן, כיצד נוכל אנו, אחרי אלפי שנים בהם כבר אין לנו את בית המקדש, אחרי אלפי שנים בהן לא זכינו להקריב קרבנות בבית אלוקיננו, אחרי אלפי שנים בהן השראת השכינה רחוקה מאתנו – לחוש את ה'אבלות' על מה שהיה לאבות אבות אבותינו? כיצד נוכל לחוש כי ניטל מאתנו דבר מה שהיה לנו, בו בזמן שאנו נולדנו אל תוך מציאותו של ה'חסר' הזה?

האם באמת אנו יכולים להרגיש את תחושת ה'חסר'? האם אנו יכולים לחוש את ה'אבדן'? האם אנו יכולים בכלל להרגיש מה היה בית המקדש, מה יכול היה להיות לנו אילו זכינו, אילו?

בכדי להמחיש את הדברים מעט יותר, הבה נביא דוגמה פשוטה:

כידוע, אבותינו ירדו למצרים עם יעקב אבינו, שבעים נפש. כשהם ירדו למצרים – הם ירדו בכבוד מלכים: יוסף הצדיק היה משנה למלך מצרים, ובני משפחתו זכו ליחס כבני מלכים. כך, במשך עשרות שנים חיו להם בני ישראל בשלוה במצרים, עד אשר מתו כל בני אותו הדור, ואז – כמתואר בתורה במפורש – החל שעבוד מצרים הנורא שנמשך כשמונים ושש שנה.

האם יכולים אנו לתאר את תחושתם של בני הדור הראשון לשעבוד, אשר עד זה לא מכבר היו נחשבים מנכבדי מצרים, ועתה, לפתע פתאום, התהפך עליהם הגלגל והם היו לעבדים שפלים ומדוכאים? הלא זו היתה ירידה נוראה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא! הם בודאי התאבלו, וכאבו נוראות את מצבם, כאשר עוצמתו של הכאב הזה לא כהתה אפילו לאחר עשרות שנים!

אולם מה באשר לבני הדור הבא? האם גם הם חיו את חייהם מתוך אותה תחושה? האם גם הם חיו את אותה 'אבלות' ואת אותה עוצמה של כאב? סביר להניח שלא... הם הלא נולדו לתוך מציאות של עבדות! הם לא הכירו מציאות אחרת! הם היו עבדים מאז שהם זכרו את עצמם!

כמובן, גם הם ייחלו לגאולה וגם הם רצו מאד להיות בני חורין... גם הם סבלו תחת יד המצרים וכאב להם כאשר עינו אותם... אולם הם בודאי כבר לא 'התאבלו' על עבדותם – כפי שהתאבלו עליה בני הדור הראשון לשעבוד! זו היתה מציאות חייהם!

והנה, אנו, איננו בני הדור הראשון לחורבן וגם לא בני הדור השני... עשרות דורות חלפו מאז חורבן בין המקדש ועד לימינו אנו! האם ניתן לצפות שאנו, בדורנו, נוכל לחוש 'אבלות' על בית המקדש שהיה ואיננו, על הבית הגדול והנשגב אשר לא זו בלבד שאנו לא ראינוהו בעינינו – אלא אפילו אבותינו ואבות אבות אבותינו לא זכו לראותו עומד על מכונו בתפארתו?

על בני דור החורבן, מסופר במדרש (איכ"ר א', כ"ד): "מעשה באשה אחת שהיתה בשכונתו של רבן גמליאל והיה לה בן תשחורת ומת, והיתה בוכה עליו בלילה, והיה רבן גמליאל שומע את קולה והיה נזכר חורבן בית המקדש והיה בוכה עמה עד שנשרו ריסי עיניו. וכיון שהרגישו בו תלמידיו עמדו ופנו אותה משכונתו".

כלומר: רבן גמליאל, שהיה בן דור החורבן – באמת 'התאבל' על ירושלים. הכאב עמד מוחשי וחד לנגד עיניו בכל רגע ורגע. כל קול בכי הזכיר לו את הכאב, את האבדן, את החסר הבלתי נתפס – והביאו לידי בכי עצמי, עד שדי היה בקולה של אלמנה בוכה בכדי לעוררו לבכי בכל לילה עד שנשרו ריסי עיניו. אולם כלום אנו, דורות רבים כל כך לאחר החורבן, יכולים לחוש כך?

להתבונן!

התשובה לשאלה זו, פשוטה: אכן, זה לא קל! אכן, זה לא פשוט! זה לא טבעי ולא מובן מאליו שאנו נצליח לחוש 'אבלות' על חורבן בית המקדש אלפי שנים לאחר חורבנו, בו בזמן שאנו נולדנו אל תוך מציאות שבה הוא אינו מהווה חלק מחיינו. ובכל זאת, אנו יכולים להגיע לידי תחושה זו – באמצעות התבוננות!

עלינו לזכור, שתפקידנו בימים הללו בהם אנו אבלים על חורבן בית המקדש, אינו מסתכם בהפקדה על המנהגים השונים... הוא אינו מסתכם בשמירה על הכללים... לא נצא ידי חובתנו בהמנעות משתיית יין ואכילת בשר, וגם לא בצום או בחמשה עינויים בתשעה באב עצמו... גם ה'יתור' על שמיעת קול כלי נגינה לא יביא אותנו אל התכלית הנרצית, כשלעצמו...

מטרתם של כל אלו הינה לעורר בנו תחושה מסויימת, הבנה מסויימת, מעבר לתחושה שמלווה אותנו במשך כל ימות השנה! מטרתם הינה לגרום לנו לעשות משהו שאנו לא עושים בימים כתיקונם! אבל מהו ה'משהו' הזה?

לכאורה נראה, כי ה'משהו' הזה – הינו: התבוננות!

במצבנו הנוכחי, לא נוכל אמנם לחוש 'אבלות' על חורבן הבית. לא נוכל להרגיש את החסר שנולדנו וגדלנו לתוכו. אבל דבר אחד אנו יכולים ואפילו חייבים לעשות: עלינו להתבונן, ולנסות לעורר בליבנו את התחושות הללו! עלינו לנסות להבין מה היה בית המקדש בשביל כל איש יהודי, בכדי שנוכל לחוש כאב על כך שהוא איננו!

כי לאמיתו של דבר, אמנם אנו לא זכינו להרגיש ולחוות את החיים בצילו של בית המקדש, אבל אילו היינו מבינים את טיבם - היינו חשים לבטח כי בית המקדש חסר לנו, כאן ועכשיו, היום בדיוק כמו לפני אלפיים שנה! היינו מבינים שלא מדובר בתוספת שתשפר את חיינו, אלא בחסרון מהותי המעיב על עצם מציאות החיים היומיומית של כל אחד ואחד מאתנו!

ואז אז, היינו מתאבלים באמת!!!

תפקידנו איפוא, אינו מסתכם במנהגי אבלות כאלו ואחרים... תפקידנו הינו לעשות כל שביכולתנו בכדי להחדיר אל הלב את ההבנה שתביא אותנו לידי אבלות אמיתית ומוחשית! לא פחות מאבלותו של מי שמתו מונח לפניו!

וכיצד נעשה זאת?

הוי אומר: על ידי לימוד! אם נתבונן במה שמספרים לנו חז"ל הקדושים על הימים בהם עמד בית המקדש בתפארתו, אם נשים לב למה שהם מלמדים אותנו על הימים בהם זכינו להשראת השכינה בקרב מחננו, אם נחשוב על הימים המאושרים הללו בהם זכינו להסתופף בצילו של בית אלוקינו - נוכל לנסות ולצייר לעינינו כיצד הימים הללו נראו וכיצד הם הרגישו!

החיים בצל בית המקדש

הבה נקח כדוגמה, את הפרט הבא, אותו מצינו במדרש (במד"ר כ"א, כ"א): "אר"י ב"ר סימון: מעולם לא היה אדם בירושלים ובידו עון. כיצד? תמיד של שחר מכפר על עבירות שבלילה, ושל בין הערבים מכפר על עבירות שנעשו ביום. מ"מ, לא לן אדם בירושלים ובידו עון, שנאמר (ישעיה א): צדק ילין בה וגו'".

בכדי להבין את העוצמה שבעובדה פשוטה זו, הבה ננסה להזכר ולתאר לעצמנו את ההרגשה המרוממת והמופלאה שמרגיש כל אחד מאתנו במוצאי יום הכיפורים. הרגשה של טהרת הלב, של נקיות, של קדושה, של מחילת עוונות!

ובכן, את התחושה המופלאה הזו, שאנו זוכים לחוש פעם אחת בשנה למשך מספר רגעים, במוצאי יום הכיפורים - הרגישו בירושלים בכל רגע ורגע במשך כל ימות השנה! **מעולם לא לן אדם בירושלים ועון בידו!!!** האם אנו מסוגלים להבין איזה אושר היה זה? כמה רוממות, וטהרה, וקדושה ליוו את אנשי ירושלים בכל רגע ובכל שניה?

ומה ביום הכיפורים עצמו? האם יכולים אנו לתאר לעצמנו את התחושה, כאשר הלבנינה לשון של זהורית, ועם ישראל זכה כביכול לשמוע את ההכרזה השמימית: סלחתי? אם אנו נרגשים, ומרגישים מטוהרים כל כך לאחר יום הכיפורים, מבלי שאנו יודעים לבטח כי התקבלו תפילותינו ועוונותינו נמחלו... כיצד הרגיש יהודי בתקופת בית המקדש, כאשר שמע כי הלבנינה לשון של זהורית? הלא האושר עלה על גדותיו!

ומה עם עשרה ניסים שנעשו במקדש מדי יום ביומו? כאשר אנו שומעים על 'מופת' או 'נס' שהתרחש, בזכות תפילתו או ברכתו של גדול בישראל - אנו מתמלאים בהתרגשות ועומדים משתאים, עינינו כלות לנוכח הפלא המעיד בבירור על הנהגתו של מלך מלכי המלכים את עולמו... אולם כמה אנשים מאתנו זכו אי פעם לראות במו עיניהם נס בהתרחשותו? מעטים בלבד!

והנה, בזמן שבית המקדש עמד על תילו ועל מכונו, לא היה פשוט מכך: יהודי שרצה לראות נס – פשוט ניגש לבית המקדש, והזין עיניו בניסים שהתרחשו בבית אלוקים בכל רגע! עשר המערכה, זבוב שלא נמצא בבית המטבחיים, ועוד ועוד, כמתואר בדברי חז"ל הקדושים!

ושירת הלויים? האם יכולים אנו לשער כמה יראת אלוקים, וכמה השתוקקות, וכמיהה, והתפעלות והתרגשות הלב – עוררה שמיעת קול הלויים המשוררים לפני מי שאמר והיה העולם בביתו? האם יכולים אנו לתפוס כמה מתיקות היתה בשירה הזו, אשר נשמע בהיכלו של מלך? אין ספק! מדובר בחוויה הרוחנית העוצמתית והמופלאה ביותר אשר ניתן להעלות על הדעת!

כמה אושר הציף את ליבו של היהודי אשר חי בזמן שבית המקדש עמד על תילו, כאשר הוא ידע כי אם חלילה וחס הזדמן לידו חטא בשוגג – יכול הוא להביא את חטאתו ושב ורפא לו? וכמה אושר טמון היה בידיעה, כי לאחר שניצל מסכנה כלשהי יכול הוא להביע את תודתו בפני אלוקיו, ולהביא קרבן לבית המקדש?

וכל זה, בימים כתיקונם... ומה בשלשת הרגלים? כיצד נראתה הקרבת קרבן פסח בירושלים, הרצופה כולה בניסי ניסים? וכיצד נראה ה'עומדים צפופים ומשתחוים רווחים'? כמה התרוממות ספג עם ישראל באותם רגעים נעלים? ובל נשכח את שמחת בית השואבה, אשר ממנה שואבים רוח הקודש – פשוטו כמשמעו!

את כל זאת, ויותר מכך – עלינו ליתן אל ליבנו בימים הללו. עלינו ללמוד את דברי חז"ל הקדושים המתארים בהזדמנויות רבות מספור את האושר הגדול שליווה את עם ישראל בכל רגע בו עמד בית המקדש על תילו, עלינו להתבונן במה שהיה לנו, ומתוך כך לנסות להחדיר ולקרב אל ליבנו את התחושה אודות מה שהפסדנו!

אם נעשה זאת כשורה, נוכל להתחיל באמת ובתמים לחוש את מהותה של 'אבלות'...

מוסיף והולך

העבודה הזו מוטלת עלינו בימים הללו, וככל שנתקדם ונוסיף בה – כך נוכל להוסיף בהרגשת הלב. כך נוכל להעמיק את ה'אבלות' שלנו. עלינו להתחיל ללמוד ולהבין, להרגיש ולהפנים – כבר ב"ז בתמוז... אבל ככל שנמשיך ונבין יותר ויותר – נוכל להעמיק את האבלות בתשעת הימים, מתוך הכרה עמוקה ופנימית יותר במה שאיבדנו בעוונותינו!

ואם נמשיך ללמוד ולהתבונן, נוכל להוסיף אבלות על אבלותנו בשבוע שחל בו, ובערב תשעה באב, ובתשעה באב עצמו – כאשר כל שלב שכזה יסייע לנו להפנים יותר ויותר, להבין יותר ויותר, להכיר בעומק הלב וההרגשה, לא רק את מנהגי האבלות – אלא את הסיבה לאבלות הזו! את העומק! את המשמעות! את הפנימיות!

ובכך נוכל לדעת, כי מילאנו את חובתנו כהלכה!

הקינות

ואמנם, לכשנתבונן נמצא, כי חלק גדול מה'קינות' שאנו אומרים בתשעה באב – עוסק בתיאור ירושלים בתפארתה. למרבה הצער, אנו קוראים את הקינות הללו מבלי להבין את משמעותן, ולעיתים מתוך תחושת ציפיה מורטת עצבים לרגע בו הן תסתיימנה... אולם ברור, כי לא זו היא מטרת אמירת הקינות!

עלינו להתבונן במה שאנו אומרים, ובאמצעות הקינות הללו – לנסות להחדיר אל ליבנו מעט מן המעט מהתחושה אודות מה שאיבדנו! מעט מן המעט מתוך ים הכאב הבלתי נדלה, מתוך ההחמצה הבלתי נתפסת!

אני זוכר שכשראיתי את אאמו"ר שליט"א אומר את הקינות בתשעה באב, ניתן היה לחוש במוחש כיצד הוא מתחבר לכל מילה ומילה. כיצד הוא מבין על מה בדיוק היא מדברת, ולנגד עיניו חולפים ביעף כל

מדרשי חז"ל הקדושים עליהם מבוססים הדברים... אבל אנו? אנו בקושי מצליחים להבין את המילים שאנו מוציאים מפינו!

מאיך גיסא, בדורנו - אכשר דרא... ישנם ספרי קינות רבים בהם ישנו פירוש צמוד לכל מילה ומילה... כמובן, בשעת אמירת הקינות - לא ניתן להספיק לקרוא את כל הפירוש ולהבין את מה שאנו אומרים... אולם בדיוק לשם כך ניתנו לנו שלשת השבועות הללו: בכדי שנוכל להתכונן!!!

אם ננצל את הימים הללו כהלכה, נלמד את דברי חז"ל העוסקים בבית המקדש ובתפארתו וממחישים את החסר, ובמקביל גם נלמד את פירוש הקינות שאנו מקווים שלא נצטרך לומר בתשעה באב אשר יהפך לששון ולשמחה - אין ספק בכך שהאבלות שלנו תראה אחרת לחלוטין...

מי יתן ונזכה כולנו שיתקיימו בנו דברי חז"ל הקדושים שהבטיחונו ואמרו (תענית ל', ע"ב): "שמחו את ירושלם וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה. מכאן אמרו: כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה!"

רשימות תלמידים

משיעורי מרן הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת בית יהודה

פרשת דברים תש"פ

ה' אלקינו דיבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר הזה [א', ו']

עייין בפירוש רש"י, וזה לשונו – 'רב לכם שבת', כפשוטו. ויש מדרש אגדה, הרבה לכם גדולה ושכר על ישיבתכם בהר הזה, עשיתם משכן מגורה וכלים, קיבלתם תורה, מניתם לכם סנהדרין שרי אלפים ושרי מאות, עכ"ל.

והנה ברמב"ם פ"א מבית הבחירה ה"ו כתב שעושיין במקדש שבעה כלים, שתי מזבחות, כבש, כיור וכנו, ומגורה ושולחן. וצ"ע בהא דפירט רש"י כאן את ה'מגורה' ביחוד, ולא כללה בתיבת 'כלים', כמו שכלל בתיבה זו את יתר הכלים שעשו במשכן, ואשר נראה מזה דהמגורה היא ענין של 'גדולה' ו'שכר' יותר משאר הכלים.

ויתכן לומר הביאור בזה, על פי מה דאיתא בשבת דף כ"ב ע"ב – 'מחוץ לפרכות העדות יערוך' (ויקרא כ"ד), וכי לאורה הוא צריך, והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר, לא הלכו אלא לאורו. אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל, ע"ש. הרי דנתייחדה המגורה בכך, שמלבד היותה אחת מכלי המשכן, עוד יש בה ענין נוסף שהיא עדות לישראל שהשכינה שורה בתוכם, וזהו דנקט רש"י כאן את ה'מגורה' ביחוד, לפי שיש בה ענין של 'שכר' ו'גדולה' נוסף על שאר הכלים.

ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' אלקיכם [א', ל"ב]

ופירש רש"י, וזה לשונו – ובדבר הזה שהוא מבטיחם להביאם אל הארץ, אינכם מאמינים בו, עכ"ל.

ויש לומר הביאור בזה, על פי מה שכתב רש"י בפרשת שלח, על הפסוק 'עד אנה יבאצוני העם הזה, ועד אנה לא יאמינו בי בכל האותות אשר עשיתי בקרבם', וזה לשונו – 'בכל האותות', בשביל כל הניסים שעשיתי להם, היה להם להאמין שהיכולת בידי לקיים הבטחתי, עכ"ל. והיינו שהיתה טענה על ישראל, שאחר כל הניסים שעשה להם ה', כבר היה להם להאמין שיש יכולת בידו לקיים הבטחתו. וזהו שטען משה רבנו לישראל כאן, הרי אתם בעצמכם ראייתם בעיניכם את כל מה שעשה ה' אתכם במצרים ובמדבר, ולמה אינכם מאמינים עתה בהבטחתו להביאם אל הארץ. וכמדומה שאאמרו"ר הגאון זצ"ל אמר כעין זה.

ההולך לפניכם בדרך לתור לכם מקום לחנותכם באש לילה לראותכם בדרך

אשר תלכו בה ובענן יומם [א', ל"ג]

והנה בפרשת בשלח כתיב – והשם הולך לפניכם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך, ולילה בעמוד אש להאיר להם, ללכת יומם ולילה (שמות י"ג). ומשמע דרך עמוד הענן היה הולך לפניכם לנחותם הדרך, אבל עמוד האש היה רק 'להאיר להם' [וזה מתאים עם השיטה שהביא האבן עזרא בסוף פרשת פקודי, והוזכרה בדבריו בפרשת בהעלותך על הפסוק 'או יומם ולילה', שלא היו נוסעים בלילה].

אולם בפסוק כאן מבואר שתפקיד עמוד האש היה כמו תפקיד עמוד הענן 'לראותם בדרך אשר תלכו בה'.

וכן הוא מפורש בפרשת שלח – 'ובעמוד ענן אתה הולך לפניכם יומם, ובעמוד אש לילה' (במדבר י"ד). הרי דעמוד האש היה הולך לפניכם לילה.

ולפי זה צריך לומר, דהא דכתיב בפרשת בשלח שם 'ולילה בעמוד אש להאיר להם', אין הכוונה שתפקיד עמוד האש היה רק להאיר להם, אלא הכוונה, שעמוד האש, מלבד מה שהיה מנחם הדרך, כמו עמוד הענן, עוד היה לו תפקיד נוסף 'להאיר להם', ובא הכתוב בזה ליתן טעם למה בלילה היה הולך לפניכם עמוד האש, ולא עמוד הענן, ואמר שהיה זה כדי להאיר להם את חשכת הלילה, וכך היו יכולים 'ללכת יומם ולילה'.

אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו וגו' [ב', ד']

עייין בפירוש הרמב"ן כאן שכתב, וזה לשונו – וטעם 'אחיכם בני עשו', שיחוס ישראל מן אברהם, וכל זרעו אחים, כי כולם הם נגמולים, וזה טעם 'לא תתעב אדומי כי אחיך הוא' (להלן כ"ג), רק בני הפלגשים, ישמעאל ומדין וכל בני קטורה, אינם באחווה, מן הכתוב 'כי ביצחק יקרא לך זרע' (בראשית כ"א), עכ"ל. ומבואר בדברי הרמב"ן, שיש חילוק בין בני עשו לבני ישמעאל, דבני עשו הם 'אחים' לישראל, ובני ישמעאל אינם באחווה, כיון דכתיב 'כי ביצחק יקרא לך זרע'.

וצ"ע בזה, דהא בגמ' נדרים דף ל"א ע"א ממעטינן מהך קרא ד'ביצחק יקרא לך זרע' דגם עשו אינו בכלל זרעו של אברהם, דכתיב 'ביצחק', ולא כל יצחק.

והנה בחדושי מרן רי"ז הלוי פרשת תולדות ביאר, דמתחילה היה גם עשו ראוי ליחשב 'זרעו של אברהם', לקיים עמו הברית ד'גר יהיה זרעך' שכרת ה' עם אברהם, ולרשת את ברכתו, כי גם הוא היה בנו של יצחק, ורק אחר כך נבחר יעקב שהוא לבדו יהיה נחשב 'זרע אברהם', לפי שהוא היה מחזיק בדתו ובדרכו הישרה, ואז הופקע עשו מליחשב 'זרע אברהם', אולם ישמעאל ובני קטורה לא היו ראויים מתחילתם כלל להברית וההבטחה שנאמרה לאברהם, דכתיב 'ואת בריתי אקים את יצחק', והיינו הברית מתחילתה היתה ראויה ליצחק לבד. אמנם בדברי הרמב"ן כאן מבואר, שגם עתה – שכבר הופקע עשו מליחשב 'זרע אברהם' – אכתי נחשב הוא אח ליעקב, וזה צ"ע, וכפי שנתקשה בזה אא"ו זצ"ל עצמו שם. ועל כל פנים מבואר בדברי הרמב"ן כאן, דאף לאחר שהופקע עשו מליחשב זרע אברהם לענין קיום הברית וירושת ברכתו, מכל מקום אכתי מיקרי 'אח ליעקב', ועדיף הוא בזה מישמעאל ובני קטורה דלא הוו מתחילתם בכלל 'זרע אברהם', וליכא בהו שום ענין של 'אחווה' עם ישראל. וכן הוא בפירוש הרמב"ן להלן בפרשת כי תצא, על הפסוק 'לא תתעב אדומי כי אחיך הוא', ששמר להם זכות אבות שהיו מזרע קודש, ע"ש. והיינו דאף לאחר שהופקעו מליחשב 'זרע אברהם', מכל מקום אכתי נשאר בהם ייחוס אבות, וחשיב 'זרע קודש', וזהו באמת ענין מחודש.

ויתכן להביא מקור לזה, דבקדושין דף י"ח ע"א אמר רב חייא בר אבין אמר רבי יוחנן, עובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה, דכתיב 'כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר' [להלן פסוק ה']. ופריך בגמ', ודלמא ישראל מומר שאני, ע"ש. ומבואר דעשו מיקרי 'ישראל מומר', אולם גבי ישמעאל ובני קטורה לא מצינו שיחשבו ישראלים מומרים. ויש לומר הביאור בזה על פי המבואר מדברי הרמב"ן כאן, דישמעאל דלא הוי מתחילתו בכלל 'זרע אברהם', לא חשיב 'ישראל' כלל, אולם עשו כיון דבתחילתו היה ראוי ליחשב 'זרע אברהם', על כן אף על גב דהופקע מזה, משום שלא החזיק בדתו ובדרכו הישרה, מכל מקום אכתי נשאר בו ייחוס אבות, ואית ליה שפיר דינא ד'ישראל מומר'.

וגם יד ה' היתה בם להרוגם מקרב המחנה עד תומם [ב', ט"ו]

ופירש רש"י, וזה לשונו – 'וגם יד השם היתה בם', למהר ולהומם בתוך ארבעים שנה, שלא יגרמו לבניהם עוד להתעכב במדבר, ע"ש. ומבואר, דעיכוב הבנים במדבר היה תלוי במיתת האבות, ולכן הוצרך למהר ולהומם כדי שלא יתעכבו הבנים יותר מארבעים שנה. והנה מדברי אא"ו הגרי"ז זצ"ל בפרשת מטות מתבאר, דהא דהתעכבו הבנים במדבר ארבעים שנה, לא היה זה היכי תימצא בעלמא שהתעכבו במדבר עד מיתת אבותיהם במדבר, אלא היה זה 'גזירה' בפני עצמה על הבנים שיהיו רועים במדבר ארבעים שנה, וכדכתיב בפרשת שלח 'ובניכם יהיו רועים במדבר ארבעים שנה' (במדבר י"ד), ואשר לפי זה לכאורה צ"ב, למה תלוי עיכובם של הבנים במדבר במיתת האבות, הא אחר שרעו הבנים במדבר ארבעים שנה, כבר נתקיימה גזירתם, ושוב יכולים הם להכנס לארץ גם אם עדיין לא מתו האבות. אכן בפסוק בפרשת שלח שם מפורש דהא דהבנים יהיו רועים במדבר ארבעים שנה הוא משום שאז ימותו האבות, וכדכתיב שם 'עד תום פגריכם במדבר', וכן הוא לשון הכתוב בפרשת מטות – ויחר אף השם בישראל ויניעם במדבר ארבעים שנה 'עד תום כל הדור העושה הרע בעיני השם' (ולפי דברי אא"ו זצ"ל שם, הטעם דגזירת הבנים תלויה במיתת האבות, הוא משום דהגזירה על הבנים היתה כל זמן שיש חרון אף על ישראל, וכל זמן שלא מתו האבות אכתי יש חרון אף על ישראל), ואם כן שפיר הוצרך יד ה' למהר ולהומם, כדי שיתום כל הדור בתוך ארבעים שנה, ותושלם בכך הגזירה על הבנים, ויוכלו להכנס לארץ.

והעוים היושבים בחצרים עד עזה כפתורים היוצאים מכפתור השמידום

וישבו תחתם [ב', כ"ג]

ובגמ' חולין דף ס' ע"ב (הובא בפירוש רש"י כאן) – 'העוים היושבים בחצרים עד עזה', מאי נפקא לן מינה [אי לאו מקומן של אלו היה, אלא מקום אחרים, ואלו

גרשום]. מדאשבעיה אבימלך לאברהם 'אם תשקור לי ולגני ולנכדי' (בראשית כ"א), אמר הקדוש ברוך הוא, ליתו 'כפתורים' [דלאו מפלשתים נינהו], ליפקו ארעא מ'עוים' דהיינו פלשתים, וליתו ישראל ליפקו מכפתורים. כיוצא בדבר אתה אומר 'כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי היא, והוא נלחם במלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו' (במדבר כ"א), מאי נפקא מינה. אמר הקדוש ברוך הוא, ליתי סיחון ליפוק ממואב, וליתו ישראל וליפקו מסיחון, ע"כ.

והיינו, דכל זמן שהיו העוים יושבים מחצרים עד עזה, וכן כל זמן שהיו המואבים יושבים בחשבון, לא היו ישראל יכולים להוציא ארצם מידם, אמנם מכיון שהכפתורים הוציאו את ארצם של העוים מידם, וסיחון הוציא את ארצם של המואבים מידם, שוב הותר לישראל ליקח ארצות אלו מיד הכפתורים ומיד סיחון. והנה בגיטין דף ל"ח ע"א יליף רב פפא דעובד כוכבים קונה מחבירו קרקע בחזקה, מהא ד'עמון ומואב טהרו בסיחון'.

ונראה דהא דמייתי לה ממה ד'עמון ומואב טהרו בסיחון', ולא מייתי לה ממה דפלשתים טהרו בכפתורים, היינו משום דגבי מואב כתיב – 'אל תצר את מואב ואל תתגר במ מלחמה, כי לא אתן לך מארצו ירושה, כי לבני לוט נתתי את ער ירושה' [לעיל פסוק ט'], וכן גבי עמון כתיב – 'אל תצורם ואל תתגר במ, כי לו אתן מארץ בני עמון לך ירושה, כי לבני לוט נתתה ירושה' [לעיל פסוק י"ט], והיינו דנאמר בזה דין על הארץ של מואב ועל הארץ של עמון שהם ניתנו לבני לוט, ואסור לישראל ללכוד אותם מידם, ועל כן אילו לא היו 'חשבון', שהיתה ארצם של מואב, והארץ ש'מארגון עד יבוק', שהיתה ארצם של עמון, נקנים לסיחון, היו ארצות אלו אסורות לישראל, ומדהותר לישראל לקחתם מיד סיחון, על כרחך דעובד כוכבים קונה מחבירו קרקע בחזקה, ושפיר נטהרו ארצות אלו לישראל על ידי קנינו של סיחון אותם בחזקה, אבל גבי פלשתים, הרי לא נאמר דין על ארצם שאסור לישראל ללכוד מידם, אלא רק נאסר עליהם לריב עם בני פלשתים, מחמת השבועה שנשבע אברהם לאבימלך שלא יריב עמו ועם זרעו, ואם כן ממה דהותר לישראל לקחת את ארץ העוים אחר שכבשוה הכפתורים, אין מוכח שנקנית ארצם לכפתורים בחזקה, שהרי אפילו אם לא היתה ארצם קנויה לכפתורים, אלא גזולה היתה בידם, מכל מקום שפיר היה מותר לישראל לקחתה מידם, שהרי סוף סוף אינם רבים עליה עם בני פלשתים, אלא רבים הם עליה עם הכפתורים.

ואשלוט מלאכים ממדבר קדמות אל סיחון מלך חשבון דברי שלום וגו' [ב']

עיין בפירוש רש"י, וזה לשונו – 'ממדבר קדמות', אף על פי שלא צִנְי המקום לקרוא לסיחון לשלום, למדתי ממדבר סיני, מן התורה שקדמה לעולם, כשבא הקדוש ברוך הוא ליתנה לישראל, חזר אותה על עשו וישמעאל, וגלוי לפניו שלא יקבלוה, ואף על פי כן פתח להם בשלום, אף אני קדמתי את סיחון בדברי שלום, עכ"ל.

והנה בפרשת חוקת כתיב – 'וישלח ישראל מלאכים אל סיחון מלך האמורי לאמר אעברה בארצך' וגו'. וכתב רש"י שם, דאף על פי שלא נצטוו לפתוח להם בשלום, ביקשו מהם שלום, ע"כ. ועיין בפירוש הרמב"ן שם שרמזו להקשות על פירוש רש"י, דלשיטתו בפרשת שופטים דבמלחמת ארץ ישראל אסור לקרוא לשלום, איך קרא משה לשלום לסיחון מלך האמורי, ע"ש.

ובמקום אחר כתבנו, דרש"י אזיל בזה לשיטתו, וכפי שביארה זקני הגאון בעל ה'תורת רפאל' זצ"ל, דארצו של סיחון לאו מנחלת ישראל היא, ועל כן לדידיה אין נוהג בה האיסור לקרוא לשלום האמור במלחמת ארץ ישראל.

אלא דלפי זה צ"ע במה שכתב רש"י שם, שלא נצטוו לפתוח להם בשלום, דהא כיון דלדידיה לאו מלחמת ארץ ישראל היא, הרי לכאורה הויא בכלל הציווי ד'וקראת אליה לשלום' האמורה בכל מלחמת הרשות.

אכן יש לומר, דמה שכתב רש"י שם שלא נצטוו לפתוח להם בשלום, היינו שעדיין לא נצטוו בהמצוה ד'וקראת אליה לשלום', וכמבואר ב'ילקוט שמעוני' פרשת חוקת (סוף סימן תשס"ד), שמשם פתח להם בשלום מעצמו, ואמר לו הקדוש ברוך הוא – 'יפה עשית, מכאן ואילך כל עיר שיהיו ישראל מבקשין ליכנס לתוכה, אינן נכנסין עד שיהיו פותחין להן דברי שלום, שנאמר 'כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום', ע"כ. הרי דכל המצוה לקרוא לשלום נתחדשה רק אחר שקרא משה רבנו לסיחון לשלום, ונתחדשה מצוה זו מכח בקשת שלום זו עצמה שביקש משה רבנו מסיחון מלך האמורי.

ויצא סיחון לקראתנו הוא וכל עמו למלחמה וגו' [ב'], [ל"ב]

עיין בפירוש רש"י, שלא שלח סיחון בשביל עוג לעזור לו, ללמדך שלא היו צריכים זה לזה, ע"כ.

והנה בפרשת חוקת כתיב – 'כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי היא, והוא נלחם במלך מואב הראשון, ויקח את כל ארצו מידו עד ארנון'. 'על כן יאמרו המושלים, בואו חשבון' וגו' (במדבר כ"א). ופירש רש"י שם, וזה לשונו – 'בואו חשבון', שלא היה סיחון יכול לכבשה, והלך ושכר את בלעם לקללו וכו', עכ"ל. ומבואר, דאף שסיחון היה גיבור כל כך, עד שלא הוצרך לעזרתו של עוג במלחמותיו, מכל מקום כאשר נלחם עם מלך מואב הראשון לקחת את חשבון מידו, לא הועילה לו כל גבורתו, אלא הוצרך לשכור את בלעם לקללו.

ויש לומר הביאור בזה, על פי מה שפירש רש"י בפרשת חוקת שם [פסוק כ"ג], וכן לעיל בפרשה זו [א', ד'], שחשבון היתה מדינה קשה, ואפילו אם היתה מלאה יתושין, שהן בריות קלות, אין כל בריה יכולה לכבשה, ועל כן אף שסיחון עצמו היה מלך קשה, ובשאר מלחמותיו לא בזקק לעזרת מלכים אחרים, מכל מקום לא היה יכול לכבוש את חשבון מיד מלך מואב הראשון, והוצרך ללכת ולשכור את בלעם לקללו, וזהו שפירש רש"י את לשון הכתוב 'בואו חשבון', שלא היה סיחון יכול לכבוש את 'חשבון' דייקא.

ויצא עוג מלך הבשן לקראתנו וגו' ויאמר ה' אלי אל תירא אותי וגו' [ג'], [א']

ובגמ' נדה דף ס"א ע"א (הובא בפירוש רש"י כאן), מאי שנא מעוג דקמסתי, ומאי שנא מסיחון דלא קמסתי. אמר רבי יוחנן, אמר רבי שמעון בן יוחאי, מתשובתו של אותו צדיק אתה יודע מה היה בלבו, אמר, שמא תעמוד לו זכות של אברהם אבינו, שנאמר 'ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי'.

והיינו שמשם רבנו לא היה ירא מגבורתו של עוג, כמו שלא היה ירא מגבורתו של סיחון (והיינו כמו שביאר הרמב"ן בסוף פרשת חוקת – שלא יירא משה רבנו מזרוע בשר, כי עמו ה' אלקינו, וכל הגוים כאין נגדו, מאפס ותוהו נחשבו לו, והוא המזהיר את ישראל 'אל תיראו ואל תערצו מפניהם' [להלן ל"א, ו'], והוא המאשים אותם ביראתם, כענין שנאמר במרגלים 'ואומר אליכם, לא תערצו ולא תיראו מהם, השם אלקיכם הוא ילחם לכם' [לעיל א' כ"ט-ל']), אלא כל יראתו היתה רק מהכח הרוחני של עוג, שהוא זכות שימוש את אברהם אבינו, שעומד לצדו.

וכן מצינו בפרשת שלח, שיהושע וכלב אמרו אל כל עדת בני ישראל – 'אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם, סר צילם מעליהם, והשם איתנו אל תיראום', ופירש רש"י שם, וזה לשונו – 'סר צילם', מגינם וחזקם, כשרים שבהם מתו, וזהו איוב שהיה מגין עליהם בזכותו, ע"כ. והיינו, שאם השם איתנו, אין מקום לירא מגבורת הענקים שראיתם שם, שהרי כל הגיבורים כאין לפניו, ורק אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו, שהוא כח רוחני העומד לצידם, אז יש מקום לירא פן יהיה ה' איתם, ולא איתנו, אמנם מכיון שכשרים שבהם מתו, שוב אין מקום לירא מהם.

נֶאֱצַו אתכם בעת ההיא לאמר וגו' חלוצים תעברו לפני אחיכם וגו' [ג'], י"ח]
והנה מדהזכיר כאן 'חלוצים תעברו לפני אחיכם', מבואר דקרא ד'נֶאֱצַו אתכם בעת ההיא' האמור כאן לא קאי רק על מה שמשם רבנו התנה עמהם, אלא קאי גם על הענינים שקיבלו בני גד ובני ראובן על עצמם, ולכן מזכיר כאן מה שנתחייבו בני גד ובני ראובן לעבור לפני בני ישראל בראשי גייסות, אף שאינו כלול בהתנאי שהתנה משה עמהם, אלא שהם קיבלו זאת עליהם מעצמם, וכמו כן מזכיר כאן את התחייבותם להתעכב עד אחר חלוקת הארץ, וכמו שאמר – 'עד אשר יניח ה' לאחיכם ככם וירשו גם הם את הארץ', אף שגם פרט זה אינו כלול בהתנאי שהתנה משה עמהם, ועל כרחך דהך קרא ד'נֶאֱצַו אתכם בעת ההיא' קאי גם על הענינים שקיבלו בני גד ובני ראובן על עצמם.

ובאמת שכן הוא מפורש בפרשת מטות, שציוה אותם משה 'והיוצא מפיכם תעשו', דהיינו שעליהם לקיים כל מה שהתחייבו בפייהם, אף שאינו בכלל התנאי, וכמו שכתב רש"י שם.

ויתכן שזהו הביאור בדברי רש"י בפרשת מטות, על הפסוק 'ואנחנו נחלץ חושים לפני בני ישראל', וזה לשונו שם – ואף משה חזר ופירש להם באלה הדברים 'ואצו אתכם בעת ההיא וגו' חלוצים תעברו לפני אחיכם' וגו', עכ"ל. והיינו, שהוצרך משה לחזור ולצוותם ביחוד על פרט זה, שאף על פי שאינו בכלל התנאי שהתנה עמהם, מכל מקום מחייבים הם לקיימו מכוח הבטחתם.

אמנם יעוין בדברי רש"י שם, דפירש דהך קרא ד'והיוצא מפיכם תעשו' קאי על הבטחתם שלא ישובו אל בתייהם עד התנחל בני ישראל איש בחלתו, ולפי דברינו צ"ע קצת, שהיה לו לרש"י לכלול בזה גם את הקבלה שקיבלו על עצמם לילך בראשי הגייסות.

שואלין ודורשין

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

הלכה למעשה

משולחן ראש בית ההוראה • במשנת מרן רבינו הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

הלכות תשעת הימים ושבת חזון

שהוא סמוך ולכבוד שבת, אמנם קודם חצות ודאי שאסור לרחוץ וללבוש את בגדי השבת.

בגדי שבת בפדיון הבן

שאלה האם בפדיון הבן הנערך בתשעת הימים מותר לאבי הבן ללבוש בגדי שבת.

תשובה מצווה על האב והאם ללבוש בגדי שבת ואף מכובסים לכבוד המצוה, ואף לכהן ולסבים יש מקום להקל, ואף ברחיצה. כעין שכתב השערי תשובה (תקנא, א) "אבי אבי הבן והיולדת ונשיהם נהגו להקל... שצער הוא כשאין מתעוררים בשמחתם".

ואמנם יש לחלק שבימינו אנשים זרים לא מבחינים כל-כך אם הבגדים של שבת או של חול, מלבד בגד מיוחד לשבת - כגון שטריימל או עניבה, ולכן אין מצטערים בהיעדרם. אך אם רוצה להקל גם בחבישת בגדים אלו המיוחדים לשבת, יש לו על מי לסמוך.

התקנת מזוג

שאלה האם מותר להתקין מזוג בתשעת הימים.

תשובה אם המזוג נחוץ לו, מותר, אך אם יש לו מזוג פעיל ורוצה לקנות דגם יותר מתקדם, ימתין לאחר ימי ה אבלות. כמבואר במשנה ברורה (תקנא, יב) "כל בנין שאינו צריך לדירתו ורק שעושה כן להרווחה בעלמא אסור" הרי שאסורה רק בניה שהיא להרווחה.

צביעת קיר בית המדרש

שאלה משפצים אצלנו את בית הכנסת. לא הצליחו לסיים את הצביעה קודם תשעת הימים. האם מותר לסייד.

תשובה את היכל בית המדרש מותר לצבוע, כמבואר ברמ"א (תקנא, ב) שלצורך מצוה הכל שרי. אך בפנימיה ובחדר האוכל אם הוא קבלן יהודי אסור, כיון שסייד וכיוצא חמור יותר מבניה ואסור אפילו לגמור. ובקבלן או פועל נכרי כיון שכבר סיכמו קודם "אם יכול לפייסו בדבר מועט תבוא עליו ברכה" (משנה ברורה שם יב). אמנם אם הפועל נכרי הוא שכיר - יום, ידחו את העבודה.

כמו כן כשלא צובע ומסיים את הקיר בצורה

עם השבת עצמה, כמובח ממלווה מלכה הנאכלת עד חצות (משנה ברורה ש, ב). ואמנם אם נרדם עם בגדי השבת, אין לו להישאר איתם גם ביום ראשון למרות שאינו 'לובש' מחדש.

זמן לבישת הבגדים בערב שבת

שאלה האם בערב שבת מותר ללבוש את בגדי השבת המכובסים כבר מהחצות, או דווקא מפלג המנחה או מנחה קטנה.

תשובה עדיף מה שיותר מאוחר, ואין צורך ללבוש סמוך ממש לשקיעה, אלא כל שכבר ניכר בזמן

הכנת בגדים ליום חול - בשבת

שאלה האם מותר בשבת להכין לתשעת הימים בגדים מכובסים הניכרים כבגדי חול.

תשובה מותר אם יכוון בשעת הלבשה שהוא לצורך היום, כלומר שלא לובש לימי השבוע הבעל"ט אלא בכדי שבעת בשבת יהיה לבוש בחולצה. אכן ילבשה בדרך הרגילה ולא יניח חולצת יום חול ומעליה את חולצת השבת שבוה ניכר שכוונתו להכנה ליום חול.

בגדי שבת האסורים בחול

שאלה מהם בגדי שבת האסורים לבישה בתשעת הימים.

תשובה אין צורך שיהיה ניכר לאנשים מבחוץ דווקא, אלא מספיק שיודע בינו לבין שהם בגדי שבת, כגון שיש לו ב' חולצות לבנות דומות ואחת מהן ייחד לכבוד שבת, אך אנשים אחרים לא מבחינים ביניהם, כבר נידון כבגד של שבת ואסור ללבוש בתשעת הימים.

ואם לא מקפיד על כך ואף ממשיך לפעמים ללכת עם אותה חולצה גם ביום ראשון, שוב לא נידונה כבגד של שבת. אמנם מה שמשאיר את החולצה במוצאי שבת, לא מספיק שמה מבגד של שבת.

בגדי שבת במוצ"ש חזון ובברית בתשעה באב

שאלה האם לבעל ברית הנערכת בתשעה באב מותר ללבוש בגדי שבת במשך היום כולו.

תשובה ההיתר לבעל ברית (אב ואם, מוהל וסנדק) ללבוש בגדי שבת מלבד נעליים (תקנא, ח) הוא לברית בלבד, כמבואר במשנה ברורה (שם לד) "לאחר המילה פושטין בגדיהם". ואמנם אין צריך להזדרז ולפושטם מיד עם תום הסעודה, אלא כל שעדיין נמצא במקום הברית, יכול להישאר עם בגדי השבת.

כעין בגדי שבת במוצאי שבת חזון שאין צורך להזדרז ולפושטם מיד עם צאת השבת, כיון שעיקר האיסור הוא 'מעשה הלבשה' ועוד שעד חצות יש שייכות למוצאי שבת

החיזוק הנדרש להצלה מהנגיף: כבוד תלמידי חכמים

מתוך משא מורינו הרב שליט"א בעצרת הזיכרון למרן רשכבה"ג הגרי"ש אלישיב

כולם שואלים מה מרן רבינו זצ"ל היה אומר בתקופה זו. אין איש יודע, וכמו שאמר החכם: אילו ידעתיו, הייתי. אומנם עלינו לנסות וללמוד ממה שזכינו לראות בקודש פנימה בחיי חיותו. לפני כעשור באחת הקהילות בירושלים נפטרו כמה מבני הקהילה, אברכים מופלגים, בזה אחר זה, מהמחלה הנוראה ר"ל. רבני ופרנסי הקהילה באו להחתים את רבינו על קול קורא לחיזוק בענייני צניעות. השיב להם הרב: אם אתם סבורים שזהו החיזוק הנדרש - אחתום, אבל אני סבור שהז"ל אמרו מפורש שהעצה למחלה הנוראה הוא ביזוי תלמידי חכמים. וציטט את הגמ' (שבת קט) "כל המבזה ת"ח, אין רפואה למכתו", כדברי הנביא (דברי הימים ב, לו, טו) "ויהיו מלעיבים במלאכי האלוקים ובזוים דבריו ומתעתעים בניבאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא".

גילו לנו הז"ל: מחלה חשוכה מרפא באה מחמת שמלעיבים במלאכי האלוקים - מבזים תלמידי חכמים. הרב זצ"ל אף נקט בשמו של תלמיד חכם שבזו באותה תקופה. הדברים נכונים ביתר שאת לתקופתנו. כולנו סובלים מאימתו של נגיף קטלני שלעת עתה אין לו מרפא רחמנא לצלן. הרפואה בזמננו, למרות שהיא מתקדמת מאוד, לא מוצאת מרפא לנגיף. עלינו להיזהר בכבוד תלמידי חכמים. זו העצה. ומידה טובה מרובה לנהר בכבוד תלמידי חכמים שמשפיע על עצמו זכות להיות מוגן שהנגיף לא יפגע בו או במשפחתו. ובזכות זה תחזינה עינינו בבניין ירושלים.

נאה, אלא מניח קרמיקה על גבי מלט אסור ככל "בניין של ציור וכיור" (שם).

ניקוי כתם, גיהוץ וייבוש

שאלה האם בתשעת הימים מותר לנקות כתם בכגוד שהתלכלך, וכן לגהץ ולייבש.

תשובה לנקות כתם מותר כיון שאינו בכלל איסור כיבוס למרות שבשבת עובר בזה על איסור 'מלבן' וכן מותר להסיר אבק ולהכריש כובע. אך גיהוץ אסור כמבואר בשלחן ערוך (תקנא, ג) שגיהוץ חמור אף מביבוס. ואף ייבוש במכונה אסור משום שהמכונה מרתיחה את המים שבכגוד עד שמתאיידים וזה בכלל כיבוס, אמנם יכול לתלות את הכגוד לייבוש ואין לחשוש בזה למראית עין שיחשדוהו שכיבס בתשעת הימים (צינו הלכה – אבלות שפג).

תיקון בגדים ישנים

שאלה האם מותר לתפור כפתור שנפל וכן לקצר בגד חדש.

תשובה מותר לתקן בגדים ישנים, ומדויק כן מלשון השלחן ערוך (תקנא, י) "יש אומרים שאסור לתקן בגדים חדשים ומנעלים חדשים" הרי שכל האיסור דווקא בחדשים. אמנם תיקון בגד חדש אסור, וכן אם רוצה לשנות

בגד ישן כגון שרוצה להאריך או לקצר אסור, וביאר מרן הגר"ש אלישיב "שגדר שכל מה שהותר הוא רק תיקון אחרי שהבגד גמור ונעשה איזה קרע".

הכנה לתפירה

שאלה האם מותר לסמן מקום למכפלת שתיתפר לאחר תשעה באב באמצעות מחט, וכן לתפור 'חוט מכלים' שהוא הכנסת חוט בתפירה גסה לסימון מקום התפירה.

תשובה מותר כיון שהכנסת סיכות אינה בכלל תפירה, ואף החוט מכלים בא רק להחזיק את המקום לשעת התפירה.

חפיפה ותיקון פאה

שאלה האם מותר בתשעת הימים לתקן ולחפוף פאה.

תשובה אסור כיון שחפיפה היא ככיבוס, ותיקון הפאה לא גרע מתיקון שאר בגדים.

עוגה עם יין

שאלה האם מותר לאכול עוגה שיש בה מעט יין.

תשובה אם מרגישים את טעם היין יש להמתין מלאוכלה עד מוצאי תשעה באב, ותיכף במוצאי מותר לאוכלה ואין צריך להמתין עד חצות בעשירי

כמבואר בביאור הלכה (תקנא, א) והוא כעין תבשיל של בשר האסור (משנה ברורה תקנא, סג) משום שבו תמיד ניכר הטעם. אמנם אם יש בה רק מעט יין ולא ניכר טעמו מותר למרות שכל נתינתו היא להוספת הטעם.

שותה בקביעות מיין ענבים לחיזוק גופו

שאלה מי שעקב חולשתו שותה בכל יום כוס מיין ענבים בכדי להתחזק מסוכר ענבים וויטמינים שבו, האם יכול להמשיך ולשתות אף בתשעת הימים.

תשובה מותר, כיון שמייץ ענבים הוא פחות מיין מגיתו שאין בו שמחה (פשוט ברורה תקנא, ז), ואף שכל שתית יין אסורה רק בסעודה מפסקת ורק ממנה נאסר בכל תשעת הימים (שם ג), אך מיץ ענבים הוא מנהג קל יותר, וכיון שמביא לו תועלת וחיזוק גופני אין לאסור עליו.

ניתוח

שאלה האם ראוי לעשות ניתוח שאין בו סכנה בתשעת הימים.

תשובה בכל ניתוח קיימת סכנה מסוימת, ואם אפשר לדחות את הניתוח כדאי משום "שאין מזל לישראל בימים אלו" (תענית כג, ב).

חיסון לילד

שאלה האם מותר לעשות חיסון כמקובל אצל ילדים ופעוטות.

תשובה למרות שנדבקים מעט במחלה ואף בעקבות כך עולה החום, מותר, כיון שאין בזה סכנה. ומה שכתב השלחן ערוך להימנע מהכאת התלמידים (תקנא, יח) הוא רק כמכות שיש בהם סכנה.

לא יספיקו לקנות לחתונה

שאלה החתונה תתקיים שלושה ימים לאחר תשעה באב. האם מותר למשפחת הכלה לקנות ולתפור מה שלא הספיקו.

תשובה כשם שהתירו לקנות כשיש יריד משום דבר האבד, גם הפסד שלא יהיו בגדים חדשים מוכנים לחתונה, זהו בגדר דבר האבד. והוא הדין לגבי חול המועד כשיש שמחה במוצאי יו"ט ולא יספיק להכין, יש להתיר לבשל בחוה"מ משום דבר האבד.

קניית נדוניה

שאלה האם לכלה המתחתנת אחר תשעה באב מותר לקנות דברים בתשעת הימים.

תשובה אם הזמן דחוק ולא הספיקה להתארגן קודם, מותר גם אם אין זה צורך הנישואין ממש כגון שהוא לצורך אכילת הבית.

קניית תכשיט

שאלה האם מותר לחתן לקנות תכשיט מתנה, למרות שייתן המתנה בפועל רק לאחר תשעה באב.

תשובה עצם קניית התכשיט, אסורה, כיון שהוא משא זמתן של שמחה, כמבואר במשנה ברורה (תקנא, יא) "כגון לקנות כלי כסף". אמנם יכול לבחור בחנות תכשיטים, אך לא יקנה עד לאחר תשעה באב, למרות שיש שמחה בעצם בחירת התכשיט. אומנם, כאמור, במחיר מובצע שלא יהיה תקף לאחר מכן, מותר לקנות מדיון דבר האבד.

רכישת מחברות וכלי כתיבה

שאלה האם מותר להצטייד לקראת שנת הלימודים ברכישת מחברות וכלי כתיבה.

תשובה מותר לקנות ואין בזה משא זמתן חשוב, ואמנם יש להימנע בימים אלו מקניית ספרים לשעות הפנאי.

שטיפת הבית

שאלה האם מותר לשטוף את הבית בימי החול שלא לצורך שבת.

תשובה שטיפה רגילה שרגילים בה בכל יום, מותרת, אך שטיפה גדולה מן מהרגיל, אסורה.

הזמנת בגדים מחו"ל

שאלה ברצוני להזמין בגדים בחו"ל. למעשה הם צפויים להגיע במשלוח רק לאחר תשעה באב. האם האיסור תלוי בזמן הרכישה או בקבלת הבגדים החדשים.

תשובה אם יש מבצע מיוחד במחיר זול, הו"ל דבר האבד ומותר (מ"ב תקנא, יא). אם אין זה דבר האבד, גדר האיסור - כשיגיעו לרשותו המוצאים, כיון שכזה הוא קונה אותם. באשר לעצם ההזמנה - אם צריך להתעסק בהזמנה התעסקות מרובה, אסור, אך אם מזמין בלא התעסקות מרובה - מותר.

"שפתי דובבות בקבר"
מהדורה חדשה
לדגל הארציט

צינוני הלכה
הלכות אבלות

למעלה מ-1000 פסקי הלכה ואמירות חיים של מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצ"ל
על מסכת מועד קטן
עיוני רבינו
ביאורים והערות מתלמידי המובהק
הגד"צ רבנו קוק שליט"א

ספר יסוד

תלמוד הלכות אבלות היטב! בעיון
אין לכם ממה לחשוש. אדרבה, הלומד
הלכות אלה, יקבל שכר כגד כולל!
דברי רבינו זצ"ל, פרק א, צינוני הלכה - אבלות

בין פרקי הספר: לימוד הלכות אבלות, הלנת המת, אונן, קריעה, הלוייה, הספה, טילוקן של צדיקים, טהרת כהנים, שבעה ימים אכילים, ברכת כהנים, אבלות בשבת ובמועדים, השתתפות בשמחות, קידוש התפילות, קריאת התורה, יאריציט, הכרת נשמות, עליו נשמה - כיצד, עליה לקבר

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
הפצה ראשית: ספריית-האחים גיטלר, טל: 03-5781817
יחשולים: מלכי ישראל 8 בפסג / בני ברק. שלמה המלך 2 פני עזרא
להזמנות: beithorah@gmail.com

מוקד ההלכה שני"י בית החוראה
0722-133-466
ניתן לשלוח שאלות
וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:
Beithorah@gmail.com
חדש!
ניתן להשתתף בהוצאות המרובות של בית
החוראה ובכללן הוצאת דברי התורה
באמצעות מכשירי (דריים) ככתי הכנסת
יש לבחור קופות נוספות, חיפוש ולמנוע
בית חוראה הכללי וירושלים
שני"י מכון ציוני הלכה, תזכו למנוע!

ברכת יוסף

קהילת "ברכת יוסף" – גבעת שאול ירושלים

גליון 8 – דברים – תשעה באב תש"פ

מתורתו של מורנו הגאון רבי יהודה הכהן רפפורט שליט"א

* *

שיחה לימי בין המצרים

נאמרה בבית המדרש א' אב תש"פ

[לא ברור לי כוונתו, אי שבמשך זמן הכתיבה, יכול לבוא הגואל, ושוב לא יצטרכו את המגילה אפי' בשנה זו, או שאינה אלא לזמן ארעי, ולא צריך אותה לתמיד, כי מצפים שיבוא הגואל].

אף אחד מעיקרי האמונה הוא, ואע"פ שיתמהמה אחכה לו בכל יום שיבוא, היינו לא רק להאמין שכך יהיה, אלא לחכות, וכ"כ בסמ"ק שבכלל מצות אנכי ה' אלו' לצפות לישועה, [וצ"ב היאך נכלל הצפיה בהאי עשה, נהי דעצם האמונה שתהיה ישועה, יל"פ שבישועה דיצי"מ, מונח החרות עולם מכל הצרות, וכמשנ"ת בשם גדולי האחרונים בשיח יהודה עניני פסח, אבל הצפיה והלחכות, לכאוי זה דבר נוסף, ואינו מוכרח מעצם האמונה בישועה, וצ"ע].

וז"ל הרמב"ם בהלכות מלכים פ"א ה"א, וכל מי שאינו מאמין בו [בביאת המשיח], "או שאינו מחכה לביאתו", לא בשאר הנביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבנו וכו' עכ"ל, מבואר גודל החיוב לחכות ולצפות.

והנה הביא הר"מ שם הרבה פסוקים, להוכיח שיבוא משיח, אבל לא נתי' להדיא הא דצריך לחכות, עד כדי שמי שאינו מחכה הוי כופר בתורה, וצ"ע, וזה כעין מה שתמהנו בדברי הסמ"ק, ואכן המעיי' בדברי הרמב"ם בפיה"מ בפר' חלק בהיסוד השנים עשר, אף שהזכיר שצריך לחכות, אבל נראה מלשונו, שהעיקר הוא שיתאמת ביאתו, ואולי כל שאינו מחכה, בהכרח שאי"ז מספיק מאומת אצלו, וצ"ב, עכ"פ למעשה נצטוונו לחכות.

ויש לציין להמד"ר פר' ויחי [פר' צ"ח אות י"ד], עה"פ לישועתך קויתי ה', ביארו חז"ל, שיעקב היה רואה את שמשון, וסבור בו שהוא מלך המשיח, כיוון שראה אותו שמת, אמר, אף זה מת, לישועתך קויתי ה', ומפרש היפ"ת [ועד"ז כ"כ המהר"ז], שלא אמר נואש לתקוותו, אבל קיוה כי הישועה מהר תבוא מידי ה', וזהו שאמרו שם במדרש, הכל בקיוויו, שלעולם לא יתייאש אדם מישועת ה' ויקוה לו עכ"ל.

וראיתי בספר אחד מבעלי העבודה הערה למעשה נכונה מאד, שכל מי שנמצא לי"ע בצרה וכדו', והוא מתייאש, הרי בזה ביטל החובה הגמורה לצפות לישועה שכל המצפה אינו מתייאש שהרי הנה זה עומד אחר כתליו, היינו שאי"ז רק העדר מצוה אלא ביטול גמור, ויש לזהר.

והביאור בזה מלבד משנ"ת [במק"א] ע"ד העבודה הכללית, שההשגה של כל דבר והדביקות בכל ענין, נהיה ע"י הרצון בו

הנביא ירמיה אומר [פ"ל פ"ז], ציון היא דורש אין לה, מכלל דבעיא דרישה, מכאן למדו בגמ' סוכה [מ"א א'], שיש מצוה לעשות זכר למקדש, אבל הגדירו החיוב, בעיא דרישה, צריכה דרישה, כך היחס המצווה עלינו לדרוש, לבקש ולחכות.

והנה בפר' ראה [פ"ב פ"ה] לשכנו תדרשו ובאת שמה, לשכנו "תדרשו", ע"י רמב"ן, והמשמעות העולה מדבריו, כי כך הוא הסדר ביחס למקדש, קודם דורשים ומחפשים את "שכנו", מקום שבו הקב"ה משרה שכנתו, ואח"כ, ובאת שמה עכ"ד, עיי"ש שמביחא הרהבה פסוקים המורים שקודם להביאה יש דרישה.

אגב כל הכינוי שכינה מבאר הרמב"ן שמקורו בפס' הזה, הוי אומר שכך שורה שכינה בישראל, ואולי הביאור כי הרי מלוא כל הארץ כבודו, ולא שייך כלל לצמצם מקום, אלא לגבינו, דהיינו לענין הדורשים אותו להימצא להם, לגבי זה יש מקום, וממילא השראת השכינה מחייבת דרישה, כי רק לגבי הדרישה היא כביכול נמצאת שם, והבן.

הציפוי לישועה אינו פרט קטן, אלא מן השאלות הראשונות, שנשאל האדם ביי"ד של מעלה, וכן בכל תפילת שמונ"ע, אנו מכנים את עצמינו, כי לישועתך קוינו כל היום.

יש להתעורר שכל תפילת השמונה עשרה מורכבת משבחי הבורא בקשות והודאה, והנה יש סוג דיבור חדש, בברכת מוציאין קרן דוד אומרים, כי לישועתך קוינו כל היום, היינו מעידים על עצמינו ג"פ בכל יום, שאנו מצפים לישועתו "כל היום", היינו שאין צד שיהודי לא במצב הזה של מקווה ומצפה, וכן בברכת מודים אומרים ג"פ בכל יום, מעולם קוינו לך, וזה הודעה על מצבינו, אי"ז לא בקשה ולא שבח ולא הודאה, אלא קביעת עובדה והגדרת מצבינו, יוצא שזו צורת היהודי קוינו לך, יש ללמוד מכאן שחסר בכל צורת היהודי, כשאין תקוה זו עליו כל היום.

ונביא ונראה כמה מושרש בהנהגת כלל ישראל במשך כל הדורות ענין הציפיה והקיוויו, הנה הלבוש ס"י תקנ"ט ס"א, תמה לא קורין מגילת איכה מתוך קלף כדון כל הספרים שצריכים לצאת בהם יד"ח בציבור, ותירץ שלא מצוי בכתב, כי הסופרים לא נהגו לכותבם, מפני שאנו מצפים ומחכים בכל יום, שיהפוך לנו את יום זה לששון ולשמחה ולמועד, ואם היו כותבין מגילת איכה, היה נראה כמייאשין מן הגאולה ח"ו וכו' עכ"ד, שמענו מזה ההרגשה הפשוטה, שהיתה אצל הכלל, בענין הצפיה לגאולה השלימה בבי"א.

וההשתוקקות אליו, אבל בענין המקדש יש בזה מעיקרו של המקדש, דהנה נתבאר, [שיח יהודה עניני בין המצרים, מאמר קיום המקדש בזמן החורבן], שהמציאות של המקדש קיימת כהיום באופן נסתר, ושהחיבור אל אותו מקדש ע"י ההשתוקקות אליו, ובפרט בענין המקדש, שגם תחילת בנינו דהמשכן, ע"י ההשתוקקות של כל ישראל אליו, וכמו שהאריך הגר"א סופ"ק דשיה"ש, שע"י רצונותיהם של כלל ישראל שרתה השכינה, ולכן נצרך להיות "איש אשר ידבנו ליביו", ע"י משנ"ת בזה בש"י עה"ת פר' תרומה.

והנה ביצי"מ היו הרבה מבני ישראל, ארבע חמישיות, שלא זכו לצאת, ומה היה חטאם, יותר משאר יוצאי מצרים, הרי כולם היו במ"ט שערי טומאה ועל כולם אמרו הללו והללו, אלא אותם רשעים לא האמינו בישועה ונתיאשו, הוי אומר ענין זה של החיכוך להיגאל, מעיקר הסיבה המשייכת אל הגאולה, והרי ידוע כי גלות מצרים שורש כל הגלויות, והגאולה ממצרים נקראת ויוציאו מתוכם לחרות עולם, כי היא שורש כל הגאולות, [ע"י שיח יהודה פסח בירור כל המקורות לזה], ואף הגאולה השלימה בבי"א, שורשה ביצי"מ, ויש ללמוד ממנה, כי הצפיה והבטחון בה, הוא תנאי בל יעבור.

כל ענין זה של הרצון וההשתוקקות, כיוון שהוא מחיבור הנשמה והפנימיות, א"א היה לירמיהו להסביר לאותו גוי, [כחמובא בשם ספר תורת העולה להרמ"א, שירמיהו אמר לאותו גדול הפילוסופים בזמנו, שא"א לו להבין תועלת ומעלת הצער על החורבן], שעל אף חכמתו המרובה, חכמה בגויים תאמין, א"א לו לקלוט אותם דברים ששורשם אינו בהבנת השכל, אלא בדביקות הנשמה אל יוצרה, וכבר אמר הסבא מקלם, בוא וראה מעלת נשמת הישראלי, שמה שיהודי פשוט יכול להשיג, הגוי המחוכם מופקע ממנו, עד כדי שא"א להסביר לו.

מבחינה מסויימת, אפשר להשיג ברצונות אלו, יותר מאשר השיגו בזמן המקדש, וכמו שביארנו חז"ל בהפס', רבים בני שוממה מבני בעולה, שיותר בני עשה לי המקדש בהיותו שומם, כי בזמן העדר המקדש, יש יותר תשוקה וצפיה, והרי תשוקה זו היא הכלי בו מתחבר האדם אל פנימיות המקדש.

המבין יבין שהתשוקה המדוברת, היא תשוקת חיי הרוח על פני חיי החומר, היא השאיפה הכללית להיות יותר רוחני, ופחות מגושם, ואי"ז ענין אחר מהאבילות על המקדש, כי ענינו של המקדש, להביא האדם לרשות היחיד דהבורא ית"ש, להתקרב אליו ולדבוק בו, לידע להבין ולחוש, כי אין מלבד עבודתו ית"ש מאומה, כמו שכתבו התוס' ב"ב כ"ב א', שזה הפי', במה שכתבה התורה, שע"י מעשר שני, למען תלמד ליראה.

עד כאן נתבאר מעלת הקיווי והצפיה, שבה כבר עתה מתחבר למקדש, ואולי זו כוונת המהר"י בשער הכוונות, בדבריו על מעלת האבילות בימים אלו, "ודבר זה עושה תועלת גדולה בנפש האדם", אולי זהו משנ"ת הכא, שבצער וציפייתו, מיד נהיה מחובר אל המקדש, מעתה, זוהי התועלת לנפשו.

ויש לידע שיש בעבודה זו, כדי להביא הגאולה השלימה, וכן בקדושה אנו אומרים, ממקומך מלכנו תופיע וכו', "כ"י מחכים אנחנו לך, וכך צועק הפס', אתה תקום תרחם וכו', כי רצו עבדיך את אבניה, והמתבונן יראה שהעמידו את כל העבודה על החלק הזה, לחכות ולצפות, והמשמעות שבה יגרום שתבוא הגאולה, ואף שבוודאי כל מצוה וכל מעשה טוב, יש בו כדי לקרב הגאולה, אבל המעשה המיוחד לזה הוא עצם הצפיה והקיווי לכך.

ואכן הדברים מפורשים בצורה חדה בכוזרי, שכ"כ הכוזרי בסו"ד [סוף המאמר החמישי], שכשיגיעו אל הכסוף הגמור, אזי תהיה הגאולה, ולמד כן בהפס', אתה תקום תרחם וכו', כי רצו עבדיך את אבניה וכו', היינו כשיהיה רצון גמור, אזי בא המועד לחננה, זהו ממש פשוטו של מקרא, והן הן הדברים.

וכך כתב החת"ס בדרשותיו [ח"ב שלי"ט ג'], דמה שכתב רש"י בר"ה ל' א', שביהמ"ק השלישי ירד בנוי מן השמים, ומי בונה אותו שם, האבילות של ישראל למטה, היא עצמות הבניה, וכשיגמר הבניה ירד שלם מהשמים, ואומר השפ"א, שמה שאמרו חז"ל, כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב, היינו שכל דור שלא עשה את חלקו בבנין, הרי שאותו חלק נחרב, ולא נבנה בגללם, ואמנם הם דברו על האבילות בכללותה, ואנו ממקדים על הציפוי והדרישה.

ויש בזה נחמה גדולה, שאין אנו בעבודתנו צריכים לפעול הכל, אלא יתכן שכבר עשו כל הדורות באבילותם, ולא נצרך אלא למעט תוספת להשלים הבנין, ועתה לא נצרכת אלא עבודתנו הקטנה, שבשפלותנו רצה בנו, ובקצת עבודה נזכה להשלים העבודה, ובורא עולם ישלים זה הבנין, וישלח לנו משיח צדקנו, ותבוא הגאולה השלימה בבי"א.

והנה אף שעיקר בעיא דרישה קאי על בית המקדש, אבל שורש הקדושה קשור לכל קדושת ארץ ישראל, ואף קדושת הארץ תלויה באותו צפיה ורצון, ויש במה שנבאר ללמדנו יחס נכון לקדושת הארץ בכללותה.

כתב החרדים פר' נ"ט, שתחילת החטא שגרו לחורבן ולגלות היה בענין אר"י, שהרי הבכיה לדורות נקבעה ביום חטא המרגלים, וחטאם מתואר בתהילים [פר' ק"ו פס' כ"ד], וימאסו בארץ חמדה, ופדיון נפשינו בגאולה העתידה, יהיה על ידי המובא בתהילים, [פר' ק"ב פס' ט"ו], כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו, [ראה ובן השייכות שהרי זה הפס' שהביא הכוזרי על בית המקדש].

חלק מענינה של ארץ ישראל, שצריך לכסוף ולהיות תאב אליה, בא וראה כי הארץ נקראת "ארץ חמדה" הוי אומר, שלחמוד את הארץ היא מעיקר מהותה וענינה, ואף אברהם אבינו מבואר במדרש, שתחילה אמר לו הקב"ה לילך לארץ ולחזור ממנה, ואח"כ חמש שנים היה משתוקק אליה, והוא אמר הפסוק בתהילים [פר' נ"ה פס' ז'], מי יתן לי אבר כיונה, אעופה ואשכונה, הנה ארחיק נדוד, אליו במדבר סלה, ופירושו, מוטב אלין במדברות של א"י, ולא בפלטרין של חו"ל, עכ"ד החרדים וע"י עוד.

אמרו בגמ' בכתובות ק"י ב', כל הדר בא"י דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחו"ל דומה כמי שאין לו אלוה, שנא', לתת לכם את ארץ כנען, להיות לכם לאלוהים, וכל הדר בחו"ל, כאילו עובד עבודת כוכבים וכו', ושם קיי"א א', אמר רבי אלעזר, כל הדר בא"י שרוי בלא עוון, שנאמר, ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עוון וכו'.

עוד שם, אמר רב אבהו, אפי' שפחה כנענית שבא"י, מובטח לה שהיא בת העולם הבא וכו', אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן, כל המהלך ארבע אמות בא"י, מובטח לו שהוא בן העולם הבא, כל אחד מבין שאילו הארץ היתה סתם מקום שנבחר למגורי עם ישראל, אין טעם לכל אותם מעלות, אלא המכוון מחמת הרוחניות שיש באותה כבדת ארץ ולכן גם היחס אל הארץ צריך להיות שונה במהותו, ונפ"מ למעשה עולה מזה וכדלהלן.

וכך כתב הפנ"י שם [ד"ה אר"א כל הדר], דבר נחוץ מאד, לכל הבא לקיים מצוות ישוב א"י, ולכל הרוצה ליהנות, מכל המובטח, להדר עליה, ואלו מקצת דבריו, שכל האמור שם בסוף כתו', מה שזוכה מי שדר באר"י, היינו דווקא למי שדר בה לשם מצות ישוב א"י, שהיא מקום קדושה, וכדי שתגן עליו זכות א"י, שלא יבוא לידי חטא, או אי נכשל לשוב מיד בתשובה ולהתכפר לו.

ונראה שאין כוונתו רק לשיטת הרמב"ן, שיש קיום מצי"ע בישוב א"י, ומשום הדין דמצוות צ"כ, וביותר דיש לדון שבמצוה כע"ז לא נאמר, דהכוונה לצאת יד"ח, מעכבת את הקיום, כמשי"כ האחרונים שבמצוות שהתוצאה היא העיקר, כגון חסד וכדו', וכמו שכתב הרא"י בקובץ הערות לגבי מצות יבום, אלא כוונת הפנ"י, כמו

שנראה מדבריו שם, שכתב שהיא מקום קדושה וכו', היינו לכוון לענינה של קדושת הארץ, ולנהוג על פיה, ורק בהכי היא משפיעה.

ממשיך הפניי ואומר, אבל מי שדר שם, כי שם נולד, או כי חפץ בפירותיה וכדו', וכ"ש מי שמבעט בה, ומזלזל בקדושתה, אדרבה עליו נאמר, ותבואו ותטמאו את ארצי, וזו הסיבה שלא הגינה הארץ מפני החורבן וכו', עייש עוד דברים מעוררים.

ועד"ז כתב החרדים שם, והוסיף חידוש, שאותם שדרו בא"י ולא נהגו כראוי, שלא יעלה על ליבם, שאחרי מותם, ישארו בא"י, אלא הביא מפרקי דר"א [פרי ליד], שכל הרשעים שבא"י, נפשותם נשלכות לחוצה לארץ וכו'.

ויש להוסיף מש"כ החרדים שם, שצריך היושב בארץ להיות שמח תדיר במצוותו התדירה, שעיקר שכר המצוה על השמחה הגדולה בה עכ"ד, ונראה להוסיף, דהנה בכל מצוה צריך לעשותה בשמחה, אבל להאמור שארץ ישראל צריך לחשוך בה, הרי שבלא השמחה, חסר בעיקר היחס אל מצוה זו, וזהו שרמזו החרדים שם, שלכך כתוב והיה כי תבואו, ואין והיה אלא לשון שמחה, לרמז על שמחת מצוה זו, ומדוקדק שהשמחה שבמצות ישוב א"י, חיובה גדול משמחת שאר המצוות.

עוד כתב שם החרדים, בענין הא דא"י ישובה מלווה ביסורים, שלכך סמוכה פרשת עמלק [סו"פ כי תצא], לביאת א"י והיה כי תבואו, דכי היכי שבביאה ראשונה בא עמלק, הכא נמי בקיבוץ גליות, כשרוצים לבוא לא"י, עמלק מזדמן להם בדרך, וכאשר עיננו רואות היום תמיד, ירא ה' וישפוט.

עוד כתב, שכל היסורים השייכים לא"י מזבח כפרה הם, וזהו הכתוב שהעם היושב בציון נשוא עוון, וכפר אדמתו עמו, ובעת מותו של אדם הולך נכוחו לג"ע.

עוד יש לציין למש"כ האב"ע והרמב"ן [פרי וישלח פלי"ג פי"ח וי"ט], בהא דסיפרא התורה, שיעקב אבינו קנה חלקת שדה בארץ ישראל, שכל מי שיש לו וקונה חלק בארץ ישראל, חשוב כחלק העולם הבא.

ולא אמנע מלכתוב מחשבה אחת בענין יסורי א"י, הנה ברוב מקומות העולם, בו דרים החרדים לדבר ה', אין בעית השגת מגורים, כי מורגל לדור לאורך ימים ושנים בשכירות, ובצורה זו מתנהל אורח החיים, ואילו בא"י הקושי לקנות דירה, וממילא כל הקושי העצום בחיתון הילדים, הוא נורא ואיום כידוע, וחשבתי שהיינו טעמא, כי לגור בא"י, ולזכות לנחלה בעוה"ב, ולכל מחילת העוונות ושאר המעלות, א"א בלי היסורים האלו ל"ע ול"א, וכמו שהבאנו לעיל מהחרדים שלמד כן מהסמיכות לויבא עמלק.

ומינה תשמע כמה נואלו אלו האנשים, אשר בקלי קלות עוזבים את הארץ לשהות בחו"ל, ועוד מתגאים בכך, והלוא בזה מבטאים שאינם חושקים בארץ הקדש, והיאך יזכו לכל טובותיה.

התביעה להביא עצמו לידי חמדה וציפיה וקיווי, אינה תביעה אחת על כלל ישראל כמין עבודת ציבור, אלא כל אחד ואחד מחוייב בה, וכמו שכתב המס"י שלא יאמר כל אחד מי אני וכו', והנה הפס' אומר, אבל יחיד עשי לך, ופירש דודי האדמו"ר הפני"מ ז"ל, כיוון שיש מאמר החכם צרת רבים חצי נחמה, ויכול אדם לחשוב שחורבן ביהמ"ק היא צרת רבים, היינו שהחרון אף וההפסד הוא לרבים, בא להשמיענו שאינו כן, אלא אבל יחיד עשי לך, ולכל אחד ההפסד שלו מחמת החורבן, וכך גם העבודה שכנגד צריכה לבוא גם כעבודת יחיד.

הנהגות אלו אינם קשורים לימי בין המיצרים בדווקא, אלא תמיד כל השנה, צריך להיות עם תקוה זו, ימי בין המצרים הנהגתם להראות הכאב והצער מחמת אי מילוי התקוה, היינו מה שבמשך השנה, במסותרים תבכה נפשי, ובחיצוניות לא רואים כן, בימים אלו אף ההנהגה החיצונית להראות כן, וגם התקוה אף שחיבת לפעום בנו תמיד, אבל בזמן ימי בין המצרים צריכה לבוא אף בביטוי חיצוני, וזהו שהנהיגו בהרבה קהילות ישראל לערוך תיקון חצות ביום וברבים, מה שלא נוהגים כן כל השנה.

והנה במי שאכל בשר או שתה יין בסעודה מפסקת, אמרו בגמ' בתענית ל' ב', ונפסק בשו"ע סי' תקנ"ד סכ"ה, עליו הכתוב אומר ותהי עוונותם על עצמותם, וגדר העונש כי הריטב"א שם, שלא יזכה לתחתית המתים שהיא רק למי שחיכה, וצ"ב למה מתבטא אותה ענישה בהא דעוונותיו חקוקים בעצמות.

ויש לבאר בדברי הריטב"א, דהנה ידענו שיש באדם עצם הלוז, שממנה נקודת התחיה לעת"ל, והביאור בזה שמעתי דלא תהא לידה חדשה לגמרי, אלא החיאה של הגוף הקיים, בחינת עיר על תילה, בניה ע"ג התל שנשאר, ולזה צריך שיהא בעצמות האדם דבר שאינו כלה שממנו יצמח מחדש הגוף לאחר התחיה, והנה כיוון שעונש מי שאינו מחכה שעוונותיו חקוקים על עצמותיו, היינו שאיבד כח המציאות שלו להיות שייך לתחיה, וזה הקפידא הגדולה.

אגב, הריטב"א מסייג את דבריו, שהכוונה שלא יקום לאותה תחיה בימות המשיח ובנין בית המקדש, אבל יש תחיה נוספת ביום הדין שהוא אחר ימות המשיח.

למעשה, רגשות צער אינם מהדברים הנשלטים, אבל לפעול בעצמו ציפיה, לבקש בפיו, להחדיר בעצמו ובבני ביתו חשיבות קדושת ומעלת א"י, כל אלו קיום החיוב להיות דורש את ציון, וזה מעיקרי הדת וחלק נכבד מעבודת הימים האלו.

פניני הפרשה – פרשת דברים

[מלוקט מספרו של מורנו הרב שליט"א – שיח יהודה עה"ת]

ירדה שנאה לעולם

ואשלח מלאכים ממדבר קדמות. (ב' כ"ו)

מפרש רש"י, שמשא רבנו למד לפתוח בשלום, ולא לצאת ישר למלחמה, מהתורה שקדמה לעולם, שקודם שניתנה לבנ"י, חיזר הקב"ה על עשו וישמעאל, ויש להבין מה השייכות במה שנותן תורה לעם ישראל, לגבי לפתוח במלחמה.

ונראה לבאר, דהנה אמרו חז"ל, למה נקרא הר סיני, כי ממנו ירדה שנאה לעולם, דהיינו ששורש כל שנאת האומות לישראל, נובעת ממה שהתורה ניתנה לישראל, ועל ידה כל העולם ותהלוכותיו תלויין בישראל.

ממילא יש בנתינתה קריאת תגר והכרזת מלחמה, עם בני עשו וישמעאל, ולכן חיזר הקב"ה עליהם, והוא אותו ענין, כמו לפתוח במלחמה. ועדין צריך להבין, למה דווקא בענין זה, מכונה התורה, ממדבר "קדמות", על שם שקדמה לעולם.

ונראה ששורש שנאת האומות שבאה בגלל התורה, אינה מפני כי יש לבנ"י חוקים ומשפטים צדיקים, ולהם אין כזאת, אלא מפני כי ע"י התורה, כל העולם כולו, תחת ידם ובשליטתם, וזה ממש כמו כיבוש מלחמה, לכבוש את כל היקום מידם, וענין זה נובע, כי התורה קדמה לעולם, ועל פיה נברא העולם, כאומרם, איסתכל באורייתא וברא עלמא.

עובדות בעניני צער החורבן [נלקט ע"י י"ג]

לא החסיר תיקון חצות

סיפר ר' אליעזר ויספיש ז"ל, שפעם ראה את הגה"ק ר' דוד בהר"ן זצ"ל עומד אחר חצות כולו נרגש ובוכה, באומרו זה לי הפעם הראשונה מיום שעמדתי על דעתי שהפסדתי מלומר תיקון חצות.

וכע"ז מסופר שבאחד השנים כשהיה חולה התעורר באמצע הלילה ושאל את נכדו רבי מרדכי אפל זצ"ל מה השעה, ואמר לו שהשעה כבר אחרי חצות, אמר לו רבי דוד בהר"ן שלא זוכר שאיחר פעם לקום בחצות. – מפי רבי דוד פרידמן שליט"א, בשם רבי שלמה יחיאל פרידמן זצ"ל.

והיה קם רבי דוד בהר"ן מידי לילה בחצות, ובוכה בבכי קורע לב ובדמעות שליש על חורבן בית המקדש. כשהתעוררה פעם נכדתו הקטנה [אשת הגר"י פלקסר זצ"ל] לקול בכייתו וראתה את רבי דוד בהר"ן יושב על הרצפה ונר דלוק לידו ובוכה, קמה ממיטתה מרוב פחד ודאגה מה אירע בבית, ניגש אליה רבי דוד בהר"ן והקים אותה ואמר לה שלא תדאג כי כך נוהג הוא כל יום לבכות על חורבן בית המקדש. ולעת זקנותו היה נוהג רבי דוד בהר"ן לומר את תיקון חצות כשהוא יושב על כסא כי לא יכול היה לשבת על הרצפה מחמת כאביו ומכאוביו, אך פ"א ראוהו בכל זאת מתאמץ ויושב על הארץ. (מפי רבי דוד פרידמן שליט"א, בשם רבי שלמה יחיאל פרידמן זצ"ל).

ומסופר שכאשר חיתן את בתו עם בעל ת"ח ויר"ש, חזרה בתו באמצע ימי השבע ברכות ואמרה לו כיצד נתת לי בעל כזה שלא אומר תיקון חצות, והסביר לה רבי דוד בהר"ן שבדורינו אף הרבה יר"ש אינם אומרים תיקון חצות ואין זה מראה על חסרון ביר"ש. (רשימות רבי אשר לעמיל כהן שליט"א, בשם אביו רבי אברהם הערש כהן זצ"ל).

על אביו הגה"ק רבי נחום משאדיק זצ"ל מסופר (בס' האיש על החומה ח"ג עמ' 347) שמנהגו היה לרדת כל חצות לילה לכותל המערבי ביחד עם ידידו הצדיק רבי נפתלי צבי פרוש זצ"ל ושניהם ערכו תיקון חצות בבכיות קורעות לב עד שמרוב בכי נתעורר רבי נחום בעין אחת. וסיפר בנו רבי אברהם בהר"ן זצ"ל (בספר היחס עמ' 15) שהוא זוכר כי בעודו ילד קטן והיה ישן במיטתו, כששמע הבכי תמרורים אשר שפך [אבי רבי נחום] באמירתו תיקון חצות היה ממש נופל מהמיטה מהמרירות והבכיות.

ומסופר (בס' פרי דוד בהקדמת בן המחבר עמ' י"ג) שהיה בכותל המערבי פינה ששם הוריד הגר"נ דמעות, עד שנעשה גומא מחמת דמעותיו... והיו צאצאיו מראים זאת לגדולי ישראל אף אחר שנים מפטירתו.

והעיד עליו בעל האמרי בינה במכתבו "כמעט לא הניח יום שלא הלך אל הכותל המערבי, והניח ראשו בין ברכיו להתפלל על צרות ישראל וגלות השכינה".

שח לנו מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל על הגרע"י שלזינגר זצ"ל כשהיה ילד קטן, סבו הצדיק רבי יוסף שמואל שוורץ זצ"ל נוהג היה להעירו בחצות הלילה ולהשכיבו על הרצפה, ובהחזיקו את פאותיו היה אומר "לכל הפחות שיבכה בחצות, וישכב על הארץ בחצות". ואכן כל ימי חייו היה הגרע"י מקונן בחצות לילה על ירושלים ועל גלות השכינה.

המורא בבוא לכותל המערבי

ומסופר בספר "מעילו של שמואל" (עמ' רצ) בשם הגאון רבי שמואל אהרן יודלביץ זלה"ה שמנהגו היה בעת שמגיע לכותל המערבי שהיה עומד מרחוק. ואמר על מנהגו של המהר"ל"ד שלא היה ניגש עד לכותל. אמרו לו מקרוביו: יתכן שרבינו המהר"ל"ד דיסקין חשש שזהו כותל העזרה כפי שחששו בזמנו. אבל בזמננו התגלו שרידי הכותל המערבי לכל ארכו עד לכותל הדרומי, והתברר בודאות שזהו כותל הר הבית והגישה אליו מותרת לכל. ענה ואמר: לא זה היה טעמו של המהר"ל"ד, אלא שחשש שכשיגיע אל הכותל המערבי שריד בית מקדשנו עלול הוא להתרגש עד לסכנת חיים והיה זה עבורו ספק פיקוח נפש.

וסיפר עוד כי בבואו של המהר"ל"ד לירושלים ביקש לגשת לכותל המערבי, אבל בדרכו נרעש וקרא מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים, ועכשיו השכינה הקדושה בגלות ובצער ובוכה ומקוננת על בניה שגלו מעל שלחן אביהם ועל האב שהגלה את בניו, ומרוב בכי ודמעות חש ברע ושב על עקבותיו.

[ומובא שם עוד ששאלו את רש"א: אם כן מדוע אין הוא מתקרב אל הכותל, האם חושש גם הוא מהתרגשות עד פיקוח נפש? אמר: מי ידמה ומי ישוה למהר"ל"ד דיסקין וטהרת נפשו. לא זו הסיבה אלא החיילים עולים להר הבית האסור בעליה כדי לשמור על הנגשים אל הכותל, ואין אני רוצה להמנות על אלו שגורמים לחיילים לעבור על איסור].

שח לנו הגר"י מאיר סולבוציק זצ"ל כי בעת שהופיע מרן הגר"י הלוי מבריסק זלה"ה בשערי ארץ הקודש, שהה מספר ימים במלון "ציון" בתוככי ירושלים עיה"ק, ובאו הגאונים רבי יעקב משה חרל"פ ורבי ישעיה חשין להקביל את פניו. במהלך שהייתם של השניים בחדרו שבמלון סמוך לבואו, נסבה השיחה ביניהם אודות השאלה האם מותר לילך אצל הכותל המערבי שריד בית מקדשנו. נענה רבי יעקב משה ואמר שהוא שמע מפי אביו הגאון רבי זבולון שהיה אחד מהדיינים בבית דינו של רבינו המהר"ל"ד דיסקין, שטעמו של המהר"ל"ד בהקפידו לא לילך אצל הכותל המערבי, לא היה כפי שסבורים העולם מפני שלא ידע היכן הם חומות הבית ומתוך חשש לביאת מקדש שלא בטוהרה, אלא מן הטעם שהרגיש כי הליכתו כרוכה בספק פיקוח נפש, שהיה קשה בעיניו המראה של החורבן עד כי חשש לבריאותו.

[ותוך כדי שיחתו של הגר"י מחרל"פ אירע דבר מעניין, שכן בו ברגע שהחל לדבר אודות רבינו המהר"ל"ד דיסקין והזכיר את שמו, נעמד מרן הרב מבריסק מלוא קומתו, וכך נשאר על עומדו כל עוד נסבה השיחה אודותיו. רק משנפנו לשוחח בעניינים אחרים, התיישב שוב במקומו].

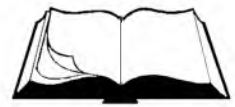
צער החורבן

סיפר רבנו הגראי"ל שטיינמן זצ"ל שראה בכת"י של האדר"ת בצוואתו (נפש דוד או' לד) וז"ל, חז"ל אמרו בברכות (מא, ב) לידע אינש בנפשיה אם צדיק גמור הוא. בעונותי הרבים נסתפקתי על עצמי כמה פעמים. אמנם לקחתי לעצמי בחינה הזאת ואני רואה בעצמי סימני טהרה ויראת שמים, הן תלאות רבות והרפתקאות שונות עברו עלי ל"ע והן הן הזקיני אותי בלא עת ילדים רבים נקטפו באביב ימיהם ל"ע. בכל זה אין דבר אשר יבואני לידי בכי תיכף כמו שמביאני זכרון ירושלים עיר קדשנו ובית תפארתנו גלות השכינה, גלות התורה, וגלות ישראל אשר ברגע התבונני כמו זולגות עיני דמעות. ואמר רבנו **שראים בכת"י במקום הנ"ל סימנים של כתם גדול של דמעות שירדו מעיניו של האדר"ת בעת שכתב את הדברים.**

לתרומות והנצחות ניתן לפנות: 0527680034@okmail.co.il

מִי יֵדָע

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 402 שאלות המצוות ימי מגיפת הקורונה (י) ושאלות המצוות תמוז תש"פ ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

הברכה, הר"ז הפסק בשוגג ובדיעבד יצא.

נישוק בנו בבית הכנסת ע"ג מסכה

◀ **שאלה:** האם מותר לנשק את בנו בבית הכנסת כשעושה מסכה, כיון שלא נוגע בפנים?

תשובה: אסור לאדם לנשק את בנו הקטנים בבית הכנסת כדי לקבוע בלבו שאין אהבה כאהבת הקב"ה (רמ"א או"ח סי' צ"ח סעיף א'), וגם את בני הגדולים אסור לנשק (ספר "אש"י ישראל" פרק י"א ס"ק ס"ד בשם "אורח נאמן"). ולפי טעם זה אין לנשק אפילו אם עושים מסכה, דהרי אסור להראות אהבה אחרת חוץ מאהבת המקום.

צירוף חולה קורונה לזימון

◀ **שאלה:** חולה קורונה יושב בצד אחד של השולחן, וכל יתר הסועדים מצדו האחר של השולחן, האם אפשר לצרפו לברכת זימון? **תשובה:**

א. כתוב בשו"ע (סי' קצ"ז סעיף ג') שלושה שאכלו כאחד אם כל אחד מקפיד לא לאכול מן השני, כגון שאחד כהן ואוכל תרומה, וממילא השני לא יכול לאכול ממנו, והשני שהוא ישראל אוכל פת עכו"ם שהכהן מקפיד לא לאכול, אי אפשר להצטרף ביחד לזימון.

ב. אבל אם הישראל אוכל פת רגילה, אפילו שהוא לא יכול לאכול תרומה של כהן, מ"מ כיון שהכהן יכול לאכול ממנו, מצטרף.

ג. ולפי"ז, חולה קורונה אע"פ שאחרים לא יאכלו מהפת שלו, כיון שהוא יכול לאכול מהפת שלהם (ובאמת מקבל מהם את האוכל), יש כאן צירוף לזימון.

ד. המנהג שחולה הקורונה הוא המזמין כיון שהוא הגורם לכך שיש כאן זימון, וכעין המבואר במשנ"ב (שם ס"ק ט"ז) שאם אחד אוכל גבינה ושנים אוכלים בשר מצטרפים, שהרי מי שאוכל גבינה יכול לאכול מלחמם, והמנהג שאוכל הגבינה מברך, כיון שהוא הגורם לזימון.

ה. וכל זה אם כל אחד אוכל מכלו, אבל אם אוכלים כולם ממטבח אחד, בכל אופן מצטרפים (רמ"א שם), ולכן בנד"ד שאוכל בביתו, לבו"ע נחשב לצירוף, וכל אחד יכול לברך.

ברכה על תלמיד חכם ששובש מסכה

◀ **שאלה:** כשרואים גדול בישראל והוא עושה מסכה, האם אפשר לברך עליו, או שמא היות שהוא מכוסה אין זו ראייה?

תשובה: מכיון שידוע מי הוא זה, בודאי שיש לברך עליו (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

בדיקת חום בכותל המערבי או בבית חולים בשבת

◀ **שאלה:** בימים אלו מי שהולך לכותל המערבי בשבת, נבדק ע"י השומר במד חום דיגיטלי כדי לראות שאין לו חום והוא לא נוגע בנגיף הקורונה, וכן בכניסה לבתי חולים, האם יש איסור ללכת למקומות אלו (כשאין פיקוח נפש), שהרי בגלל נעשתה מלאכה בשבת?

תשובה: אם השומר הוא ישראל בודאי שאסור, היות שאין פיקוח נפש להתפלל בכותל מערבי או לבקר חולה בבית חולים, ונמצא שהוא גורם ליהודי לחלל שבת (ועי' משנ"ב סי' שמ"ז ס"ק ז', שגם לומר יש איסור לסייע לו לדבר איסור גם באופן שאין בו משום "לפני עור", כגון שבלעדיו היה יכול לעשות את האיסור, ודלא כש"ך יו"ד סי' קנ"א ס"ק ו').

אולם אם הבדק הוא גוי היות והוא עושה כן משום הוראת המקום, וההולך לכותל או לבית החולים לא צריך לזה כלל, כי יודע שאינו חולה, מותר לו להיכנס היות שאין זה צורך שלו כלל ("שבט הלוי" חלק י' תש"ס) שמוותר לעבור מצלמות אם אין זה נוגע אליו כלל, וכן דעת הגר"נ קרליץ זצ"ל, ולכן מותר לכתחילה להיכנס למקומות אלו, ומעשה הגוי לא מתייחס אליו.

חתו וכלה עטויים מסכה

◀ **שאלה:** בגלל מצב הקורונה, אפילו בזמן החופה כולם לובשים מסכות, לפי הנחיות משרד הבריאות ולפי הוראת הגדולים שצריכים לעשות כפי הנחיות אלו ולשמור כמה שאפשר, וגם החתן וגם הכלה היו עטויים מסכות (לא שקופות), והפה והחוטם היו מכוסים בשעת

לע"נ
מרת רבינו שמריהו יוסף נסים קרליץ זצוקללה"ה
נלב"ע כ"ג בתשרי תש"פ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

לע"נ

כיסוי ההינומה, והרי מבואר בשו"ע (אה"ע סי' י"ז סעיף כ"ד) **שאי אפשר להכיר בן אדם ולהעיד עליו בלי לראות את המצח והחוטם, ואם כך העדים לא יכולים להכיר את הכלה ולא יכולים להעיד מי התחתנה, האם זה מעכב בדיעבד לקידושין?**

תשובה: יש סוברים שהעדים חייבים לראות את פני הכלה לפני הקידושין ("פתחי תשובה" אה"ע סי' ל"א בשם המב"ט), והרבה סוברים שאין צריכים לראות את פני הכלה (שם בשם בנו המהרי"ט), וכן מרן ה"חזון איש" זצ"ל לא הצריך לעדים לראות את פני הכלה (הגר"ח קניבסקי שליט"א), ובפרט שאפילו אם רואים פעם אחת אחרי כמה דקות לא יכולים להבחין בינה ובין אשה אחרת הדומה לה (בעל "שבט הלוי" זצ"ל והגר"ח קרליץ זצ"ל), ועוד, אפילו אם לא רואה את פני הכלה, סו"ס יש עדות כללית על זו שמתקדשת (הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם ה"חזון איש", וע"ע ספר "אפריון לשלמה" פרק ז' סעיף ד' "עמודי אפריון" סי' ק"ו)

עדים עם מסכה

◀ **שאלה:** האם מותרים העדים לעטות מסכה בשעת הגדת עדות בבית דין, או בשעת ראיית חופה וקידושין בגלל מצב הקורונה, או שמא יש בזה חיסרון משום עדות שאי אתה יכול להזימה היות שלא יודעים מי הם?

תשובה: אין בזה חשש ומותר להם לכתחילה לעטות מסכה, ואין בזה חיסרון בעדים כלל (הגר"ח פוברסקי שליט"א). ויש לכך כמה טעמים:

- עיקר ראוי להזימה הוא בשעת הגדת עדות ולא בשעת חלות קידושין.
- לדעת כמה ראשונים עדות שאמ"ל זה דוקא אם זה חיסרון בגוף העדות כגון שהם טריפה (סנהדרין ע"ח), או עצם העדות שמעידים על אחד ואמ"ל לקיים בעדים במקומו (ע"י תוספות מכות ב'). לענין בן גרושה, אבל מה שיש חיסרון צדדי שלא רואים אותם, אין זה קשור לעדים כלל.
- י"א שלענין עדי קידושין, שאין צריך כלל עדות שיכול להזימה (ע"י רמ"א אה"ע סי' מ"ב סעיף ד', וב"פתחי תשובה" סי' ק"ד בשם נ"ב).

להתנות מראש שלא יהיה דין מוחזק

◀ **שאלה:** בגלל המצב הרבה פעמים לא שולחים את הילדים לגן ויש בזה כמה דיני ספיקות אם חייב לשלם, ואם כבר שילמו אי אפשר לחייב להחזיר משום המוציא מחברו עליו הראיה. ומצד שני יש מקומות שדורשים תשלום בתחילת החודש, האם אפשר לשלם מראש על תנאי שאם בסוף יתברר שהוא פטור, מה שמשלם מראש הוא רק בתור בטחון על התשלום?

תשובה: אפשר להתנות כן מראש, באופן שעושה תנאי מראש אין לו דין מוחזק, ולא אמרינן בזה המוציא מחברו עליו הראיה, וחייב להחזיר את הכסף (ע"י "בית שמואל" אה"ע סי' ק"ז ס"ק א', ו"שער המשפט" סי' צ"ח ס"ק ב').

שאלות המצוות

קדושה ו"ברכו" באמצע ברכת "אשר יצר"

◀ **שאלה:** השומע קדיש או קדושה, והוא באמצע ברכת "אשר יצר", האם מותר לו לענות?

תשובה: ברכה קצרה כמו ברכת הפירות או ברכת המצוות אסור לענות בהם קדיש וקדושה, וכל שכן דאסור לענות 'אמן' על שאר הברכות, אבל ברכה ארוכה כמו ברכת ק"ש וברכת "אשר יצר" וכיוצא בזה מותר לתתחילה לענות קדיש וקדושה, ואמן ד"הקל הקדוש" ו"שומע תפילה" ("חיי אדם" כלל ה' סעיף י"ג).

מעריב או ברכת המזון

◀ **שאלה:** בחתונות שמתחילים את הסעודה מבעוד יום ומסיימים בלילה (כפי שמצוי בק"ק), האם יש להתפלל מעריב לפני ברכת המזון או לאחריה?

יסוד השאלה הוא, שהרי בשניהם יש מצוה דאורייתא, גם קריאת שמע וגם ברכת המזון, וא"כ צריך לדון איזה מהם תדיר יותר מהשני, שהרי תפילת מעריב מתפללים מידי יום ואילו ברכת המזון יש לפעמים שלא מברכים כלל ולפעמים מברכים פעמיים ושלוש ביום אחד כגון בשבת קודש, א"כ מה נחשב יותר תדיר?

וכן יש לדון האם תלוי כל אחד לפי מה שהוא רגיל יותר, שאם רגיל בכל יום לאכול שתי סעודות, אצלו הוא תדיר יותר ממעריב, ואם רגיל לאכול סעודה רק בשבת יתפלל מעריב לפני ברכת המזון.

תשובה: כתב במשנ"ב (סי' ס"ק ב') בשם מהרש"ל שאם יש לו לברך "אשר יצר" וגם ברכה אחרונה, "אשר יצר" קודם שהוא תדיר, ע"י שם, והגם שיש אנשים שאכילתם תדירה יותר, מ"מ תדירות נקבעת לפי רוב העולם, ולא לפי כל אדם ואדם ("ביאורים ומוספים" שם בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א).

ולפי"ז בוד"ד יש לדון שהרבה אנשים לא מברכים ברכת המזון כל יום (מרן הגר"א"ל שטינמן זצ"ל נטל ידיו רק בשבת), ואצלם תפילת מעריב תדירה יותר, ויש הרבה אנשים שנוטלים כל יום בלי לחסר, וגם

שלוש פעמים בשבת, נמצא שברכת המזון תדירה יותר, וקשה להכריע בזה מהו מנהג העולם.

ויש להוסיף שהרי פליגי הראשונים אם קריאת שמע של שחרית וקריאת שמע של ערבית הם מצוה אחת או לא, דעת הרמב"ם (בפתיחה לה"ל ק"ש, וב"ספר המצוות") וה"חזון איש" (מצ"ת"ס), שהם מצוה אחת אבל דעת הרמב"ם (מובא ב"ספר החינוך"), וה"שאגת אריה" (סי' י"ב) שהן ב' מצוות נפרדות, ע"י שם. ולפי"ז הרמב"ם וה"חזון איש מקיימים מצות ק"ש פעמיים ביום, ובדאי היא תדירה יותר (ע"י "שאגת אריה" סי' כ"א שדן בזה).

ולמעשה, המנהג לברך ברכת המזון לפני מעריב משום שברכת המזון היא חלק מהסעודה (ואפילו שתיית הכוס לאחר ברכת המזון הוא המשך הסעודה, ולכן יש נוהגים לשתות כוס ברכת המזון אפילו במוצש"ק), ולא חייב להפסיק את הסעודה משום תפילת מעריב, ויכולים קודם לברך ברכת המזון ואח"כ להתפלל מעריב.

וכן נוהגים בחו"ל שמתפללים מעריב של ליל שבת מבעוד יום אחר פלג המנחה, ובסוף סעודת שבת מברכים ברכת המזון ואח"כ אומרים קריאת שמע, והטעם כנ"ל מכיון שהתחיל את הסעודה בהיתר אינו חייב להפסיק, ורק לאחר ברכת המזון עם סיום הסעודה אומרים קריאת שמע.

אמנם אם יש חשש שלאחר שיברכו ברכת המזון ושבע ברכות, הרבה אנשים ילכו ולא יהיה להם מנין לתפילת מעריב, או שמא יש משפחה שישכחו מלהתפלל, בודאי יש להתפלל קודם.

(והאם תפילה היא הפסק באמצע הסעודה ע"י שו"ע סי' קע"ח סעיף ו' ובמשנ"ב שם).

מלוה מלכה בימי הקץ

◀ **שאלה:** בימי הקץ מאד קשה לאכול סעודת מלוה מלכה במוצש"ק, האם יש איזו עצה לזה?

תשובה: כתב ה"באר היטב" (סי' ש' ס"ק א') בשם "אור זרוע" שאם ממשיך סעודה שלישית עד לאחר חשיכה אין צריך לאכול עוד סעודת מלוה מלכה, ע"י שם, וכ"כ ב"ערוך השולחן" (שם) בשם ה"אליה רבה" (סי' א'). וכתב ה"מטה אפרים" (סי' תר"ב סעיף מ"ז) שיכוון במחשבתו שרוצה שתעלה לו גם למלוה מלכה, וכתב ב"אלף המטה" (שם ס"ק י"ח) שעפ"י רוב נמשכת הסעודה השלישית לתוך הלילה, לכן יש מסתפקים באכילת מיני תרגימא או פירות לאחר הבדלה, ע"י שם.

אולם ב"תורת שבת" (סי' ש' ס"ק א') וב"תהלה לדוד" (סי' א') כתבו שאינו יוצא ידי"ח בזה במלוה מלכה, וכ"כ "כף החיים" (שם ס"ק י"א) שעפ"י הסוד יש לעשות סעודה רביעית.

ואולי יש ליישב בזה את המבואר בגמרא (שבת ק"ח.) מי שיש לו ביום השבת רק ב' סעודות יאכל רק סעודת שחרית וסעודה שלישית ולא יאכל מלוה מלכה, ע"י שם (ע"י ברש"י שם ד"ה אכליה בשבת), ולהנ"ל כיון שהוא שעת הדחק יכול לצאת ידי"ח שניהם גם סעודה שלישית וגם סעודת מלוה מלכה בסעודה אחת.

ספק עם עברו שש שעות

◀ **שאלה:** אכל בשר ולא ברור לו אם כבר עברו שש שעות, האם מותר לו לאכול חלבי?

תשובה: יש סוברים כיון שהוא ספק דרבנן אפשר להקל (ספר "דברי שאול"), יש סוברים כיון שיש לו מתירין, מכיון שכאשר יעבור עוד קצת זמן בודאי יהיה מותר לאכול חלבי, ממילא חייב לחכות עד שבודאי יעברו שש שעות ("דרכי תשובה" סי' פ"ט ס"ק ה' בשם "יד יהודה"). ובעת צורך יש להקל ("ידי השולחן" שם ס"ק ח', וכן נוטה "דרכי תשובה" שם).

נפטר שכן בבנין שגר בו כהן

◀ **שאלה:** בליל שבת בברזיל נלב"ע שכן הגר בקומה העשירית בביתו, האם הכהן הגר בקומה השניה יכול לצאת מביתו וללכת לתפילה?

תשובה: אפילו אם כל הדלתות סגורות, מכיון שבמוצש"ק יוציאו את הנפטר דרך חדר המדרגות או המעלית למטה, נמצא שלפתח הבנין למטה עומד להגיע הנפטר, וכבר מעכשיו יש שם טומאת מת מדין "סוף טומאה לצאת" (ע"י שו"ע יו"ד סי' שצ"א סעיף ד'), והכהן צריך להישאר בביתו עד לאחר שהוציאו את המת מהבנין, וצריך להזהר לא לפתוח את דלת ביתו הפונה לחדר המדרגות, אלא רק אם הכהן נכנס לחדר פנימי בדירתו.

קניית דירה או רכב מכונס נכסים

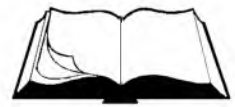
◀ **שאלה:** האם מותר לקנות רכב או דירה מכונס נכסים, היות שהוא במחיר זול יותר מהרגיל, או שמא זה בגדר קונה מן הגנב?

תשובה: היסוד הוא שאם כונס נכסים גבו ממנו עפ"י דין, כגון שהוא לא שילם את המשכנתא על הדירה, ובוה כתוב במפורש בחוזה להבנקים יגבו את הדירה על חשבון חובו, או שכתוב בחוזה של מכירת הרכב שאם לא משלם יקחו את רכבו בתורת תשלום, אזי מותר לקנות מהם.

אבל לפעמים עושים גבייה על דירה או רכב וכדומה שלא כדין, שגובים אותו משום חוב אחר, ואז צריך דוקא גבייה עפ"י בית הדין, וא"כ אין רשות לקנות מהם, ולכן צריך לברר כל פעם מהי הסיבה שגבו ממנו את הנכס, ואז יש לדון בזה.

מִי יֵרֵא

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 403 מדיני תשעת הימים, ותשעה באב שחל ביום חמישי אב תש"פ

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

◀ ברך על מאכל בשרי בתשעת הימים – יטעם מעט כדי שלא תהא ברכה לבטלה ("שדי חמד", ובעל "שבט הלוי" זצ"ל).
 ▶ כשמבדילים על הכוס במוצאי שבת נוהגים לתת לתינוק לשתות מן הכוס. (תינוק הוא מי שהגיע לגיל חינוך – גיל 6 – אך עדיין לא הגיע לגיל ההבנה להתאבל על ירושלים – גיל 9 או 10 בערך. שאז מתחיל ללמוד תוספות, והוא בן הבנה, הגר"נ קרליץ זצ"ל).
 ▶ אם אין תינוק – ישתה המבדיל בעצמו (רמ"א שם סעיף י' ומשנ"ב), ויכול לשתות רביעית ויברך ג'. וכן מי שיש לו רק בנות עדיף שישתה המבדיל בעצמו (הגר"ש אלישיב זצ"ל).
 ▶ לפי מנהג הספרדים, יכול המבדיל לכתחילה לשתות מכוס ההבדלה בעצמו כיון שהוא כוס של מצוה (שו"ע ורמ"א שם).

ב' סעודות לכבוד הבר מצוה

◀ **שאלה:** האם מותר לעשות בתשעת הימים, עד שבת חזון ב' סעודות לכבוד הבר מצוה, בערב לצורך ידידי המשפחה, ובצהריים עבור חברי הכיתה, ובשניהם להגיש בשר?
תשובה: אם גם כשהבר מצוה חלה באמצע השנה היו עושים ב' סעודות כאלו לכבוד הבר מצוה, גם בתשעת הימים עד שבת חזון מותר לעשות כן, וכמשי"כ המשנ"ב (ס' תקני"א ס"ק ע"ה), וכל סעודה שעושים לכבוד הבר מצוה ביום הבר מצוה, אפילו שתי סעודות יש לו דין של סעודת מצוה (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

בירך "בורא פרי הגפן" ולא התכוון לשתות

◀ **שאלה:** בעת הבדלה במוצאי שבת חזון האב עשה הבדלה וכיוון להוציא את בנו הקטן בברכת "בורא פרי הגפן", ולא היה בדעתו של האב לשתות כלל, לבסוף הבן סירב לשתות את היין והאב היה מוכרח לשתות, האם צריך לברך שוב "בורא פרי הגפן"?
תשובה: י"א שאינו צריך לברך שוב "בורא פרי הגפן" משום שכיוון לצאת בלזה ידי חובת הבדלה, וכיוון ש"בורא פרי הגפן" נצרכת להבדלה, יצא בזה ("קב ונקי" בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל), וי"א שכיון שכוונתו בברכה היתה רק לצורך הבן לא יצא בברכה זו וצריך לברך שוב (הגר"א שטינמן זצ"ל).

ברית מילה בערב תשעה באב

◀ **שאלה:** העושה ברית מילה שעתיים לפני תשעה באב, האם מותר לאכול בשר לכבוד הברית?
תשובה: איתא בשו"ע (ס' תקנ"ב א') שאסור לאכול בשר ויין בסעודה המפסקת. והיינו מדינת דגמרא (משנ"ב ס"ק ג'), ובזה אין היתר של סעודת מצוה, דדוקא באיסור אכילת בשר מר"ח אב, שזה רק משום מנהג, מותר לאכול בשר בסעודת מצוה, ואפילו בערב תשעה באב, אבל בסעודה המפסקת עצמה אסור בשר ויין אפילו בסעודת מצוה (רמ"א ס' תקנ"א ס"ו י'). ולכן יכול לאכול בשר לכבוד המילה, ובלבד שאח"כ יטול ידים ויאכל לחם לצורך הסעודה המפסקת עצמה (אמנם סעודת ברית מילה בערב תשעה באב לכתחילה יעשה קודם חצות כמבואר במשנ"ב, שם ס"ק ע"ח, אבל בנד"ד לא היה שייך לעשות מוקדם, שכל המילה היתה רק לאחר חצות היום).

טבילה בתשעת הימים

◀ **שאלה:** האם מותר לטבול טבילת עזרא בתשעת הימים?
תשובה: כתב המשנ"ב (ס' תקנ"א צ"ה) לענין הנוהג לטבול בכל ערב שבת מותר, ומי שמבטלה לפעמים מפני טרדת עסקיו או מפני הצניעה אסור, עי' שם. ולפי"ז הי"נ מי שמבטל לפעמים טבילת עזרא, אין לו לטבול בתשעת הימים (הגר"נ קרליץ זצ"ל).
 ויש סוברים שהוא חשוב יותר מדין טבילה בערב שבת, ולכן בכל אופן מותר לטבול בתשעת הימים (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

שפיכת תשעה קבין

◀ כמו"כ בתקופה זו שהרבה נמנעים ללכת למקוה בערב שבת עקב המצב, מי שמקפיד בכל ערב שבת לשפוך על עצמו תשעה קבין במקלחת, מותר לעשות כן גם בערב שבת חזון.

לע"נ
 מרן רבינו שמריהו יוסף נסים קרליץ זצוקל"ה
 נלב"ע כ"ג בתשרי תש"פ
 ☀☀☀☀
 לע"נ

נשמה טהורה הנערה רחל ע"ה
 בת יבדלחט"א הרב יהודה אריה הלוי דינר
 נלב"ע כ"ה מרחשון תש"פ
 ☀☀☀☀

מדיני תשעת הימים

כיבוס

◀ לפי מנהג האשכנזים אסור לכבס בגדים מר"ח אב ואילך, אפילו בכוונה ללבושם רק לאחר תשעה באב, ואפילו לכבוס שבת.
 ▶ גם לפי האשכנזים אין להחמיר שלא לכבס בגדי קטנים אלא בשבוע שחל בו תשעה באב, אבל בגדי קטנים שמתלכלכים תדיר, ויש צורך להחליפם בכל יום מותר לכבסם גם בשבוע שחל בו (עיי' שו"ע שם סעיף י"ד, משנ"ב ס"ק פ"ב בשם ספר "חיי אדם", והוראת הגר"נ קרליץ זצ"ל).
 ▶ כאשר מכבסים בגדי קטנים המותרים בכיבוס – אין לצרף אליהם בגדים שאין היתר לכבסם.
 ▶ מותר לנקות כתם מבגד בתשעת הימים משום שאין בזה שמחה (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

לבישת בגדים מכובסים

◀ אין ללבוש בגדים מכובסים בימים אלו (שו"ע שם ס"ג ורמ"א ס"ד) אך בגדים הסמוכים לגוף מותר (הגר"ש אלישיב זצ"ל). והרבה נוהגין להכין גם בגדים אלו לפני תשעת הימים (בעל "שבט הלוי" זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל).
 ▶ יש להכין חולצות לפני תשעת הימים, ואפשר ללבוש אפילו כמה יחד בערב לחצי שעה, ובדיעבד כשלא הספיק להכין יכול לדרוך עליהם אפילו בתוך תשעת הימים (הגר"ש אלישיב זצ"ל).
 ▶ מי שעושה בר מצוה בתשעת הימים, רק בחור הבר מצוה יכול ללכת עם בגדי שבת ולא האחים והאחיות. וכן הבר מצוה ילבש את החליפה לפני ר"ח כדי שלא יברך "שהחיינו" באמצע השבוע (הגר"נ קרליץ זצ"ל). גם הוריו יכולים ללבוש בגדי שבת (הגר"ש אלישיב זצ"ל "קובץ תשובות" ח"ג ס' ל"ה), וכן להורי הוריו מותר משום דבני בנים הרי הם כבנים (הגר"ש אויערבך זצ"ל).
 ▶ בשבת בבוקר אפשר ללבוש בגדים מכובסים אחרים כדי שיהיו לו משומשים לאחר השבת, ואין זה נחשב כהכנה לצורך חול, מכיון שלא ניכר שעושה כן, ובכל זאת לא יאמר שלובשם עבור ימי חול (גדולי הפוסקים זצ"ל).

לצורך שידוך

◀ אין ללבוש בגדי שבת בתשעת הימים, אבל לצורך שידוך מותר, אם יש צורך בכך (הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם ה"חזון איש" זצ"ל, שו"ת "שבט הלוי" ח"ט ס' קל"א ס"ק ד'). ואין צורך לחכות למעשות פגישות למטרת שידוך בתשעת הימים בגלל זה (הגר"ש אויערבך זצ"ל).

בשר ויין

◀ האשכנזים נוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין מר"ח אב עד לאחר תשעה באב – אלא בשבת בלבד. וכן מותר לאכול בשר ויין בסעודת מצוה כגון סיום מסכת, ולא ימהר או יאחר לימודו, כדי לעשות הסיום דוקא בימים אלו, או ברית ופדיון הבן (רמ"א ס' תקנ"א סעיף י'). וכן סעודת בר מצוה ביום הולדתו, וכדאי שיאמר שם גם דברי תורה (הגר"נ קרליץ זצ"ל).
 ▶ מותר לבשל בסירים בשריים אפילו אם הם בני יומן. (משנ"ב שם).
 ▶ ביסקוויטים שיש בהם יין, אם בפועל מרגישים את טעם היין – אסור (הגר"ש אלישיב זצ"ל, והגר"נ קרליץ זצ"ל).

מדיני תשעה באב

ישיבה על הקרקע

- בליל תשעה באב וביום-עד חצות היום יושבים סמוך לרצפה. (ש"ע ס' תקני"ט ג'). מותר לשבת על כר קטן או על שרפרף נמוך (משנ"ב שם, כעין שמצינו לגבי אבלים).
- הנוסע ברכב יכול לשבת כרגיל מכיון שאין דעתו לנוחיות או לתענוג ובכח"ל לא תקנו שצריך לשבת על הרצפה (ספר "תורת היולדת", פ' מי"ח הערה י"ז).

נטילת ידיים ורחיצה

- בנטילת ידיים בבוקר יש לטול רק עד סוף קשרי האצבעות (ש"ע ס' תקנ"ד סעיף י'). כהן נוטל את כל כף היד לצורך עליה לדוכן. (שע"ת ס' תקנ"ד ס"ק ח').
- אסור להושיט אפילו אצבע לתוך מים, אבל מותר לשטוף מאכלים לצורך הכנתם אף שעיי"ז גם שוטף ידיים משום שאין בכך כוונת רחצה (משנ"ב שם ס"ק י"ט).

עישון וריח

- אסור לעשן, אך מי שמורגל בעישון ביותר ודחוק לו, יכול להקל מחצות היום בצנעה. (משנ"ב ס' תקנ"ה).
- לכתחילה אין להריח בשמים (ע"י שעה"צ ס' תקנ"ו ס"ק א').

שאיילת שלום

- שאיילת שלום וכיוצא"ב (בוקר טוב) אסורה כל היום. (ש"ע ס' תקנ"ד כ"י ומשנ"ב) אבל מותר לאחל "מזל טוב", שזה אינו בגדר שאיילת שלום. (שו"ת "להורות נתן", ח"ב ס' ל"ז, הגר"ש דבליצקי זצ"ל, בשם שו"ת "שלמת חיים").

שליח ציבור

- אבל מותר להיות ש"ץ בתשעה באב, ולא נחשב "מועד" לענין זה (הגר"נ קרליץ זצ"ל, וכעין שמבאר במשנ"ב ס' תקנ"ט ס"ק י"ז לענין הספד).

לבישת טלית ותפילין

- אין מתעטפים בטלית ואין מניחים תפילין בתשעה באב בבוקר לפני חצות היום. (ש"ע ס' תקנ"ה). אולם מנהג מקצת בני ספרד ללבוש טלית ותפילין גם בבוקר, ועיי' לקמן.
- יש סוברים שלא יפשוט טלית קטן בלילה כדי לא להכניס עצמו לספק ברכות ביום.
- שאלה: האם מותר לישון בת"ב קודם שהניח תפילין בלי שומר?**
- תשובה:** קודם זמן מנחה ודאי שרי, כיון שלא הגיע זמן החיוב אין איסור שינה (הגר"ש אלישיב זצ"ל), ואחר שהגיע זמן מנחה לא ילך לישון אלא אם יש לו שומר (הגר"ח קניבסקי שליט"א).
- שינת צהרים**
- יש להזהר כשהולך לישון, ועדיין לא התפלל מנחה, ולא הניח תפילין, שיעמיד שומר להעיר, היות שמאוד עייפים וחלשים מן התענית, ועלול להימשך. ואם אפשר לסמוך על שעון מעורר, תלוי כל אחד ואחד לפי מזגו.

תורה ומוסר

- אין לכתוב חידושי תורה בתשעה באב (שע"ת סו"ס תקנ"ד).
- כתב המאירי (מו"ק כ"א). "וראה לי שלא נאסרו דברי תורה לאבל אלא דרך לימוד וגרסא, אבל לעיין בספרים המעוררים לבו של אדם לתשובה לא נאסר, ולא עוד אלא שראוי לעשות כן, ומכאן יראה שנהגו הכל בכך וכו'". וכ"כ בספר "שדי חמד" (ח"ו מערכת אבילות ס' כ"ה) דאע"ג שאבל אסור בדברי תורה מותר ללמוד ספרי יראה ומוסר. עכ"ד. וזהו דוקא שאינם מיוסדים על פסוקים או מאמרי חז"ל (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

תהילים ו"אנעים זמירות"

- אלו שאומרים תהילים בקביעות כל יום, יאמרו לפני תפילת מנחה. ויש נוהגים לומר למחר תהילים של אמש ושל היום וכן נכון (משנ"ב ס' תקנ"ד ס"ק ז').
- הנוהגים לומר פזמון "אנעים זמירות" כל יום יאמרוהו לפני מנחה (אמא"ר זצ"ל).

אמירת נחם

- האשכנזים** אומרים "נחם" בברכת "בונה ירושלים" רק במנחה, והספרדים אומרים בכל שלש התפילות, כמו "עננו". ואם שכח, אומר בברכת "רצה" לפני "ותחזינה" (ש"ע, רמ"א, משנ"ב, ס' תקנ"ז). אפילו מי שלא צם אומר "נחם".

- שאלה: במנחה בתשעה באב טעה ואמר מייד: "נחם ה' אלוקינו..." בלי לומר "ולירושלים עירך..." לפני כן, האם יצא יד"ח?**

- תשובה:** כיון שברכת "נחם" היא מעין הנוסח של ברכת ירושלים, יצא בו, ואע"פ שלא מוזכר ענין מלכות בית דוד בברכת "נחם", אין זה עיקר מקומה כאן, דהרי עיקר ברכתה של מלכות בית דוד היא בברכת "את צמח דוד עבדך", ועיי' ברמב"ם (סוף ספר אהבה) שמביא נוסח השמונה עשרה ולא מזכיר כלל מלכות בית דוד בברכת "בונה

ירושלים", ולכן בדיעבד יצא בברכת "נחם".

דינים הנוגעים לחולה

- חולה שאוכל לחם בת"ב יש לו ליטול את כל כף היד.
- חולה שאכל ומרגיש טוב ימשיך לצום (ע"י שו"ת חת"ס או"ח ס' קנ"ז, אגר"מ או"ח ח"ב ס' קי"ב, ובעל "שבט הלוי" זצ"ל).
- בברכת המזון בתשעה באב אין להוסיף "נחם", אלא מברך כרגיל.
- חולה שאוכל בתשעה באב, יכול לעלות לתורה (שו"ת חת"ס או"ח ס' קנ"ז) (וזה שונה משאר התעניות).
- (אבל ע"י שו"ת רע"א, מה"ק תי"כ"ד, שדן לענין מנחה ביום כיפור, אם חולה שאכל יכול לקבל עליה מצד יום טוב, אבל מצד תענית פשיטא ליה שא"א לקבל עליה ע"כ. וא"כ ק"ו לתשעה באב שלא יכול לקבל).
- חולה שאוכל לפני חצות היום לא יתעטף בטלית ולא יניח תפילין לפני שאוכל. (שו"ת מהר"ם שיק סימן רפ"ט וכן הורה הגר"ש"ז אויערבאך זצ"ל).
- חולה ששותה מים רק כדי לבלוע תרופה, לא יברך על המים (בעל "שבט הלוי" זצ"ל עפ"י שו"ע או"ח ס' רי"ד-ז).

מלאכה

- נוהגים שלא לעשות שום מלאכה שיש בה שיהוי לפני חצות היום, כגון: רחיצת כלים, סידור הבית וכדומה. (רמ"א ס' תקנ"ד סעיף כ"ב) אך אם אי הניקוי גרוע לריח רע או לריבוי חרקים, אפשר לשפוך מים כדי לסלק את הלכלוך.
- אין להכין צרכי סעודה אלא רק לאחר חצות היום (ש"ע ס' תקנ"ט סעיף י').

בישול לכבוד שבת

- השנה (תש"פ) שת"ב חל ביום חמישי באופן שהזמן דחוק לו, מותר לבשל ממחצית היום לצורך שבת (בעל "שבט הלוי" זצ"ל עפ"י דברי המשנ"ב ס' תקנ"א ס"ק ט' שמותר לשחוט באופן זה).
- שטיפת רצפה**
- אין להקל לשטוף את הבית לכבוד שבת (בעל "שבט הלוי" זצ"ל). קידוש לבנה

- כתב הרמ"א (ס' תקנ"א ח') שנוהגים לא לקדש הלבנה עד לאחר תשעה באב, ועוד כתב הרמ"א (ס' תכ"ו ב') שבמוצאי יוה"כ מקדשין אותה מפני דאז שורין בשמחה אבל לא במוצאי תשעה באב או שאר תעניות. וכתב המשנ"ב משום שאין שרונים בשמחה, ויברך בימים שאחריה.
- וכתב ה"באר היטב" (שם) שהאר"י ז"ל כתב לקדשה במוצאי תשעה באב, וכ"כ הכנה"ג שכן נוהגין בירושלים וכתב ה"שבות יעקב" שכן הוא מנהגם, אבל טועמים מידי קודם, עיי' שם. וכתב ה"באר היטב" (ס' תקנ"א כ"ח) הטעם כי נולד בן דוד במוצאי תשעה באב, ומבשרים ללבנה שעתידים להתחדש, עיי' שם, וכ"כ המשנ"ב (ס"ק י"א). וכן המנהג בבני ברק שנוהגים לקדש במוצאי תשעה באב.
- בירושלים מנהג רבים לקדש הלבנה במוצאי"ק חזון, וכן הוא מנהג הגר"א.
- כשחל תשעה באב ביום חמישי כמו בשנה זו (תש"פ) לדעת הרמ"א יש להמתין עד מוצאי"ק (משנ"ב ס' תכ"ו ס"ק י'). אולם כל זה למנהג הרמ"א שלא מקדשין לבנה לעולם במוצאי תשעה באב, אבל לפי אלו שמקדשין תמיד במוצאי תשעה באב, גם בזה יש לעשות כן, וכמשי"כ המשנ"ב אח"כ (ס"ק י"א), כן הורה הגר"נ קרליץ זצ"ל.

נעילת נעלים לקידוש לבנה

- אלו שאומרים במוצאי תשעה באב, צריכים קודם לעול נעלים ("שערי תשובה" ס' תקנ"ט ס"ק ד', ומשנ"ב ס' תכ"ו ס"ק י"א).
- עשירי באב**

- האשכנזים** נוהגים כל שנה שלא לאכול בשר ויין, לא להתרחץ, לא להסתפר ולא לכבש עד חצות היום של עשירי באב. הספרדים נוהגים שלא לאכול בשר ויין כל היום העשירי. (ש"ע ורמ"א ס' תקנ"ח). וכולם נוהגים שלא לברך "שהחיינו" ביום הזה. (שע"ת שם). ולפי מנהג אשכנז, איסור זה מסתיים בחצות היום.
- השנה (תש"פ) חל עשירי באב ביום ששי. במג"א כתב שהכל מותר לכבוד שבת (משנ"ב ס"ק ג'). האחרונים הסכימו שמיד במוצאי הצום מותר להסתפר ולכבש לכבוד שבת (סידור יעב"ץ, הגר"ש אויערבאך זצ"ל, מובא בשש"כ ס' מ"ב סעיף ה'). והא דכתב שע"ת בשם א"ר דמותר בשחרית, וכ"כ בקיצור שו"ע, ס' קכד-כ, שמא אז היה נהוג לכבש בבוקר כי הכיבוס היה עסק גדול. ויש מחמירים בתספורת להתיר רק ביום (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

- כאשר לא משנה אם מכבס במוצאי תשעה באב או למחרת-יש לכבש רק למחרת.
- מותר ללכת לים ביום שישי בבוקר (דמסתבר שהתירו לגמרי, אפילו שלא לכבוד שבת, ובכל זאת יש מקום להחמיר בזה, הגר"נ קרליץ זצ"ל).
- בשר, יין ושירה שאין בהם משום הכנות לכבוד שבת כלל, אסורים עד חצות היום כמו בכל שנה. (ערוך השולחן סעיף ב')

אזמרה לשמך

פסקי הלכות ותרבות מפי מוריניו הגאון רבי עמרם פריד שליט"א

דיני תשעת הימים

תוכן עניינים

כיבוס וגיהוץ • רחיצה • נטילת ציפורניים •
בשר ויין • משא ומתן • שו"ת לתשעת הימים

כיבוס וגיהוץ

א. מדינא דגמ' אסור לכבס בגדים בשבוע שחל בו תשעה באב. ומנהג בני אשכנז שאין מכבסים בגדים מר"ח אב, ואין להקל בזה. ואף בגדים שלא ילבשו בתשעת הימים אסור לכבס.

ב. מבני עדות המזרח יש הנוהגים שלא לכבס רק בשבוע שחל בו תשעה באב.

ג. ניקוי בגד על ידי ניקוי יבש הרי הוא בכלל כיבוס.

ד. מותר לנקות כתם נקודתי בבגד.

ה. בכלל איסור כיבוס כלולים בגדים ומגבות, סדינים מצעים ומפות.

ו. גיהוץ בגדים דינו ככיבוס.

ז. כשם שאסור לכבס כך אסור ללבוש בימים אלו בגדים נקיים מכובסים. וכן אסור להציע את המיטה או להשתמש במגבות ובמפות שכובסו.

ח. כדי שיהיה מותר ללבוש בגדים מכובסים לכתחילה, יש להכניס על ידי שילבש וישתמש בהם מעט קודם תשעת הימים. מי שלא הכין, יכול להכין בשבת על ידי שילבש בגד ויחליף כל כמה שעות לבגד אחר מכובס [מפני שרק באופן שלובשו כמה שעות אין בזה חשש הכנה משבת לחול, שנחשב שלובשו בשביל שבת עצמה, אבל אם לובש ופושט מיד ניכר שעושה זאת כהכנה לימי החול ואסור].

ט. הזמן הדרוש להכנת הבגד שלא יחשב מכובס - די ללבושו כמה דקות.

י. אם לא הכין את הבגדים על ידי לבישה, בשעת הדחק יש להקל להניחם על הרצפה שיתאבקו ויתלכלכו מעט, ואז מותר ללבושם.

יא. בגדי זיעה - דהיינו בגדים הסמוכים לגוף יש מקילים שמותר ללבושם מכובסים, אך לכתחילה גם בזה יש ללכלכם בהנחה על הרצפה.

יב. לכבוד שבת מותר ללבוש את כל בגדי השבת כרגיל. אכן בסדינים ומצעים, אף לכבוד שבת אין להחליף למכובסים.

יג. בגדים חדשים, אף בגדים שאינם חשובים - אסור לחדשם בתשעת הימים, ואף בשבת אסור.

יד. בגדי זיעה חדשים מותר לחדש בשבת בתשעת הימים [ושאר בגדים חדשים אסור אף בשבת כנ"ל].

טו. בגדי ילדים קטנים, כל זמן שמלכלכים בגדיהם מותר לכבסם כרגיל, ואף מותר לתלותם בחוץ משום שניכר שהם בגדי קטנים.

טז. יש מקלים לכבס בגדי ילדים עד גיל בר מצוה עד שבוע שחל בו.

יז. כשמכבס בגדי ילדים, אסור להוסיף לכביסה בגדי גדולים יחד עם בגדי הילדים.

יח. מי שלא נותרו לו בגדים נקיים, והבגדים המשושמים מלכלכים עד שמדיפים ריח רע - מותר לכבסם אם אין לו מה ללבוש, והכל לפי הענין.

יט. מי שאין לו בגדים נקיים ללבוש, ויש לפניו שתי אפשרויות - לכבס - או לקנות בגדים חדשים - עד שבוע שחל בו עדיף לכבס, ובשבוע שחל בו - עדיף לקנות.

רחיצה

כ. אסור לרחוץ את הגוף בתשעת הימים אפילו בצונן, חוץ מפניו ידיו ורגליו שמותר לרחצם בצונן.

כא. רחיצה שלא לשם תענוג מותרת. ולכן אדם הסובל מזיעה ומלכלך ממנה מאד, מותר לרחוץ אבר אבר במים קרים. במקומות שיש בהם ריבוי זיעה וא"א לנקותם על ידי מים קרים, מותר לנקות ע"י מים חמים עם סבון - לפי הצורך בלבד, וכדאי הוא בית אלוקינו לצער עצמנו על חורבנו, ו'כל המתאבל על ירושלים - זוכה ורואה בשמחתה'.

כב. רחיצה לרפואה מותרת, לכן מי שיש לו פצעים וצריך לרחצם - הדבר מותר. וכן מי שיודע בבירור שאם ימנע מלרחוץ יגרום לו לפצעים, מותר לשטוף לפי הצורך בלבד, ואם די לו במים קרים אסור בחמים.

כג. רחיצה על ידי העברת מגבת רטובה או ניגוב במגבונים לחים - מותרת.

כד. ילדים עד סמוך לגיל בר מצוה יש להקל להם ברחיצה.

לו. בשבת זו מותר לאכול בשר ולשתות יין, אך בשאר סעודות מצוה יש בכך אופנים שונים המבוארים בסי' תקנא' סע' י'.

משא ומתן

מבואר בגמ' יבמות (מג ע"ב) 'מראש חודש ועד התענית העם ממעטין בעסקיהן מלישא ומליתן, מלבנות ולנטוע' וכו'. ויש לעיין מה הפירוש 'ממעטין' במשא ומתן, האם הכוונה שממעטים לגמרי, או שעושים רק את הנצרך ולא כשאר הימים. ודנו בזה התוס' ביבמות (שם בע"א ד"ה מלישא) ובמגילה (ה' ע"ב ד"ה ממעטין), ומבואר שם בתוס', דאם 'ממעטין מלישא וליתן' היינו במשא ומתן של שמחה כגון צרכי חופה, בזה 'ממעטין' היינו דיש למעט לגמרי, אך אם הפירוש 'ממעטין מלישא וליתן' הוא לאו דוקא במשא ומתן של שמחה, אז 'ממעטין' היינו שעושים את הנצרך ולא כשאר הימים. וכן הוא במשנ"ב (סי' תקנא סקי"א) שיש חילוק בין משא ומתן של שמחה לשאר משא ומתן. ובע"ה להלן יבואר דינים העולים מזה.

הלכה נוספת מבואר בטור (סי' תקנא' ס"ז) דבגדים חדשים אסור לתקן בשבוע שחל להיות בו תשעה באב. ומקור הדין בירושלמי בפ' מקום שנהגו - 'נשי דנהיגי דלא למשתי עמרא מגו דעייל אב מנהגא' בגלל שבטלה אבן השתיה, וכיון שהשתי אסור כ"ש תיקון בגדים חדשים, וראוי להחמיר בזה מר"ח דהיינו נמי בכלל מיעוט שמחה, עכ"ד הטור. והרמ"א הוסיף שה"ה שלא לקנות בגדים, והיינו דקניית בגדים גם היא כתיקון בגדים. מבואר מזה שבבגדים יש דין נוסף שלא לקנותם מלבד הדין שממעטים במשא ומתן, ועפ"י יתבאר בע"ה הדינים דלהלן.

לז. אין לקנות תכשיטים כל תשעת הימים.

לח. אין לקנות כלי כסף וזהב וכן יש להקפיד שלא לקנות דברים יקרי ערך.

לט. יש למעט בקניית צלחות וסירים וסכו"ם וכן שאר דברים שלא נצרכים לתשעת הימים, אך אם הם נצרכים לימים אלו מותר לקנותם.

מ. אין לקנות בגדים בתשעת הימים ואף בגדים שאינם חשובים ואף שאין מברכים עליהם 'שהחיינו'.

מא. מכירה ובה מבצעי הנחה מיוחדים שלא יהיו לאחר תשעת הימים, מותר לקנות גם בתשעת הימים.

מב. קניית מתנה לאשה למטרת שלום בית מותרת בתשעת הימים דנחשב צורך מצוה, והכל לפי העניין.

כה. טבילת עזרא מותרת. ויש מקילין במי שרגיל לטבול במקוה מידי יום, שמותר לטבול גם בתשעת הימים.

כו. מי שרגיל להתרחץ במים חמים וסבון כל ערב שבת ומעולם לא ביטל זאת אלא מחמת אונס, מותר גם בערב שבת חזון לרחוק ראשו פניו ידיו ורגליו במים חמים ובסבון. ושאר הגוף אסור אף במים קרים. ולגבי הסובל מזיעה נתבאר לעיל סע' כא'.

נטילת ציפורניים

כז. נחלקו האחרונים האם מותר ליטול ציפורניים בשבוע שחל בו תשעה באב, ומי שמיקל ליטול ציפורניים במשך שבוע זה יש לו על מה לסמוך.

בשר ויין

כח. מנהג בני אשכנז שאין אוכלים בשר ואין שותים יין מר"ח אב. ולבני עדות המזרח יש בזה מנהגים שונים, והרבה מבני עדות המזרח נוהגים שלא לאכול בשר ולא לשתות יין ממוצאי ר"ח אב.

כט. גם תבשיל שהתבשל עם בשר נוהגים שלא לאכלו בימים אלו, ולכן תפוחי אדמה שהתבשלו עם בשר אין לאוכלם אף בפני עצמם.

ל. מותר לשתות משקאות חריפים שאין בהם תערובת של יין כגון בירה, ליקר, וויסקי, וכדו'.

לא. ילדים עד גיל שלוש שנים אפשר להאכילם בשר, ומגיל שלוש עד גיל שיוודעים להתאבל ירושלים נחלקו הפוסקים האם מותר ליתן להם בשר, ודעת המשנה ברורה להחמיר בזה. ותבשיל שהתבשל עם בשר יש להקל לתת לקטנים.

לב. יולדת תוך ל' יום ללידה מותרת באכילת בשר עד ז' אב, ומז' אב ואילך נוהגות להמנע, וכן הדין במינקת שכשאינה אוכלת בשר חלב התינוק אינו טוב - מותרת לאכול בשר, וה"ה במעוברת שזקוקה לאכול בשר ובחולה.

לג. אף מיץ ענבים אין לשתות בימים אלו.

לד. בהבדלה במוצאי שבת בט' הימים, יש נותנים את הכוס לקטן שהגיע לגיל חינוך אבל אינו יודע להתאבל על ירושלים, ומכיון שיש להקפיד לתת לקטן שהגיע לגיל חינוך וכן יש להקפיד שהקטן ישתה מלוא לוגמיו, ואין הדבר ברור מהו הגיל של קטן שאינו יודע להתאבל על ירושלים, לכן המנהג הוא שהמבדיל שותה את כוס היין או המיץ ענבים.

לה. עוגות שיש בהם יין וטעמו ניכר - יש מחמירים שלא לאכלם בימים אלו.

שו"ת לימי בין המצרים

מקור - סי' תקנא'

האם בן ספרד יכול לכבס לבן אשכנז בתשעת הימים

תשובה: אסור

מקור - סי' תקנא' סעיף ג'

בגד שהיה בהשריה בערב ראש חודש אב ועבר שקיעה האם אפשר לשטוף

תשובה: מותר כי אם לא הבגד ייהרס.

מקור - סי' תקנא' וע"פ תקנא' סעיף כב' שדבר האבד מותר

האם מותר לקנות נעליים בתשעת הימים

תשובה: אם נעליו קרועות - מותר

מקור - סי' תקנא'

האם בישיבה אפשר לכבס ולהחליף מגבות בתשעת הימים

תשובה: מה שמלוכלך מותר

מקור - סי' תקנא' סעיף ג', והוא לצורך מצווה ומבואר שם שמותר

האם מותר לחתום על זכרון דברים בתשעת הימים

תשובה: אם יש חשש שהדירה תימכר, יחתמו על זכרון דברים, ואת החוזה יעשו לאחר ט' הימים, ואם אין אפשרות לעשות רק זכרון דברים אפשר גם לעשות חוזה.

מקור - סי' תקנא'

האם אפשר להכין כמה חולצות יחד זו על זו לתשעת הימים

תשובה: אפשר לעשות זאת אך ילבש את החולצות יותר זמן ממה שלובש חולצה אחת

מקור - סי' תקנא' יו"ד שפט'

כיצד יש להכין לבנים ושאר בגדים הסמוכים לגוף

תשובה: ילכלך אותם על הרצפה (בשונה מבגדים עליונים שלכתחילה יש ללובשם לפני ט' הימים).

מקור - סי' תקנא' יו"ד שפט'

האם אפשר לקנות רכב יד 2 בתשעת הימים

תשובה: אם אינו דבר האבד שעלול להפסיד את הקניה - אין לקנות.

מקור - סי' תקנא' תקנא' סעיף כב'

שלושת השבועות

מי שאין לו מספיק חולצות האם יכול לקנות קודם ראש חודש אב

תשובה: עד ר"ח אב אפשר כיון שלא מברכים עליהם שהחיינו.

מקור - סי' תקנא' ס"ק מה'

האם אפשר ללמוד לנגן בחליל או כל כלי נגינה בשלושת השבועות

תשובה: אפשר ללמוד עד ראש חודש אב, כדי לשמר את מה שלמדו (דבר האבד), וגם שאין כ"כ הנאה, כי עיקר המטרה הוא הלימוד, (ואף אם זה לא לצורך פרנסה יש להקל עד ר"ח).

מקור - סי' תקנא', פמ"ג אשל אברהם י' ביאור הלכה ד"ה ממעטים

האם אפשר לקנות משקפיים בשלושת השבועות

תשובה: אם זה משקפיים שלא מברכים עליו שהחיינו, אפשר לקנות עד ר"ח, ולאחר ר"ח לא יקנה אא"כ אין לו משקפיים אחרות.

מקור - סי' תקנא'

האם אפשר ללכת בשלושת השבועות לים או לבריכה

תשובה: עד ראש חודש אב אין מניעה ללכת ולא משנה אם הלך קודם לכן או לא

מקור - סי' תקנא'

בחור שיוצא לפגישות בט' הימים, האם יכול לקנות אז בגדים חדשים לצורך זה

תשובה: עדיף שיקנה בגדים לפני תשעת הימים, ואם לא הספיק יכול לקנות.

מקור - כי הוא צורך מצווה, עיין סי' תקנא' סעיפים ב' ג' ט' טז'

בחור שהתארס בשלושת השבועות האם אפשר לשיר לו כשמגיע לישיבה

תשובה: יש מקום להקל בשירה בפה.

מקור - סי' תקנא' ביאור הלכה ד"ה 'ממעטים'

תשעת הימים

האם אפשר להשאיר מכונת כביסה שתפעל אחר כניסת ראש חודש אב

תשובה: אם לא הספיקו לפני, מותר.

האם עדיף לסגור ווארט בערב ראש חודש אב או שאפשר גם מליל ראש חודש

תשובה: אם אין שם אכילת פת מותר גם בתשעת הימים (ולחתן והכלה מותר ללבוש בגדי שבת).

מקור - ס' תקנא' ס"ק טז', ולגבי בגדי שבת מותר כי הוא צורך מצווה כמבואר שם סעיף א' שלצורך מצווה מותר

האם אפשר להזמין ארון או רהיט אחר בתשעת הימים ויגיע אחרי תשעת הימים

תשובה: אם יש צורך אפשר להזמין.

מקור - ס' תקנא' סעיף ב' משנ"ב יא'

האם אפשר לערוך קניות לחתן וכלה בתשעת הימים

תשובה: מותר לקנות בגדים חדשים לצורך החתונה אם אין זמן אחר כך

מקור - תקנ"א ס"ק י"ד

האם אפשר להלביש לתינוקות וילדים בגדי שבת לברית בתשעת הימים

תשובה: אפשר להלביש עד גיל שהם יודעים להתאבל על ירושלים (גיל 8 – 9), וראה במקור

מקור - תקנ"א ובשערי תשובה שם שכל הקרובים שהיו באים לברית עם בגדי שבת מותרים לבוא גם בתשעת הימים, אמנם המשנ"ב לא העתיק זאת אך נראה שלילדים עד בר מצווה אפשר לסמוך על זה, ואם אינם יודעים להתאבל על ירושלים מותר בכל אופן

האם אפשר לערוך קניות לביה"ס לילדים בתשעת הימים

תשובה: מה שבמצע אפשר לקנות כעת ומה שלא אם יש זמן אחר לקנות יקנו בזמן אחר, ואם אין זמן אחר מותר

מקור - ס' תקנא' סעיף ב' משנ"ב יא'

האם אפשר לתת מתנות בתשעת הימים

תשובה: אפשר לתת עד תשעה באב אך עדיף לקנותם קודם ראש חודש אב

מקור - ס' תקנא' סעיף ב' ותקנ"ד ס"ק מא'

האם אפשר לפתוח חנות עם מבצעים מיוחדים בתשעת הימים כדי להתיר את הקניה לאנשים (כי אז הוא דבר האבד לגביהם)

תשובה: אפשר להקל (לשואל אחר ששאל האם אפשר לכתחילה לעשות כן, אמר הרב שזה לא רצון השם)

מקור - ס' תקנא' סעיף ב', תקנ"ד סעיף כב'

האם לספר מבני אשכנז מותר לספר בן ספרד בימים אלו

תשובה: מותר לספר עד שבוע שחל בו

מקור - ע"פ ס' תקנא' סעיף ה' מג"א יט' משנ"ב מב'

האם אפשר לעשות התעמלות מים בתשעת הימים

תשובה: מי שזקוק לזה לצורך בריאות ואין לו אפשרות אחרת, מותר,

מקור - רפואה הוא כצורך מצווה (או"ח סימן שו', רמח"פט'), ומבואר בס' תקנא' סעיף טז' שרחיצה לצורך מצווה מותרת, וגם בט"ב עצמו אסור רק רחיצה של תענוג כמבואר בתקנ"ד ובתרי"ג שרחיצה שלא לתענוג מותרת אף בט"ב. עיין שם את כל הפרטים.

סיום מסכת בתלמוד-תורה שכל שנה עושים את הסיום ב'בין הזמנים' והשנה עושים בתשעת הימים, ותמיד כשמסיימים אוכלים בשר, האם אפשר לאכול בשר גם בשנה זו

תשובה: מותר, ואם הילדים תמיד באים ל'סיום' בבגדי שבת, אפשר ללבוש גם בתשעת הימים

מקור - ס' תקנא' סעיף ט', י'

האם אפשר לקנות/לשכור אופניים חשמליים בתשעת הימים

תשובה: אם לא נחוץ עכשיו - שלא יקנה, ולשכור אפשר.

מקור - ס' תקנא' סעיף ב', משנ"ב יא'

האם מותר לנקות רכב בתשעת הימים

תשובה: במקום צורך אפשר

מקור - ס' תקנא'

האם אפשר לחתום חוזה לקניית דירה בתשעת הימים

תשובה: אם עלול לאבד את הדירה הוי 'דבר האבד' ומותר

מקור - ס' תקנא' סעיף ב' משנ"ב יא' תקנ"ד סעיף כב'

מנגינת רקע בסיפור מוקלט האם מותר לשמוע בשלושת השבועות ותשעת הימים

תשובה: מותר כיון שהעיקר הוא הסיפור ולא המנגינה

מקור - ביאור הלכה ס' תקנא' ד"ה 'ממעטים'

האם מותר לשטוף את הבית בתשעת הימים

תשובה: לכבוד שבת מותר, וכן אם הרצפה איננה נקיה מותר לשוטפה אף בשאר ימות השבוע.

מקור - יו"ד ס' שעח'

מסביב לשולחן

עורך - הרב שלמה רוזנשטיין

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא ספרשה בעיון בהלכה באנדה ובסוסר

משולחן גבוה

הרב מאיר שולביץ

עיקרי הענין

מין שר התורה

רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א

אמירת על נהרות בבל בסעודה המפסקת

שאלה: בסעודה מפסקת שבערב תשעה באב, האם יש לומר על נהרות בבל או שיר המעלות מאחר והוא זמן שאין אומרים בו תחנון [וכמ"ש השו"ע בסי' תקנ"ב סעי' י"ב].

תשובה: על נהרות. [והטעם ביאר רבינו שליט"א, דאף שזה זמן שאין אומרים בו תחנון, מ"מ מזמור זה שייך טפי לת"ב, שהרי זהו כל ענין אמירתו להזכיר את חורבן ביהמ"ק].

[והנה בחולה האוכל בת"ב השיב רבינו שליט"א שלא יאמר על נהרות בבל כיון שבט"ב אסור בד"ת, ומה שהתירו לומר כל דבר שהוא מסידרו של יום, היינו דוקא בתפלות המחוייבות או בדברים שנהגו הכל לאמרם, משא"כ בזה שכל הענין לאמרו הוא בכדי שילמד תורה על שלחנו (רק שבחרו לקיים ענין זה במזמורים אלו), הרי זה בכלל דברים האסורים ללמוד בט"ב. וא"כ צ"ב למה בסעודה המפסקת יאמר על נהרות בבל, והא גם ערב ת"ב אסור בת"ת, וכמשי"כ הרמ"א בסי' תקנ"ג ס"ב. והשיב רבינו שליט"א, דכיון דהאיסור ללמוד בערב ת"ב אינו אלא מנהג בעלמא דמעיקר הדין אין איסור רק בת"ב עצמו, ולצורך מתירים. (וסיפר רבינו שבלומדו בפ"ת אצל הגר"א אלי' דושניצר זצוק"ל, שמע ממנו שהחפץ חיים ה' תולה בישיבתו פתק בכל שנה בערב ת"ב שמי שקשה לו ללמוד דברים המותרים, יכול להקל ללמוד בערב ת"ב דברים האסורים בת"ב, עד הלילה]. (דעת נוטה ח"א ובהערות)

דבר אפוי אם חשוב כתבשיל

נשאלתי במבואר בסי' תקנ"ב דלא יאכל ערב ט' באב ב' תבשילים, האם לחם נחשב כתבשיל, כי אוכלים לחם עם עוד תבשיל. ועי' בערוך השלחן דכתב בדיוק מה נקרא תבשיל. ונראה דבצלי הלא אין נפ"מ בין צלי לאפיה אבל איך הדין פה. והנה מדברי הא"א שהובא כ"כ בארחות חיים מבואר שאפוי אינו בכלל תבשיל לגבי זה, ואין קפידא רק בצלי ובישאל, וי"ל כ"כ דכיון דטעם האיסור סקי"א, א"כ זה לא שייך בלחם. וידידי הגר"ח קניבסקי שליט"א כתב לי בזה אפיה אינה כבישול.

(רבבות אפרים ח"א ס' שעו)

ממרח על הלחם

ממרח שעל הלחם, כגון ריבה וכדומה, מסתבר שלא נחשב תבשיל [לענין האיסור לאכול ב' תבשילין בסעודה המפסקת] אף אם הריבה מבושלת, כן שמעתי מהגר"נ קרליץ (שליט"א). **שוב שמעתי מהגר"ח קניבסקי שליט"א שפקפק ע"ז.**

(קרא עלי מועד)

[א] ערב ט' באב מסוגל לפורענות. בכיית כלל ישראל במדבר היה בערב ת"ב. כמבואר בגמ' סוטה דף לה ע"א, ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו - אמר רבה אמר רבי יוחנן: **אותו היום ערב תשעה באב** היה, אמר הקדוש ברוך הוא: הן בכו בכיה של חנם, ואני אקבע להם בכיה לדורות. והנה יש לדייק ג"כ לשון המדרש, איכה רבה (פתיחתות) א"ר לוי **כל ערב תשעה באב** היה משה מוציא כרוז בכל המחנה ואומר צאו לחפור והיו יוצאין וחופרין קברות וישנין בהן, לשחרית היה מוציא כרוז ואומר קומו והפרישו המתים מן החיים והיו עומדים ומוצאין עצמן חמשה עשר אלף בפרוטרוט חסרו שש מאות אלף, חורבן הבית בראשונה בערב ת"ב התחיל. כמבואר בגמ' תענית דף כט ע"א דתניא: מגלגלין זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב. אמרו: כשחבר בית המקדש בראשונה **אותו היום ערב תשעה באב** היה ומוצאי שבת היה, ומוצאי שביעית היתה, ומשמרתה של יהודיב היתה, והלויים היו אומרים שירה ועומדין על דוכנם. ומה שירה היו אומרים - וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיטם. ולא הספיקו לומר יצמיטם ה' אלהינו, עד שבאו נכרים וכבשום. ומ"מ עיין בגבורת ארי שם בתענית, שכתב שגירסא דערב ט"ב היא טעות. וז"ל כשחבר הבית בראשונה אותו היום ערב תשעה באב היה. הכי גירסת ספרים דידן ונראה לי שהוא טעות סופר דאי אפשר לומר לר"י חרב הבית בח' באב בראשונה ובשניה חדא מכלל דרבי עקיבא רבו דאמר בפרק קמא דראש השנה (דף י"ח) צום החמישי זה תשעה באב שבו נשרף בית אלהינו ועוד תניא לקמן כל שהוא משום תשעה באב אסור לאכול כו' ואסור לרחוץ ריב"י אמר משום אביו כל שעה שמותר לאכול מותר לרחוץ אלמא לר"י בתשעה באב מתענין מפני חורבן הבית ועוד תניא בסוף פרק ג' דערובין (דף מ"א) אמר להו ר"י אי אתם מודים לי בט' באב שחל להיות בשבת שמפסיקין מבעוד יום אלמא מודה ר"י דתענית של תשעה באב

[ב] סעודת ערב ת"ב-סוג המאכלים. מדינא דגמרא עיקר החומר והאיסור של בשר ויין הוא בערב תשעה באב, וכתב הריטב"א תענית דף ל עמוד ב, ע"ד הגמ' שם, כל האוכל בשר ושותה יין בט' באב עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם. פ"י שאין לעצמותיו תחיה בתחיית המתים העתיד להיות בבנין בית המקדש לאותן שמתו בגלות וחיכו לישועה שעליהם אמר הכתוב (דניאל י"ב) אשרי המחכה ויגיע לימים, אבל עדיין אפשר שיש לזה תחיה ביום הדין שהוא אחר ימות המשיח עכ"ל. (אגב אורחא חזינן חידוש גדול בדברי הריטב"א שיהיה שתי תחיית המתים, וכל המחכים יקומו קודם ביאת המשיח, ואח"כ יהיה תחיית המתים שנית). והא ברור דהגמ' מייירי לגבי ערב ת"ב בסעודה מפסקת ולא לגבי ת"ב עצמו שהרי חייבים בתענית ועיי"ש ברש"י. וכ"פ בשולחן ערוך סימן תקנד סעיף כה, כל האוכל ושותה בת"ב, אינו רואה בשמחת ירושלים; וכל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה. וכל האוכל בשר או שותה יין בסעודה המפסקת, עליו הכתוב אומר: ותהי עונותם על עצמותם (יחזקאל לב, כז). עוד כ' השולחן ערוך אורח חיים סימן תקנב סעיף א, ערב תשעה באב לא יאכל אדם בסעודה המפסקת, שאוכלה אחר חצות, בשר, ולא ישתה יין ולא יאכל שני תבשילין. וכ' הרמ"א, הגה: ואף ממשקים אחרים ממעט בשתייתן ממה שרגיל לשתות (טור וב"י בשם תוספות ורוקח), וכן לא יאכל אחר סעודתו צנון ומליח, דברים שנוהג בהם בשאר פעמים, כדי שיתנהג בפרישות (מרדכי). ע"כ. כ' בשו"ת בצל החכמה ח"ד סי' נ"ה. ואפילו כשאוכל סעודה המפסקת בלא פת אסור לאכול שני תבשילין. ולכתחילה יש לאכול סעודה המפסקת בפת שיש בכך מצוה, וכך דרך האבלים לאכול פתן במלח, בב"י בשם הירושלמי והר"ד במ"ב סקט"ז שמטבלין הפת באפר ואומרים 'זוהי סעודת ט"ב' וכתב ע"ז בכה"ח סקל"ו בשם הלק"ט "מכאן נראה שיש לתא דמצוה לאכול סעודה המפסקת", וכ' בספר מעם לועז דברים, וגם את הקטנים שהגיעו לגיל שיודעים להתאבל (אף שאינם מתענים) יש לחנך לאכול סעודה המפסקת בפת וביצה

ואפר, וגיל הקטן לענין זה י"א תשע וי"א עשר.

ג] צורת הסעודה מפקסת. בגמ' תענית דף ל עמוד א, אמר רב יהודה אמר רב: כך היה מנהגו של רבי יהודה ברבי אילעאי: ערב תשעה באב מביאין לו פת חרבה במלח, ויושב בין תנור לכיריים, ואוכל, ושותה עליה קיתון של מים, ודומה כמי שמתו מוטל לפניו.

ד] ללמוד תורה בערב ת"ב. בשולחן ערוך סימן תקנ"ג ס"ב, ונהגו שלא ללמוד בערב תשעה באב מחצות ואילך, כ"א בדברים המותרים בתשעה באב; ולכן אם חל בשבת אין אומרים פרקי אבות, (מהר"ל ומנהגים) שו"ת דברי יציב חלק אורח חיים סימן רמ ד"ה ונראה לומר, ונראה לומר בטעם המנהג, דמצינו שלא חרבה ירושלים אלא בעון ביטול תורה [עי' תדבא"ר פרק י"ח, ובמס' כלה פ"ח ה"ד, ובירושלמי חגיגה פ"א ה"ז שוויתר הקדוש ברוך הוא לישראל על עכו"ם ועל ג"ע ועל ש"ד על מאסם תורה לא ויתר וכו' ויאמר ה' על עזבם את תורת עיני שם], ואיתא בירושלמי יומא פ"א ה"א [דף ה' ע"א] כל דור שאינו נבנה בימיו מעלין עליו כאלו הוא החריבו, והכוונה דלולי שעבירות אותו הדור בידיהם היה ביהמ"ק נבנה בימיהם, וכמו בשעת החורבן כן עכשיו עיקר עיכוב הגאולה בשביל עון ביטול תורה שבעוה"ר שכיח מאד בזמנינו, ולולי עון זה היה צום ט"ב זה מכבר נהפך לנו מאבל ליו"ט, ולכן תקנו להמנע מלעסוק בתורה בערב ט"ב, דאף שמוותר ללמוד בדברים הרעים הרי אין אדם לומד כי אם במקום שלבו חפץ, וכמ"ש במאמר מרדכי המובא במשנ"ב שמה, וזה בבחי' עת לעשות לה' הפרו תורתך [עי' ברכות ס"ג ע"א], ובמנחות דף צ"ט אמר ר"ל פעמים שביטולה של תורה זהו יסודה עיין שם, להראות שאם היו בני ישראל עוסקים בתורה לא היו שולטים ידי זרים בביהמ"ק להחריבו דכח התורה היה מגין עליהם, ומה שעלינו להתענות שוב בט"ב זה הוא בסיבת ביטול תורה, ומזה יתבוננו ויתעוררו בתשובה וכל אחד יפשפש במעשיו ובעון בטול תורה שבידו ויתן אל לבו לדעת שאילו היינו עוסקים בתורה היה החודש נהפך מיגון לשמחה וביהמ"ק היה עומד על מכונו, וכמ"ש בב"ב דף ח' ע"א גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם וכו' אי תנו כולהו עתה אקבצם. ומזה הטעם היה ג"כ נהוג בכל תפוצות ישראל שלא ללמוד בליל ניט"ל (לילה שנולד בו אותו האיש), להורות שאילו היו לומדים תורה לא היתה הטומאה מתגברת לקבל כח כזה.

ה] לטייל בערב תשעה באב. כ' הרמ"א שולחן ערוך אורח חיים סימן תקנ"ג, וכן לא יטייל ערב תשעה באב. כ' ביוסף אומץ חלק א דיני ערב תשעה באב סימן תתעב, והטיוול אסור כל היום דערב תשעה באב, ואיך יעלה על לב שום בר ישראל או בת ישראל לילך לטיול ביום שנעשו לאבותינו צרות גדולות וחזקות, ועוד היום הזה אנחנו סובלים את הצרות בגלות המר הזה בעוונותינו הרבים, ושכינה הולכת עימנו בגלות.

הגאון רבי נתן זוכובסקי שליט"א
ראש ישיבות גאון יעקב, חכמה ודעת - רחובות

אכילת בשר ושתית יין בערב ת"ב

בגמ' בתענית ל' ע"ב, כל האוכל בשר ושותה יין בט' באב עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם. וברש"י שם, בתשעה באב, כלומר בסעודה שמפסיק בה. ותמוה דא"כ אמאי תני בתאי לישנא דכל האוכל וכו' בט' באב, הו"ל לפרש דקאי על הסעודה שמפסיק בה.

וביותר תמוה בזה דהנה איתא במתני' שם (כ"ו ע"ב) ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין, לא יאכל בשר ולא ישתה יין וכו', וא"כ להדיא במתני' דאסור לאכול בשר ולשתות יין בערב ט' באב, ולשיטת רש"י דגם הברייתא מיירי בערב ט"ב, צ"ב מה נוסף בזה בהאי ברייתא. [וכי תימא דאתי לומר את חומר העבירה, והיינו קרא דותהי עונותם על עצמותם, א"כ הו"ל לאתויי האי ברייתא כטעם דמתני' ולא כדן בפנ"ע].

ונראה דחלוק דין דמתני' מדין האי ברייתא, ובמתני' הוא איסור משם ערב ט' באב, והיינו דאיכא דין ניהוג אבלות במקצת בערב ט' באב, ומשום"כ אסור בבשר ויין ולאכול ב' תבשילין. אבל בברייתא תני דין נוסף מדיני ט' באב עצמו, והיינו שלא יכנס לתענית מתוך אכילת בשר ושתית יין, וזה הביאור בקרא דותהי עונותם על עצמותם, וכמו שכתב הר"ח שם עונותיו "חקוקים" על עצמותיו. ועי' בר"ן שם שכתב דלהכי נקט עצמות משום דאמר' בפרק המפלת השוטה יין חי עצמותיו שרופין, מזוג עצמותיו סכויין, כראוי עצמותיו משוחין, עכ"ל, והיינו דשתיית יין נכרת על העצמות, ובדאי דה"ה גם כשאוכל בשר, והיינו מה דכתב הר"ח דהעונות חקוקים על העצמות.

וא"כ נמצא דמדיני עצם התענית, שלא יהא בט' באב כשיש בתוך עצמותיו יין וכן בשר. ויתיישב לפ"ז הטעם דתני האי לישנא כל האוכל בשר ושותה יין ב"ט באב, דאע"פ שמייירי כשאוכל בסעודה שמפסיק כמש"כ רש"י, מ"מ הרי הו"ל כאוכל בט' באב עצמו דהלא הבשר והיין על עצמותיו.

ומעתה נראה דבאכול בשר ושותה יין בט' באב עובר ב' איסורים, האחד משום דהוי תענית האסור באכילה, והב' משום האי דינא דותהי עונותם על עצמותם. וא"כ י"ל דגם חולה שמותר לו לאכול בט' באב, לא יאכל בשר ולא ישתה יין משום האי דינא דברייתא. וא"כ נחא ביותר הא דתני כל האוכל בשר ושותה יין בט' באב, דבאמת האי דינא נאמר על ט' באב, והנפק"מ לגבי חולה, רק מש"כ רש"י הוא לומר דבכל אדם שייך האי איסור לגבי ערב ט' באב, דכיון דגדר האיסור משום דהני דברים נבלעים וניכרים על העצמות, א"כ האי דינא שייך גם בערב ט' באב, אבל באמת הוא דין מהלכות ט' באב ולכן קתני האי לישנא כל האוכל וכו' בט' באב.

והנה בשו"ע הובא דין דמתני' בסימן תקנ"ב וז"ל ערב תשעה באב לא יאכל בסעודה המפסקת שאוכלה אחר חצות בשר ולא ישתה יין ולא יאכל שני תבשילין, ובסימן תקנ"ד (סעיף כ"ה) כל האוכל ושותה בת"ב אינו רואה בשמחת ירושלים וכל המתאבל וכו' וכל האוכל בשר או שותה יין בסעודה המפסקת עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם. ומדחילק השו"ע הדינים מוכח כמו שנתבאר, דהאי דינא דותהי עונותם וגו' אינו טעם לדין דמתני' אלא הוי דין בפנ"ע, ולכן כתב השו"ע האי דינא בסימן אחר.

והנה על הא דאמר בשו"ע כל האוכל ושותה בת"ב אינו רואה וכו', כתב במ"ב אפילו מעוברת וכו', והיינו דלישנא ד"כל" דאיתא בהאי מימרא אתי לרבות, וא"כ גם כדקתני שם בשו"ע הדין דכל האוכל בשר וכו' אתי לומר דקאי אפי' על חולה, והיינו כנ"ל דגם כשמותר לחולה לאכול לא יאכל בשר ושותה יין משום האי דינא, ולכן חילק השו"ע הדינים וכתב האי דינא כדן בפנ"ע.

(דביר הקודש מועדים, עי"ש הרחבה)

בפולגת הר"מ והרמב"ן בסעודה המפסקת

כתב הר"מ פ"ה תעניות ה"ז, לא יאכל בשר ולא ישתה יין בסעודה המפסיק בה וכו', ולא יאכל שני תבשילין, חסידים הראשונים כך היתה מדתו, ערב תשעה באב היו מביאין לו לאדם לבדו פת חרבה במלח ושורה במים, ויושב בין תנור וכירים, ואוכלה ושותה עליה קיתון של מים, בדאגה ובשממון ובכיה כמי שמתו מוטל לפניו, וכזה ראוי לחכמים לעשות או קרוב מזה.

מבואר דדעת הר"מ שיש קיום דין של סעודה מפסקת לאכול דוגמת האונן אשר מתו מוטל לפניו, ואשר לכן יש בה קיום דין לאכלה בדאגה ובשממון ובבכיה, ומקורו בסוגיא דתענית. [דף ל:]. שכך היה מנהגו של רבי יהודה ברבי אילעאי, ערב תשעה באב מביאין לו פת חרבה במלח, ויושב בין תנור לכיריים, ואוכל, ושותה עליה קיתון של מים, ודומה כמי שמתו מוטל לפניו, והן הן דברי הר"מ.

ואמנם מבואר בתענית. [דף ל.]. דעיקר סעודה המפסקת אינה חובה, וכ"ה בר"מ. [שם ה"ח] דאין חיוב לאכול סעודה אחר חצות, ואך שאם אכל סעודה אחר חצות נאמרו בה דינים מה אסור לאכול בה, מ"מ כל שאוכל סעודה אחר חצות נאמרו דינים בעצם הסעודה להיות חפצא של סעודת אנינות, ואשר לכן צריך לאכלה בדאגה ושממון ובבכיה כמי שמתו מוטל לפניו, והיינו דסעודה המפסיק בה חייל ביה שם מסוים.

ובתרומת הדשן. [ס"ו קנ"א] נחלק על החכם שהורה שצריך לחלוץ מנעלים בסעודה מפסקת, דעיקר דין ישיבה ע"ג קרקע בשעת הסעודה, לא מטעם אבילות הוא, אלא דבעי סעודה ענייה ושפלה, ומשי"ה אסרין שני תבשילין ובשר ויין, והנה ההסיבה בשעת הסעודה מורה על חשיבות הסעודה, ולדין דליא נהגין בהסיבה, אין שפלות הסעודה ניכרת אלא בישיבה ע"ג קרקע, אך חליצת מנעלים לא שייכא לחשיבות הסעודה.

וביאור דברי התרומת הדשן, דאיסורי אבילות על הגברא תליין בהזמן עצמו, וכל זמן דלא עייל תשעה באב אין חיובי אבילות, וכל הדינים שנאמרו בסעודה מפסקת נאמרו כלפי גוף הסעודה עצמה, ואשר בזה הוא שכתב דישיבה ע"ג קרקע משווייה ליה להסעודה להיות חפצא של סעודה שפילה, ברם חליצת מנעלים הוא חובת גברא מניהוגי האבילות, וא"כ אין שום מקום להצריך חליצת מנעלים לפני תשעה באב.

עוד כתב בתורה"ד דהאי סעודה דמיא לסעודת אנינות דמקמיה אבילות היא, וכ"ה בתענית שם דרבי יהודה בר אילעאי היה יושב בין תנור לכירים ודומה לו כאלו מתו מוטל לפניו, והיינו אנינות, וגבי אנינות תנינא אינו מיסב ואוכל ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין, והיינו ממש כמו סעודה המפסקת לדין, ובלאו הכי לא רגילין בהסיבה כדלעיל. אבל חליצת מנעל אינה צריכה באונן, כמבואר בתוס' כתובות. [דף ד. ד"ה בועל].

אמנם דעת הרמב"ן דכל עיקר דינא דסעודה המפסקת אין בה שום קיום דין, ויסוד מה שאסור לאכול ב' תבשילין בסעודה המפסקת יסודו משום שהנאתו נמשכת על תשעה באב, ואשר לכן אסור ברחיצה מתחילת סעודה המפסקת לפי שהיא הנאה הנמשכת, ונמצא שלדברי הרמב"ן אין קיום דין בגוף האכילה אלא שבעת האכילה האחרונה שלפני התענית אסור לעשות בה הנאות הנמשכות אל תוך יום התענית.

והנה בטור [ס"ו תקנ"ב] כתב בשם הרמב"ן וז"ל, סעודה המפסיק בה היינו שאין דעתו עוד לאכול אחריה סעודת קבע, אע"פ שדעתו לאכול אחריה עראי, לא כאלו שבטנם בטן רשעים אוכלין בשר ושותין יין ומשתכרין ואח"כ אוכלין עראי כדי להפסיק באכילה שאין בה בשר ויין, עכ"ד. ובט"ז [שם סק"ב] כתב בשם המהרש"ל [ס"ו ל'] דאלו הנוהגין כן גדול עוונם מנשא, יעו"ש ברמ"א ובדברי הט"ז.

ויש להעיר לפי"ז מה דאיצא בשי"ס דתשעה באב שחל ביום ראשון מעלה על שולחנו בשבת אפילו כסעודת שלמה המלך בשעתו, וצ"ע, הרי כל האיסור בסעודה המפסקת הוא משום ההנאה הנמשכת לתשעה באב.

וצריך לומר, דהך דינא דאסור לגרום הנאה נמשכת בתשעה באב, אין זה איסור על הגברא להיות גורם להיות מעונג בתשעה באב, אלא הוא משום שמחצות ואילך אשר הוא העונה שלפני תשעה באב, כבר נחשב כזמנו של תשעה באב, וערב תשעה באב איקרי, ונמצא שהוא כמכין עצמו להיות מעונג בתשעה באב, משא"כ בשבת דאין לו שום זיקה להזמן של תשעה באב, וממילא גברא בסעודת שבת עסיק, וממילא מעונג. [אכן החת"ס. (או"ח ס"ו קנ"ו ד"ה יקרתו) כתב בטעם מה שאסור ללמוד תורה בערב תשעה באב, דכל מה שלומד מחצות ואילך עדיין מחשבנו עליו והרהורו גביה בלילה ונכנס לאבל כשהוא שמח, ועפ"י העלה דא"כ גם בשבת אחר חצות אסור, אף שאין אבילות וסעודה המפסקת נוהגת בשבת, שאין האיסור בת"ת משום אבילות דעצמו, אלא משום לילה שאחריה, ומשו"ה נוהג גם בשבת כנ"ל, עכ"ד. ובכתב סופר. (או"ח ס"י ק"א בסופו) כתב דלפי"ז יש להתיר ללמוד ברבים בערב תשעה באב בדברים הרעים, ואף דבת"ש אסור ללמד לרבים כשאין צריכין לו, והטעם לזה שאין זה חשש שתמשיך השמחה בלילה, וכ"ז דלא כמשי"נ].

אכן מסתימת דברי הר"מ נראה דפליג בזה על הרמב"ן, וס"ל דאין שום איסור לאכול סעודה גדולה לפני הצום, וכל עיקר הלכות סעודה המפסקת נאמרה בסעודה האחרונה שמפסיק בה, ואף שהיא עראי.

והנראה בזה דהר"מ והרמב"ן אזלי לטעמיהו, [והראוני שכי"כ במועדים זמנים ח"ה ס"י ש"ה] דהרמב"ן לטעמיה דיסוד האיסור לאכול ב' תבשילין הוא משום שהיא הנאה הנמשכת אל תוך יום התענית, וא"כ אין לאכול סעודה גדולה מחצות היום ואילך, אמנם

'דיני ערב תשעה באב'

המחבר בהלכות ד'ין ערב תשעה באב' כותב: 'אין אומרים תחינה ערב תשעה באב במנחה משום דאיקרי מועד'. ה"ח אדם' מוסיף: 'אין אומרים תחנון בתשעה באב דאיקרי מועד כדכתיב קרא עלי מועד' והוא בפסוק באיכה 'סלה כל אבירי ד' בקרבי קרא עלי מועד לשבר בחורי' ובארו שהפסוק קורא לתשעה באב 'מועד'.

ה'ערוך השולחן' כותב: 'אין אומרים תחנון במנחה בערב ט' באב משום דאיקרי מועד... וגם בתשעה באב עצמו כן והעניין הוא לסימן כי אנו מובטחים בהשם יתברך שעוד יתהפכו הימים האלה למועדים ושמחה וימים טובים'.

המקור לזה ככתוב בנביא זכריה: 'כה אמר ד' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו'.

לכאורה הקביעה כי תשעה באב איקרי מועד, צריכה עיון מדברי הגמ' בתענית: 'אמר אבי תמוז דההיא שתא מלוי' מלויה דכתיב 'קרא עלי מועד לשבר בחורי'. הרי לפנינו ש'קרא עלי מועד' הולך על ראש חודש דאיקרי מועד.

בשו"ת 'חלקת יעקב' מביא שאין בזה סתירה. נכון שעל פי דרשת אביי מתפרש 'מועד' על יום ראש חודש אבל פשטות הקרא משמע ש'מועד' נאמר על תשעה באב וכמו שמפרש רש"י שם: 'עידת גייסות לבוא עלי' 'ושניהם אמת, זה על פי דרש וזה על פי פשט וכידוע דהתורה דרך פרדס'.

הרמ"א בהלכות ערב תשעה באב מביא: 'ונוהגין להרבות קצת בסעודה ראשונה כדי שלא יזיק להם התענית' וב'מגן אברהם' שם: 'ולי' נראה טעם אחר מפני שבזמן בית שני היה יו"ט תשעה באב והיה מרבין בסעודה אף עכשיו לא אזז ממנה להיות לזיכרון שיהפך במהרה בימינו לששון ולשמחה'.

בספר 'אורחות חיים' הביא: 'מנהג קדום שהנשים רוחצות ראשן מן המנחה ולמעלה ביום ט' באב והזקנים הראשונים הנהיגו זה ועשו סמך לדבר על מה שאמרו בהגדה כי המשיח נולד ביום ט' באב וצריך לעשות זכר לגאול לנחמם כדי שלא יתיאשו מן הגאולה'.

והוסיף: 'וזוה האות לא הוצרך רק לנשים וכיוצא בהן שהן חלושי הדעת אבל אנחנו כולנו מאמינים בני מאמינים ובטוחים בנחמות הכתובות שניות ומשולשות בספרי הנביאים אך הנשים שאין יודעות ספר צריכות חיזוק'.

בספר 'שערי נחמה' תמה על מה שהביאו שנקרא מועד משום שעתיד להיות יום טוב או משום שמשיח נולד באותה שעה שהרי למגינת כל לב עדיין לא נגאלנו והר ציון שמם 'שועלים הלכו בו' ולמה ייקרא עתה 'מועד'. גם לטעם שאנו 'מובטחים בהשם יתברך שעוד יתהפכו הימים האלה למועדים' יקשה שהרי אם כן גם שאר הצומות היו צריכים להיקרא מועד.

ועל מה שהקשו המפרשים אך קראו ליום תשעה באב מועד והרי הוא יום אבילות ולא יום מועד כתב לבאר על פי מה שדרשו חז"ל על הפסוק באיכה: 'כלה ד' את חמתו שפך חרון אפו וצת אש בציון' ופירש רש"י: 'אשר בערה בו כמה שנים עתה כלה אותה בהנקמו מהם'.

הקב"ה ריחם על בני ישראל וחמתו שגרמה שבני ישראל יתחייבו כליה רח"ל, כלתה אחרי ששפך חמתו על העצים והאבנים של בית המקדש ועל ידי חורבן בית המקדש ניצלו בני ישראל. לכן תשעה באב נקרא מועד.

כך מצינו ברש"י שמפרש הגמ' בקידושין 'חמשה בני סמכי הוה ליה לאבימי בחיי אביו ואפילו הכי כי הוה קרי רבי אבהו אבבא היה אבימי רץ ופותח לו ואינו מניח לאחד מבניו לילך'.

'וימא חד אמר ליה אשקין מיא אדאיתיי ליה מנמם. גחין קאי עליה עד דאיתער איסתייעא מילתה ודרש אבימי 'מזמור לאסף'. מפרש רש"י אבימי זכה 'בעודו' גחין לפניו שהבין במדרש מזמור אחד שבספר תהילים שלא היה מבין בו קודם'.

'מזמור לאסף א' באו גוים בנחלתך וכו' קינה לאסף מיבעי ליה, ודרש כך, שאמר אסף שירה על שכינה הקב"ה חמתו בעצם ואבנים שבביתו ומתוך כך הותיר פליטה בישראל שאלמלא כך לא נשתיר משונאי ישראל שריד'.

ובשו"ת 'דברי יציב' לגה"ק מצאנא זצוק"ל הביא בדרך זו לבאר דברי הפוסקים בעניין אכילת בשר במוצאי תשעה באב וכתב: 'שלאחר החורבן מביהמ"ק היה תשועה גדולה לישראל עם קדוש לד' ואנחנו רואים שיענה וחכמיה הצילו את כלל ישראל ותיכף אחר החורבן נתרבה כוח התורה שבע"פ ורבו הישיבות וחכמי התנאים בכח עצום ממש לא ישוער בנס נפלא שלא כדרך הטבע'.

בימים אלו נזכר דברי הגמ' בברכות: אמר רב חסדא מאי דכתיב אוהב ד' שערי ציון מכל משכנות יעקב אוהב ד' שערים המצוינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות והיינו דאמר רבי חיאי בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד'.

תשעה באב בראי המנהג

אמירת מזמור לתודה בתשעה באב

נוהגים לומר מזמור לתודה בכל יום כמובא באו"ח סימן נ"א סעיף ט' "מזמור לתודה יש לאמרה בנגינה שכל השירות עתידות ליבטל חוץ ממזמור לתודה". היעב"ץ בסידורו כתב שתקנו לאמרו מפני שאין יום שאין בו נס ואמירתו תחשב כברכת הודאה, ומשו"כ הסמיכוהו לאשירה לה' כי גמל עלי, וכ"כ השלה"ק בסידורו, בירושלמי שבועות פ"א הלכה ה' מובא שבשעה שאמר הקב"ה למשה רבינו בפרשת יום הכיפורים "והתודה עליו את כל עוונות בית ישראל" (ויקרא ט"ז) פתח ואמר מזמור לתודה. בפירוש שירי קרבן (על הירושלמי) כתב שזה הטעם שאין אומרים מזמור לתודה בתשעה באב שאינו יום וידוי או משום שנקרא מועד, או משום דכתיב "גם כי אשוע אזעק שתם תפילתי", בשבת אין אומרים מזמור לתודה כפי שכתב בעל שבלי הללק סימן ע"ז מפני שאין קרבן יחיד קרב בשבת, או כדי שלא יטעו לומר כשיבנה ביהמ"ק שתהא התודה דוחה את השבת, ודלא כמש"כ בשבלי הללק בשם אהיו שיש שנהגו לאמרו רק בשבת, מכאן ששבת הוא יום הודאה כמו שפתח אדם הראשון את המזמור ליום השבת ב"טוב להודות לה" כמובא בב"ר סוף פרק כ"ב. אולם הרוקח בסימן שיש"ט מביא בשם ה"ר אליהו שלא היה מדלג בשבת כי אם שתי תיבות מזמור לתודה והיה מתחיל "הריעו לה' כל הארץ" מפני שזה שבח על הקב"ה.

לאור כל זאת יש לדון האם אומרים מזמור לתודה בת"ב ובערב בת"ב. המג"א בסימן נ"א ס"ק א' מביא שם הגהות מנהגים אות ס"ב שיש שאין אומרים מזמור לתודה בערב בת"ב ובת"ב, אולם בשו"ת מהרש"ל סימן ס"ד כתב שטענות הוא בידם כיון שאם יבנה ביהמ"ק ויקריבו קרבנות יהפך ת"ב לששון ולשמחה וישירו הלויים בדוכן וכהנים לעבודתם ויקריבו קרבנות כחוקתן. וכ"כ תלמידו בעל המטה משה סימן תשי"א, הא"ר בסימן נ"א מביא שהמנהג כן לאמרו בת"ב וכן נפסק בחיי אדם סימן קל"ה סעיף י"א, ובמשנ"ב סימן נ"א ס"ק נ"ב שאומרים מזמור לתודה בערב בת"ב ובת"ב. אמנם בס' נימוקי או"ח בסימן נ"א כתב "דהיות ובעונותינו הרבים חרב ביהמ"ק ובמזמור לתודה אומרים "עבדו את ה' בשמחה", ולשמחה מה זו עושה ביום אבל ומרירות כזה, ולכן אין לומר זאת בת"ב, ובסו"ד מסיק דהנהגים לדלגו בת"ב יש להם ע"מ שיסמוכו.

מובא במזמור זה "הריעו לה' כל הארץ", כתוב בהגהות על סידור השלה"ק שהוא ר"ת "הלכה" רמז למש"כ בחז"ל אין להקב"ה בעולמו שהוא הארץ רק ד' אמות של הלכה בלבד ותכלית הלימוד לבוא לידי מעשה, והו"ו "עבדו את ה'". החת"ס בדרשותיו עמ' קמ"ח הוסיף דהסמך להריעו לה' את התיבות עבדו את ה' בשמחה, נמצא כי לא יתכן לעבוד את ה' בלימוד אלא ע"י עבודת השמחה. ולפי"ז י"ל דכיון דבת"ב אסור ללמדו תורה מפני שהתורה משמחת לך ואין ראוי לשמוח ביום אבל, לכן לא נהגו לומר מזמור לתודה.

אמירת קינת "אלי ציון ועריה" בת"ב

אומרים אנו בסוף הקינות לתשעה באב הקינה "אלי ציון ועריה וגו'", ובתוך הקינה מובא שמקוננים על ביטול פדיוני בכוריה ועל הלויים. וכבר כתבו האחרונים להעיר הרי המקונן בא לקונן רק על אותם הדברים שאבדנו בחורבן בית המקדש ואינם נוהגים עתה, אבל פדיון בכור הרי נוהג גם עתה כשביהמ"ק חרב, וא"כ מה יש להתאונן על ביטול מצות פדיון בכור. בס' קול ברמה פירוש על הקינות מביא בשם מרן הגר"י קנייבסקי זצ"ל, דהיינו, על הלויים - שנתבטלו מעבודתם שבכ"א מקומות היו שומרים בביהמ"ק. ופדיוני בכוריה - כינוי ללויים שפדו את הבכורות בימי משה. (עי' במדבר ג').

כתבו אחרונים להסביר דבזמן הזה שאין לנו כהנים ודאי מיוחסים רק כהני חזקה ממילא נתבטלה הוודאות של מצות פדיון הבן. וכן אנו מוצאים באו"ח סימן תנ"ז ס"ב לענין חלה, שאין מאכילין חלה בזה"ז לשום כהן, ובמג"א (שם) ס"ק ט' כתב שאין מחזיקים אותו ככהן ודאי דאולי נתחללה אמו מכהונה. ומובא בפתחי תשובה יור"ד סימן ש"ה ס"ק י"ב בשם שו"ת שאילת יעב"ץ דבזה"ז שאין לנו כהנים מיוחסים רק כהני חזקה בעלמא, כמעט שיי"ל דמדינא הם צריכים להחזיר המעות להאב, ומה"ט מביא ג"כ שכן כהנת או הלוייה יש לפדות עכשיו מספק, וכן לצאת ידי כל ספק האפשרי יש על האב לפדות בכורו מכל כהנים שיוכל למצוא דאולי ביניהם ימצא כהן מיוחס.

והנה שאר פוסקים כתבו בזה שאין להחמיר כלל לפדות מהרבה כהנים, כי סוף כל סוף ישאר בספק ומה תועלת לפדות מהרבה כהנים אם אח"כ ישאר בספיקו, והוא כעין מש"כ הנוב"י קמא יור"ד סימן קפ"ז לגבי ספק ספיקא שא"א לברר, עיי"ש. (עי' קונטרס חומר בקודש פ"ד אות כ"ו מבעל תפארת ישראל). וכתב בערוך השלחן סימן ש"ה ס"ק נ"ה "ראיתי מי שכתב דבזה"ז כיון שאין לנו יחסי כהונה ראוי לכל כהן לחוש שמא אינו כהן ויחזיר המעות, וכן הוא חייב בפדיון ויפריש לעצמו, ולדעתי אסור לשמוע דברים כאלו להקטין עתה מעלת הכהונה ואתי לזלזול וח"ו לומר כן, והרי אפילו כשעלה עזרא מבבל שלכל הכהנים היה כתב יחוס ולמקצתם לא נמצא דריע חזקת כהונה שלהם, ועכ"ז אמר להם נחמיה "הרי אתם בחזקתכם, כמו שאכלתם בגולה בתרומה כן תאכלו גם עתה", כמובא בכתובות כ"ד, וע"ז שינוי שם "גדולה חזקה". על כל פנים לפי דעת היעב"ץ אפשר להבין הגירסא בפיוט הנ"ל, ויש להעיר קצת שהרי עצם הפדיון נוהג בימינו כמו בזמן הבית, והיה לו לפייטן לקונן על ביטול הכהונה ואבדן מקור יחוסה.

ועוד כתבו האחרונים דהגירסא "ופדיוני בכוריה" נכונה היא, שמאחר שהיא מצוה הנוהגת בה בזה"ז מדאורייתא, א"כ הרבה יש לנו לקונן ע"ז שאין בידיו לקיימה כהוגן ובשלימות, והוא על פי מה שכתב הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה פ"כ ה"א שעכשיו בזמן הזה אין לנו כהנים מיוחסים רק כהני חזקה ולא הותרו רק בתרומה של דבריהם אבל תרומה של תורה וחלה של תורה אין אוכל אותה אלא כהן מיוחס, וא"כ יוצא שפדיון הבן שהיא מדאורייתא גם בזה"ז א"א לקיימה כראוי מאחר שאין לנו כהן מיוחס. וכבר הקשה ע"ז המנחת חינוך במצוה שנ"ז ובמצוה שצ"ב, והוא המציא לזה עיצה לזכות ע"י אחד לכל הכהנים שבעולם, דהרי ודאי נמצא בעולם כהנים שהם מיוחסים, אולם האחרונים חלקו עליו. יוצא איפוא לפי"ז דכשיבנה ביהמ"ק ב"ב יצטרכו כל הבכורים להפדות מחדש ע"י כהנים מיוחסים. ואכן בשו"ת ציץ אליעזר חלק ח' בסימן כ"ה כתב בדמקום "ופדיוני בכוריה" צ"ל "ופדיוני ביכוריה", והוא על ביטול הבאת הביכורים, אולם כתבו להעיר על כך, דמה יש שייכת לביכורים עם פדיון, דאם הפריש ביכוריו ונגנבו או שנטמאו מביא אחרים תחתיהם, וכן משמע במשנה ביכורים פ"ג מ"ג הרחוקים מביאים גרוגרות וצימוקים וכו', והרי מוטב לפדותם ולקחת פירות יפים בירושלים וכדומה, ובהכרח שבביכורים לא שייך ענין פדייה.

בס' מילי דמרדכי מהגאון רבי מרדכי ליב זקש זצ"ל סימן מ"ב מביא בשם גדול אחד שצריך להגיה "יוני ביכוריה" (הבית בחיריק והכף דגושה) והכוונה לגזלות (יונים) שהיו עם סלי הביכורים, (עי' במשנה ביכורים פ"ג מ"ה), והגאון הנ"ל כתב, ויש להוסיף כי אין צריך להגיה כל כך, ויש לקיים כמעט כמו שכתוב, אלא שיש לקרוא ופיד (שבר) יוני ביכוריה, כלומר שבר יוני הביכורים וביטולם, על פי הפסוק במשלי כ"ד כ"ד "ופיד שניהם מי יודע".

נהגו העולם לעמוד באמירת קינת "אלי ציון". ולכאורה מה זה שונה משאר הקינות שאומרים אותו בישיבה כאבלים ע"ג קרקע, בס' נהג כצאן יוסף (עמוד רמ"ט) מביא שנהגו לשבת בקינה זו. בס' הליכות שלמה (בין המצרים) פרק ט"ו הערה 34 מובא הערתו של מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל וז"ל "היה רבינו תמה מה טעם נהגו לקום מעל גבי קרקע לאמירת "אלי ציון" שהרי היא בכלל הקינות שאופן אמירתן בישיבה בארץ כאבלים". א"כ מנהג העולם שקמים בקינת אלי ציון תמוהה.

המשך

עיון הלימוד

לדעת הר"מ שיסוד דין סעודה המספקת היא חלות דין סעודת אנינות, א"כ לא איכפ"ל שאוכל סעודה גדולה אם מקיים אח"כ דין דסעודה המפסקת באנינות.
והנה דעת ר' יוסי בתענית [דף ל.]. דכל שעה שאסור לאכול בשר אסור לרחוץ, וביאר הרמב"ן דהיינו עם התחלת סעודה המפסקת שאסור לאכול בשר מאותה שעה אסור לרחוץ, והשיג על הרא"ש שם דכיון שעדין מותר לאכול ולשתות כי עדין לא חלה שום דיני תענית, א"כ מאיזה טעם י'הא אסור אסור לרחוץ, אכן הרמב"ן שם כתב דהוא משום דהיא הנאה הנמשכת אל תוך התענית ולכן אסור מתחילת הסעודה.

הנושאים הבאים

מכון ירושלים

אוצר מפרשי התורה

אוצר כל הפירושים והביאורים על התורה
בעריכה תמציתית וייחודית
להשיג בחנויות הספרים

אשת חיל

מדרשים, נסתר,
ראשונים, אחרונים, חסידות

בענין רחיצה בתשעת הימים

אלא דיל"ע לפי"ז למה אסר הרמ"א (ביו"ד סי' שפ"א ס"ה) לאשה אבלה לרחוץ תוך ז' לצורך הפסק טהרה, הרי יכולה לרחוץ רק בין ירכותיה בצונן שזהו מיעוט גופה. [שו"ר בדברי סופרים בבירור הלכה (ד"ה וכו') שעמד בזה. ולפי דעת המקילין הנ"ל נצטרך לידחק בכונת הרמ"א דלצורך הפסק טהרה צריך לרחוץ כל הגוף כדעת הדברי חמודות (נדה פ"י סקכ"ז), ולא כט"ז שם]. גם ממש"כ המהרי"ל (בהל' תשעה באב, וכן בשו"ת סי' טו מובא בב"י סו"ס תקנא) להקל בחפיפת הראש בצונן בלי סבון רק בערב שבת, משמע דבשאר ימות החול, אין להקל למרות שאינו אלא מיעוט הגוף, וצ"ע.

רחיצת שער

מדברי המהרי"ל הנ"ל מבואר דההיתר לרחוץ פניו הוא הפנים דוקא ולא כל הראש כולל שערו תוך מדהיתר רק לכבוד שבת. וכן נראה דעת הגר"ח קניבסקי שליט"א (בס' תורת המועדים) שהפאות והזקן אינו בכלל הפנים, ולכאורה כ"ש ראשו. אך, בדרך החיים (סי' קל אות ז') מפורש שגם ראשו בכלל ההיתר, שכתב "אסור לרחוץ כל גופו אפי' בצונן מר"ח ואילך אבל ראשו פניו ידיו ורגליו מותר לרחוץ בצונן". והביאו בכה"ח (סי' תקנא ס"ק קצט). וכ"כ המהרש"ם (בדע"ת יו"ד סי' שפ"א ס"א ד"ה ואפי') להקל לאבל תוך ז', ובגשר החיים (פכ"א או' ג' סק"א). וכ"ש דמותר לפי הצד שכתבנו דהקילו לרחוץ כל שהוא מיעוט הגוף.

ולכן במקום צורך כגון שלא מרגיש בנוח יש להקל לרחוץ כל הראש בלי שמפו.

רחיצת הפנים במגבונים לחים חמין

כשנוסעים במטוס מצוי שאנשי הצוות מביאים מגבונים לחים חמין לרחוץ בהן הפנים אחר שינת לילה. ויש לעיין אם זה בכלל רחיצת פנים האסורה בחמין. והנה, דעת הגרשז"א ז"ל (הליכות שלמה פ"ד דבר הלכה כד) דמותר להעביר מטלית לחה על גופו בתשעת הימים, דאי"ז בכלל רחיצה. וכן מובא בשם הגרי"ש אלישיב ז"ל דמותר לנקות כל גופו במגבונים לחים כיון שאין בהן רק מעט רטיבות. [ויש להוסיף, דמותר להרטיב מטלית כדי לרחוץ פניו בצונן, ואין בזה משום כיבוס בגדים שנאסר מר"ח אב, למרות שבשבת יש אוסרים כה"ג משום שרייתו זהו כיבוסו, כשם שלא מצינו לאסור סחיטת בגד השרוי במים מר"ח אב ואילך מצד כיבוס, הגם שבשבת אסור. ובהכרח דגדרי כיבוס בתשעת הימים אינם דומים לגדרי כיבוס בשבת].

אמנם יש מקום לחלק, דבנוגע לאיסור רחיצת כל גופו שהדרך לרחוץ הגוף בכמות גדולה של מים, שטובל כל גופו במרחץ או שעומד תחת זרם מים במקלחת, לכן לא נאסר להעביר מטלית לחה דזה לא נחשב כרחיצה ביחס לרחיצת הגוף. אבל בנוגע לאיסור רחיצת פניו בחמין שהדרך להעביר בידיו מעט מים על פניו, אולי גם בבגד שטופח ע"מ להטפח בכלל האיסור.

ועפ"י ה' נראה דראוי לימנע מלרחוץ הפנים עם מגבונים הלחים עד שיצטננו מעט ויצאו מגדר פושרים, ואז מותר להעביר על פניו. אבל לרחוץ ידיו י"ל דמותר גם בעודן חמין, כיון שהדרך לרחוץ הידים בכמות גדולה של מים, א"כ כשמעביר המפה על ידיו אי"ז דרך רחיצה, ומותר כמו שהתירו הפוסקים הנ"ל להעביר מגבת רטובה במים צוננים על כל הגוף.

אסור לרחוץ כל גופו מר"ח אב אפי' בצונן, אבל פניו ידיו ורגליו מותר בצונן (רמ"א סי' תקנא סעיף טז ומ"ב סקצ"ד). אכן לרחוץ בחמין או בצונן עם סבון אסור בכל ענין אפי' פניו ידיו ורגליו, אא"כ במקום צער. ע' בציוני הלכה (עמ' שסג) בשם הגרי"ש אלישיב ז"ל דהרחיצה בסבון לא נאסרה מצד סיכה, אלא שזוהי הרחבה באיסור הנאת רחיצה שיש בזה תוספת תענוג על הרחיצה בצונן. אך בערוה"ש (יו"ד סי' שפ"א ס"ד וס"ו) משמע שהאיסור מצד סיכה.

איסור רחיצה בחמין כולל גם רחיצה בפושרין, כמו שמצינו בהלכות אבילות דאסור לאבל לרחוץ פניו בפושרין (כמש"כ בפת"ש יו"ד סי' שפ"א סק"א בשם התפארת למשה).

רחיצת מיעוט גופו

והנה בדברי הפוסקים לא נתברר יפה עד היכן מותר לרחוץ רגליו. ובשם הגר"נ קרליץ ז"ל מובא (בס' קרא עלי מועד) שמותר עד הברכים. ובבדי השלחן (סי' שפ"א סק"ו) נקט דלא הותר לאבל לרחוץ רק מכף הרגל עד הקרסול ולא למעלה מזה. גם בהלכות יו"ט (סי' תקיא ס"ב) מצינו דאע"פ שאסור להחם מים לרחיצת כל גופו ביו"ט שאי"ז הנאה ששוה לכל נפש, מ"מ מותר להחם מים לצורך רחיצת פניו ידיו ורגליו דזה נחשב כצורך השווה לכל נפש. ובבה"ל (שם ד"ה ידיו) העיר דאולי דוקא בימיהם נחשבה רחיצת הרגל שווה לכל נפש כיון שהיו רגילים לילך יחפים, אבל בזמנינו שהדרך לילך עם מנעלים, אין בין רחיצת הרגל לשאר איברי הגוף שאסורים [וכע"ז כתב במ"ב (סי' רס סק"ד) בנוגע לחובת רחיצת פניו ידיו ורגליו בערב שבת דבזה"ז שאין הולכין יחפים אין מצוה לרחוץ הרגלים בער"ש, והשו"ע שכתב שיש מצוה לרחוץ פיו"ר זהו בזמן שהלכו יחף]. ולפי"ז יש להסתפק אולי כל ההיתר לרחוץ פניו יו"ר בצונן מר"ח אב, כולל הרגלים, הוא משום דרגלים לרוחצן תדיר מחמת הלכלוך היות והולכים יחפים ע"כ לא נחשב כרחיצה לתענוג, משא"כ בזמנינו. ואכן בארחות רבנו (ח"ב עמוד קלד ובמהדו"ח עמוד קסו) הובא בשם הקה"י דכהיום אסור לרחוץ הרגלים. אך בספר כאיל תערוג (מועדים) ראיתי שהגרא"ל שטיינמן ז"ל הקיל גם בזמנינו דאדרבא היות והרגלים מכוסות מוליכות ריח מותר לרוחצן בצונן. הרי לנו ב' אפשרויות בנוגע להיתר רחיצת רגלים בתשעת הימים, או עד הברכים או עד הקרסולים.

אכן ישנה אפשרות שלישית, דהנה בבה"ל (סי' תקיא ד"ה אבל) דן בנוגע לחימום מים לרחיצה ביו"ט האם התירו פניו ידיו ורגליו דוקא, או דכל מיעוט גופו בכלל [ולפי"ז רחיצת רגליו בחמין מותרת ביו"ט גם בזמנינו ע"ש בבה"ל (סוד"ה ידיו)], ודוקא רוב הגוף אסור. ע"ש שתלה זה במחלוקת הראשונים, ודעתו נוטה להקל. ומעתה יש לדון אם גם באבל י"ל כן, ואכן בבדי השלחן (סי' שפ"א סק"ג) העלה ספק אם אבל מותר רק לרחוץ פניו ידיו ורגליו או שמא התירו גם שאר אבריו כל שאינו רוחץ רוב גופו [אלא שכאמור לעיל בסק"ו נקט לאיסור]. וממז"ז הגר"ש מילר שליט"א שמעת' שצידד להקל בתשעת הימים שלא נאסר לרחוץ בצונן רק רוב גופו. וכן נראה באמת מלשון הריטב"א (תענית יג: ד"ה ואמר') דאבל "שרי בצונן מקצת הגוף". ולפי"ז ילדים אף מעבר לגיל בר מצוה, הרוצים לשחק בבריכה, אף שאסורים לשחות, מ"מ יכולים להכניס רגליהם בבריכה או בנהר גם למעלה מן הברכים כל שהוא מיעוט הגוף.

סיכה לתענוג

סיכה, לא מצינו בפוסקים שתהא אסורה מ"ח אפילו כשהיא לתענוג. אך יש שכתבו לאסור גם סיכה שזה בכלל רחיצה. [כ"כ בס' ציוני הלכה (אבלות עמוד שסג) בשם הגר"ש אלישיב ז"ל. וכן הביא שם בשם הגר"י פישר ז"ל. וכ"ד הגר"ח קניבסקי שליט"א מובא בס' נחמת ישראל (פט"ו יח)]. וכ"מ לכאורה מדברי ערוה"ש (יו"ד סי' שפא ס"ד וס"ו) שאסר לאבל רחיצה בסבון מצד סיכה. וכששאלתי את פי מו"ר הגר"ש מילר שליט"א הסתפק, ועכ"פ משחות שהנשים מורחות ליפיו ולא לכוונת תענוג המנהג להקל, שכן הנשים לא נמנעות מאיפור או מלהשתמש במשחת ידיים או שפתים.

שתיית כוס הבדלה במוצאי שבת חזון

וכשהפסיק התינוק, ברכתו הראשונה ממנ"פ לבטלה, ועכשיו בין אם ישתה המבדיל ובין ישתה הקטן, צריכים לברך בפה"ג מחדש, א"כ עדיף שהתינוק ישתה הכוס כמו בכל הבדלה שלכתחילה נותנים לקטן לשתות.

כשהתינוק בירך בפה"ג לעצמו לפני השתייה

אם בגמר הבדלה, הקטן התחיל לברך בפה"ג בעצמו, לפו"ר נחשב כאילו הפסיק בדיבור, שהרי הקטן כבר יצא יד"ח בפה"ג ע"י ברכת המבדיל, ועכשיו שמברך בפה"ג לעצמו הוי הפסק, וא"כ דינו כבציור הקודם.

אמנם שמעתי מהגר"ש מילר שליט"א, שאם אחד בירך ברכה ראשונה על פרי, ולפני שהכניסו לפיו, הסיח דעתו לרגע ושכח שבירך והתחיל לברך עוד הפעם, אין הברכה [השניה שבירך שלא לצורך] חשובה כהפסק, כיון שבדעתו חשב [בטעות] שחייב לברך. וראיה לזה, כממ"כ המ"ב (סי' רעא סקע"ח) בשם המג"א שאם קידש על הכוס ואח"כ נתברר שהי' מלא מים, צריך למלאות הכוס עם יין ולומר עליו נוסח הקידוש. אבל אי"צ לברך בפה"ג שנית, כיון שכבר בירך בפה"ג כשכוס המים בידו, ודעתו היתה לשתות עוד באמצע הסעודה, ממילא הברכה עדיין קיימת. ותמה ע"ז הגרעק"א, למה נוסח הקידוש שבירך לבטלה על כוס המים, לא נחשב כהפסק בין ברכת בפה"ג והשתיה. ובהכרח כנ"ל, דכיון שהיה סבור שהוא כוס יין וחייב לומר עליו קידוש, אי"ז הפסק. [ע"ע שש"כ (פמ"ז הערה ריח)].

ואחר שנתבאר שהברכה השניה של הקטן לא נחשבת כהפסק, נמצא שאם ישתה הקטן, שותתו על סמך ברכת המבדיל ולא על סמך ברכתו שבירך לבטלה, לכן עדיף שהתינוק ישתה את הכוס.

פנינים

יוצאי מצרים ולא לדור באי הארץ, מ"מ אחרי מעשה של בני גד ובני ראובן שבסוף פרשת מטות, א"ל הקב"ה למשה כעת מוכנים לקבל תוכחה. ואכן משה רבינו קיים ציווי הקב"ה באלה הדברים וכו' במדבר בערבה וכו'.

והצרות. ברש"י הביא ב' פירושים, או שהכונה למחלוקתו של קרח או שהכונה לחטא המרגלים שלא למדו ממרים שנענשה בחטא לשון הרע. ומה שלא פירש כפשוטו על חטאה של מרים שהיה בחצירות, י"ל שאין להוכיח את הצבור על חטא של יחיד. ולכן פירשו על מה שלא למדו המרגלים ממועשה מרים. ולפי' הראשון של רש"י, מחלוקתו של קרח היה בחצרות, ונמצא שמעשה קרח קדם למרגלים, שמעשה המרגלים היה אחרי שנסעו מחצירות לפאחן כמו שכתוב בסוף בהעלתך אחרי מעשה מרים שהיה בחצרות 'ואחר נסעו העם מחצרות ויתנו במדבר פאחן'. והמזרחי הקשה, שרש"י סותר עצמו ממש"כ בפרשת קרח, שמעשה קרח היה סרחון רביעי אחרי המרגלים. עוד יש להעיר, שהרי רש"י כאן עה"פ אחד עשר יום מחורב וכו' כתב שנסעו מהר סיני כ' אייר, ובכ"ט סיון שלחו המרגלים. צא מהם ל' יום שעשו בקברות התאווה, וז' ימים שעשו בחצרות בהסגר מרים, נמצא בשלשה ימים הלכו כל אותו הדרך. וצ"ע טובא דאם מעשה קרח היה לפני ששלחו המרגלים, מתי אירע מעשה קרח.

ואולי י"ל דגם לפי' הראשון של רש"י מועשה קרח היה סרחון רביעי אחרי המרגלים. אלא שמעשה מרים שהיה בחצרות נוצר הגרעין של מחלוקתו של קרח, שבמעשה מרים היו שתי תביעות, א. חטא לשון הרע שזה נאסר על כל אדם. ב. טענת מזדע לא יאתם לדבר בעבדי במשה, שלא לדבר נגד גדול הדור. ואלמלא חטא זה לא הי' תוקף למחלוקתו של קרח שחלק אח"כ על גדול הדור. ומעתה ניחא דאף שמחלוקת קרח לא היתה בחצרות מ"מ החטא מתייחס לשתייתם בחצרות.

רחיצה למי שרגיל להתרחץ בכל יום

מי שרגיל לרחוץ כל יום ומצטער אם לא ירחוץ, שמעתי מהגר"ש מילר שליט"א בשם הגר"א הנקין זצ"ל להקל לרחוץ כל גופו במקום הצורך, כיון שאינה רחיצה של תענוג אלא למנוע צער, ועכ"פ ישתדל להתרחץ בצונן עד כמה שיכול לסבול. ואע"פ שבאבלות (בסי' שפא ס"ג) לא מקילין לאיסטניס לרחוץ כי אם באופן שאם לא ירחץ יבא לידי מיחוש, מ"מ כאן שאיסור הרחיצה אינו רק מצד המנהג יש להקל לאיסטניס אף כשלא יבא לידי מיחוש, דעל דעת כן לא נהגו. והגרשז"א ז"ל (הליכות שלמה פ"ד סקכ"ז) לא הקיל רק כשסבלו רב. וגם בכה"ג הציע שלא ירחץ כל גופו בבת אחת, שמנהג זה למנוע מרחיצה נתייסד כדי להצטער על החורבן.

כשהתינוק נמלך אחר הבדלה וממאן לשתות

מי שמבדיל על יין והתכוון ליתן לתינוק לשתות ולהוציאו בברכת בפה"ג, ולאחר שגמר ההבדלה, נמלך התינוק וממאן לשתות הכוס ועכשיו צריך המבדיל לשתותו בעצמו. לכאורה המבדיל צריך לברך בפה"ג שנית, כיון שלא נתכוין לצאת בבופה"ג רק להוציא הקטן וא"כ אסור להמבדיל לשתות על סמך ברכתו הקודמת.

ושמעתי ששאלה כע"ז נתעוררה בחופה שנערכה בתקופה זו, שהמסדר קידושין בירך ברכת אירוסין ובסיום הברכה, כשרמו להחתן והכלה שיטעמו, סירבו לשתות מחשש הדבקה, ונסתפקו אם מסדר הקידושין צריך לברך בפה"ג שנית כיון שבשעה שבירך לא הי' דעתו לשתות בעצמו רק נתכוון להוציא החתן והכלה. ואכן כ"כ במנחת שלמה (ח"א סי' יח אות יב) שמסדר קידושין שבירך ברכת אירוסין, אם ירצה לטעום מן הכוס צריך לברך עוד הפעם. וראיתי מצינים שדעת הגר"ש אלישיב ז"ל שיכול לסמוך על ברכתו הראשונה. ולפי"ז ניד"ד תלוי במחלוקת הנ"ל.

כשהתינוק הפסיק בדיבור לפני שתיית הכוס

אם התכוון ליתן לתינוק לשתות כוס ההבדלה, וכשהמבדיל סיים ברכת ההבדלה, הפסיק הקטן בדיבור שלא מענין ההבדלה, דינו תלוי בספק הנ"ל, שאם ברכת בפה"ג של המבדיל עדיין קיימת ולא נחשב כהיסח הדעת וכדעת הגר"ש"א, אז עדיף שהמבדיל עצמו ישתה הכוס, שאם ישתה התינוק יצטרך לברך בפה"ג שנית אחר שהפסיק בדיבור, ונמצא שברכת בפה"ג של המבדיל לבטלה. אבל לדעת הגרשז"א, שהמבדיל אינו יכול לשתות על סמך ברכתו שבירך מתחילה כיון שלא נתכוון לצאת בה,

אלה הדברים. פרשה זו תמיד נקראת לפני תשעה באב. ואולי מפני שספר זה הוא ספר התוכחה לבני ישראל, כדברי רש"י, והרי אמרו ז"ל בשבת קיט: שלא נחרב הבית אלא על שלא הוכיחו זה את זה. ובד"ה ויהי, למדנו רש"י שלא הוכיחין רק סמוך למיתתו של מנחם כן מיעקב שלא הוכיח בניו רק סמוך למיתתו כדי שלא יניחוהו וילכו וידבקו בעשו, ובד"ה אחרי הכותו כתב רש"י עוד טעם, שלא רצה להוכיחם קודם שיכנסו לקצה הארץ לפיכך המתין עד אחרי הכותו את סיחון ועוג שאז יהיו מוכנים לקבל דברי התוכחה ע"ש.

ואולי י"ל עוד טעם בהקדם דברי הליקוטי יהודה פרשת מטות שהי' הרי"מ פעם הוכיח את השפ"א על שקם מאוחר לתפלה, והשפ"א שמע ולא הגיב למרות שהיה יכול להצטדק שהיה ער ולמד כל הלילה, מ"מ שתק וקיבל מפני שחשש שאם יתנצל יפסיד את דברי תוכחה מזקנו הגדול הרי"מ זצוק"ל. והראה מקום לזה מהנהגת בני גד ובני ראובן שלא הפסיקו את משה רבם שהוכיחם בביטויים חריפים בקוראם 'תרבות אנשים חטאים' למרות שהיה בידם להתנצל מיד מ"מ היה כדאי להם לשמוע דברי תוכחה ממרע"ה עכ"ד.

ולכשנתבונן נווכח שרוב דברי התוכחה שמרע"ה הוכיח לבני ישראל לא היה על חטאים שחטאו דור באי הארץ אלא על חטאים של אבותיהם, ולכן חשש משה רבינו שלא ירצו לקבל ממנו תוכחה ע"ז כי מה להם ולחטא אבותיהם, לכן המתין להם, וכשראה שבני גד וראובן קבלו ממנו תוכחה אף על עבירות שלא היו בידם, אלא מפני שבני ישראל רוצים לשמוע דברי תוכחה, אז החליט מרע"ה שכעת השעה כשרה לכן.

ולפי"ז יש להטעים סמיכת הפרשיות. שבתחילת פרשת מסעי מביא רש"י מד' המד"ר שסיבת מנין המסעות באה להזכיר את בני"י, כאן ישנונו, כאן הקורנו, כאן חששת את ראשך. אכן במד"ר מסיים עלה, וכך א"ל הקב"ה למשה מנה להם כל המקומות שהכעיסו ע"ש. וגם שם ברוב המקומות החטאים היו קשורים לדור

הגליון מוקדש לעלוי נשמת

בן ציון בן בנימין | שרה ב"ר מנחם | שמעון ב"ר
אברהם | סימה שמחה ב"ר משה | עובדיה בן
גורנייה | ברטין בת רחל | אבנר בן רפאלו הילדה
בת יצחק

גליון ר"נ, פ' דברים
ר' מנחם אב ה'תש"פ
רמת השרון

רבי יעקב אדלשטיין זוקללה"ה

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

אותנו, שלימוד התורה היא המצווה הנעלה ביותר.

על מנת להמחיש זאת יותר נספר מעשה שקרה לפני כמאה שנה, אמריקה הייתה אז שונה מעכשיו, לא היו שם ישיבות ולא לימוד תורה כעכשיו. אבל היו יהודים שאכלו רק כשר ואלפים שהשתדלו לשמור שבת, היו צריכים שם רב שיפסוק להם מתי לומר קדיש, והאם מותר לפתוח את החנות בשבעת ימי האבלות.

הייתה שם קהילה גדולה וחדשה שנוסדה באמריקה, ושלחו לרבנים בירושלים שישלחו להם ת"ח שלמד את כל ההלכות ויודע את כל פסקי ההלכות. רבני ירושלים שלחו לשם את הרב שלמה נתן קוטלר. עשו לו שם קבלת פנים ונתנו לו את תפקיד הרבנות. לאחר זמן שלחו לו מכתב פיטורין. שלחו מכתב מאמריקה, שהייתה כאן טעות, אנו לא מרוצים מהרב, ביקשנו רב שיועד הכל, וראינו בחצות הלילה אור, הצענו דרך החלון, וראינו שהוא רוכן על הספרים ומדפדף, וכי הוא מתכוון כעת למבחנים? הרי ביקשנו רב שכבר יודע את כל ההלכות. בשביל מה הוא צריך ללמוד אם יש לו את כל התעודות, הוא הראה לנו כבר את התעודות שהוא 'יורה יורה' ידין ידין.

אלה היו המושגים של אנשים במקום חומרי כזה שלא עלה בדעתם שיש אדם שלומד תורה לא בשביל המטרה של קבלת התעודה.

כל שכן אם כל המטרה של הלימוד היא רק כדי לקיים את המצווה. זו אכן מטרה נכונה, אך שלמות לימוד התורה היא לשמה. אם הוא לומד כדי שיתנו לו פתק, תעודה... וכשהוא מסיים עם התעודה הוא מרגיש שלא חסר לו כלום, ודאי שאדם כזה נקרא שלא 'מברך על ברכת התורה'.

היה אדם מבריק, עליו גדול, שידע לחשבן חשבונות ארוכים. רב גדול חיפש חתן, ואמרו לו שאותו בחור הוא מיוחד, הוא דיבר איתו בדברי תורה והוא התרשם ממנו. כשהייתי צעיר הייתי הולך ליסד וראיתי שם אדם ששוכב על החול מביט על השמים ומדבר ולצידו הייתה טבלאת שחמט, הוא לא מחזיק טבלא, ואומר להוא שמולו קח כעת את הכלי

בה', שלא ברכו ברכת התורה? למה לא נפרש כפשוטו? כך מביא הר"ן בפרושו בשם רבנו יונה. אם הכוונה היא שלא עסקו בתורה, הרי החכמים רואים את זה, ואם ראו מדוע לא אמרו זאת בעצמם, שישנה מצווה חשובה מאוד שלא עוסקים בה? אך הקב"ה שהוא יודע את הסודות רק הוא יכול לגלות סיבה כזו שעניי בשר של אדם, אפילו של חכמים, לא רואים אותה. לכן אומר רבנו יונה שבהכרח צריך לומר שאותו דור של ירמיהו הנביא עסקו בתורה, למדו את התורה וקיימוה בשלמותה לא ראינו שלא עסקו בתורה, ולכן החכמים והנביאים לא פירשו, אלא אומר רבנו יונה, תלוי איך עוסקים בתורה 'לא ברכו בתורה' - הקב"ה יודע את מעמקי הלב והוא ראה שבפיהם עוסקים בתורה, אבל החשיבות של לימוד התורה הייתה לא כמו שהשם רוצה מהאדם. שלא היו עוסקים בה לשמה.

יש אדם העוסק בתורה, ולומד כדי להגיע למטרה מסוימת, התורה היא רק אמצעי בשבילו כדי להגיע למטרה, וכן פירש גם בעל הבית הלוי בשם ר' ישראל סלנטר, כשלומד אדם תורה, הלכות תפילין כדי לדעת איך להניח תפילין הרי זה דבר חשוב מאוד, אבל אם הוא כבר למד איך להניח תפילין והוא יודע, הוא איננו מרגיש שום חיוב לעסוק בתורה, הוא השיג את המטרה והוא יודע בדיוק כיצד להניח תפילין, לכן אצלו לימוד התורה איננו מטרה בפני עצמה, התורה בשבילו איננה בכחית 'כי הם חיינו', אין לו הרגשה שהתורה היא כמו אוכל לאכול... הוא רק מפחד מהעונש ומפחד ממהיגוס ולכן הלימוד אצלו איננה מצוות עשה בשביל לקיים מצוות עשה של לימוד התורה, היא רק הכשר מצווה.

הדבר דומה לאדם שמכין את ה'בתים' לתפילין, מעורר בהמה טהורה, כשהוא מכין את התפילין איננו מברך 'על הנחת תפילין' משום שכעת הוא עוסק רק בהכשר המצווה, מכין את המצווה. אבל כשאדם מניח תפילין אז הוא מברך את הברכה, ובדומה לכך בלישת הבצק למצה איננו מברכים אשר קדשנו... על אכילת מצה. משום שלישת הבצק הנה רק הכשר והכנת המצווה. בדומה לזה הוא מי שלומד את התורה שלא לשם הלימוד. וזה חורבן התורה.

דבר זה, רואה רק הקב"ה היודע מחשבות, אבל על פני השטח היה נראה שעסקו בתורה, אך לא עסקו בתורה כפי שהתורה מחייבת

❖ פרסום ראשון!

על עזבם
את תורת

שיחת מו"ר זצוק"ל
ר"ח אב תשע"ג

ימים אלה, ימי בין המצרים, הימים שבין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב. נוהגים בהם מנהגי אבלות. הטעם למנהגים אלו הוא כמו שהרמב"ן אומר בהקדמה לספר תורת האדם, האבלות היא, לשתי מטרות: להתאונן ולהתבונן. **להתאונן** היינו להשתתף בצער הזולת, חשוב מאוד שאדם לא יהיה אגואיסט וירגיש את הצער של הדורות הראשונים, דור החורבן, את צער השכינה עליו להרגיש, שהקב"ה כביכול מצטער שעם ישראל בגלות. התיקון של עם ישראל הוא בדרך של גלות. **ולהתבונן** - מלשון בינה, היאך לשפר את מעשינו, 'להתבונן' בשורשי סיבות החורבן כדי לפעול במשהו ולעורר את הרצון העליון...

"מי האיש ההכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגדה על מה אבדה הארץ נצתה כמךר מקלי עבר: עד שפירשו הקב"ה בעצמו וגילה לירמיהו. ויאמר ה' על עזבם את תורת אשור נתתי לפניכם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה" (ירמיה ט, יא-יב)

הקב"ה ענה, 'על עזבם את תורת' עזבו את לימוד התורה ולא עסקו בלימוד התורה, ובהמשך 'לא שמעו בקולי' וכתוב 'אחרי שרירות ליבם ואחרי הבעלים'. הגמרא^א דורשת את התשובה של הקב"ה, "אמר רב יהודה אמר רב שאין מברכין בתורה תחלה" הם לא היו מברכים ברכת התורה לפני שעסקו בתורה. אומר רבנו יונה, מהיכן מוציאה הגמרא את החידוש הזה שהפירוש 'לא הלכו

^א מו"ר זצ"ל עשה זאת בעצת החזו"א

^א נדרים פ"א ע"א

אוהב את השבת? בעלות זעומה שמחזירה את עצמה, תוכל לקדש שם שמיים ברבים ולהיות מהמכבדים את השבת בחשמל כשר. ולהיות מהראשונים והיחידים ברמה"ש שמשתמשים בחשמל כשר, קידוש השם גדול ואיכותי יותר. לפרטים geonyaakov@gmail.com | 052-7136946 הדרכה ועצה חנים והכל במחירי עלות. לכבוד שבת קודש. (אפשרות להטעין גם באופן סולארי ולהיות עצמאי לגמרי מחב' החשמל)

ובדן. רב אשי אמר לתלמידים, השיעור מחר יתמקד בנושא של מנשה חברנו, הוא נתן לו כבוד 'החבר מנשה', אך הוא לא אמר מנשה מלך ישראל. מנשה בא אליו בחלום ואמר לו, אני רוצה לבחון איתך ובחן אותו בהלכות ברכות, מהיכן מברכים המוציא ובוצעים את הלחם, אמר לו רב אשי למד אותי. אמר לו מנשה אלמד אותך, ואכן לימד אותו, אמר לו מנשה מי אם כן הרב ומי התלמיד, ואתה אומר לי 'חברנו מנשה' וכי אני חבר שלך? אמר לו רב אשי אשאל אותך אם כן איך עבדת עבודה זרה כשאתה כ"כ בקי בתורה. אמר לו מנשה, אם היית חי בזמני היית תופס בשולי הגלימה שלי ורך לעבוד עבודה זרה כמוני. לכן אין לנו מושג בדורות הראשונים שהיו אנשים ענקיים וגדולים בהשגותיהם.

כשהנביא אומר שעם ישראל 'גוי חוטא, עם כבד עוון' עם מלא עוונות, עזבו את השם. הנביא אומר ביטויים קשים על הכלל עבור חטאים של פרטים, של יחידים. זהו פסוק מפורש, כשבמלחמת העזי נפלו שלושים ושישה איש, יהושע בן נון נפל על פניו "וַיִּקְרַע יְהוֹשֻׁעַ שָׁמַלְתָּיו וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו אֶרְצָה לִפְנֵי אֲרֹן ה' עַד הָעֶרֶב הוּא וְזָקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלֻ עֹפֶר עַל רִאשֵׁם" ואמר, איך קורה שישראל נופל עורף לפני האויבים, במלחמת מדיין אף אחד לא נהרג, במלחמת יריחו והמלחמות הבאות גם כן לא נפל אחד. וכן מבני גד ומבני ראובן שיצאו חלוצים להילחם ונלחמו שבע שנים אף אחד מהם לא נהרג. ולכן יהושע בן נון אומר שזה לא כדרך הטבע, שנהרגו, זה לא טבעי, אמר לו הקב"ה: "חָטָא יִשְׂרָאֵל וְגַם עָבְרוּ אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתָם וְגַם לָקְחוּ מִן הַחֶרֶם וְגַם גָּבְּוּ וְגַם כָּחֲשׁוּ וְגַם שָׁמוּ בְּכָלֵיהֶם" גנבו ושמנו בתרמילים, הם משקרים ולא מספרים... שאל יהושע בן נון, מי הוא שמעל, אמר הקב"ה וכי אתה רוצה שאדבר לשון הרע, עשה גורל וגלה אתה מי מעל בחרם. רואים מכאן שאפילו על הרשעים לא מדברים לשון הרע (עד כמה שאפשר), הקב"ה הדריך את יהושע כיצד לעשות את הגורל ולגלות מבלי לדבר לשון הרע. בסוף יצא הגורל על עכן בן כרמי בן זבדי, כתוב שהרגו גם את אשתו ובניו שהיו שותפים לפשע כולם יחד.

אם כן מה חטא ישראל? אדם אחד חטא, או משפחה אחת, אך מה הקצף על כל עם ישראל. עם ישראל הקדוש, כולם קדושים וכולם ירדו בדרגה (ואת הדברים שמעתי מפי מו"ר הרב דסלר זצ"ל) שאילו היה בלב של כולם הפסוק 'לא תגנוב' וכן 'לא תשקרו' איש בעמיתו' אם היה הפסוק הזה אצלם כמו חומת ברזל שאי אפשר לעבור אותה, לא היה מעיז

על זה באה התשובה, לימוד התורה שיש לו את הסגולה הזו שמציל מיצה"ר הוא רק אם הלימוד לשמו, לא כמו מקצוע שיש מקצוע חוליך שבסופו מקבל תואר דוקטור לרפואה, או דיין פוסק הלכות, שלומד את הלכות הדיינים כדי לקבל תואר של דיין. לימוד תורה באיכות וברמה הזו אין לו את הסגולה הזו להגן ולהציל, ולכן ירדו עד שהגיעו לדרגה כזו, של עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים.

הסביר את זה כדוגמא, רבי יצחק בלאזר, תלמידו הגדול של ר' ישראל מסלנט, בגמרא כתוב שיש דין וחשבון על כל דבר, "וְהַמְלִיךְ דָּוִד זָקֵן קָא בְּיָמֵי וַיִּכְסְהוּ בְּכַנָּדִים וְלֹא יָחַם לָוִי בְדָ"כ הַבְּגָדִים מִחֻמָּמִים, מה קרה שלדוד המלך היה קר? כשקר לחולה שמים בגדים, אומרת הגמרא שדוד המלך נענש במידה כנגד מידה, הוא לא נתן כבוד לבגדים של שאול המלך וחתך את כנף מעילו, וכי כך חותכים בגד של מלך, והוא חתך בסכין, ואמנם הוא השתמש בזה כדי להוכיח לשאול שאיננו שונא לו, אבל אדם שמזלזל בחשיבות הדבר, כשהוא צריך לו, אינו עוזר לו. כי בעיניך בגד לא כל כך חשוב, לכן הוא לא מחמם.

אומר ר' איצילה, התורה יש לה סגולה להציל מיצה"ר, אך אם היא איננה חשובה בעיניו, היא גם איננה מגינה ועוזרת מפני יצה"ר להיות חומת מגן כנגדו.

עלינו לדעת עוד פרט חשוב, רגילים להסתכל (בביקורת) על הדורות הראשונים ועל הדור שלפני חורבן בית המקדש, ובנביאים מוזכרים דברים חמורים מאוד כאילו עם ישראל היה אספסוף של פושעים, כולם היו עולם תחתון? האם זה אכן כך? הגמרא מספרת על חטא של עבודה זרה. אין לנו מושג מה היה בזמן הנביאים היצר הזה של עבודה זרה. כשיש יצר הרע ואדם משתוקק למשהו רוחני ולא מצליח להתקרב לקב"ה, הוא הולך לאנשי כישוף ועבודה זרה, בדורות הראשונים היצר הרע של עבודה זרה היה לו כוח חזק מאוד, היה כוח רוחני לכווכים והמזלות ע"י הפולחן.

הגמרא" מספרת שרב אשי למד מסכת סנהדרין ושם כתוב על שלושה מלכים שהיו רשעים גדולים ועובדי עבודה זרה, ירבעם, אחאב ומנשה. בגמרא מסופר על כל אחד ואחד שהיו בעלי דרגה גבוהה, על ירבעם שעשה בשביל הכבוד שלו את העגל בבית אל

ששמו פרש למשבצת H וכו', וכך הוא משחק בע"פ. שאלתי מי הוא, אמרו לי שזה אותו עליו גדול, יש לו בראש טבלא והוא משחק שחמט בעל פה. התעניינתי מה קרה איתו לאחר שנים ושמעתי שהוא התגרש. מה קרה? אשתו באה לביתת הדין ואמרה שזה טעות, רציתי בחור שיעסוק בתורה וכשהוא הגיע למטרה ולקח שידוך של בת תלמיד חכם עם סידור וקיבל את כל התעודות, כעת הוא מסתובב ועושה מעשים לא ראויים, הגיע למטרה ולא עוסק בתורה כלל. שוכב במיטה הולך לתפילה מאוחר וכו', אני רוצה להציל את הילדים.. אכן הצילה את הילדים, כיום הילדים צדיקים.

מה רואים אנו, אדם שידע את כל התורה, אבל לא הייתה לו אהבת תורה לתורה עצמה. אלא כמו שהיה מוצלח במשחק שחמט, כך הצליח במשחק הזה, לדעת את הרמב"ם ואת הש"ך והטור וכו' אך לא יצא ממנו האדם העליון, וכשלא עולים למעלה יורדים ומתדרדרים.

עולות כאן עוד שתי שאלות, האחת, שהמאמר דלעיל (על מה אבדה הארץ) עומד לכאורה בסתירה למאמר שבמס' יומא דף ט', שואלת הגמ' מקדש ראשון מדוע נחרב, שהיו בו ג' עבירות – עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, ועל כל עבירה מביאה הגמרא ראיות מפסוקים מפורשים. ע"ז ממנשה שהכניס צלם להיכל ששם השכינה, כמו שמכניסים אישה זרה לתוך אותו בית, ואין מקום לשניים, לכן השכינה ברחת משם. גילוי עריות, על בנות ציון שהיו שמות בושם בעקבים כשעברו ליד בחורים, ואז הייתה לוחצת בעקב, הכושם מתפשט ומופץ הריח וכך מדברות עם הבחורים ומכשילות אותם בעבירות, שפיכות דמים, כתוב שמנשה מילא את ירושלים בדם נקי. הכיצד שהנביאים והחכמים לא ידעו מכל אלה, וירמיהו הנביא חי בזמנו, הגמרא אומרת שזאת הסיבה.

שאלה שניה – האם העוון הזה של לימוד תורה שלא היה ברמה הדרושה, הוא חמור יותר משלושת העבירות החמורות הללו? זו שאלה שרבים שואלים אותה, אבל פירש רבי יצחק בלאזר תלמידו הגדול של ר' ישראל סלנטר, השאלה היא כך, בגמרא כתוב שהיה מסור בידם, שלימוד התורה מגן ומציל, מגן מסכנות של אויבים ומציל מן החטא, הלימוד שאדם לומד מקדש אותו ומצילו מיצה"ר, וכשהיצה"ר התגבר עליהם כשעסקו בתורה, אם כן צריך לחפש את השורש, מדוע לימוד התורה שלהם לא הגן עליהם ולא הציל אותם מלהגיע לשלוש עבירות חמורות כאלה.

^א ברכים ס"ב ע"ב

^ב מלכים א-א, א

^ג סנהדרין ק"ב ע"ב

^ד ישעיה א, ד'

אוהב את השבת? בעלות זעומה שמחזירה את עצמה, תוכל לקדש שם שמייים ברבים ולהיות מהמכבדים את השבת בחשמל כשר. ולהיות מהראשונים והיחידים ברמה"ש שמתמשים בחשמל כשר, קידוש השם גדול ואיכותי יותר. לפרטים geonyaakov@gmail.com | 052-7136946 הדרכה ועצה חינם והכל במחירי עלות. לכבוד שבת קודש. (אפשרות להטעין גם באופן סולארי ולהיות עצמאי לגמרי מחב' החשמל')

שמות המלאכים, כיצד להשביע אותם, ידענו ולמדנו את כל זה. אלה היו הדורות שלפני החורבן.

שאלו אותו מה כן ישפיע עליך שתצא מהגוף שנכנסת אליו. הוא אמר, אם ימצא אדם שהוא פוסק הלכות ושימצא עלי לימוד זכות בבית דין של מעלה, אפסיק להיות נע ונד, כי עד היום הזה אין אף אדם שלימד עלי זכות. אמר הרב מלובלין, אם כן, אני אלמד עליי זכות. הוא עיין בהלכה ואמר, כעת אני מלמד עליך זכות שישמעו בית דין של מעלה, אך תבטיח לי שלאחר מכן תצא מהגוף שנכנסת אליו. הדיבוק אמר שהוא יכול לצאת מהגוף הזה רק מחוץ לעיר באזור השדות. אכן יצאו לשדה ואמר הרב שהוא עין בהלכה ומצא לימוד זכות, ואפילו שלהלכה לא פוסקים כמורה, מותר לו לפסוק כך.

ישנה הלכה שנביא שמקבל ציווי מהשם להתנבא חייב לעשות זאת, ואם לא, הוא חייב מיתה בידי שמיים. כשהנביא מקבל את הנבואה ואומר 'כה אמר השם', כל זמן שהנביא לא הוציא מפיו את הנבואה, הגזירה עדיין לא גזירה גמורה. ולכן, אם זכריה הנביא לא היה אומר את הנבואה, לא היה נגזר על בית המקדש להיחרב, יוצא מכאן, שזכריה הנביא גרם בדיבור שלו לחורבן בית המקדש, כמו יונה הנביא שלא רצה להתנבא ולכן ברח כדי לפטור את עצמו, ונענש באמת שהדג בלע אותו.

אלא, שהנביא מוכרח הרי להתנבא. אבל, זכריה הנביא היה צריך למסור עצמו למיתה ולמות, לקבל על עצמו עונש מיתה בידי שמיים ולמות ולא להתנבא את נבואת החורבן. ואם כן, אם הוא מתנבא יש לו דין רודף, ואת הרודף צריך להרוג, יוצא שזכריה גורם שייהרגו הרבה אנשים. ואף על פי שההלכה לא נכונה כי להלכה הוא מחוייב להתנבא, לא רק כדי להציל את חייו שלו, אלא כי זו מצווה מהשם לומר נבואה ואסור לסרב לה. אך, הוא היה צריך לעשות עבירה אחת של סירוב פקודה מהשם כדי להציל את עם ישראל. לכן אפשר לטעון לזכותו שהוא חשב שמותר להרוג אותו, כי הנביא לא היה צריך לומר את הנבואה.

ברגע, שלימד עלי את הזכות הזו, אמר הדיבוק תודה רבה, ואז ראו עמוד של אש יוצא מתוך הגוף של האדם הזה, עמוד של אש עד השמיים, והאיש חזר להיות נורמאלי.

סיפרנו את הסיפור הזה, כדי להבין מה הייתה דרגתם של הראשונים, שלא נחשוב שהיו חבורת פושעים עם דרגה נמוכה, הם היו בעלי דרגה גבוהה ואין לנו מושג בזה.

אנו צריכים לדעת שביד כל אחד ואחד לתרום לחיזוק ואהבת התורה בעם ישראל כדי להגן עלינו גם מאוייבים וגם מיצר הרע, אמן ואמן.

ראה אותו, הוא רץ אליו ונישק אותו, ומיד ראו כולם שאין תוכו כבדו והוא כנראה בעל עבירה. לאחר כמה שניות הוא דחה אותו והתרחק ממנו. ההסבר לזה היה שכנראה הוא הרבה בתשובה ולכן הדיבוק ברח ממנו שוב. חכמי הדור אמרו שאין זו מחלת נפש, אלא דיבוק, התגלגלה לתוכו רוח של אדם שנענש בגילגול. וכיון שלא הסכימו להכניסו לגיהנם ולנקותו, לכן הוא נע ונד וכעת הוא נכנס לגוף של אדם. ישנם סיפורים רבים על דיבוקים, אך את הסיפור הזה שמעתי מר' אליה לאפיאן ששמע זאת איש מפי איש עד בעל המעשה.

שאלו את הדיבוק הזה, מי אתה. הוא אמר שהוא מהדור של זכריה הנביא, בנו של המלך יהודע שהמליך את יואש המלך, ואמר זכריהו שאם תדרדרו לחטאים של עבודה זרה, יחרב בית המקדש. את זאת אמר להם זכריה הנביא בתוך בית המקדש. המלך עצמו היה מקולקל, שכן שכל זמן שהיה יהודע הכהן חי, הוא עוד היה צדיק, ככתוב 'וילך בדרכי השם', אך כשמת יהודע הכהן עשו את המלך עצמו לאליל. ברוב גאווה נכנס המלך לעבוד עבודה זרה, ולכן נאמני המלך הרגו את זכריה הנביא במקדש. דמו של זכריה הנביא נשפך על רצפת בית המקדש הראשון והדם נשאר לרתוח שם עד שהגיע נבוזראדן רב טבחיים. והוא, הדיבוק המדובר, היה האדם שזרק ראשון את האבן בזכריה הנביא. הדיבוק הזה היה נע ונד מבלי תיקון, וכל זה היה כאמור בימי ר' חיים מוולאז'ין.

כשרצו להביא אותו אל הגאון מוילנא אמר הדיבוק שהוא לא מפחד מהגר"א, שאלו אותו למה, והוא אמר שכיון שהגרא התבטא שאין לו עסק עם כוחות טומאה, לכן הוא בטוח שהוא לא יסכים לדבר איתו כלל, שכן הוא לא מטפל בדיבוקים. בהמשך נודע הדבר לממשלה והמשטרה החלה לחפש את הדיבוק. רצו לחייב בעונש מוות את מי שעוסק בכישוף על פי חוקי המדינה היה על כך עונש מוות. ר' חיים מוולאז'ין שמע שהמשטרה רוצה לחקור את הנושא ומיד העבירו אותו לפולין, שם לא היה חוק להרוג מכשפים. הרב מפוניבז' סיפר עליי, שהכניסו אותו פעם לבית של ר' חיים מוולאז'ין, כשנכנס אמר 'אין לי אויר לנשום' [מרוב הקדושה שבבית] הוא הסתובב מפניה לפינה ואמר שאין לו אוויר, לאחר מכן הוא שם לב שמפת השבת זזה ממקומה בפינה אחת, נתגלתה פינה מהשולחן, הוא רץ לפינה הזו תפס אותה ונישק. כיון שזה היה המקום היחיד שהוא הרגיש טוב שם שלא הייתה עליו קדושת שבת, במקום שממנו זזה המפה.

הביאו את הדיבוק הזה אל האדמו"ר מלובלין, והוא היה רגיל בזה והיה לוחש באוזן שמות קודש של מלאכים שהוא משיב, שיגזרו עליו לצאת. החלו לדבר עם הדיבוק והוא פרץ בצחוק, כששאלו אותו למה הוא צוחק, הוא אמר 'וכי אתם מפחידים אותי בזה? בדור שלנו ילדים בני עשר ידעו את

אחד מהם לעשות דבר כזה כי הייתה עבירה כזו חמורה של זלזול בעשרת הדברות. בלב שלהם לא היה האיסור הזה חזק כל כך. זו אם כן, ירידה כללית.

ואם יש עובדי ע"ז בעם ישראל, והדבר עובר בשתיקה, אז אפילו שהרוב הגדול לא משתחוה לפסלים, עובדים לסדר היום ולא צועקים כיצד הם מעיזים לעשות דבר כזה, ולא עושים מחאות, סימן שמשלימים עם זה שאפשר להיות עם ע"ז, ואמנם שכל אחד חושב ש'שלוש' עליך נפשי' אבל זו כבר קרירות, הלב מתקרב. זו ירידה כללית של כל עם ישראל.

יש עבירה שהיא חמורה מאוד והרבה אנשים מקלים בה מאוד. חילול שבת! באו חמשה אברכים צדיקים, לחזור"א ואמרו שבפתח תקווה שהייתה עיר שגם אלה שלא שמרו שבת הייתה להם דרך ארץ וברחובות הראשיים אף אחד לא העז לצאת עם המעדר ולחלל שבת בפרהסיא, וכעת כשהולכים בדרך לבית הכנסת מרחק של מאה מאתיים מטרים רואים אנשים המחללים את השבת. שאלו את החזור"א מה לעשות, האם לעשות הפגנה ליד הבית שלהם או בדרך אחרת של אסיפה גדולה. ענה להם החזור"א, הפגנה לא תעזור ולא זו השיטה. תבדקו את השבת בבית שלכם, כל אחד יקבל על עצמו הידור נוסף במצוות שבת, חזקו את השבת כדי שהשבת לא תקרר אתכם, לכן חממו את הלב שלכם. הוא הציע להם הצעות מה לעשות. דברים שמקלים בהם, אמר להם כדוגמא, בכל העיר בפתח תקווה אין גנרטורים ומשתמשים בחשמל בשבת כי אי אפשר אחרת, אתם תחליטו שתהיו חמש משפחות שלא משתמשים בחשמל בשבת, ואכן חמשת האברכים הללו החליטו להפסיק להשתמש בחשמל בשבת. הוא הציע להם כך, ואפשר להציע הצעות אחרות לחזק את השבת בבית, ללמוד באופן קבוע הלכות שבת, וע"י זה השבת מתחזקת. שלא נתפס חלילה בעוון הדור.

אין לנו כח למנוע חילול שבת... אבל אסור לנו להתקרב למראה חילול שבת. אבל השבת שהיא המלכה שלנו כשמחללים אותה אנו צריכים להיות חמים לכך, לכן נכבד את השבת בהידור יתר, במאכלים טובים, בפחות קריאת עיתונים ושטויות בשבת. זה לא סתם יום מנוחה זהו יום קדושה. לנוח בדרך של קדושה.

בחיינו של הגר"א מוילנא היה אדם ש'השתגע'. הרופאים לא מצאו שום סיבה למחלתו, מדי פעם הוא היה מדבר דיבורים כאלה שאדם רגיל לא יכול היה להבין אותם. כשהיה רואה אדם שעושה עבירות, מיד היה רץ אליו ומחבק אותו ואומר לו 'אני אוהב אותך כיוון שאתה מחלל שבת' [השלמה משיחה אחרת: היה אדם בעיירה שהיה מוחזק אצל רבים כאדם צדיק, וכשהדיבוק פעם אחת

רב המכר – במהדורה רביעית – עכשיו בחנויות הספרים

יסור יסרני

יסור יסרני | פרקי חוד ושביבים על קובנה ותפארתה וחיי הרוח שפיו בו | הרב יצחק אלחנן גיברלטר שליט"א | מהדורה רביעית

בשמחה ובקורת רוח התקבלה הידיעה על הוצאה במהדורה רביעית של הספרים 'יסור יסרני'

מאת הרב יצחק אלחנן גיברלטר שליט"א.

ספר 'יסור יסרני' אורג יריעה מופלאה על ליטא ושכונותיה, רוקם מסכת מופלאה על חיי הרוח בקובנה, בתי המדרש, חכמי הדור ותורתם.

זכה המחבר להיות בקרבם של גדולי הדורות. רבותינו ה'דבר אברהם' וצוק"ל, ה'דברי יחזקאל' וצוק"ל וגדולי קעלם וצוק"ל, להתחמם מאורם הגדול ולהסתופף בצל מידותיהם הנאצלות של ענקי התורה והמוסר בליטא. כל הרוצה להניח לצאצאיו דרך חיים מופלאה של אנשי מעלה בדור הקודם, כל המתאוה להתרפק על עברנו המפואר, על ראשונים כמלאכים - ייסול הספר ולא יעזבנו. והלוואי שנזכה לילך באותה דרך שהורו לנו גדולי ליטא.

ייסור יסרני" - שלושה ספרים המתארים את התקופות שעבר המחבר: הספר הראשון - שופך אור על חיי ליטא לפני החורבן הנורא. חיי בתי המדרשות והמנהגים המיוחדים של קובנה, רבני העיר וחיי היהודים של העיר, כתובים בשפת המחבר מלא ברגש ובחן מיוחד.

הספר השני, ספר שלם אודות גטו קובנה: פסקי הדבר אברהם, רבי מרדכי פגרמנסקי, הריגת רבי אלחנן וסרמן הי"ד, תפארת בחורים, האקציות, שמירת שבת, צצלת הספרי- תורה, ראש השנה בגטו, הצלת יהודי ינו- בה, קדושי קעלם, הפורט התשיעי, מסירות נפש בגטו.

בספר השלישי כותב ומתאר המחבר את התקופה הקשה ביותר שחוו, הדברים אשר נכתבו בעין דומעת וביד רוטטת, באמונה הזועקת מכל דף 'הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל' כאשר כנער צעיר וחלש בין מאות אלפים שמתו במיתות משונות זוכה הוא לחסדי שמים... ולמות לא נתנני...

צועד במצעד המוות שנפלו בו לאלפים ורבבות, ובלילה האחרון נודר נדר ללמוד חמש שנים בישיבה קדושה "אך אוסיף להביט אל היכל קדשך" ובבוקר זוכה לישועה וגאולה.

'כי מלאכיו יצוו לך לשמך בכל דרכיך', מתאר המחבר ברגש רב את תקופת השחרור, השמחה והאושר והציפייה לעלות לארץ ישראל. תקופת המעבר בדרום אסליה, עלייה באניית מעפילים ובמחנה קפריסין, עד שבחסדי שמים מקיימים את הנדר ונכנסים ללמוד בישיבת חברון. ספר חובה למבקשי אמונה ודבקות בד' יתברך.

כל כך מהווה כספר נפרד, על תקופה אחרת ועל מבט אחר. ניתן לרכשו בנפרד, ובמחיר מבצע כסט. עתה לקראת ימי בן המצרים, וימי בין הזמנים, כשיוצאים הספרים במהדורה רביעית ומתוקנת. ובפרט בתקופה קשה ומאתגרת זו, מה נאה לקרוא על התמודדות בני התורה בימי צער וקושי, וכיצד התעלו וגדלו מתקופות כאלו.

נאחל להרב המחבר שליט"א עוד יגובון בשיבת דשנים ורעננים יחיו, להעביר לדורות הבאים את אשר ספג בערי ליטא ובישיבות הקדושות.

להשיג בחנויות הספרים, ואצל המחבר מש' גיברלטר רח' אבן גיברול 2א בני ברק.

או אצל משפחת גולדברג רח' קרודיברו 3 ירושלים – 0527680034

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

פרשת דברים תש"פ • גליון שפ"ח

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

ואומר החייט שאינו יודע מיהו הנותן לא שמו ולא כתובתו. ועכשיו
הנידון האם האשה חייבת לשלם לחייט את הפסדו.
ויש לדון בהאי עובדא בכמה נידונים. א. חיוב החייט ודינא דגרמי.
ב. חיוב האשה להחייט. ג. מכל מקום האשה פטורה. ד. עוד בהנ"ל.
ה. מהו אם נאבדו הבגדים. ו. נפקותא מהנ"ל. ז. העולה מן האמור.

א. חיוב החייט ודינא דגרמי

הנה לכאורה מדינא אין כלל חיוב על האשה לשלם, דמנא לן דדברי
החייט אמת, ואם אינו אמת הא יכולה להחזיר לו הבגדים ותו לא. אך
הנידון תהא במאמינו, והיינו דמאמינים לחייט על דבריו.
מעתה הרי לכאורה זה ברור שהחייט חייב לשלם לזה שהפקיד
אצלו הבגדים, דהרי חייב על גניבה.

א. החייט חייב לשלם להבעלים

וכי תימא דהחייט פטור כלפי המפקיד דנטר כדנטרי אינשי, אך
בפשוטו הוה גניבה, וכשם שאם היו גונבים ממנו במזיד את החפץ הזה
היה חייב, הוא הדין בנלקח בשוגג.

וכי תימא דהחייט פטור משום דמקרי מתה מחמת מלאכה, קשה
לומר כך, דהרי לא היה נצרך שישאיר הבגדים על השולחן. וצריך תלמוד.

ב. התשלום כערכם להבעלים

לכאורה תשלום החייט לא כפי ערך בגדים משומשים דהוה פחות
מאד אלא כערכם לבעליהם. [עיי' בזה באורך בספר זכר טוב (סי' ח' ס"ק
י"ז). ועוד עיי' בספר אורחות המשפטים (סי' מ"ב אות ל"א)].

ג. האם האשה חייבת להחייט

מעתה יש לדון האם האשה חייבת לשלם להחייט, והנה מצד דינא
דגרמי, הא פסק בש"ך (חוי"מ סי' שפ"ו סק"ו) דבשוגג ליכא חיובא ורק
במזיד, דדינא דגרמי קנסא ולא דינא, ולא חייבו רק בשוגג.

תו, דאף היכא דלקחה במזיד יש לעיין אם שייך לחייב מדינא דגרמי
היכא דמחזירה אחר כך, שהרי הגונב חמץ ועבר עליו הפסח דאומר
הרי שלך לפניך, לא מחייבין מדינא דגרמי, ולא אמרינן דאיכא הפסד
לבעלים, והכי נמי דכוותה. ויש לבאר הטעם, דבשעת הלקיחה לא
הזיק ואחר כך ההיזק רק מפאת שאינו מחזיר, ולא דמי לשורף חמץ
של הגזלן שחייב על השריפה דהרי הגזלן צריך החמץ להשבה.
אך יש לדון דתתחייב האשה מעיקר הדין וכדלקמן.

ב. חיוב האשה להחייט

הנה יש לדון האם יש לחייט תביעה על האשה שתשלם על הא
שהיא לקחה את הבגדים, דהרי לחד גיסא יש לטעון דמכיון דאין
הבגדים של החייט, אם כן ההפסד של החייט אינו אלא גרמי.

אמנם יש להוכיח דאינו כן, אלא האשה חייבת לשלם להחייט
מעיקר הדין, דהנה אשכחן בזה ב' סוגיות סותרות:

א. גזל חמץ ועבר הפסח ובא אחר ושרפו

הנה לחד גיסא מצאנו דפטור, דהרי מבואר בסוגיא בבבא קמא נצ"ח

בין איש ובין אחיו

וְאֶצְנֶה אֶת שְׂפָטֶיכֶם בְּעֵת הַהִוא לֵאמֹר שְׁמַע בֵּין אֲחִיכֶם וּשְׂפָטֶתֶם
צֶדֶק בֵּין אִישׁ וּבֵין אֲחִיו וּבֵין גֵּרָו (א' ט"ז)

איתא בגמרא סנהדרין (ז' ב') בין איש ובין אחיו, אמר רב יהודה
אפילו בין בית לעלייה, ובין גרו, אפילו בין תנור לכירים.

ופירש רש"י, דאירי שנפלה להם בית בירושה, דאל תאמר טול
אתה בית ואחיד עליה, ומה בכך הרי לכל אחד יש לו דירה, אלא העלה
אותן בדמים, והשווה חלוקתן על ידי מעות. וכמו כן אל תאמר יטול
זה תנור וזה כירה, שהרי תנור עודף על הכירה וצריך להוסיף דמים.
והנה יש לדון בכמה נידונים בגדרי דיני ממונות:

נתחלפו לו כלים

הנה אמרינן בגמרא בבא בתרא (מ"א) נתחלפו לו כלים בכלים בבית
המשתה הרי זה לא ישתמש בהן עד שיבא הלה ויטול את שלו.

וצריך עיון דהא זה שלקח משלו חייב מדין גזלן ואם כן יעשה
גוביינא על הגזילה בהכלים שתחת ידו.

א. גנב בשוגג

הנה נחלקו בשער משפט (סי' ע"ב ס"ק ל"א) ובקצות החושן (סי' כ"ה
סק"א, ונתיבות המשפט שם) בגנב בשוגג, כגון בלקח חפץ של חברו
וכסבור שהוא שלו ונתנו לאחר, האם מקרי גנב, דעת שער משפט
דמקרי גנב וחייב באונסין, ורק בגוונא דגם מנויקין פטור, כגון באונס גמור,
בזה לא יחא חייב, משא"כ דעת קצות החושן דלא מקרי גנב.

מעתה בשלמא לקצות החושן דליכא גזלן בשוגג ניחא, אבל לשער
משפט תיקשי.

ב. גוביינא על השימוש

לכאורה גם לקצות החושן אם ליכא דין גזלן אם כן חייב על השימוש
וליעבד גוביינא על השימוש.

ג. עומד להחזיר

אולי נימא דכיון דעתיד להחזיר ועומד לכך לא שייך בגוביינא. ולפי
זה בעבר זמן טובא ישתנה הדין. וצריך עיון.

עובדא בלקח בגדים בטעות

הנה עובדא הוה באשה שהלכה לשוק וקנתה מצרכים בכמה סלים,
ואחר כך הלכה לחייט לשלם לו מחיר על חליפה שעשה עבור בנה
ובנה כבר לקח החליפה, ואחר כך הלכה לביתה עם כל הסלים
מהשוק, ובשגגה לקחה סל נוסף, ולאחר שבוע פתחה הסל ומצאה בו
כמה בגדים משומשים ולא הבינה מה המה.

ולאחר זמן חשבה והרהרה וסברה דילמא מהחייט, ואמנם הלכה
לחייט ושאלה אם אולי לקחה הימנו בטעות, וענה שאמנם כן,
ושהבעלים בא לבקש בגדיו וחייש החייט ולא מצא אותם, וצעק עליו
הבעלים, ושילם לו החייט את כל הכסף.

ב' דמי שגזל חמץ ועבר עליו הפסח, והיה יכול לומר הרי שלך לפניך, ובא אדם אחר ושרף החמץ, ועל ידי זה נתחייב הגזלן לשלם כסף, נמצא דהשורף גרם לו לשלם, מכל מקום פטור השורף, כיון שאינו של הגזלן והוא רק דבר הגורם לממון, ותליא בפלוגתא רבי שמעון וחכמים אם דבר הגורם לממון כממון דמי, וקיימא לן דלא כממון דמי.

[ולענין דינא דגרמי, כתב ברמב"ן (קונטרס דינא דגרמי) שחייב, ומהרש"ל (פי הגזל בתרא ס"ט מ"ז) כתב דפטור דהוה לא שכיחא. עיי' ב' הדיעות בש"ך (סי' שפ"ו סק"ו)].

ב. גונב מן הגנב

אמנם לאידך גיסא מצאנו דחייב, דהנה אשכחן בסוגיא בבבא קמא (ס"ח א') דהגונב מן הגנב, ושילם הגנב הראשון לבעלים, חייב הגנב השני לשלם לגנב הראשון. [ומובא בתוספות שם ס"ט א' ד"ה כל].

ותיקשי הרי להאמור החפץ הגנוב אינו של הגנב הראשון, ואינו אלא גורם לממון שעל ידו גנב הראשון יכול להיפטור מהחוב תשלומין להגזל, ואם כן אמאי אמרינן דלכולי עלמא חייב גנב השני לשלם לגנב הראשון. נמצא דסתרי אהדדי הני ב' הלכות הנ"ל.

ג. לחלק בין ב' הדינים

הנה מצאתי בחזון איש (בבא קמא סי' י"ז סוף ס"ק י"ד) שהקשה כך, וביאר דבאמת יש לכל אדם זכות בחפץ שתחת ידו כשצריך החפץ על מנת לקיים השבה לתביעת נזקיו, ואם כן יש לו זכות לתבוע למי שמזיק החפץ, וזהו סוגיא דגונב מן הגנב. [וכתב דלא רק בגזל אלא הוא הדין בשומר].

משא"כ בגזל חמץ ועבר עליו הפסח ובא אחר ושרפו, הא שעכשיו הגזלן חייב לשלם להבעלים על החמץ, אינו כהנ"ל מפאת שהזק החמץ, דהרי בלאו הכי עכשיו לאחר הפסח החמץ אינו שוה כלום, אלא חיובו רק מפאת מה שלפני פסח גזל החמץ, אלא החמץ הוא עכשיו רק גורם לממון, דהרי אם לגזל היה החמץ, היה יכול להיפטור בהחזרת החמץ על ידי שיאמר הרי שלך לפניך, ואם כן תליא בדין דבר הגורם לממון אם כממון דמי או לא.

מעתה לכאורה נידון דידן דמי לדינא דגונב מן הגנב, נמצא דיש לחייט תביעה על האשה שתשלם על האש לקחה את הבגדים, דאע"פ דאינם בגדים שלו, מכל מקום הרי יש לו זכות בהני בגדים לתבוע מי שמזיקם מכיון שהוא צריך לקיים בהם השבה לבעלים.

ג. מכל מקום פטורה

אך נראה, דמכל מקום האשה פטורה, מכיון שהיא מחזירה הבגדים, וזה מפאת ג' טעמים:

א. קנויה לך מעכשיו

טעם אחד, דהנה מבואר במשנה בריש המפקיד (ב"מ ל"ד א') דאם גנב פקדון משומר חנם, והשומר לא רצה לישבע שנגנב ולהיפטר אלא שילם להמפקיד, ואחר כך נמצא הגנב, החפץ נעשה של השומר למפרע. מעתה הרי כיון דהחייט שילם להמפקיד, ואחר כך נמצא הגנב, אם כן הבגדים קנויים להחייט, ואם כן חיוב האשה לשלם אינו להמפקיד אלא להחייט, והרי מחזרת להחייט הבגדים.

[ואולי כל האי הקנאה היינו רק כשיש טובה לנפקד משא"כ בכהאי גוונא דיפסיד מחמת זה. אבל יש לומר דלא מפליגין, דכיון שרצה להקנות בעת ההפקדה, חיילא ההקנאה בכל ענין. ועיין לקמן].

ב. הרי מחזיר החפץ

עוד טעם, דאף אם אין הקנאה להחייט, [כגון בגוונא דאטרחיה לבי דינא, או שיש עדים שחייב החייט, להסוברים (עיין ש"ך ח"מ סי' רצ"ה סק"ח) דבכהאי גוונא אינו מקנה, וכן כיוצא בו].

מכל מקום יש לדון דכל החיוב של השני כלפי השומר או הגזלן, היינו דוקא כשאין החפץ קיים, אבל כאשר מחזיר החפץ, לא גרע מלקח מהבעלים עצמם דכאשר מחזיר פטור, אע"פ דהזיקו במניעת השימוש כל הזמן, ואם כן גם במחזירו לשומר או גזלן פטור אע"פ דהזיקו בהא שהחייט הוכרח לשלם להבעלים.

נפקא מינה בין הטעמים

הנה נפקא מינה בין הטעמים, היכא דנאבדו הבגדים מהאשה, דלטעם הראשון שקנאם החייט, נמצא דהחיוב תשלומין הוא על השווי של הבגדים להחייט, ואם כן אכתי אינה מחוייבת להחייט אלא דמי

הבגדים כמו שנמכרים בשוק, [משא"כ החיוב למפקיד הוא כל השומא לפי השווי להבעלים], משא"כ לטעם השני שהבגדים של הבעלים רק נפטרת בהרי שלך לפניך, אם כן כשנאבדו ואינה יכולה לומר הרי שלך לפניך, החיוב הוא להבעלים ותתחייב הכל כמו השווי להבעלים.

אך לאחר כתבי זאת, היה נראה דיש לדון בזה, דבאיבדה תתחייב כל השווי אף לטעם הראשון, דערך החפץ כלפי השומר כערכו לבעלים כיון דיכול להחזירו לבעלים ובה להפטר מחיובו. ולא אדע אם נכונה.

ג. גנב בשוגג

עוד טעם לדון לפטור האשה, לדעת קצות החושן (סי' כ"ה סק"א) דגנב בשוגג לא הוה גנב, ואם כן הוא הדין בגנב בשוגג מן הגנב או מהשומר. אך דעת שער משפט (סי' ע"ב ס"ק ל"א) דאינו כן וכל שהאדם המזיק חייב, גם גנב חייב, ורק באונס גמור פטור.

והנה יש ראיות דגנב בשוגג חשיב גנב, כגון מסוגיא דאוווכרי (סוכה ל' א') דאמרינן דקונה בשנוי, אע"פ שאינו מכין לגזל, [דהא מדינא יכול לסמוך דאינו גזול דאם לא כן היכי שרינן ליה]. וכן בהא דאמרינן (בבא קמא צ"ה א') במי שנתן לאומן ושינה בצבע דאמרינן דקונה בשנוי, אע"פ שמבואר דאייירי בשוגג והלכך לא קנסינן. וכן מסוגיא דצנועין (שם ס"ט א') כמדומה מתבאר בדברי קמאי דהיכא דהעני לקח שלא כדינו חשיבא גזול, ולא עיינתי עתה.

ד. העולה מן האמור

העולה מן האמור, דהאשה פטורה מ' טעמים הנ"ל, ולענין לצאת ידי שמים, יש לעיין בכהאי גוונא דהיתה שוגג, וגם החייט אשם במקצת בהא דלא לקח מבעל הבגדים את הכתובת שלו, וראוי לפשר דתשלם האשה מקצת מהנזק ופחות ממחצה.

ד. עוד בהנ"ל - הרי שלך לפניך בגורם לממון

הנה יש לדון עוד, בהא שכתבנו שהגונב מן הגנב או מן השומר חייב לשלם לו, שיש לכל אדם זכות בחפץ שתחת ידו כשצריך החפץ על מנת לקיים השבה לתביעת נזקיו, מעתה יש לדון האם יהני בזה שהגנב יאמר הרי שלך לפניך: [והיינו הטעם שכתבנו לעיל באות ב' לפטור].

א. צדדי הספק

צדדי הספק, דלחד גיסא יש לדון דמהני, דהרי כל החיוב של השני כלפי השומר או הגזלן, היינו דוקא כשאין החפץ קיים, אבל כאשר מחזיר החפץ, לא גרע מלקח מהבעלים עצמם דכאשר מחזיר פטור, אע"פ דהזיקו במניעת השימוש כל הזמן, ואם כן גם במחזירו לשומר או גזלן פטור אע"פ דהזיקו בהא שהוכרח לשלם להבעלים.

אמנם לאידך גיסא יש לדון דלא מהני, דהרי בעלמא בהא דאומר הרי שלך לפניך הרי הוא מחזיר החפץ להבעלים, משא"כ הכא דאינו אומר הרי שלך לפניך, דהא אינו חפץ של החייט, והרי כל תביעת השומר רק מפאת דצריך להשבה ולכן חייל עלה שם גניבה ומזיק, אבל לאחר שהחייט כבר השיבה הא אין כבר דין השבה, ואם כן מה יועיל שיחזיר לשומר.

ב. מחזיר חמץ לשומר

באמת יש נמי למידן כן בשומר שאצלו חמץ שעבר עליו הפסח, וגנב הימנו ושילם השומר להמפקיד, ואינו יכול לתבוע התשלומין בחזרה מהמפקיד, האם מי שגזל החמץ מן השומר יוכל לומר להשומר בהאי חמץ הרי שלך לפניך. מי אמרינן דמהני דהרי החזירו ולא גרע מלקח מהבעלים, או דילמא הכא לא מהני דהרי תביעת השומר רק מפאת דהיה צריך להשבה, ובהאי חמץ אינו מועיל לו כלל.

ג. גזל קדשים

כעין זה יש לעיין בהא דאמרינן (בבא קמא ס"ד ב') לר' שמעון בקדשים שחייב באחריותו דחשיב שלו, אם גזלוהו והפריש קרבן אחר, האם הגזלן יוכל לומר הרי שלך לפניך, דהרי השתא קרבן זה נפסל דהוה חטאת המתה.

ובאמת נדון דידן דמי לא לחטאת אלא לשלמים שחייב באחריותם והחזירים לאחר שהגזל הקריב שלמים אחרים, האם יוכל לומר הרי שלך לפניך, דלחד גיסא לא מהני דהרי היה לו היזק ששילם, אבל לאידך גיסא הרי מחזיר הדבר בעינו.

ובאמת לא מצאתי דבר זה אם אפשר לומר הרי שלך לפניך בדבר הגורם לממון לר' שמעון, וכמדומה דיותר פשוט לומר דמכל מקום יוכל לומר.

ה. מהו אם נאבדו הבגדים

הנה היכא שנאבדו לה הבגדים, [והיינו שהחפץ אינו בעין], בכהאי גוונא האשה חייבת לשלם להחייט, אלא אכתי יש לדון כמה היא חייבת לשלם להחייט.

ולכאורה היה בדין שתשלם האשה לחייט דמי שווי כל הבגדים, דהרי כך הם שוים לבעליהם, וזהו הסכום ששילם החייט להבעלים. והיינו אם נימא כהנ"ל דבחפצים השווים לבעליהם, משלמים עליהם כהשווי להבעלים שהוא יותר משוין בשוק.

אך יש לדון דפטורה משלם כל ערך הבגדים, אלא תשלם רק כפי מחירם בשוק, דהרי לפי דינא דמתניתין דריש המפקיד, הרי עכשיו הבגדים לא שייכים להבעלים הראשונים אלא רק להחייט, והרי להחייט הם לא שוים כמו להבעלים.

אך יש לדון בג' אנפי דבאמת חייבת לשלם כל ערך הבגדים:

א. שייך לשומר ויכול להחזירו

חדא, הנה אם נימא דאע"ג דשייך החפץ לשומר, מכל מקום הרי שייך שיחזירו לבעלים,

ואם כן אם האשה היתה מחזירה הבגדים להחייט, החייט היה מחזירו להבעלים ויקבל ממנו בחזרה, נמצא דעכשיו שהבגדים הם לא בעין, האשה הפסידה להחייט את כל ערך הבגדים.

אבל באמת אף אם נימא כן, הכא אם הבעלים הקנה החפץ לשומר קודם שנגנב, [מחמת דינא דריש המפקיד], הא עכשיו אגלאי דהחייט אינו שומר כלל אלא הוה ככל מקח, והאיך ישלם לבעלים החפץ הקנוי ויקח מעותיו. אלא צריכין לבאר כדרך השני או השלישי דלקמן.

ב. השומר יכול לבטל האי קנין

שנית, אם נימא דאע"ג דקנה השומר מפאת דינא דריש המפקיד, והיינו דנעשה כאומר לו לכשתגנב ותצרצה ותשלמני הרי הבגדים קנויה לך מעכשיו, מכל מקום השומר יכול לבטל האי קנין.

והיינו משום דכיון דכל האי דינא הוא לטובת השומר, אם כן הכא דהאי דינא הוה לחובת השומר, אם כן אדעתא דהכא השומר לא רצה ובטל הא דקנויה מעכשיו, ואם כן יחזור דין האשה כדין גונב מן הגנב דתצטרך לשלם לחייט ערך כל החפץ.

ג. יוכל לדרוש דמי המקח בחזרה

שלישית, נימא דאע"ג דהשומר קנה ולא יוכל לבטל המקח, מכל מקום יכול השומר לומר לבעלים שיקחו שלו ממנו ויחזירו לו הכסף. והטעם נצטרך לפרש, דבכל נעשה כאומר דקנויה מעכשיו, פתיק בה תנאי שאם יתן החפץ הנקנה לבעלים, יוכל לדרוש דמי המקח בחזרה. וכן היה נראה יותר.

ואזי נימא דיש לדבר ערך אצל השומר כמו אצל הבעלים וממילא ישלם הגנב לשומר ערך כל החפץ.

ו. נפקותות מהנ"ל

הנה לאור טעמים הנ"ל, יש לדון בכמה נפקותות:

א. מהו לענין כפל

הנה יש לעיין באמת באופן שנגנב החפץ אצל השומר, והשומר שילם ולא רצה לישבע, שחייב הגנב לשלם תשלומי הכפל לשומר, וערכם לבעלים יותר מערכם לשומר, כמה יהא הכפל,

ואם נימא כדרךג' הנ"ל יקבל השומר כל הכפל, דהחפץ היה שוה לו כמו להבעלים, משא"כ לדרך הב' הרי בשעה שהחפץ של השומר אינו יכול לקבל כל השווי, ורק אם מבטל הקנין אבל אז לא מגיע לו הכפל.

אמנם למה שכתב באור שמח (פי"ח מהל' שאלה הי"א) דאף היכא דהודה השומר שהגנב פטור, יהא חיוב כפל, דהתביעה היא של המפקיד, לא תהא הך נפקותא, אך הדבר צריך עיון בסברא. וצריך תלמוד.

ב. השומר היה יכול להשיג את כל הערך

הנה להאמור בדרך הג', יתחדש דאע"פ דכלפי השומר שהוא

הבעלים אינו שוה כל הערך, מכל מקום מכיון שהשומר היה יכול להשיג את כל ערך החפץ, אם כן הגונב או המזיקו חייב לשלם לו את כל הסכום.

מעתה מי שנאבד לו חפץ שיש לו ערך מיוחד לעצמו, למשל משקפיים, ונאמר שאם היו מזיקים החפץ כשהוא אצל הבעלים, חייב המזיק לשלם לו כערכם שהבעלים היה משלם עבורם, מעתה כשנאבד ומצאו אדם לאחר יאוש, והיה יכול למוכרם לבעלים ביותר מערכם בשוק, ואדם אחר הזיק למשקפיים, המזיק חייב לשלם לו כפי מה שהמוצא היה יכול לקבל מהבעלים.

ג. נאבד הפקדון מהשומר

הנה נפקא מינה מטעם הראשון הנ"ל, דבעלמא היכא דנאבד החפץ מהשומר והתייאשו הבעלים, ושילם השומר להבעלים, ואחר כך מצאו אדם וזכה בו ונתנו לשומר, האם יכול השומר ליתנו לבעלים ולקבל הכסף בחזרה. והיינו האם מהני הרי שלך לפניך בחפץ שכבר אינו שייך להבעלים. [א"ה. היינו דאיכא הכא עוד אופן דהפקדון כבר אינו שייך להבעלים דהרי התייאשו ממנו וכבר זכה בו אדם אחר, האם בכל זאת השומר יכול לתת להבעלים האי פקדון ולקבל ממנו בחזרה].

והנה בגזל חמץ ועבר עליו הפסח, מקשינן בגמרא (בבא קמא ס"ו ב') למאן דאמר יאוש כדי קני, היאך אומר הרי שלך לפניך, ומשני זה מתייאש וזה אינו רוצה לקנות, ובקצות החושן (סי' ת"ו סק"ב) ובנתיבות המשפט (סי' רס"ב ס"ק ג'), וכך כתב במקור חיים סי' תמ"ח ס"ק ט') ילפי מהכא דיאוש לא קני עד דאתי לרשות זוכה.

שמעינן דסבירא להו דאם באמת גם בהאי יאוש פקעה בעלות של הבעלים, אינו יכול לומר בזה הרי שלך לפניך.

אמנם למאי דפליגי רבנן בתראי על דבריהם, על כרחך גם בדבר של הפקר יכול לומר הרי שלך לפניך, כמו שביאר בבאר יצחק (יו"ד סי' כ"ג, ועוד עיין בחזון איש ב"ק סי' י"ח סק"ג).

ואם כן נימא דהכי נמי בנידון דידן כשזכה אדם אחד, יכול לומר הרי שלך לפניך, אך אינו ראייה, דמכל מקום שאני הכא דלא רק הוי הפקר אלא אדם אחר קנאו, ואם כן נימא דאינו יכול לומר הרי שלך לפניך. [וקצת יש לחלק בין נאסר החפץ בהקנאה כגון בחמץ, לבין היכא דיש לו כל שויו אלא דפקעה בעלותו].

ז. העולה מן האמור

הנה העולה מכל האמור, הדין בעובדא הנ"ל במי שלקח בטעות מאומן חפץ שנתן אחר לאומן לתקן, ובהזיק לאומן כי האומן הוצרך לשלם לבעל הבית.

א. מחזירה בעין

הנה היכא דמחזרת החפץ בעין, פטורה אף בגוונא דלא חייל דינא דריש המפקיד. [כגון בשילם החייט רק על ידי בית דין].

ב. חפץ אינו בעין

אמנם היכא דהחפץ אינו בעין, אם לא חיילא דינא דמתניתין דריש המפקיד, חייב לשלם כערכו לבעלים.

ומיהו כל זה אם חיובא דגנב שני לגנב ראשון כיון דהראשון צריך לו להשבה, אמנם בחזון איש (בבא קמא סי' ט"ז ס"ק ה' ד"ה ובתו') כתב לבאר בעוד דרך חיובא דגנב שני לגנב ראשון, והוא דכיון דאם יבוא אחר לזכות בו הרי נפסדה הגזילה וקם ליה הגזילה ברשות הגזלן השני והוא מתחייב בדמיה, אם כן נעשה הגזלן הראשון בעלים להוציא מיד הזוכה, וזכיית אחרים וזכייתו באין בבת אחת.

מעתה לפי זה הא הגנב השני יתחייב רק כהערך ששוה להגנב הראשון או להשומר, דהרי חיובו רק מחמת הפסד גנב הראשון.

אלא אם כן נימא דמכל מקום יש לו ערך לראשון, דבפועל הרי יכול להחזירו לבעלים, אך הא אם קנאו אינו מחזירו. וצריך תלמוד.

ג. לא חייל דינא דריש המפקיד

אך אם חייל דינא דריש המפקיד, יש לדון דתתחייב רק כערכו לשומר, אך יש לדון דמשלמת הכל מפאת דהשומר היה יכול ליפטר מן הבעלים על ידי החזרת החפץ, אע"ג דהקנה לו, [והיינו כג' טעמים הנ"ל שביארנו], וקצת סמך לזה, דאם לא כן זימנין דהכפל לשומר על ידי ההקנאה דריש המפקיד פחות מהכפל לבעלים, ולא אשתמיט כן.

עניני תשעה באב

לדון דיכול לומר צום תעניתנו, דהרי להצד הראשון הנ"ל בתשעה באב איכא גם דינא דכל תענית, ולענין האי דינא סגי לצום רק ביום.

אך יותר משמע שיאמר רק יום התענית, דנראה דאין כונת נזירות שמשון כהצד הראשון הנ"ל דבכל תשעה באב פתיק נמי דין תענית כללי שרק ביום, אלא כוונתו כהצד השני דהלילה קילא.

ג. ביקש רבי לבטל תשעה באב

הנה אמרינן (מגילה ה' ב') רבי ביקש לבטל תשעה באב כשחל בשבת ונדחה לאחר השבת, דהואיל ונדחה ידחה, אבל לא הודו לו חכמים. והקשה באור שמח (פ"ה מהל' תעניות ה"ו) הרי גם י"ז בתמוז חל בשבת, ואמאי רבי לא רצה לבטל גם י"ז בתמוז.

ותירץ באור שמח, דב"ז בתמוז שחל בשבת אפשר לאכול בלילה, והרי לצום בשבת רק ביום אינו אסור מן התורה, [כך מביא מהב"ט בקרית ספר הל' שבת פכ"ט], ואם כן מן התורה היה מותר להתענות בשבת, אם כן לא נדחה תעניתו מן התורה ולכן מתענים למחרת, משא"כ לענין תשעה באב שגם בלילה אסור לאכול, והרי אסור מן התורה להתענות כל המעת לעת דשבת, ואם כן מכיון דנדחה הצום מן התורה, לכן סבר רבי דהואיל וידחה ידחה.

ולכאורה לדברי הנזירות שמשון יש לעיין, דהרי גם בתשעה באב איכא גם דינא דכל תענית דהוה רק ביום, ודין זה אינו נדחה מן התורה דהרי הוא רק ביום, ואם כן היאך רצה רבי לדחות האי דינא.

אבל למאי דכתבנו כהצד השני, דמודה הנזירות שמשון דבתשעה באב איכא רק חיוב אחד ולא שני חיובים, אלא איכא קולא בלילה, אם כן ודאי אתי שפיר.

סעודה המפסקת

קיימא לן (שו"ע סי' תקנ"ב סעי' ח') דיש לזוהר שלא ישבו שלשה לאכול בסעודה המפסקת, כדי שלא יתחייבו בזימון, אלא כל אחד יושב לבדו ויברך לעצמו. וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק י"ט) דאף בדיעבד אם ישבו ג' לא יזמנו דלא חשיב קביעות. ויש לדון בהאי נידון בכמה נידונים:

א. התחילו קודם חצות

הנה יש לעיין בהתחילו קודם חצות, האם חייבים בזימון, מי אמרינן דחייבין בזימון, דדל מהכא אכילתו לאחר חצות יזמנו על תחילת אכילתם שבאותה שעה היה קביעות, או דילמא לא יזמנו, דאזלינן בתר סוף אכילתן. וצריך תלמוד.

ב. למפרע היה סעודת המפסקת

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' תקנ"ב סעי' א', ט') דבסעודה המפסקת לא יאכל ב' תבשילין, והיינו כשאין דעתו לאכול אחריה עוד סעודת קבע, אבל אם היה דעתו לאכול אחריה סעודת קבע, אין בו דינא דסעודה המפסקת ויכול לאכול בו ב' תבשילין.

ולכאורה יש לצדד דאם אכל שני תבשילין על מנת לאכול סעודה אחריה, אסור לו להמליך, דאז אשתכח דהוה סעודה המפסקת למפרע, והיה אסור לאכול שני תבשילין.

ג. חיוב זימון למפרע

מעתה יש לעיין באכל רק תבשיל אחד על מנת לאכול אחריה סעודה, דלא הוה סעודה המפסקת, ואחר כך נמליך, האם חייב בזימון, דיש לומר דאע"ג דהוה מפסקת למפרע, מכל מקום הרי בשעת אכילתו ישבו אדעתא שיאכלו ביחד. ואינו מוכרח.

והנה נסתפק הגרע"א (גליון סי' קצ"ו, מהדורת הדרת קודש) באכלו קונם דלא מצטרפי לזימון, ואחר כך נשאלו, האם יתחייבו בזימון, דיש לדון דאע"פ דלמפרע נתברר דאכלו ביחד היתר, מכל מקום אזלינן בתר המציאות בעת הסעודה ולא מצטרפים, ואם כן יש לומר הכא להיפוך.

ד. ג' חולים בתשעה באב

הנה בהאי דינא דאין מזמנין בסעודה המפסקת, יש לדון בג' שאוכלים בתשעה באב מפאת שהם חולים אם מזמנין, ויש לדון דלא דמי לסעודה מפסקת, ומכל מקום ראיתי (רבבות אפרים ח"ד סי' קל"ה) אות ט"ו) שיש מדמים אהדי. וצריך תלמוד.

לאכול בלילה או ביום

הנה כתב בספר נזירות שמשון (סי' תקנ"ד) ביולדת או חולה קצת בתשעה באב, שאינו יכול להתענות כל הלילה והיום, ורוצה להתענות מקצת כדי להצטער עם הציבור, האם יתענה אותו מקצת ביום, כיון שהוא עיקר התענית, משא"כ הלילה הוי רק לגדול החומרא דתשעה באב. או דילמא יתענה תיכף בתחילת הלילה להתחיל עם הציבור, ושמא יוסיפו לו כח מן השמים ויוכל גם לגמור עם הציבור.

ופסק כהצד הראשון שיאכל בלילה ויתענה אותו מקצת ביום.

א. קולא בלילה

הנה עיקר דינא הנ"ל לאיכא קולא בליל תשעה באב יותר מהיום דתשעה באב, דאם נימא דלענין תשעה באב אין קולא כלל בלילה כלפי היום, דרק בשאר צומות מקילינן בלילה אבל לא בתשעה באב, ודלא כדברי הנזירות שמשון הנ"ל, אם כן ודאי דאין לאכול בלילה אלא רק ביום בשעה שמוכרח לאכול מחמת חולי.

אך אם נימא כדברי הנזירות שמשון דליל תשעה באב קיל כיון דהלילה הוא רק משום חובת תשעה באב, אזי יש לומר שבאמת יאכל בלילה ולא ביום, דכיון דבלאו הכי יהא מוכרח לאכול אם כן עדיף לאכול בלילה דקיל.

ב. לא הגיע שעת ההיתר

וכי תימא דאין לאכול בלילה כיון דאכתי לא הגיע שעת ההיתר, דהרי אכתי לא נעשה חולה, אמנם הרי מבואר בדברי הנצי"ב (העמק דבר פ' קרח י"ז י"א) דשרי למיעבד מלאכה משום פיקוח נפש אף היכא דבאותה שעה אכתי אינו פיקוח נפש, מכיון דיודע דבסופו יהא פיקוח נפש.

ג. כן מוכח מדברי המשנה ברורה

הנה חזינן במשנה ברורה (ביאור הלכה סי' שד"מ סעי' א' ד"ה מצומצמות) במי שמוכרח לעשות מלאכה למחרת בשבת, ולא הספיק לעשותו עד בין השמשות דכניסת השבת, עדיף לעשות המלאכה בבין השמשות דשבת מאשר לעשותו ביום השבת, ואע"פ דבבין השמשות עדיין לא הגיע ההכרח לעשות המלאכה, מכל מקום מכיון שהוא אותו יום, עדיף לעשותו בבין השמשות דבאותה שעה הוי רק ספק שבת.

ולכאורה מדבריו יש ראייה לנזירות שמשון, דהכי נמי אע"פ שבלילה עדיין לא מרגיש החולי, מכל מקום נימא דראוי לאכול בלילה ולא ביום, דהרי יודע דודאי יצטרך לאכול ביום שהוא עיקר התענית.

ד. אם לא יאכל יהא חולה

הנה לכאורה כל הנידון אינו במי שחולה ממש, דהרי לדידה הותרה התענית, אלא הנידון במי שאם לא יאכל אזי יהא חולה. אמנם בספר "קרא עלי מועד" (פ"ט סעי' ב' בהערה סק"ה) מביא בשם הגר"נ קרליץ זצ"ל, דמי שצריך לאכול לא מפאת שהוא חולה אלא למנוע שיחלה, ובוה צריך לאכול פחות פחות מכשיעור אם אפשר בהכי, בזה לא שרינן ליה בלילה וצריך לחכות למחר. וזה חידושא רבנא.

לילה קילא מהיום

הנה הבאנו דינא דספר "נזירות שמשון" דאם יהא מוכרח לאכול דתשעה באב, עדיף לאכול בלילה ולא ביום, כיון דהלילה קילא מהיום. ויש לחקור מהו כוונתו וכדלקמן:

א. ביאור דברי הנזירות שמשון

הנה יש לדון מהו כונת הנזירות שמשון, האם כונתו דבכל תשעה באב פתיק נמי דין תענית כללי שרק ביום, או דילמא כוונתו דאע"פ דליכא הכא דין הכללי של תענית מכל מקום הלילה קילא, וכן נראה.

ב. ביום התענית הזה

הנה קיימא לן (ביאור הלכה סי' תקס"ה סעי' א', משנ"ב סי' תקס"ח סק"א) דאע"פ דחולה שאוכל בהצום אינו אומר עננו כלל, אבל מי שאכל בטעות אף שאכל שיעור שלם, אומר עננו, אבל אינו אומר עננו ביום צום תעניתנו, אלא אומר רק עננו ביום התענית הזה, דהרי תיקנו חכמים להתענות ביום זה.

והשתא יש לעיין לדעת הנזירות שמשון, בטעה ואכל בליל תשעה באב, האם מחר יאמר ביום צום תעניתנו או ביום התענית, דהרי יש

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשון של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין. ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן. ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

שירים אארג

פרשת דברים - חזון | אב תש"פ | גיליון מס' 24

שיר של יום

הארות קצרות באגדה בעניני תשעה באב

שנאת חנם

בפרשת דברים, כלפי חטא המרגלים כתוב, 'ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים' (א' כ"ז). וברש"י, 'בשנאת ה' אותנו, והוא היה אוהב אתכם אבל אתם שונאים אותו'. והעירוני, דנמצא שהיתה שם 'שנאת חנם', שהם שנאו את הקב"ה לחינם, שהרי 'הוא היה אוהב אתכם'. באופן, שחטא המרגלים בא מחמת שנאת חנם. והוא כהחורבן, ששורשו מחמת חטא המרגלים, שג"כ בא מחמת 'שנאת חנם'. ולמדנו, שהשנאת חנם היא אב לכל החטאים והקלקולים.

'ועל תחן יצוחו לך קשוב ושמע אמריה'

במה שאומרים בפיוט 'אלי ציון', 'ועל תחן יצוחו לך קשוב ושמע אמריה', לא ברור, היאך זה מתקשר עם 'אלי ציון על'... שקטע זה שונה מכל שאר בתי הפזמון, שה'עלי' ועל' מתייחס ל'אלי ציון' וגו' שעל זה ועל זה יש לקונן ולשא נהי. אבל זה לכאן תפילה, כפי שמבארים המפרשים על הקינות, ואין זה שייך ל'אלי ציון' על זה. ודוק.

ואולי יתכן לבאר, שבאמת על המצב הזה שאנו מתחננים לקב"ה שיקשיב וישמע אמרינו, יש לישא נהי ולקונן, ע"כ שהגענו לכוזה מצב שאנו צריכים להתחנן ולבקש על זה. דבאמת זהו המצב הפשוט של כלל ישראל, שיש ביהמ"ק ואנו חיים בקירבה ודביקות עם הקב"ה, והמצב הזה שאנו צריכים להתחנן ולבקש ע"ז הוא מצב שיש לקונן עליו, דהוא אינו המצב האידאלי. ודוק וצ"ע.

מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה

התעוררתי, דבאמת הלא ישנה הרגשה שאנו לא מצטערים באמת. ונמצא דההלכה הנ"ל 'להיות מיצר' על חורבן הבית, לא שייכת אלינו. אבל באמת י"ל שההלכה הזו מחייבת, לבקש ע"כ שנצטער על בית המקדש. דאפי' ירמיה הנביא ביקש 'מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה יומם ולילה', והיינו שאפי' הוא, הבכי שבכה כנראה לא הספיק לו, וביקש עוד בכי. דבאמת בכי הוא דרגה. ויש לבקש ע"כ ולרצות זאת. ולא להסתפק 'במה שאין', או אפי', 'במה שיש'. ודוק.

שמירת העינים

בבית יוסף באבהע"ז סי' כ"א הביא מהרבנו יונה, שהזכרה לשמירת עיניו יזכה לראות בשוב ה' ציון, עיי"ש. ונראה דאין כאן רק 'מדה כנגד מדה', 'רואה' 'רואה'. דהלא היה אפשר לומר גם ש'רואה' בנים תלמידי חכמים וכדו'. רק הענין הוא, דשמירת העינים היא אכן העמדת הדרגה של האדם כראויה לראות בשוב ה' ציון. ויש להתעורר מזה הרבה, דשמירת העינים אינה מעלה בעלמא, אלא העמדת כל הדרגה של האדם. ודוק.

ובאור"א קצת שמעתי מהגרי"א רפפורט שליט"א, לפי"ד הח"ח בשמירת הלשון ח"ב פ"ל, דנמצא שאם לא היה נזהר (האדם) בעודו בחייו בזה העולם בכח הראיה שלו, והיה הפקר אצלו להביט במה שאסרה תורה ידע בביור כי לעת"ל יהיה כמו סומא ולא יוכל להביט באור ה', עיי"ש בכל דבריו הנפלאים.

איכה

השנה (תשע"ז) התעוררתי שב'איכה ישבה בדד' או ב'איכה יועם זהב' וכדו', ישנה גם משמעות של איך זה יתכן, ולא רק של סיפור הגופא דעובדה. דבאמת החורבן הוא 'לא יתכן', דהקב"ה לעולם נשאר עם הכלל ישראל. וישנה א"כ גם 'מנגינה' כזו. והבן.

בית ראשון - על ג' עברות, בית שני - על שנאת חנם

בית ראשון חרב על ג' עבירות, בהיות והענין של מקדש ראשון היה השראת השכינה. ועי' הג"ע שהוה טומאה מסתלקת השכינה.

שירי הפרשה

'ולא שמע ה' בקלכם ולא האזין לכם'

'ותשבו ותבכו לפני ה' ולא שמע בקלכם ולא האזין לכם'. [א' מ"ה]. וצ"ב, מהם ב' הבחינות כאן, 'לא שמע בקלכם' ולא האזין לכם'.

ובתרגום מבואר, ד'לשמע' היינו לקבל את הדברים, וזהו שאומר הכתוב שהקב"ה לא קיבל תפילתם. ו'להאזין' היינו 'אציית', 'הטיה'. שלא הטה עצמו כביכול לשמע דבריהם.

ונראה מבואר כאן דבר נפלא עד למאד, דבכל תפילה ישנם ב' חלקים, א' שעל ידה הקב"ה 'מקבל' תפילתנו ועושה לנו את הישועה, מה שהתפללנו. וגם כאשר הקב"ה ח"ו לא 'מקבל' את התפילה, היינו שלא רואים שהתפילה עשתה פירות כביכול, סו"ס הקב"ה 'האזין' לה, היינו שהוא כביכול הטה עצמו לשמוע אותה והתקרב אלינו. וודאי שיש בזה תכלית לעצמה, שבעצם זה תכלית הכל, לבא לידי קרבת אלוקים.

ומדויק מאד בפסוק, שכלפי 'הקבלה' כתוב 'בקלכם' היינו שהקבלה מתייחסת לתפילה. וכלפי 'להאזין' כתוב 'לכם', כלפי הכלל ישראל עצמו, ולא כלפי התפילה. והבן. [וצ"ע בלשון התרגום, 'אציית למילכו'. ודוק].

וזהו שהכתוב אומר ששם אצל המעפילים, התפילה לא פעלה כלום, שהקב"ה לא 'קיבל' אותה, ואף לא 'האזין' עי"כ לכלל ישראל.

ובגוף הפסוק נראה מבואר כאן דבר נורא, שהלא משי"ר לא מספר כאן 'היסטוריה' אלא הוא אומר תוכחה, ומה שהקב"ה לא שמע את תפילתם ולא האזין להם זהו חטא שיש עליו 'תוכחה'. וכמו שכתב רש"י, 'כביכול עשיתם מדת רחמיו כאלו אכזרי'. והיינו שהאדם נתבע רח"ל ע"כ שהוא גורם בחטאיו לקב"ה להפר 'מדת רחמיו' וכדו'.

'אין עכשיו כלשעבר'

'ואצוה את שפטיכם בעת ההיא' (א' ט"ז). 'משמנתיים אמרתי להם אין עכשיו כלשעבר. לשעבר הייתם ברשות עצמכם עכשיו הרי אתם משועבדים לצבור'. ויש להתבונן מזה דבר נפלא, שפעמים שאדם מקבל על עצמו איזו שהוא 'עול' בעבודת ה'. ועי"כ, הוא נהיה 'בחיים חדשים'. שמעתה, התקופה הקודמת כבר מוגדרת 'בעת ההיא', היינו בזמן אחר ושונה מעכשיו.

והדבר נורא לחשוב, האם בחיים שלנו בעבודת ה' היתה איזו שהיא 'תפנית' משמעותית, שגרמה לכך שהתקופה שלפניה תוגדר 'בעת ההיא'.

”הקב”ה...

'האזין' לה, היינו שהוא כביכול הטה

עצמו לשמוע אותה

והתקרב אלינו.

וודאי שיש בזה

תכלית לעצמה,

שבעצם זה תכלית

הכל, לבא לידי

קרבת אלוקים

א' י"ז, 'כקטן כגדול תשמעון' (שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה) וכו' כי המשפט לאלוקים הוא. עי' רש"י ורמב"ן. ואולי יל"פ, דכאשר האדם יודע שהוא מתעסק ב'משפט אלוקים' ואין כאן רק שאלה של 'פרוטה' לכאן או לכאן, זה הנותן את הכח 'שיהא חביב עליך דין של פרוטה'.

וכעין מה שקראתי מכבר על מרן החזו"א זיע"א, שמישהו הגיע אליו פעם עם שאלה של 'איסור והיתר' לגבי כשרות הכלי שבידו. והחזו"א החל מעיין בשאלה. וכשראה השואל כן שהחזו"א 'מתאמץ' לענות לו על השאלה. הפטיר, ש'זה לא משנה כ"כ, כי הוא יכול לקחת כלי אחר' וכדו'.

והחזו"א השיב לעומתו, וכי הנושא כאן זה הכלל, והלא הנושא הוא 'דבר ה', מה רצון ה' בכגון דא. ועי"ז צריך את כל כובד הראש.

ויש להתעורר מכך, בערך המעשים והדברים הקטנים. שגם הם 'משפט אלוקים' ולא 'לחבב' רק את ה'דברים הגדולים'.

שירי האבות

'אומרים פרקי אבות בקיץ' (רמ"א סי' רצ"ב)

ובעניני התקופה

'להחזיק חזק' ב'בתי כנסיות והבתי מדרשות' - ולהתפלל 'יהא שמייה רבא מבורך'

ויש לומר, שהתעוררות ה'רחמים' הזו, באה, דוקא כשישראל נכנסים לבתי כנסיות ובתי מדרשות ואומרים 'אמן יהא שמייה רבא', והיינו, כשכלל ישראל מבקשים ומייחלים לזמן הזה, שאכן הקב"ה גם יאמר 'מלך' וכסאו יהיה שלם, כמו שפירשו התוס' שזהו הפירוש ב'אמן יהא שמייה רבא'.

שהקב"ה אכן 'מתגעגע' כביכול למצב שהוא מלך ומקלסין אותו בביתו, אלא שכשהוא רואה שכלל ישראל מייחלים ומצפים לזה, גם כעת, במצב החורבן. הוא מתמלא רחמים עליהם, כאב על בניו. שהוא רואה שהם שייכים גם ל'מלכות'...

והיא התעוררות גדולה כעת, כשאיש לא יודע מה ילד יום, [וכעת בשעת כתיבת הדברים, עדיין אפשר לבא לבתי כנסיות ובתי מדרשות, אבל אין אתנו יודע כלום], שעלינו לצפות ולייחל, ראשית כל, שהקב"ה ישאיר אותנו בבתי מקדש מעט, ולא 'נגלה' גם מ'ביתו' הקטן הזה של הקב"ה. וכשהקב"ה יראה, שאנו באמת מעוניינים ומצפים לזה, יראה בעינינו וירחם עלינו 'כאב על בניו', ע"ד המבואר בגמ' שכשאומרים 'אמן יהא שמייה רבא', מתעוררת מידת הרחמים, ואומרת 'אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם'.

ובאמת, הלשון בגמ' הוא שהתעוררות זו היא כשנכנסים לבתי כנסיות ובתי מדרשות, ולא די במה שהכלל ישראל אומרים 'אמן יהא שמייה רבא'. ואם הדברים הם בדוקא, הרי שהייחול לב' 'נגורש' שוב מהבתי כנסיות ומדרשות הוא רבה יותר, שע"י 'נפסיד' ח"ו את האמור בגמ' שם.

אלא שאולי י"ל, שכיון שכל ההתעוררות היא מחמת שהקב"ה רואה שכלל ישראל מעוניין לשוב 'לביתו', ומתפללים 'אמן יהא שמייה רבא', שיבנה ביהמ"ק וכסא מלכותו יהיה שלם. הרי שכשיש להם אפשרות להיכנס לבתי כנסיות ובתי מדרשות, והם לא עושים זאת, זהו רעותא בכל התפילה כאן, ש'אם אתם באמת מעוניינים בבית המקדש' למה אתם לא באים לפחות לבתי מקדש מעט'. ולכן דוקא כשישראל נכנסים לבתי כנסיות ובתי מדרשות, ישנה התעוררות הרחמים הזו. ולפי"ז כשאין אפשרות לבא לבתי הכנסת, מחמת שכך גזרה חכמתו העליונה, שמשום 'ונשמרתם' וכדו' לא יוכלו לבא לבתי הכנסת שוב אין חסרון במה שאומרים את 'אמן יהא שמייה רבא' שלא בבתי כנסיות ובתי מדרשות, וגם באופן זה, 'ישנה להתעוררות הרחמים שמבוארת בגמ'. וצ"ע.

אבל עכ"פ זאת ודאי שמענו, שזהו שאנו צריכים להראות לקב"ה שאנו 'באמת רוצים' ! שאנו לא רוצים להסתלק מ'ביתו' ח"ו. שאנו מייקרים ומחשיבים את קרבתו בביתו, בבתי כנסיות והבתי מדרשות. [וגם ש'שרח"ל לא יכול להגיע לבתי כנסיות ובתי מדרשות הוא מצטער מזה. ומבין את החסרון בזה ולא מקבל זאת ב'אדישות'].

ובכלל, אנו מתפללים 'יהא שמייה רבא מבורך'. שאנו מייחלים לבנין 'ביתו' הגדול והקדוש, שאז הכסא יהא שלם. ומלכותו תהא גלויה. ואנו שייכים לתכלית הבריאה, ש'לכבודי בראתיו', ואנו מעוניינים כמה שיותר ש'תגדל ויתקדש שמייה רבא'... [התעוררות לדברים, ממה ששמעתי מהגרי"ז וזילברמן שליט"א. יתכן בשינוי, ובתוספת].

'חביבין ישראל שנקראו בניו למקום' - חודש 'אב'

פ"ג מ"ד, 'חביבין ישראל שנקראו בניו למקום, חבה יתרה נודעת להם שנקראו בניו למקום שנאמר בניו אתם לה' אלקיכם'. ובענין היחס שלנו עם הקב"ה 'כאב' ו'בנים', יש להביא הארה נפלאה מעניני דיומא'. דהנה שמו של החודש הוא 'אב'. ובאמת לא ידעת, ויל"ע מבחינה היסטורית, מי נתן את שמות החודשים ומתי. [וש"ר לדברי התוס' ב"ר ז' א' דשמות החודשים עלו בידם מבבל, עיי"ש. אלא שלא ברור שם אם זהו אותם שמות של החודשים, כפי שהם בדינן]. ושמעתי בזה משמיה דהגר"נ רוטמן שליט"א, שהשם של החודש הזה הוא 'פסוק דאורייתא'. וכשמתבוננים בדבר הרי מקיימים בזה פסוק מפורש בתורה. דכך אומרת התורה בפרשת עקב, אחרי שהיא אומרת 'וזכרת את כל הדרך אשר הוליךך ה' א' זה ארבעים שנה במדבר למען ענתך' וגו' 'וינעך וירעבך' וגו', 'וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' א' מיסרך'. והיינו שישנו פסוק מפורש המחייב לדעת, 'וידעת עם לבבך', שכל העיניו שהיה לכלל ישראל במדבר כל הארבעים שנה, לא היה ענינו של אדון לעבדו וכדו' אלא 'כאשר ייסר איש את בנו'.

והוא נפלא מאד, שהרי הארבעים שנה של כלל ישראל במדבר זהו בעקבות חטא המרגלים, ובה אומרת התורה שהעיניו שבא בעקבות חטא זה הוא 'כאשר ייסר איש את בנו'.

וכן הוא ג"כ לגבי הצרות והעינויים שיש לנו מהחורבן, שהם ג"כ תוצאה של חטא המרגלים, שיש לדעת שזהו 'כאשר ייסר איש בנו', אלו ייסורים של 'אב', של רחמים. ומכאן הוא שם החודש 'אב', לידע שכל החורבן שיש בחודש זה הוא מאב, 'כאשר ייסר איש את בנו ה' א' מיסרך'.

אופן אחר לבאר שם החודש 'אב'

ויש להוסיף. דהנה איתא בברכות ג' א' 'בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמייה הגדול מבורך הקב"ה מנענע ראשו ואומר אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם'. והנה התחיל בלשון 'מלך', 'אשרי המלך שמקלסין אותו' וסיים בלשון 'אב', 'מה לא לאב', 'אוי להם לבנים', 'מעל שולחן אביהם'.

והמהרש"א שם עמד בזה וביאר, שכשמקלסין אותו 'בביתו', היינו כשביהמ"ק קיים 'קראו לקב"ה מלך, אבל בזמן שגלו קראו אב ולא מלך, כביכול שאינו מלך שאין הכסא שלם אז כמ"ש התוס' שזהו פירוש אמן יהא שמייה רבא כו'.

ויש לומר אולי עד"ז בנוסח אחר קצת, שבזמן שאין ביהמ"ק קיים, 'הרחמים' הם מצד היחס שלנו עם הקב"ה 'כאב' ו'בנים'. שמצד המלכות, המלך כועס רח"ל על המלכות, שבעונותינו גרמנו שהמלכות לא שלמה, ומצד המלכות אין רחמים. ורק בזמן זה של גלות וחורבן,

מתגלים הרחמים העליונים כאב ובנים, שהקב"ה כביכול מתרפק עלינו כאב על בניו שגלו מעל שולחנו. ואפי' שהמלכות חסרה, הוא 'מצטער' כביכול על ה'בנים שגלו מעל שולחן אביהם'.

והוא אולי עוד ביאר, ב'חודש אב'. שבחודש החורבן. משתנה, כביכול, תוארו של הקב"ה 'מלך' ל'אב', כמבואר בגמ' שם. ויל"ע.

ומשא"כ בית שני שלא היתה בו כ"כ השראת השכינה, רק עיקר ענינו ה' מחמת ישראל. וע"כ היתה חייבת להיות בו 'אחדות', וכשהיתה שנאת חינום 'היפך האחדות' נחרב. [מהר"ל בנצח ישראל פ"ג].

'כתבולה חגורת שק על בעל נעוריה'

בפיוט 'עלי ציון', 'וכתבולה חגורת שק על בעל נעוריה'. [והוא באמת פסוק ביואל, א' ח, עיי"ש]. וידועה התמיהה דלכא' זהו תרתי דסתר, דאם היא מתאבלה על 'בעל' נעוריה, הרי שהיא בעולה ולא בתולה. ויתכן שהדגש כאן הוא ע"כ, שהן אמנם שהיא היתה פעם 'בעולה', ואכן היה לה כבר איזה שהוא קשר עם בעלה, סו"ס ביחס למה שצריך להיות, ביחס לקשר העתידי שהיה אמור להיות לה עם בעלה, היא 'כתבולה', שכאילו עוד לא נקשרה אליו כלל. וזוהי תחושת האבל הנורא שלה, שהקשר העתידי שלה עם בעלה נלקח ממנה.

ועד"ז להבדיל היא האבילות שלנו, שאנו מתאבלים ע"כ, שחסר לנו הקשר המובטח שלנו עם הקב"ה. והן אמנם שבעבר היה לנו אכן איזה שהוא קשר עמו, סו"ס ביחס למה שחסר לנו עכשיו אנו מבטאים זאת 'כתבולה', שעוד לא נקשרה לבעלה, והיא מיצרה ע"כ שחסר לה הקשר עם בעלה. ודוק.

היאך שייך חורבן והרי ישנה טענה של 'לפרוש הימנה איני יכול'

ידועים דברי המדרש, שאחר נתינת התורה אמר הקב"ה, 'לפרוש הימנה איני יכול', אלא 'עשו לי קיתון אחד' שאדור בינכם, וזהו המשכן. והיינו שהתורה, המציאות הזו שהקב"ה נותן לנו להתקשר עמו, היא כביכול 'בת' של הקב"ה, והקב"ה אומר שהוא לא יכול ליתן לנו מציאות זו אם לא שנעשה לו קיתון אחד שידור בינינו, וזהו המשכן. וצ"ב א"כ, היאך שייכת היא המציאות של תורה אצל הכלל ישראל בלי משכן ומקדש, ולאן נעלמה הטענה הזו של 'לפרוש הימנה איני יכול'.

ובספר 'בד קודש' להגר"ד פוברסקי שליט"א ראיתי שכתב בזה, דמוכרח מזה, דאה"נ, וכאשר היה חורבן, בהכרח שיחד עם זה, היתה גם 'לקיחת' התורה מישראל. וזהו הידוע מהגר"א, בקרא ד'מלכה ושריה בגוים אין תורה'. שע"י החורבן, נתמעטה מציאות התורה אצל הכלל ישראל.

ומהגרי"א הכהן רפופרט שליט"א, שמעתי מהלך, הפוך לכאן, דבאמת המקדש, המציאות הזו של קיתון אחד ביניכם לא נחרבה כלל. והחורבן לא חרב את המציאות הזו שע"י 'קיתון אחד' לקב"ה לדור בינינו. והיינו, כפי שהאריך, והארכנו ביסוד דבריו במקו"א, שהחידוש של המשכן והמקדש היה שהקב"ה משרה שכינתו בתוכנו, וכמש"כ 'ושכנתי בתוכם', בתוך כל אחד ואחד מהכלל ישראל. והדבר הזה חל, ע"י שישנה עבודה של הכלל ישראל. עבודה פנימית. שהיא העיקר בעבודה של בית המקדש. שכל העבודה החיצונית של הקרבנות וכדו' נועדה בשביל להגיע על ידה לעיקר של העבודה הפנימית, שהיא שנותנת כביכול לקב"ה לשכון בינינו. והן אמנם, שכשהיה המשכן והמקדש בפועל היה הדבר קל יותר ונעשה בצורה מושלמת יותר, סו"ס גם היום כשאין מקדש, עצם הדבר, שיש 'שכינה בתוכם' ע"י עבודה, לא נחרב. וגם כיום, על אף שקשה יותר להשיג זאת, צריך לעבוד, עבודה פנימית, ועי"ז זוכים ל'שכנתי בתוכם', וממילא שפיר קיים ה'קיתון אחד שאדור ביניכם', ושפיר שייכת מציאות של תורה אצל הכלל ישראל, שאכן התורה יכולה להיות אצל הכלל ישראל רק כאשר ישנה עבודה, שהדיקות עם הקב"ה ע"י התורה, מוכרחת להיות יחד עם 'עבודה', עבודה פנימית, וכל שיש א"ז, זהו המכוון של המשכן והמקדש, וממילא אין כאן טענה של 'לפרוש הימנה איני יכול'. והבן.

ויש לומר, שב' הביאורים משלימים זא"ז, שבאמת בשביל שתהא מציאות של תורה בשלימות אצלנו, היינו קירבה גדולה עם הקב"ה, אכן יש צורך במשכן ומקדש ממש, שאז ע"י המשכן והמקדש זוכים ל'ושכנתי בתוכם' מרומם יותר, וממילא שפיר יכולים לזכות לקירבה והחיבור הגדול יותר ע"י התורה. וכשאין ביהמ"ק, אכן חלק גדול מ'מציאות התורה', היינו ממה שהקב"ה נותן את עצמו כביכול לנו בתורה, נלקח. ואף שהיתה חתונה במעמד הר סיני, הר"ז כאילו הכלה, כפי שהיא מתוארת במדרש הנ"ל, שהיא 'בתו' של הקב"ה, חוזרת 'לבית אביה'.

אמנם גם כיום, הקב"ה לא לקח את כל המציאות הזו, וחלק מהמציאות הזו נשאר לנו שאנו גם כיום יכולים לידבק בו ית' ע"י התורה. ובשביל מציאות קטנה זו של תורה שנשארה לנו לידבק על ידה בקב"ה, די בעבודה הפנימית שלנו, שהיא היא עבודת המשכן והמקדש. דבשביל מציאות התורה שיש לנו, די במציאות המקדש, ע"י עבודה פנימית, גם בלי הכלים הגדולים של משכן ומקדש ממש. ודוק וצ"ע.

שבת חזון

א.

תמיהה בעיקר השם של 'שבת חזון' ודברי הפרי צדיק בזה

כלל ישראל קורא לשבת שלפני ת"ב 'שבת חזון', ובאמת צ"ע מבחינה היסטורית מתי זה החל, אבל הדבר כבר כתוב בראשונים 'שבת חזון ישעיהו'.

ואף שאין זו הלכה בטור ובשו"ע, כמו שבת הגדול, שקוראים לשבת הזו 'שבת הגדול'. ע"י ס"ת, סו"ס מנהג ישראל הוא, ואם כך כלל ישראל נוהג, אם לא נביאים הם בני נביאים הם, וודאי שיש לזה משמעות. וכאן בדיוק, נשאלת השאלה, מה המשמעות של שם זה. ובשאלה 'שבת נחמו' יש להבין, בהיות והשבת היא שבת של נחמה, תחילת השבע דנחמא, והנחמא הוא התוכן של ההפסדה, ולכן קוראים לשבת שבת נחמו. ואין זה רק משום המילה הראשונה של ההפסדה. אבל החזון הוא רק התיבה הראשונה של ההפסדה, והוא לא התוכן של ההפסדה, ואיזו משמעות יש שהשבת נידונה שבת חזון'.

ומצאתי בזה בעז"ה דברים בפרי צדיק בפרשת דברים, שמשם העיר את ההערה, ותוכן דבריו, דבשעה באב, בעקבות החורבן הגדול, שבו כלל ישראל לאביהם שבשמים. דעת החורבן, 'לא האמינו' כי יבא צר ואויב בשערי ירושלים, ולא נתנו ליבם לשוב בתשובה, וע"י החורבן השכילו כמה רחוק מהקרב"ה, ואז החלו לשוב ולהתקרב אליו. והוא מה ש'מוליד את המשיח', כפי הידוע, מהירושלמי ברכות פ"ב ה"ד ומהמדרש איכה א' נ"א, שהמשיח נולד בתשעה באב. והוא הביאור במה שבשעת החורבן, מצאו את הכרובים מעורים ובז', וכבר העירו כן הראשונים, דבאותה שעה, בעקבות החורבן, שבו ישראל לאביהם שבשמים, ע"י דבריו.

וכ"ה בכל שנה ושנה, ע"י ההתעוררות לתשובה שישנה בתשעה באב, ישנה 'לידה של המשיח' שבא בעקבות אותה התעוררות, והתשעה באב עצמו גורם לכרובים שיהיו 'מעורים בז'.

באופן, שמצב החורבן של תשעה באב, הוא שמביא את הגאולה העתידה. את המצב של 'אשפוך את רוחי' על כל בשר וגו' בחוריים חזיונות ירא' (ויאל ג' א').

וכיון ש'בכל שבת נכלל כל הקדושות שבאים בתוך ימי המעשה וכמו שאומרים וקדשתו מכל הזמנים דשבת כולל כל קדושת הזמנים וכמו שמוכר בזה"ק ח"ב פ"ח 'ל' ברכאן וכו' ביומא שביעא תליין, דשבת כולל כל הברכות וכל הקדושות, וכל מה שיש בתוך ימי המעשה ברכה וקדושה מקבל מיום השבת שקודם לו. (ומהא' טעמא מברכין החודש בשבת שקודם ראש חודש, שקדושת ראש חודש שיבא בתוך השבוע כלול בשבת הקודם ומקבל מיום השבת).

באופן, שגם השבת שלפני תשעה באב, כוללת בתוכה את ה'ברכה' שתהא בתשעה באב שיבא במשך ימי השבוע הבאים, במה ש'נולד בו המשיח', וע"י תבא ורוחו של המיחם.

ומכיון, שהשבת כוללת בתוכה רק את הברכה שבהא במשך ימי השבוע הבאים, נקראת השבת 'שבת חזון', להורות, שהשבת הזו כוללת בתוכה, רק את צד הברכה שישנה בתשעה באב, מה שער"ה התשעה באב, 'נביאה ימצאו חזון מה', (היפך הפסוק 'גם נביאה לא מצאו חזון מה'), ויבא הזמן של 'בחוריים חזיונות ירא'. ודאי שהחורבן והפירענות שיש בתשעה באב, לא מגיע מכח השבת קודש, שהיא מקור רק 'לברכה'.

ודל: 'וכן השבת הזה שחל תשעה באב בימי המעשה שאחר כך, הנה זה שהיה יום חורבן בית אלוקינו אינו נכלל בשבת הקודש, דשבת הוא רק כללא דכל ברכאן וקדישין. אבל מה שמיום ת"ב הוא יום הולדת נפשו ורוחו של משיח, זה כלול בשבת זה שקודם ת"ב, שממנו מקבל יום זה הקדושה זו, וכאמור. ולכן נקרא שבת זה שבת חזון שבו ראוי שיוולד משיח ויקימו אשפוך את רוחי על כל בשר וגו' בחוריים חזיונות ירא'.

ובאמת יש להעיר לפי", למה קראו לשבת 'שבת חזון', דוקא, והרי אם באים לבטא א"י שהשבת היא המקור והשורש למה שיקרב את הגאולה העתידה במשך השבוע. היו יכולים לקרוא לא גם ביטוי אחר שמבטא את הזמן דלעת"ל. רק צ"ל דא"ה והיו יכולים באמת במצא גם ביטוי אחר לזמן דלעת"ל, אבל אלא שהסמיכו זאת על החזון של תחילת ההפסדה, אבל עיקר המשמעות היא כנ"ל. וא"ש בזה שלא היה מזה סתירה למה שכתוב בראשונים שהשבת נקראת 'חזון ישעיהו', ולכא' לפי דבריו עיקר השבת 'חזון' זהו ע"ש החזון של לעת"ל, רק דא"ה אסמכתא' היא על החזון ישעיהו'. ודוק.

ב.

מקורות שהמצב של שבת הוא כמו ביהמ"ק ואין אבלות על בהמ"ק בשבת

עולה מדבריו שהשבת היא השורש, וממנה ברכה, לבנין הבית. [ויש להבין זאת, ונתבאר במקו"א, שהשבת היא יום שהוא לו ולחלקו של הקב"ה, מעל ומעבר לבחירת האדם, ושם ודאי אין חורבן, ומהנהגה הזו של 'הנהגת הייחוד' שלא תלויה במעשה האדם, ודאי יבנה המקדש. עיי"ש ואכהמ"ל]. והוא א"ש טפי עם מה שמבואר בכ"כ מקומות, שההתייחסות לשבת היא כאילו אין חורבן, שהיא עצמה כמו בית המקדש, ואין בה צער ואבילות על החורבן. וע"כ היא שורש לבנין הבית.

מלאכת המשכן לא דוחה שבת - שבת היא בכלל הפרשה של המשכן

בפרשת כי תשא, אחר גמר ציווי מלאכת המשכן, ישנה פרשה של שבת, שמתחילה 'אך את שבתותי תשמרו כי אות היא ביני ובינכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' מקדישכם'. ורש"י כותב שם, שכל אכין ורקין מיעוטיין הן, והא"ן כאן בא למעט שבת ממלאכת המשכן.

והרמב"ן תמה בזה, שהמיעוטין תמיד ממעטים 'בדבר המצווה בו', והיינו שאם התורה אומרת 'אך' כלפי מצות השבת, היינו שיש כאן מיעוט במצות השבת. ולפי דברי רש"י, הא"ן מרבה כאן במצות השבת, שהיא קיימת גם במקום מלאכת המשכן, וע"כ מפרש הרמב"ן, שבאמת הא"ן בא למעט במצות השבת, שהיא לא קיימת במקום מילה בזמנה ובמקום פיקו"ו. והלימוד למלאכת המשכן לא דוחה שבת, נלמד באו"א, ממה ש'זהוהיר בה כאן', והיינו מהסמיכות.

והיא באמת תימה גדולה על רש"י, וכפי שכתב המהר"ל בגו"א, 'וקושיא גדולה היא זאת'. ועיי"ש שמיישב דברי רש"י, ד'פשוטו של מקרא בכל מקום 'אך' הוא מוציא וסותר את שלפניו... וגם כן כאן סותר את הדבר שאמר לפני זה, שציוה על מלאכת המשכן ועליו אמר 'אך את שבתותי' כלומר למעט מלאכת המשכן בא, שעליו קאי מילה א'ך'.

ומבואר לפי דבריו, שאין כאן שתי פרשיות נפרדות, 'פרשה של המשכן ופרשה של שבת', אלא הפרשה של שבת היא המשך וחלק מפרשת המשכן, ולכן שייך לומר שהאך שכתוב בה קאי על המשכן שלפניה. וצ"ב בזה מה השמעות שהפרשה של שבת נמצאת בתוך הפרשה של המשכן גופא. וביתר שיש להעיר, [כן ראיתי שהעיר הגר"ד כהן שליט"א. מזמור לדוד ח"א מאמר י"ג]. שבפרשה של שבת שם, והוכיח כל הענינים השגבים של שבת, מה שהשבת היא 'אות', 'כי אות היא ביני ובינכם'. וענין הנשמה יתירה שזוכה לה האדם בשבת ג"כ כתוב שם, 'שבת וינפש'. וכן מה שהשבת היא מתנה טובה, כפי שאומרת הגמ' בשבט י"ב, 'לדעת כי אני ה' מקדישכם', ולכא' לא מתאים שדברים אלו יהיו כתובים בפרשיות של שבת איפה שהוא עיקר ענינה של השבת, בעשרת הדברות, ולמה דוקא כאן כשהשבת כתובה בתוך הפרשה של המשכן בכלל, נכתבו כל הענינים הנשגבים הללו. אם מה שהשבת נכתבה כאן זהו רק בשביל לומר שמלאכת המשכן לא דוחה שבת.

רק נראה, דבאמת השבת והמשכן הם לא ב' פרשיות שונות, דגם השבת היא 'משכן'. [וכפי שאומרים, שהמשכן הוא 'מקדש' בבחינת מקום, והשבת היא בבחינת זמן]. והדברים מפורשים, בדברי ר' אצלה, הובא שם בפה קדוש, דהסיבה שהמשכן לא דוחה שבת, זהו לא מפני שהשבת חשובה יותר מהמשכן, וכאילו יש כאן ב' ענינים שונים, ורק השבת קודמת ועדיפה על המשכן, אלא משום שבשבת לא צריך משכן, דבאמת מעיקר הדין היה צריך בנין המשכן לדחות את השבת, שהרי צריכים להמשיך קדושה על העם, אלא שגם השבת ממשיכה קדושה על העם, כמו המשכן, וע"כ אין צורך לבנות בה את המשכן.

ודל: 'אך את שבתותי תשמרו כי אות היא ביני ובינכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' מקדישכם', לא אך המשכן ממשיך קדושה על העם כי גם השבת, אי לכך, אך את שבתותי תשמרו ולא תבנו משכן, שבת, כי אות היא וגו' כי אני ה' מקדישכם אף ע"י השבת, וממילא אין צורך לבנות המשכן ביום זה'.

וע"כ כאן הוא המקום לומר את עניניה הנשגבים של השבת, שבאמת כאן הוא גם מקומה של פרשת השבת, שפרשת המשכן ופרשת השבת, פרשה אחת היא, וענין אחד הוא.

'כסעודת שלמה בשעתו'

ובזה א"ש מה שמצינו בכ"כ מקומות שאין צער ואבילות על החורבן בש"ק, דהשבת היא כמו המקדש. וכאילו אין בה חורבן. זהו המבואר בסוף תענית, שכש"ב חל בשבת, אין אבילות על החורבן, ואוכל בה כסעודת שלמה בשעתו. [ואף אם יש דין אבילות בצונא, סו"ס המצב הגלוי של השבת הוא כאילו אין חורבן, ד"פ הרי שבזמן הבית, גם השבת היתה משפיעה ובקדושה יותר. ופשוט שגם בשבת שלנו יש לנו הפסד ממה שאין בהמ"ק. רק עיקר הענין, דזהו מה שבאים לומר שהמצב של שבת הוא כמו עם הבית, שבשבת יש 'מקדישכם' כמו בביהמ"ק, וע"כ אין לנהוג בגלוי אבילות. וצ"ע].

אין לסלק את הסכין בברכה"מ של שבת ויו"ט

וידועה ההלכה ג"כ בס" ק"פ, שבשעת ברכה"מ יז לסלק את הסכין מעל השולחן, והטעם 'דפעם אחת הגיע אחד לברכת בונה ירושלים ונזכר חורבן הבית ותקע סכין בבטנו'. ובשבת ויו"ט כתוב, שנהגו שלא לכסותו. ויתכן לבאר, דבשבת ויו"ט אין אבילות על החורבן, דהמצב של שבת ויו"ט הוא כמו בזמן שיש בית המקדש, וע"כ לא יצטער אדם על החורבן בשבת ויו"ט ואין חשש שיבא לתקוע הסכין בבטנו. [עיי' בשע"ת שהביא ממהר"א אוולא, דהטעם הוא 'לפי ששבת ויו"ט רמז לעוה"ב, שבאותו זמן מיתוק החיצונים ובלע המוות לנצח'. ויתכן שלזה או למעין זה כוונתו. וצ"ע].

'התנערי מעפר קומי וכו'

והאמת, שענינו של פיוט הלכה דודי' הנאמר בקבלת שבת ג"כ 'אומר' את הענין הזה, דזהו שאנו פונים בו לירושלים החרבה, ואומרים לה עם בואה של שבת המלכה, שכעת הגיעה זמנה להתנער מן העפר' שהיא שרויה בו, וללבוש את בגדי תפארתה, בהיות וישיש עליך אלוקין כממשות חתן על כלה'. דשבת הלא היא 'מעין העולם הבא', ובואה של השבת כבוא היום שכולו שבת לחיי העולם הבא, שאין בו כלל צער על החורבן והמצב הוא 'כבוד ה' עליך נגלה'.

'המחכים בבנין אריאל ביום השבת קודש שישו ושמוח'

והעירוני ג"כ לאהרה נפלאה, בפיטו 'כל מקדש שביעי', שאומרים שם, 'ואהבי ה' המחכים בבנין אריאל ביום השבת קודש שישו ושמוח ממקבלי מתן נחליאל', ולמה ה'ביום השבת שישו ושמוח' מתייחס דוקא 'למחכים בבנין אריאל'. ובפשוטו אפשר לומר, דהמחכים לבנין בית המקדש היינו אלו שמחכים לקידבתו של הבורא, הם ששמחים בשבת קודש בהיות ושבת קודש זהו יום של קרבת ה' ודביקות בו.

אמנם יתכן לפרש שהדגש כאן הוא ע"כ, שאפי' המחכים בבנין אריאל, במשך ימי החול הם באבילות ובצער ודאגה על חורבן הבית, בשבת קודש, הם ששים ושמוח, דבש"ק אין אבילות וצער על חורבן הבית, דשבת קודש זהו זמן כמו מעמד הר סיני, 'מקבלי מתן נחליאל', שפסקה זוהמתן, והוא כמו הזמן דלעת"ל. וכשמציאים בזמן זה, הרי' כמו שיש בית המקדש, ואין כלל מקום לצער ואבילות. דבש"ק כאילו הבית המקדש לא נחרב. דה'כאילו כל מלאכתו עשויה' של שבת הוא גם על החסרון הזה שאין בית המקדש, דהעולם בש"ק הוא 'מעין העולם הבא', שהכל מותקן, ודוק.

ובאמת ששמעתי, מהגרי"י וילברמן שליט"א בשם הגר"ד מרדכי אפל זצ"ל (תלמיד הגרי"ז), לדיוק בלשון 'המחכים בבנין אריאל', שלא כתוב 'המחכים לבנין אריאל'. והיינו אלו שמחכים בבנין, ולא בונים אותו בשבת, והיינו כנ"ל, שמלאכת המשכן לא דוחה שבת, אפי' הם, המחכים, לא צריכים להצטער, בהיות ו'ביום השבת' שישו ושמוח ממקבלי מתן נחליאל, דהשבת היא ג"כ מקדשת אותם, כמו בנין הבית, וכנ"ל מר' אצלה.

'וייה נועם נשבת במוצאי שבת'

ויש לפרש לפי כל הנ"ל את האמור בקינות 'וייה נועם נשבת במוצאי שבת'. דאין המכוון רק לאמירת 'היה נועם' שלנו, שלא אומרים אותו בת"ב שחל במוצ"ש. אלא 'היה נועם' היינו הנעימות של הקב"ה עלינו, שהיא היא שהיתה בבית המקדש, כמו שרש"י מביא על החומש שאח התפילה הזו התפללו כדי ליכות להשראת השכינה במקדש. והנעימות' היו נשבותה 'במוצאי שבת', דוקא. דבשבת היתה לנו הנעימות הזו, שהשבת הוא כמו ביהמ"ק, וגם בשבת היה 'נועם ה' עלינו' כמו בביהמ"ק.

הנהגה של אבילות בשבת חזון

המג"א בס"י תקנ"א סק"כ, כתב לחדש דאעפ"י שכתוב בשו"ע שאסור ללבוש בשבוע שחל בו ת"ב, ולדין מר"ח, רק בגדים חדשים, ה"ה שאסור בגדים מגוהצים. וזוהי כתב לבאר המנהג שלא ללבוש 'בגדי שבת' בשבת חזון, אף של"ה בגדים חדשים, 'דבגדי שבת' עדיין גיהוצן ניכר, וכל כה"ג הוי כבגדים חדשים.

ומבואר בדבריו, דהנהגה שלא ללבוש 'בגדי שבת' בשבת חזון, זהו משום שהנהיגו את הלכות 'תשעת הימים' גם בשבת חזון, וכתשעת הימים יש איסור ללבוש 'בגדי שבת' שניכר גיהוצן אף של"ה בגדים חדשים ממש.

אמנם במהרי"ל במנהגים נראה שהנהיגו הנהגה מיוחדת לשבת חזון, להראות בה אבילות. ובדבריו מבואר שמדין תשעת הימים יתכן שאין איסור ללבוש 'בגדי שבת' של"ה בגדים חדשים, ואפ"ה בשביל 'להראות' אבילות בשבת, הנהיגו שישנו ולא ילבוש את בגדי השבת הרגילים.

ובזה א"ש מה שכתב במהרי"ל שם שמה"מ לא נאסר בשבת חזון, דעד כדי כך לא הנהיגו לאיסור, עיין בדבריו. ואם כל הדין של 'שבת חזון' הוא כדין 'תשעת הימים', כפי שנראה במג"א, מה ההור"א שמה"מ יאסר בשבת זו והלא כתשעת הימים אין איסור בזה"מ. אבל אם הנהגת שבת חזון היא הנהגה מיוחדת שתיקנו 'להראות' בה אבילות א"ש, דהיתה ה"ה שהנהיגו לאסור גם זה, אף שאין בזה איסור כתשעת הימים, ובה אומר המהרי"ל שעד כדי כך לא אסור.

והדבר צ"ב, דמה 'נגרעה' שבת קודש יותר מאשר תשעת הימים שהנהיגו בה ניהוגי אבילות וצער עוד יותר מאשר תשעת הימים. והאמת, שלפי הנה"ל הדברים מוקשים ביותר, ואף לפי דברי המג"א, דהלא נתבאר שבשבת אין כלל אבילות על החורבן, דהזמן של שבת הוא כמו שנבנה המקדש, מעין לעת"ל, ולמה הנהיגו ניהוגי אבילות וצער ביום שבת קודש. ויתכן שמאמי טעמא באמת נהגין היום שלא לשנות בשבת

חזון כהוא זה, וכהנהגת הגר"א. [עין בזה בס"י תקנ"א במ"ב סק"ח]. אלא שלפי המנהג המובא בראשונים ובפוסקים וכפי שנהגו כל הכלל ישראל עד לרבנו הגר"א, צ"ע.

הנראה בביאור הנה"ל למה הנהיגו אבילות בשבת חזון

וראיתי למי שכתב, והנני כותב את הדברים בתוספת נופך קצת, שכמו שבשבת הגדול מתעסקים בעניני פסח בהלכה ובאגדה, בהיות וההארה של פסח שיבוא במשך השבוע מגיעה מכח השבת, ויש לעורר אותה ע"י ההתעסקות בעניני החג בשבת. [עיין בזה במהרי"ל בהקדמה להגדש"פ בעניני שבת הגדול, ועד"ז כתב ג"כ לגבי שבת שובה]. כ"ה א"כ, בשבת שלפני תשעה באב, שהתשעה באב שיבוא במשך השבוע מגיע מכח השבת שקדמה לו, וכמו שמתאבלים על החורבן בתשעה באב עצמו, כמו"כ יש להתאבל בשבת שלפניו בהיות והתשעה באב בא מכוחה והיא השורש לו.

וכפי שהדברים נראים מקופיא, ברור שהם אינם נכונים, כמו שהבאנו לעיל מרבי צדוק, שהשבת היא מקור ושורש רק ל'ברכה' ולטובה שתבא במשך השבוע הבא, ולא לחורבנות ולפרועניות הבאות במשך השבוע רח"ל. ודאי שא"א לומר ש'החורבן' כפרוענות שיש להתאבל עליה מגיע מכח השבת קודש.

אמנם לגופא דמילתא, יש בדברים כדי לבאר למה ישנה אבילות בשבת עצמה, ולמה לפי מהרי"ל הנהיגו הנהגה מיוחדת של אבילות בשבת, דהן אמנם שבשבת אין כ"כ מקום להיות בצער על החורבן, כפי שנתבאר לעיל דשבת הוא זמן שאפי' המחכים לבנין אריאל ששים ושמים, ואין חשש שמישהו יתקע סכין בבטנו מרוב צער על החורבן, דהזמן של שבת הוא מעין העת"ל שכאילו המקדש על המכוון 'וכבוד ה' עליך נגלה'. ס"ס זהו דוקא כלפי הצער על חורבן הבית ביחס לחסרון שיש לנו בהעדר המקדש, דבשבת המצב הוא 'כאילו כל מלאכתך עשויה', כאילו אין כל חסרון, ואנו במצב

שירי ההלכה

תלמוד תורה בתשעה באב

חיוב, צ"ל שחוסר השמחה שיש בו בת"ב ובימי אבלות הוא בצירוף תחושת האבל שיש בימים הללו, ועיין. ואכתי צ"ע. [התעוררתי לדברים ממה ששמעתי מהגר"א ויג שליט"א, יתכן בשינוי, כהבנתו].

שוב שמעתי מהגר"מ הכהן רובין שליט"א, (בהספד שנשא על מרן הגר"א שטיינמן זצ"ל), ששמע מהגרש"א את דבריו הנה"ל והגרש"ז עצמו נדרש לביאור הענין, מה הסיבה שפטרותו מתלמוד תורה, וביאר, דזהו משום שיהיה פנוי ליתן אל ליבו, מה זאת עשה ה', ומהו ההפסד שישנו מפטירתו של הנפטר וכדו', והחי יתן אל ליבו.

ואפשר להחזיק אותם כרגיל. וצ"ע.

ובאמת, צ"ע במנהג העולם האם אכן נוהגים ללבוש הט"ק מתחת לבגדים בת"ב. וכמדומה, שלא ראינו מקפידים בזה. ואולי משום שבין כך עד חצות נמצאים עם 'כובע וחליפה', ובדר"כ הציצית מתכסות מתחת לחליפה. אלא שמי שציציתו ארוכות ונראות מתחת חליפתו, צריך לשים לב לכך. וכן מי שלא לובש חליפה. ודוק.

הדברים נכתבו לעורר לב המעיניים בלבד

המחוייבת' היא רק תורה שמביאה לידי שמחה. וכאשר התורה לא מביאה לשמחה, לא זוהי התורה המחוייבת. והביאור, דעיקר המכוון בלימוד התורה זהו לידבק בה, ועל ידה בנוות התורה. ו'דבקות' בתורה ובקב"ה יכולה לבא רק ע"י שמחה בתורה, שהאופן להתחבר לדבר זהו דוקא ע"י השמחה בו. [ואלו הן דברי האגלי טל המפורסמים, שהשמחה בלימוד תורה היא כלל לא חסרון, אלא אדרבה, עיין בדבריו]. ועד כמה שיש כאן 'תורה' שלא מביאה שמחה, היינו שא"א לידבק בה, ועל ידה בנוות התורה, שוב אין כאן המכוון בלימוד התורה, ולימוד כזה איננו מחוייב. [ואף שלימוד בדברים הרעים במשך השנה ודאי הוי

ונראה פשוט, דהלא לברך' הוי ע"ד ללבוש הט"ק מתחת הבגדים שלא יהא ניכר. דהן אמנם שלובשים ט"ק ס"ס צריך לעשות זאת בצניעא. ולברך' הוי כמכריז על הציצית, ודבר זה לא עושים בת"ב. [ואכתי צ"ע האם יש מזה הערה על הט"ז הנה"ל].

ולגבי ההחזיק הציציות בקרש ובברוך שאמר, ראיתי מביאים מהח"ש שלא לעשות כן. וכן היה נראה מסברה. אלא שמהגר"ח שליט"א הביאו דלית לן בה,

לגר קושיא זו].

וממה שמברכים ברכות התורה בת"ב ובימי אבילות, לכא' אין ראייה שישנו 'חיוב' תלמוד תורה. דאיכ"ל שמברכים כמו שאשה מברכת ברכות התורה. [ואם כנים הדברים י"ל שבימים אלו אפשר לצאת יד"ח ברכת התורה מאשה, וצ"ע] ודוק.

והדבר צריך ביאור בסברה. דכיון שיש היתר ללמוד בדברים הרעים, למה שלא יהא חיוב. והרי החיוב תלמוד תורה הוא כל הזמן, ועד כמה שישנה אפשרות לקיים החיוב בדברים הרעים למה שלא יהא חיוב כזה.

ונראה מבואר מכאן, יסוד נפלא, ד'תורה

ידועים דברי הגרש"א זצ"ל, עיין מה שהביאו בזה בהליכות שלמה, שהוכיח מהריטב"א, ששואל למה אמרו שאבל חייב בכל המצוות חוץ מן התפילין, והרי יכלו לומר ג"כ חוץ מתלמוד תורה, שהרי גם מתלמוד תורה הוא פטור. [ותירץ ב' תירוצים, או דאח"כ, ואף שכתוב חוץ מן התפילין, ה"ה ג"כ חוץ מת"ת. או שמת"ת הוא איננו מופקע שהרי קורא קר"ש בבוקר ובערב]. שגדר הדין של הלימוד בדברים הרעים שמתור לאבל ובת"ב, הוא גדר של 'היתר' ואינו גדר של 'חיוב', שאם ישנו חיוב ללמוד בדברים הרעים, היה הריטב"א יכול לתרץ שאינו מופקע מתלמוד תורה בהיותו חייב ללמוד בדברים הרעים. [ובאמת כך תירץ בערוך

בענין לא ללבוש ציצית בתשעה באב [יעיין בס"י תקנ"ה] ע"ש 'בצע אמרת' 'בזע פרפורין דיליה'. ישנה הרגשה, דהציצית היא 'חותם עבדות', כידוע. [עיין בזה גם בספורנו ס"פ שלח]. ובחורבן, הקב"ה כביכול 'שפך לו קיתון על פניו', ולא מעוניין בעבודתו ובעבודותיו.

וא"ש מה שבמנחה כן לובשים ציצית, דממנחה מתחילה הגאולה, כידוע. ושוב ישנה חזרה לחותם של העבדות.

עוד בהנ"ל

ובגוף הדין שנוהגים ללבוש ט"ק בלי

באמונה יש פה צמיחה!

אך מידת הביטחון לא גרמה להחמרה בעונשם, אלא להקלה, כמו שהסביר המהרש"א, שמצד הדין על עיוות המשפט היו אמורים להפוך אותה כמהפכת סדום ועמורה - אשר לא תצמיח ולא יעלה בה כל עישב.

ובזכות מידת הביטחון המתיקו את עונשם, ונשאר בהם כח הצמיחה - 'שדה תחרש' 'במות יער'.

הענין הוא שבמידת הביטחון טמון 'כח הצמיחה', כל עוד גרעיני האמונה טמונים עמוק בלב, הם יכולים לפרוח ולצמוח, והפריחה תשיב אותו לצור מחצבתו.

כמו שאכן חזרו בתום שבעים שנה, שנבנה מקדש שני, לעומת העוונות בבית שני - של בן אדם לחברו שכל אחד האשים במצוקותיו את שונאיו, ולא ראו את יד הבורא, אנו עדיין מצפים לבית הגואל.

רשעים הן - אלא שתלו בטחונם במי שאמר והיה העולם, לפיכך מביא הקב"ה עליהן ג' פורעניות, כנגד ג' עבירות שבידם, שנאמר 'לכן בגללכם ציון שדה תחרש, וירושלים עיין תהיה, והר הבית לבמות יער.' [קל"ח:]

לכאורה זה נשמע דבר והיפוכו - שהלא האמונה בבורא עולם שמלא כל הארץ כבודו, ומביט ויודע כל מעשי בני אדם וכל מחשבותם, אמור להביא את האדם להיזהר שכל מעשיו יהיו לרצון לפני אדון כל!

ומאידך אם הם נחשבים ל'בעלי ביטחון', מדוע מכפילים ומשלישים את עונשם - ומקבלים ג' פורעניות?

מסביר הגאון **רבי שלמה ולבה** זצוק"ל שיש דרגות רבות של ביטחון ואמונה, ולחם היתה רק דרגה נמוכה של ביטחון, [ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא] ולכן היא לא השפיע עליהם להימנע מעברות.

ישועת ישראל נדחית מחשש פגיעה

ואם ריבונו של עולם, חפץ בישועתם של ישראל, ימצא דרך אחרת - דרך זאת, לא דרך היא.

והקב"ה מסכים - נבואה מיוחדת ניתנת לאמור: "וראך ושמח בלבבו".

ולא זו בלבד, אלא שאף הוכחה הוכיח הקב"ה כי גם "יהנה יוצא לקראתך"... ובלו ההוכחה, לא יזוז.

כי פשוט לא יתכן, אין תנועה, על חשבון "בין אדם לחבירו".

אם נפגע משהו, לא תבוא על ידי כך לא תשועה, לא גאולה, ולא יציאת מצרים!

זה המשקל - שיעבוד של מצרים, גלות מרה, תינוקות משוקעים בטיט, מ"ט שערי טומאה...

אינם עומדים אל מול גרגיר, אפילו בלתי נראה, של חשש קפידה.

ואמר רבי מלאי בשכר "וראך ושמח בלבבו" זכה לחשן המשפט על לבו. [קל"ט.]

הנה משה רע"ה לא נעתר ללכת ולהוציא את ישראל, מפני כבודו של אהרון אחיו הגדול, עד שאמר לו ה' "וראך ושמח בלבבו" - ולכאורה הרי עם ישראל היו במצב של פיקוח נפש! שיעבוד נוראי, ותינוקות משוקעים בטיט, איך ניתן להתמהמה מלגאול אותם רגע אחד?

אומר הגאון **רבי ברוך מרדכי אזרחי** שליט"א שהמקרא בא ללמד, כי פשוט לא יתכן, אין גאולה על "חשבון" פגיעה כל שהיא, אין תשועה!

לא זו היא הדרך - ולכן לא יזוז משה רבינו, כי לא זו היא הדרך!

מחלוקת בחלפה היא ריבוי חתורה או שפחת חתורה?

המעשים ברוך הוא דכתיב "וידבר אלהים את כל הדברים האלה", אף אתה עשה אנכיך כאפרכסת, וקנה לך לב מבין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרים, את דברי אוסרין ואת דברי מתירין, את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין.]

מתרץ הגאון **רבי יגאל רוזן** שליט"א שכאן בפסוק מדובר במטבע הלשון של 'דבר השם', שמורה על האמת לאמיתה.

ואילו לגבי בעלי אסופות, המטבע הלשון היא 'דבר אלוקים', [אלו ואלו דברי אלוקים חיים, וידבר אלוקים את כל הדברים האלה] שמשמעותה כוחות שונים.

[ועי' בנפש החיים בש"א פ"ב, ובש"ג פ"ו ופ"א את הרחבת הענין, ואכמ"ל]

והנה הרמב"ן בהקדמתו לתורה לימד אותנו שכל התורה כולה שמותיו של הקב"ה.

ועל פי דבריו נאמר, שהאמת השמיימית האחת של תורה, כפי שהיא מצדו ית', ראויה להקרא "דבר ה'" - ועל דבר זה נאמר "ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו".

ואילו הפנים השונות של תורה, שהן ההופעות החיצוניות הנתפשות מצדנו, ראויות להקרא "דבר אלקים", ועל זה נאמר "אלו ואלו דברי אלוקים חיים!"

ת"ר כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר "הנה ימים באים נאם ה' אלהים והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה'" וכתוב "ונעו מים עד ים ומצפון ועד מזרח ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו".

תניא רבי שמעון בן יוחי אומר חס ושלום שתשתכח תורה מישראל שנאמר "כי לא תשכח מפי זרעו"! אלא מה אני מקיים ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו? שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד. [קל"ח:]

ברש"י פירש שלא ימצאו הלכה בלא מחלוקת, ולכאורה צ"ע מדוע רש"י קורא לריבוי השיטות "ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו", הרי זה כך היא דרכה של תורה שהיא ופרה ורבה, ואלו ואלו דברי אלוקים חיים?

[כמו שמצינו בגמרא חגיגה שדרשו את הפסוק [קהלת י"ב י"א] "דברי חכמים כדרבונות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות נתנו מרועה אחד" - מה נטיעה זו פרה ורבה, אף דברי תורה פרין ורבין, 'בעלי אסופות' - אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו פוסלין והללו מכשירין, שמא יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה? תלמוד לומר 'כולם נתנו מרועה אחד' - אל אחד נתנו, פרנס אחד אמרן, מפי אדון כל

מתי זכה אחרון לחשן המשפט?

ואמר רבי מלאי בשכר "וראך ושמה בלבו" זכה לחשן המשפט על לבו. [קל"ט.]

לכאורה, זכה אחרון לחשן המשפט על לבו מפני שבשעה שראה את משה הוא שמח, ואעפ"י שלא מסופר בתורה שאכן שמח אחרון בשעה שפגש את משה, יודעים אנו שהוא שמח שהרי הקב"ה הקדים והודיע למשה שהוא ישמח.

הגאון **רבי יצחק פנחס גולדווסר** שליט"א מעיר כי ברגע שהודיע הקב"ה למשה שאחרון ישמח בלבו כאשר יפגשו - כבר לא היתה לאחרון בחירה-חופשית שלא לשמוח. וא"כ צריך להבין על מתי הוא קיבל את השכר, וזכה לחשן המשפט על לבו?

ועל כרחך מוכרחים אנו לומר ששכרו של אחרון לשאת את האוריס-זתומים על לבו לא היה על השעה שבה שמח בפועל, כיוון שכבר לא היתה לו בחירה בשעה ההיא.

כי אם על טהרת ליבו הקבועה, שזיכך את מידותיו באופן קבוע, עד שיודע תעלומות היה יכול להעיד עליו שבוודאי ישמח בשעה שיפגש עמו.

לבו של אחרון אשר נשא את חשן המשפט על לבו לא היה כשולחן מחשב אשר משמש רק כבסיס להניח עליו את המחשב - טוהר לבו של הכהן הגדול, היה זה שמסיבתו האירו אבני החשן דברים תמים.

לב שמסוגל לשמוח שמחה אמיתית כאשר אחיו הצעיר הבלתי מוכר ששהה שנים רבות במדין נכנס תחתיו, ותופס את מקומו הוא הראוי לאוריס-זתומים שבחשן המשפט.

ומוסיף שחתנו הגר"י הראל שליט"א תירץ שאמנם לאחר שאמר הקב"ה "וראך ושמה בלבו" - לא היתה לאחרון בחירה אם

איזה חלב מותר לאפול?

אמר ליה שריתוה יהא רעוא דתשרו תרבא. [קל"ז:]

צריך להבין איך איחל לו רב שרביא לרבינא שיתיר חלב, הרי זה דבר בילתי אפשרי?

אומר **מרן הגרא"ל שטינמן** זצוק"ל שמצאנו בפסחים [נ"א]. שבני ארץ ישראל נהגו לאכול חלב דאייתרא' [חלב שבכפית הקיבה, שהקיבה כפופה ועשויה כקשת, ואותו חלב שבמקום היתר אוכלין בני ארץ ישראל, ובני בבל נוהגין בו איסור, רש"י]. א"כ יתכן שכאשר הוא בא להוכיח אותו, השתמש בדוגמא של דבר שנהגו כאן איסור גמור מדרבנן.

ממה מואף חססו?

אמר אביי אידי ואידי מקמי חמרא לקמי תורא שקלינן, מקמי תורא לקמי חמרא לא שקלינן, והא דקתני נוטל מלפני בהמה שפיה יפה - בחמור, דלית ליה רירי, ונותנין לפני בהמה שפיה רע - בפרה, דאית לה רירי. [ק"מ:]

מבואר בגמרא שהמאכל שהשור אוכל - נמאס, בגלל שנוטפים מפיו רירים.

הנה כשמואב קראו לבלעם לקלל את ישראל אמרו אל זקני מדין יעתה ילחכו הקהל את כל סביבתינו כלחך השור את ירק השדה.

מסביר **הגאון רבי ראובן קרלינשטיין** זצוק"ל שמואב לא חששו שישאל ילחמו בהם, כיון שידעו את האיסור להלחם בס. החשש היה היות ומותר לישראל להתגרות בהם, שמא יתגרו בהם, ויציקו להם כל כך הרבה, עד שלא ישאר להם חשק לאכול - כמו אחרי ששור אוכל - ונוטפים מפיו רירי.

לשמוח או לא, עדיין נותרה לו הבחירה באיזו עוצמה לשמוח. אחרון התעלה בבחירתו לשמוח יותר ממה שהיה מוכרח לשמוח מכח הודעת הקב"ה שישמח, ועל התוספת הזו זכה לאוריס-זתומים.

ובאמת גם השמחה ששמח אחרון בשעה שפגש את משה לא היתה שיא היכולת שלו לשמוח, שהרי אמרו במדרש רות-רבה (פ"ה, ו') "אילו היה יודע אחרון שהקב"ה מכתוב עליו 'הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמה בלבו בתופים ובמחולות היה יוצא לקראתו'".

הצמא לדבר ה' - הוא פרעה?

ת"ר כשנכנסו רבותינו לחרם ביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר "הנה ימים באים נאם ה' אלהים והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה'." [קל"ח:]

ולכאורה מה קללה היא זאת, הרי זו הברכה הכי גדולה שכולם יהיו 'מבקשים', ויתרבה הביקוש לשמוע את דבר ה'?

הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצוק"ל הסביר את הבעיה - שבשעת רעב אנשים מתפשרים גם על מזון באיכות ירודה...

הקללה היא שמרוב צמא לדבר ה', עלולים להסתפק גם בלימוד לא איכותי, ואפילו ח"ו בדברים שאין רוח חכמים נוחה מהם.

המגיד מדובנא זצוק"ל המשיל זאת לעשיר שהתמודד עם חוסר תיאבון אצל בנו, ונלחם איתם על כל ביס...

באחת המסעות שערך עם בנו, טעו ביער, מחוסר ברירה נאלצו להתקיים ולאכול כל מיני עשבי בר שעלולים להזיק, העשיר התנחם בכך שהתיאבון המופחת יגביל את הנזקים.

לאחר כמה ימים ניגש אחד הבנים לאביו ובישר לו שהתיאבון שלו השתפר פלאים, העשיר פרץ בבכי.

הבן התפלא מדוע אביו מצטער, הרי חוסר התיאבון הטריד אותו רבות?

ענה לו האב, אכן, כשהיה בהשיג ידיו מאכלים בריאים ומזינים, קיוויתי שהתיאבון יתעורר, אך עתה כשאנו נאלצים לצרוך מזון ירוד וספק מזיק, היה עדיף שתישאר ללא תיאבון...!

מה הם חכונות חסדרות?

בריה דרב דימי בר יוסף אתיליד ליה ההוא ינוקא בגו תלתין יומין, שכיב, יתיב קמתאביל עילויה, אמר ליה אבוא צורונתא קבעית למיכל? [קל"ו.]

מספרים על ראש ישיבה מפורסם בדור הקודם, שביקש מאחד מגדולי בעלי המוסר ששהה בירושלים, שיבוא בליל החג להיכל הישיבה, בכדי לחזק ולרומם את בני הישיבה.

כשהגיע האורח הנכבד, סייר אתו ראש הישיבה בין הספסלים, בהם עמלו בשקידה ובהתמדה מופלאה בחורי חמד, שקועים בלימוד מתוק. לפתע הוא פנה אל ראש הישיבה המארח ושאל - אולי הציבור לומד כל הלילה רק בשביל לקבל בבוקר את חתיכת העוגת גבינה המיוחדת, שנהוג להכין במיוחד לקידוש זה לאחר התפילה כותיקין? [היה זה בתקופה ששרר מחסור ורעב]

ראש הישיבה נדהם, וכולו הביע תמיהה רבתי - מדוע לחשוך בהם? ולמה להרחיק לכת עם חישובים מורכבים שכאלו?

ענה לו אותו גדול - הנה בגמרא זו רואים שרב דימי בר יוסף סבר שמא בנו מוכן להתאבל ולשבת שבעה רק כדי לקבל את המטעמים שמאכילין את האבל, א"כ אין זה מופקע שבחור ילמד לילה אחד בשביל פרוסת עוגה.

לקבלת גיליון מורחב בתחילת השבוע וכן לתגובות הערות והארות

ניתן לפנות: peninim88@gmail.com

הפנינים מלוקטים ונערכים בשינויי עריכה וקיצור נדרשים

ניתן להשתתף בהוצאת העלון - ולזכות בזיכוי הרבים

לתרומות בנדרים פלוס

באמצעות 'טוה אריה' - פנינים מאירים

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

תשעה באב

מדור חדש

בעז"ה משבוע הבא
יופיע מדור "פירושים
וביאורים על סדר
התפילה"

נחפשה דרכינו ונחקרה

על מה אנו מתאבלים?

ישעיה הנביא אמר בסוף דברי נבואתו "שִׁמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ כִּי כָּל אֱהָבֶיהָ שִׁישׁוּ אֶתָּה מְשׁוֹשׁ כָּל הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ" (סו י). והגמ' במס' תענית (ל:) לומדת מזה "מכאן אמרו, כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, ושאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה". זה לא רק שהמתאבל יזכה לראות בשמחתה, אלא גם שמי שלא התאבל על ירושלים לא יזכה לראות בשמחתה. הענין צריך פירוש, ובעז"ה בהמשך דברינו נבארו.

הרמב"ם (הל' תשובה ט א) כתב שהגלות באה כעונש על עזיבת התורה והתעסקות בהבלי הזמן, ותכלית כל הרעות שבגלות ובתוכחה הוא למנוע מאיתנו לקנות בחיינו את העולם הבא. וסיים, "ומפני זה נתאו כל ישראל נביאיהם וחכמיהם לימות המשיח, כדי שינוחו ממלכיות שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצות כהוגן, וימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה כדי שיזכו לחיי העולם הבא". כשם שהגלות היא העדר חיי השלמות, ולא העדר שלווה חיי העולם הזה, כך גם האבלות על ירושלים; האבלות אינה על אובדן ההנאה ממעדני ארץ זבת חלב ודבש המופלאה שהיתה לנו, אלא על כך שבגלותנו מארצנו נמנעה מאיתנו היכולת לזכות להגיע לחיי העולם הבא.

למה אנו מצפים?

"אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו וכו' צפית לישועה? (שבת לא). לאיזו ישועה אנו מצפים? הרמב"ם אומר לנו מה תהיה הישועה בימות המשיח: "ימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה" - בציפייתנו אנו כמהים לימי קדם, להזדמנויות המופלאות שהקב"ה נתן לאבותינו בימים הקדומים, להתעלות ולהגיע מהם לגדולת הדעת והנפש. בירושלים שרתה השכינה במקדש, עם ישראל היה בארץ ישראל, הנביאים הדריכו ומלכי ישראל הנהיגו את כל העם לעבודת ה'. אנו כמהים לאותם ימים מכיוון שאיננו רוצים לבזבז את חיינו. אחרי הכל, אנחנו לא חיים לנצח. וכל אדם רציני רוצה להפיק את המיטב מעצמו. כיום מכיוון שאנחנו חיים בין העמים, חלק כה גדול מחיינו מנוצל לדברים חסרי תועלת. אבל בשוב ה' שבות עמו, כשעם ישראל יחזור לתפארתו בארץ ישראל ולירושלים, נוכל לחזור ולהתמסר לחלוטין למימוש היכולת הגדולה שנתן לנו הקב"ה באהבתו אותנו להיות דבקים בעבודת ה'. אנו מתאבלים על הגלות ברצוננו לזכות בשלימות, בשלימות שזכו לה אבותינו בימי קדם בירושלים ובארץ ישראל.

כאשר הגמרא קובעת שהמתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, מובן מזה שההתאבלות על אובדן המעלות הגדולות

היא סיבה להשגתם. ולכן אפילו בעודנו בגלות, אם נשתוקק להתעלות הגדולה שהיתה לעמנו בימי קדם, הקב"ה יתן לנו סייעתא דשמיא לזכות בחיינו להשגות יותר גדולות והתעלות הדעת והנפש.

לכן חשוב מאוד שכשנתאבל על ירושלים, נדע מה חסר לנו מה איבדנו ועל מה אנו מתאבלים. בתקופת בית המקדש, היו שלושה ענינים גדולים שאיפשרו לאנשים שרצו בעבודת ה' להתעלות למה שהם קיוו, למה שהם ציפו בשלמות חיהם. האחת הייתה קיומה של נבואה בישראל. השניה קיומו של בית המקדש. והשלישית כינוס כל עם ישראל בארץ ישראל. נבאר את שלושת אלה.

הדבר הראשון: הנבואה בישראל

בזמן שעם ישראל היה בתפארתו, נביאים התהלכו בתוכנו, והורו לנו דרכי חיים - חיי הנצח. עיקרון המושרש שוב ושוב בספר משלי (טו לא) הוא: "אֵזֶן שְׁמַעַת תּוֹכַחַת חַיִּים בְּקֶרֶב חֲכָמִים תִּלְוֶן" - מי ששומע לתוכחה של החכמים, יזכה שמקומו יקבע לנצח בין החכמים. יסוד זה חוזר על עצמו בדרכים שונות בכל ספר משלי.

לשם כך, בימים בהם היו נביאי האמת באומה היהודית, נהגו אנשים ללכת לשמוע את דברי הנביא בתמידות. במעשה האשה השונמית (מלכים ב ד) מוזכר שכשבעלה ראה שהיא הולכת אל הנביא, הוא שאל אותה: "וַיֹּאמֶר מָדוּעַ אַתְּ הֹלֶכֶת אֵלָיו הַיּוֹם לֹא חֹדֶשׁ וְלֹא שָׁבָת", ואפשר להבין מתוך כך שבשבתות ובראשי חדשים, היתה דרכם ללכת לנביא לשמוע ממנו דבר ה'. ועלינו לדעת, כשהנביא דיבר אל אדם, הוא אמר לו את כל האמת על מצבו הרוחני, הוא הודיע לו בפירוט מלא מה הם הדברים שה' רוצה ממנו, הוא הוכיחו תוכחה אישית על הפרט הכי קטן שחיסר בעבודת ה'. והעם ביקש את זה, בכל ליבם הם חפצו להגיע אל השלמות, ולכן למרות שהנביאים מתחו עליהם ביקורת אישית חדה, הם עדיין הגיעו כל שבוע לשמוע אותו.

שלמה המלך אומר לנו "וְדַרְךְ חַיִּים תּוֹכַחַת מוֹסֵר" (משלי ו כג), האדם מהרגע הראשון של תחילת חייו מתחיל ללכת ב"דַרְךְ חַיִּים", בתחילה חיי העוה"ז ובהמשך חיי הנצח העוה"ב, האדם יכול לזכות ללכת ב"דַרְךְ חַיִּים" הזו רק ע"י "תּוֹכַחַת מוֹסֵר". מובן מאיליו ש"תּוֹכַחַת מוֹסֵר" שמביאות את האדם אל ה"דַרְךְ חַיִּים", הם ביחוד כאלו תּוֹכַחַת ודברי מוסר שנאמרים לאדם על המשמעות האמתית של החיים שלו, על כל פרט בחייו, בענינים שבין אדם למקום ובין אדם לחבירו, ובענינים של החיים האישיים והחברתיים.

בזמן שעם ישראל היה בתפארתו, הם חיו עם "וְדַרְךְ חַיִּים תּוֹכַחַת מוֹסֵר", האנשים ביקשו לדעת את האמת על חיהם

ולא רק הצלחת חיי העולם הזה תלויה בכך, אלא גם הזכייה בחיי העולם הבא תלויה בכך. וכדברי המסילת ישרים (פ"א) "והנה שמו הקב"ה לאדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו יתברך, והם הם התאוות החמריות אשר אם ימשך אחריהן הנה הוא מתרחק והולך מן הטוב האמיתי, ונמצא שהוא מושם באמת בתוך המלחמה החזקה, כי כל עניני העולם בין לטוב בין לרע הנה הם נסיונות לאדם", קשה לאדם לעמוד ב"מלחמה החזקה" הזו בלי שיהיה לו רב מורה דרך שיכווין אותו ללכת בדרך הישרה. חיי העולם הזה מלאים בכל כך הרבה מלכודות וכל כך הרבה טעויות. יש כל כך הרבה הזדמנויות לסטות מדרך להשגת הגשמת מטרתנו כאן. אי אפשר לאדם להצליח להשיג את עולם הבא אלא אם כן יש משהו סביבו שיציין בפניו: "זה הדרך לכו בו" (ישעיה ל כא) זה הדרך! ישנם אלפי דרכים המובילות לשומקום! וכולם, כולם סביבנו, מסתובבים בדרכים הללו, וחיייהם מתבזזים.

שבעים הזקנים במחנה

אחד מתפקידיו של הרב הוא ללמד את האדם להכיר בטובות שה' נותן לו בעולם הזה. כשבני ישראל החלו להתלונן במדבר, "וַיְהִי הָעֵם כְּמִתְאַנְנִים", "מִי יֵאָכְלֵנוּ בְּשׂוֹר", משה רבינו אמר לה' "לא אוכל אֲנִי לְבַדִּי לְשִׂאת אֶת כָּל הָעָם הַזֶּה כִּי כִבֵּד מְמִנִי" והקב"ה אמר לו "אֶסְפָּה לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְנִשְׁאָו אִתְּךָ בְּמִשְׁאֵל הָעָם וְלֹא תִשָּׂא אִתָּהּ לְבִדְךָ" (במדבר יא). נשאלת השאלה: מה התועלת בשבעים הזקנים? האם הם יוכלו לספק לאנשים את כל הדברים שהם רוצים לאכול?

התשובה היא ששבעים הזקנים נתנו להמון העם את ההבנה הנכונה, הם התפזרו בין כל העם ודיברו איתם, הם הסבירו להם כמה גדולה טובת המן! הם באו לאדם ואמרו לו, תפקח את עיניך לראות את האמת, ותהיה מאושר ושמח! תפקידו של הנביא הוא ללמד את האדם לחיות כמו שצריך, ולשם כך גם התמנו השבעים הזקנים; להסביר לאנשים כמה טובת ה' מקיפה וממלאת את חייהם.

הנבואה היתה מתנה גדולה שה' נתן לעמנו בימי קדם. מתנה לאושר פיזי, לגרימת הרמוניה בקרב אנשים, וכמובן, וחשוב עוד יותר, הנביא היה זה שהראה לנו את הדרך, דרך חיים תוכחות מוסר איך להצליח לזכות לחיי עולם הבא. אין ספק, בעולם הבא, כל הצדיקים מאותם הדורות שזכו לשמוע את דבר ה' מפי הנביא ולתקן את הדרוש תיקון בחייהם, הם עומדים מול ה' ואומרים (ישעיה יב א), "אֲדֹכָּהּ ה' כִּי אֶנְפַּת בִּי!" "אני מודה לך ה' שכעסת עלי, כעסת עלי ושלחת את הנביא שהוכיחני בתוכחה חריפה. אהה! איזה זכות היתה לי שאני חייתי בימים שבהם היה לי נביא שהוכיח אותי!"

אבדן הנבואה

הקב"ה העניק לאומה שלנו מתנה גדולה "נבואה", זו הייתה אחת ההזדמנויות הגדולות של ימי קדם. הנביאים יישרו את דרכם של עם ישראל בכלל ובפרט, והם היו ממש ישועה עבור האומה.

במשך מאות שנים אנשים קיבלו את תוכחות הנביא, בסוף ימי בית ראשון העם חדלו לקבל את דברי הנביאים. נביאי שקר החלו להופיע בעם - מכיוון שהעם רצה לשמוע סוג אחר של נבואה. כמו שאומר ירמיהו בספר איכה (ב, יד): "נְבִיאִיךָ חָזוּ לָךְ שָׁוָא וְתַפֵּל וְלֹא גָלוּ עַל עֲוֹנֶיךָ לְהָשִׁיב שְׁבוּתְךָ וַיִּחְזוּ לָךְ מִשְׁאֹות שָׁוָא וּמְדוּחִים". "נְבִיאִיךָ" משמע הנביאים "שלכם" שהתנבאו לכם מה שאתם רציתם לשמוע מהם, "חָזוּ לָךְ שָׁוָא וְתַפֵּל", חזו

ועל דרכם, והם הלכו לנביא כדי שיאמר להם אותה ויידעו מה עליהם לתקן. חז"ל דרשו "וּסְבִיבִיו נְשִׁעָרָה מָאֵד - מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה" (יבמות קכא:), הנביא ידע להבחין ולהוכיח את האדם אפילו על כזה חסרון שהוא עדין ונסתר כחוט השערה'.

בברכה על התורה אנו אומרים "וחיי עולם נטע בתוכנו". בזה שהקב"ה נתן לנו את התורה הוא נטע בתוכנו "חיי עולם", והכוונה על כל החיים, החיים בעוה"ז ובעוה"ב. החיים בדרך התורה מביאים להצלחה בחיי העוה"ז ולזכייה בחיי העולם הבא. אנשים חיים בהצלחה כאשר הם יודעים מה תפקידם בעולם, ואם וכאשר הם טועים שיידעו ויבינו מה לא בסדר איתם. יש יותר הרמוניה בין אנשים כאשר במקרה של טעות הם יודעים שהם עשו דברים שגויים, ושהם נדרשים לבקש סליחה אחד מהשני. אין ספק כי אפילו האושר והצלחה בעולם הזה מתרחב במידה רבה, וגדל מאוד, על ידי הנוכחות של נביא, של מוכיח. אנו זקוקים לביקורת - ואין לנו את זה!

כמובן, כיום איננו יכולים לנהוג להוכיח כמו שנהגו בימי קדם. היום, אם היינו נוזפים במישהו ואומרים לו מה לא בסדר איתו, הוא לא יקבל את זה, על תוכחה מסוג זה נאמר "אל תוכח לץ פן ישנאך" (שם ח ט). רוב האנשים כיום הם בקטגוריה הזו, וגם אנחנו צריכים לחשוש את עצמנו, שמא נכללנו בקטגוריה זו.

בדורות הקודמים השאיפה לשלמות החיים היתה חזקה מאוד, באותם דורות עוד היו לכלל ישראל מגידים ודרשנים מופלאים, הם נהגו לכתת רגליהם מעיר לעיר, ובכל מקום שהם באו הם דיברו אל העם דברי ביקורת ותוכחה במשך שעות. והאנשים, אפילו אנשים פשוטים מהמון העם, הניחו את כל עיסוקיהם, והלכו ובאו לבתי הכנסת לשמוע את דבריהם, וההתעוררות בעם היתה גדולה מאוד. עם זאת, אפילו זה לא היה כלום לעומת ימי הנביאים! הנביא דיבר תמיד את האמת הנוקבת בעמקי הנפש והלב במלואה, זה היה תפקידו להתריע על כל טעות בעבודת ה'. ואף איש, לא המלכים, לא תלמידי חכמים, לא העשירים, לא היה חסנים מפני ביקורתו. מכל התפקידים שהיו לנביאים, החשוב ביותר היה "הוכח תוכיח", להוכיח אנשים על עוולותיהם. וכתוצאה מתוכחתם הנוקבת כל האומה הייתה קרובה תמיד לשוב בתשובה.

דע את עצמך!

ישנם דברים רבים בעולם שקשה לאדם לדעת; העולם הזה נחשב כחושך. הנביא ישעיה אמר "כִּי הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶּה אֶרֶץ" (ס ב). והגמרא מסבירה (סנהדרין צט). שה' החשיך בעולם הזה כדי שאלו שאינם מבקשים את האמת בכל לבם, לא יראו אותה בקלות. לא קל לראות את האמת בעולם הזה. אבל מכל הדברים שקשה לדעת, הקשה מכולם הוא: לדעת את עצמך! להכיר מי אתה, זה הדבר שאתה עצמך טורח ומשתדל לכסות ולהעלים בהעלם אחר העלם, ולכן בדבר הזה אתה יודע הכי פחות, זה משהו שבכדי שתגלה אותו תצטרך לעמול הרבה מאוד. להכיר את עצמך זו הגדולה מבין כל המשימות!

לכן, בעולם הזה, יש חשיבות עליונה למה שאמרו חכמים: "עֲשֵׂה לָךְ רֵב" (אבות א ו), חשוב שיהיה לך מישהו שיוביל אותך לכיוון הנכון. אחרת, זה כמו אדם שיושב ליד ההגה של מכוניתו בעיניים עצומות; הוא לא יכול לנווט! מישהו צריך לפקוח לך את העיניים כדי שתוכל לראות איך ולכן אתה הולך!

יתפקד כפי שהיה תמיד. כמובן שזה יהיה עולם של אמת - יכירו וידעו כל יושבי תבל, כולם בעולם יכירו את האמת - ועם ישראל יהיה ידוע כעם הנבחר של ה', אבל הכל יימשך כמו שהוא היום: אנשים יחיו וימותו, בדיוק כמו שהם עושים היום. רק זמן מה אחר כך - איננו יודעים מתי - יהיה תחיית המתים.

שנית, גם לפי אותה גישה, אם מי שהתאבל על החורבן יקום בתחיית המתים, וירצה לחוות את השמחה שלשמה הם בכו בתשעה באב, יהיה מאוחר מדי; לאחר תחיית המתים לא תהיה להם שום בחירה, אין רצון חופשי, ובלי רצון חופשי איש אינו יכול לשכלל ולתקן את עצמו. אף אחד לא יכול לשפר את עצמו יותר מכפי שהיה. השלמות שהגיע אליה בשעה שהוא סיים את חייו בעוה"ז, היא השלמות שיישאר בה גם אחרי שיחזור לחיים. אנשים מתאבלים שאין להם נביא שיסדר אותם ישר וייתן להם הדרכה בחיים, אבל אם נביא יבוא לעזור להם אחר תחיית המתים, יהיה מאוחר מדי לעזור להם.

זוכה לסייעתא דשמיא

אז אני אגיד לכם, כשהגמ' אומרת "זוכה ורואה בשמחתה", הזכייה שאחד יזכה לראות את שמחת ירושלים, זה לא אומר בדווקא שהם יראו את "שמחת ירושלים" כפי שהיתה בעבר; אלא זה אומר שהם יראו בחייהם את השמחה שירושלים יכולה היתה לתת להם. למשל, צדיק כמו רש"י הקדוש התאבל על ירושלים בצורה מושלמת, בכה ואומר, "אה, אני מבכה על ימי קדם שהיו לנו נביאים שיכולים להדריך אותנו. איזו תקופה מפוארת הייתה!" ואז ה' השיב, "אתה מחפש משהו שיכוון אותך וישר את אורחות חייך? אם כן, ברגע זה אתן לך את מה שאתה רוצה: תזכה באותה הדרכה מושלמת. אני אתן לך אותו בצורה של סייעתא דשמיא. כאשר אדם משתוקק לדבר טוב מכל הלב, ה' אומר, "אני אתן לך את זה!" כך שלמרות שאף נביא לא הגיע לרש"י או לצדיקים האחרים שישבו והתאבלו על בית המקדש, אבל ה' יתברך העניק להם גדלות עצומה.

מבקש אמת ימצאה

אם אתה באמת מתחרט על שהחמצת הזדמנות לשלמות, ה' יתן לך את זה. אם אתה מצטער, "מדוע לא היה לי ההזדמנות להיות למדן גדול", ה' יעזור לך להצליח. כמובן שאתה צריך להצטער באמת! אתה צריך להתכוון לזה באמת. אם אתה מצטער שאתה לא למדן, אבל אתה מסתפק בזה ולא פותח ספר, זה מראה שאתה לא באמת מצטער. אבל אם אתה מצטער ואתה פותח ספר כפי שאתה יכול, אז ה' אומר, "אה, אתה באמת מייחל לזה! אז אני אעזור לך", זה נקרא "זוכה ורואה בישועתה".

אתה רוצה להיות צדיק? מה אתה עושה כדי להיות צדיק? האם אתה לומד מסילת ישרים? האם אתה עושה את זה ל"עסק שלך" לקרוא ספרים שמלמדים אותך את דרכי הצדק ועבודת ה'? אם אתה עושה את זה ואז אתה אומר, "אה, אם היה לי נביא שינחה אותי, זה היה כל כך הרבה אמיני וחשוב! לא הייתי מסתובב קדימה ואחורה בחיפוש אחר הדרך הנכונה", אז ה' אומר, "מכיוון שאתה באמת מתאבל על ירושלים, אני הולך לתת לך את הישועה הזו של ירושלים עכשיו - ותצליח".

לה' המלוכה!

יש עוד דבר שכלול באובדן קירבת ה' של הנבואה, יחד עם אובדן הנבואה אבדה גם המלוכה מעם ישראל. "מַלְכָּה וְשָׁרִיָּה בְּגוֹיִם אֵין תּוֹכָה - גַּם נְבִיאֶיהָ לֹא מִצְאוּ חֲזוֹן מֶה" (איכה ב ט). הקב"ה נתן לנו דורות של נביאים ומלכים אנשים גדולים

עבורכם דברי שקר חסרי משמעות, ולכן "לא גלו על עֲוֹנְךָ" - והם לא גילו את חטאך, "לְהָשִׁיב שְׁבוּתְךָ", אם הם היו מתנבאים על חטאך, זה היה מחזיר את השב; זה היה מונע את הגלות. "וַיִּחְזְזוּ לָךְ מִשְׁאוֹת שָׁוְא וּמִדּוּחִים" הם ראו עבורך חזיונות שרק עודדו אותכם להתלהב עוד יותר בהליכה אחרי השקר. אז הקב"ה כביכול אמר: "נתתי לכם את המתנה הזו כדי לעזור לכם בעולם הזה ובעולם הבא - זה דרך חיים, אם אינכם חפצים בזה, אני אקח מכם את המתנה הזו, ובגלל זה פסקה הנבואה. חורבן בית המקדש היה סיום הנבואה. בתחילת בית שני נותרו עדיין כמה נביאים שהמשיכו לחיות מעט זמן. וכשהם הלכו לעולמם בטלה ונעלמה מתנת הנבואה, ושוב לא קמו נביאים לעם ישראל.

ועליכם לדעת שאסור לשכוח לעולם את ההפסד הגדול שהפסדנו באובדן הנבואה! כשאנחנו יושבים על הקרקע בתשעה באב, אחד הדברים שאנחנו מתאבלים עליהם הוא שאין מי שיגיד לנו את האמת. זה נעלם, וכשה"תּוֹכָחוֹת מוֹסֵר" אבדה, נעלמה מאיתנו גם הידיעה מה היא ה"דֶּרֶךְ חַיִּים", דבר שכל כך הכרחי לחיינו אבד! מי יגיד לנו? בימים של פעם הייתה לנו ההזדמנות המפוארת הזו של "תּוֹכָחוֹת מוֹסֵר", היה מי שאמר לנו כמה טעינו. ועכשיו אנחנו יושבים על האדמה בתשעה באב ובוכים, על השלימות שאיננו מגיעים אליה, על השלימות שהיתה בהשג ידינו ועכשיו היא נעלמה. בענין הזה יש לנו הרבה על מה לבכות, עלינו לבכות ולקונן על זה!

באובדן הנבואה הפסדנו דבר נוסף. בימי קדם על מנת לתת לדברי הנבואה כוח השפעה רב יותר, ה' הרשה לנביאים לעשות ניסים, הקב"ה נתן לנביא את הכוח לעשות ניסים. והניסים הללו היו לימוד גדול לכל העם מה הוא רצון ה'. עם אבדן הנבואה בחורבן בית ראשון, פסקו גם הנסים האלה מללמד אותנו מהו רצון ה', ונתקיימו דברי התורה: "וְאֵנֹכִי הַסֵּתֶר אֶסְתִּיר פְּנֵי בְּיֹם הַהוּא עַל כָּל הַרְעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל אֱלֹהִים אַחֲרֵיהֶם" (דברים לא יח).

כשאנחנו יושבים על הרצפה בתשעה באב, יחד עם מה שאנחנו מתאבלים על העדר וההפסד שאין לנו נביא שיוכיח אותנו, עלינו להתעורר למלא ולו במקצת חסרון זה, לרצות לשמוע תוכחה וביקורת אפילו לא מנביא, ללכת למקומות שיש שם משהו שיוכיח אותך. ואם אינך מצליח למצוא מקום, אתה תצטרך לבחור משהו שיש לך ביטחון בו ולהגיד לו, "אני רוצה שתגיד לי בכל פעם שתראה משהו לא בסדר בי. אני רוצה שתבקר אותי".

זוכה ורואה

וכך היום, כשאנחנו מתאבלים על כך, וכשאנחנו מתאבלים על מה שהיה לנו פעם, מתעוררת בנו הדרישה העמוקה למלא גם עתה את חסרון זה בחיינו במידת האפשר, אז מבטיח לנו ה': "כל המתאבל על ירושלים - זוכה ורואה בשמחתה", אתן לך סייעתא דשמיא ותחיה את חייך כפי השלמות שאתה חפץ בה. האם המשמעות של "זוכה ורואה בשמחתה" הוא שהנבואה תחזור אלינו? והלא כל הדורות התנאים האמוראים הראשונים והאחרונים התאבלו - ולא זכינו שחזרה הנבואה?

לפי שיטות הראשונים ז"ל, שכשיגיע משיח יקומו המתים מקברם ויחיו שוב, כדברי רש"י (סנהדרין נא:). ניתן לפרש שכל מי שהתאבל כראוי על ירושלים, יזכה בביאת המשיח לשוב ולחיות, ואז הם יראו אז את שמחת ירושלים. אבל לפי דברי הרמב"ם גם בתקופתו של משיח עולם כמנהגו נוהג, העולם

ביראת כבוד עצומה, בפחד ויראה מה'; כל פרט הם עשו בדיוק כזה, להבדיל, כאילו הם עומדים ממש לפני מלך ומשרתים אותו. כאשר הכהן קבל את הדם של הקרבן, הוא קיבל את הדם של הקרבן בתוך כלי, והוא התחיל להוליך את הכלי אל המזבח. הוא הלך עקב בצד גודל; הוא הלך לאט ובזהירות, ביראת כבוד, במורא שמים.

כל מי שהיה נוכח וראה את זה, הדבר עשה רושם אדיר כל ימחה בנפשו, הוא זכה להבנה המלאה שהשכינה שוכנת בבית המקדש - "וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". אין לנו מושג לגבי ההשפעה החזקה של עבודת הקרבנות, על הכרתם של כל אלו שראו את זה. ברגע שהגעת וראית את העבודת בית המקדש, זה הותיר בעמקי הלב רושם שאינו נמחק, רושם שנמשך לנצח! ומי שזכה וראה הוא לא שמר את זה רק לעצמו, כשהוא חזר לביתו ולמשפחתו, היה מעביר להם את מה שראה - לבניו ולצאצאיו, ואפילו אלו שלא זכו להגיע לבית המקדש מסיבה כלשהי - אולי הם גרו רחוק מדי - אבל הם ידעו שהקב"ה שוכן בקרבם: יש "בית" היכן שהוא משכן הקב"ה!

כמובן שהיום אנו רחוקים מהרעיון הזה. כולנו חכמים בעלי הרבה ידע באמונה, אך בימים ההם אנשים האמינו אמונה חושית שהקב"ה שוכן בתוכנו. כמו שהקב"ה אמר: "וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - "אני אשכון בין עם ישראל". בזמנים של ביהמ"ק הראשון, הנביאים באו ואמרו לנו שוב ושוב, וכן כל אדם ראה בעיניו כיצד בית המקדש הוא מקום השכינה. בזמנים ההם התרחשו נסים רבים בבית המקדש כדי להראות את נוכחות ה'.

לכן, אנחנו צריכים להבין כי המקדש היה מקור של אמונה חושית, תפיסה מורגשת אמיתית. וזו הסיבה שהיום אנו יושבים על האדמה ומתאבלים על כך, אוי ואבוי, אין לנו יותר את ההזדמנות הזו. ואנחנו מזילים דמעות על אובדן בית המקדש כי זה האובדן שלנו! ואנחנו משתוקקים ששוב נהיה מסוגלים לבוא לחזות בעבודת בית המקדש, וליבנו יתמלא ברגשות נאמנות והתמסרות לה'. נלמד כיצד לפחד מהקב"ה, כיצד לפחד מנוכחותו, נראה כיצד הכהנים משרתים אותו עם יראה גלויה.

נַעֲבֹד בִּירְאָה - הכרה חושית

לכן חשוב שבכל פעם שתסיים שמונה עשרה בבקשת "וְשִׁם נַעֲבֹד בִּירְאָה כִּימֵי עוֹלָם וְכַשְׁנִים קְדְמוֹנוֹת", עליך להגיד את המילים האלה בהתבוננות, לבקש שנזכה שוב לשרת את ה' עם יראה, עם פחד, כמו שעשינו בימי קדם. כשתאמר "וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ" תבקש על חלק התורה שלמדנו מהעבודה בבית המקדש.

"גדולה דעה", אומרת הגמרא (ברכות לג.) וכמה גדולה היא הדעה: "כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו", זו אמירה מדהימה! אם אתם בונים "דעה" בלבבכם אתם עושים את הימים שלכם לימים של חיי בית המקדש, כי מטרת המקדש היא לאפשר לאנשים לרכוש דעה. זו הסיבה שכאשר צדיק נפטר, אנו בוכים עליו "כשריפת בית אלוקינו, ככאילו בית המקדש נשרף" (ראש השנה יח:). כי הצדיק הזה עבד כל חייו כדי לחוש את נוכחות ה'. הוא הלך ברחוב וחשב "ה' מביט בי", הוא ישב בבית וחשב "ה', אני יודע שאתה מסתכל עלי כרגע", הוא כל הזמן הזכיר לעצמו את ה' הוא חי עם תחושה ממשית ש"עין רואה ואוזן שומעת", הוא לא סתם אמר את זה; הוא עבד על זה. הוא עבד שנים על גבי שנים, הוא חי חיי בית המקדש.

ומופלאים, ששפטו והנהיגו את עמנו בדרך ה', עתה הגויים שולטים עלינו, והתורה חדלה מלהיות דבר המלכות שמנהיגה את עמנו, איבדנו את מלכות התורה בחיי עמנו, חוקי התורה היו שולטים עלינו. הסנהדרין להבדיל אלף הבדלות הייתה ה"פרלמנט" שלנו. האנשים שהקדישו את חייהם לעבודת ה' בכדי להיות גדולים בתורה - הם היו מנהיגינו. גדולי ישראל עמלו כל חייהם בתורה, והאנשים האלה, האנשים שחיו בתורה, הם היו אלה שהיו מנהיגי אומתנו!

כשאנחנו כמהים שתחזור עטרה ליושנה וחכמי התורה יהיו המנהיגים של אומתנו, אין ספק שהקב"ה בוחן לבבות ורואה את זה, והוא יתן לנו חלק משלמות זו אפילו ללא נוכחותם של הגדולים האלה. אז עכשיו אנו לומדים כמה חשוב לנו לשבת על הרצפה בתשעה באב ולהביט לאחור ולהתאבל על השלמות שהייתה יכולה להיות לנו בימי קדם - כשהיו לנו את הנביאים שמתחו ביקורת עלינו וחכמי התורה שהנחו אותנו לשלימות בעבודת ה'.

הדבר השני: חורבן המקדש

האבדן הגדול ביותר הוא הגילוי של השראת שכינת ה' בעם ישראל, השראת השכינה בבית המקדש בירושלים היתה מציאות גלויה וידועה לכל העולם. בכל יום בברכת התורה אנו מבקשים "וְנִהְיֶה אֶנְחֵנוּ, וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵינוּ עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ", הבית המקדש, אתם חייבים לדעת, היתה המקום שיועד עבור כל העם היהודי בלי יוצא מהכלל זקנים עם נערים, לדעת את שם ה' בידיעה אמיתית. ידיעה אמיתית של ה' היא הנקראת "דעה", והדעה והיא אחד מהדברים היקרים ביותר בעולם. הגמרא (נדרים מא.) אומרת לנו "דא קניית מה חסרת", אם יש לך את זה, אם יש לך דעה, מה חסר לך? אם יש לך ידיעה אמיתית בה', אין דבר יקר יותר.

מהו נחשב ידיעה אמיתית, הכרה אמיתית בה? כשאדם תופס בחושי בצורה כה ברורה בנוכחות ה', עד שנוכחותו היא וודאית אצלו, וכל מה שחסר לו הוא רק לראות אותו בעיניים. "אמונה חושית" פירושה שאדם רכש כזו בהירות במציאותו יתברך עד שהוא מרגיש ש"אני עומד לפני הקב"ה והקב"ה מסתכל עלי".

זה דורש הרבה עבודה. זה לא בא בקלות. אתה יכול להיות יהודי חרדי, אבל למעשה הראש שלך יכול להיות ריק מאמונה. אתה אומר מילים, אתה אומר "אני מאמין...", אבל אתה רחוק מאוד מזה. האם אתה באמת מרגיש שה' מביט בך? זה לא קורה מעצמו; אתה צריך לעבוד על זה. זה לא קל. המסילת ישרים (פרק יט) אומר: שהוא עומד ממש לפני הבורא יתברך שמו ונושא ונותן עמו, אף על פי שאין עינו של אדם רואהו, ותראה כי זה הוא היותר קשה שיצטייר בלב האדם ציור אמיתי, יען אין החוש עוזר לזה כלל, אמנם מי שהוא בעל שכל נכון, במעט התבוננות ושימת לב, יוכל לקבוע בלבו אמיתת הדבר, איך הוא בא ונושא ונותן ממש עמו יתברך, ולפניו הוא מתחנן ומאתו הוא מבקש, והוא יתברך שמו מאזין לו מקשיב לדבריו, כאשר ידבר איש אל רעהו ורעהו מקשיב שומע אליו". לא קל להרגיש שאתה עומד ומדבר מול מישהו שמקשיב לך. "כִּי אֶתָּה שׁוֹמֵעַ תִּפְלֹת עִמָּךְ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים" ה' מקשיב לתפילות עם ישראל ברחמים, עומד לפנינו ומקשיב ברחמים אלינו! האם יש לנו הרגשה כזו? אנחנו צריכים לעבוד על זה.

אבל כשהגענו לבית המקדש, זה המקום בו קיבלנו דעה ברורה, אמונה חושית. כשראינו כיצד הכהנים התהלכו בו

חיי קדושה וטהרה

בימי קדם, כל כנסת ישראל - י"ב שבטי י-ה התגוררו בארץ ישראל, לא היה יהודי אחד שהתרחק מהחיים הללו, לא היינו ברשות עם אחר, כל מושגי חיינו והנהגתנו היו בדרכי אבותינו הקדושים - דרך התורה, ולא היינו צריכים להחניף בלבנו ובמעשינו לגויים. אולי היו בארץ ישראל כמה גויים, יכול להיות; אולי חלק מהיהודים החלשים התחנפו אליהם. אבל זה לא היה כל כך נחוץ. הרי אז היינו בעלי הארץ, ולהפך הם אכלו בשולחן שלנו. אנו אומרים בתפילתנו "וְרֹמְמָתָנוּ מִכָּל הַלְשׁוֹנוֹת": אתה יודע איזה רוממות יש בחיים בארץ כזו, שכל מי שגר בה דיבר רק בלשון של "קודש" - קדושה וטהרה. לא יכולת לשמוע מילה מלשונם של העמים השפלים בארץ ישראל, רק לשון של "קודש" בכל ארץ ישראל. תאר לעצמך מה זה אומר! איזה חיים מרוממים היו אותם חיים שכל האכילות היו כתפילתנו ובקשתנו "וְנֶאֱכַל מִפְרִיָּהּ וְנִשְׂבַּע מִטּוֹבָהּ וְנִבְרַךְ עָלֶיהָ בְּקִדְשָׁהּ וּבִטְהָרָהּ". איזו שבת היתה, כשכל הארץ היתה ארץ של "שומרי שבת וקוראי עונג עם מקדשי שביעי".

וגם בזמנים הגרועים ביותר, כאשר נתחלקה המלכות לשתיים, מלכות יהודה ומלכות ישראל, גם עשרת השבטים "מלכות ישראל" שמרו את התורה. הם התנתקו מאחיהם שחיהם התרכזו בירושלים ועבדו את ה' בבית המקדש, הם לא היו המרכיב הטוב של האומה, אבל גם אז שמרו על הכל. בתקופתו של המלך אחאב, שהיה התקופה הגרועה ביותר בתולדותינו, המטבח של אחאב היה כשר לחלוטין. הגמרא (סנהדרין קיג.) מספרת כי העורבים נהגו לקחת אוכל מהמטבח של אחאב להביא לאלהיה הנביא לאכילה במקום מסתורו. זאת אומרת שמטבח של אחאב היה מטבח כשר להפליא. זה היה גלאט-גלאט! אם אליהו אכל את זה, זה בטח ממטבח גלאט-כשר! דמיון מדינה כזו! הכל היה על פי התורה.

ובתשעה באב אנחנו יושבים על הרצפה ומתאבלים על זה, על הפיזור של כנסת ישראל בין העמים, העובדה שאנחנו מפוזרים בין העמים ושבהכרח אנחנו הופכים להיות במקצת גויים, אי אפשר לעזור בזה; אנחנו מקצת גויים. כמובן שכל האפשר אנו חייבים להתרחק ולהתבדל מהגויים. אנו מתרחקים מגויים ומיהודים לא דתיים. אנחנו לא הולכים למקומות שהם הולכים אליהם. ככל האפשר, אנו עדיין יכולים לעשות משהו היום. אבל זה כלום לעומת איך שהיה מצבו של כל אחד ואחד כשלא יכל לראות גוי. אתה הולך היום ברחובות וצריך לעצום את העיניים.

בכי על שלושה דברים

וכך, אנחנו יושבים על האדמה בתשעה באב ובוכים. אנו בוכים, "איפה הנביאים של פעם שהיו מדריכים אותנו לשלמות בעולם הזה ולעולם הבא? אנחנו בוכים על האובדן של ביהמ"ק, אשר נתן לנו דעת ואמונה חושית - השגה אמיתית בנוכחותו של הקב"ה בתוכנו. בית המקדש נתן לנו אמונה אמיתית ומציאותית בה". ואנחנו בוכים על אובדן האומה שחיה בעבר יחד בארצה שלה, ללא פיזור בין הגויים!

ועל זה אנו מתאבלים בתשעה באב. אנו מתאבלים על השלמות ההיא שהיתה חלק מחיי האומה שלנו. אז כביכול ה' אומר, "אם תתאבל על זה עכשיו, אז במידה רבה תזכה ותראה את הישועה בחיים שלך היכן שאתה נמצא ברגע זה". זהו 'זוכה ורואה בישועתה'. אם תתאבל על אובדן הנביאים שהוכיחו

לכן כשהוא נפטר אנחנו צריכים לבכות עליו כמו על חורבן בית המקדש.

בכייה על עצמנו

וכך השנה, כשנשב על הרצפה בתשעה באב, בואו להזיל על עצמנו דמעה. אין לנו יותר את בית המקדש. אהה! כמה גדולה האבדה שאנחנו מאבדים בכך שאיננו מקבלים את ההזדמנות המפוארת הזו להשיג את המודעות האמיתית, את התחושה שה' נמצא ממש שם, שהיה זמין בימי קדם.

יש עוד כל כך הרבה דברים להסביר על בית המקדש אבל אני רוצה לעבור לנושא השלישי עכשיו, ההפסד השלישי שסבלנו, כי הזמן קצר.

הדבר השלישי: פיזור כנסת ישראל

והנושא השלישי: פיזור כנסת ישראל בין האומות, העובדה שאנחנו מפוזרים וחיים כעת בין העמים. צריך לדעת להעריך נכון את ההשפעה החזקה שיש עלינו מהעובדה שאנו חיים בין הגויים. הגמרא במסכת סנהדרין (נב.) מפרשת את הפסוק "בְּחִנְפִּי לִעְגִּי מְעוֹג חֶרֶק עָלַי שְׂנִימוֹ" על גדולי "עם ה'" ראשי הסנהדרין שהשתתפו יחד עם קורח במחלוקתו "בשביל חנופה שהחניפו לקרח על עסקי לגימה, חרק עליהן שר של גיהנם שיניו". כלומר מה שגרם לאותם גדולי ישראל ראשי העם להיות חלק מעדת קורח, היה מפני שקרח היה מארח נדיב, הוא היה עשיר גדול והיתה לו היכולת לארח אנשים בצורה מכובדת ובשפע רב, ואותם אנשים גדולים היו יושבים בביתו ונהנים מסעודותיו. זו הסיבה שכשקורח לעג על משה רבינו, הם הסכימו איתו. גם אם הם לא הסכימו עם קרח, אבל הם הנהנו בראשם. רק להנהן בראשך בלבד זה דבר נורא! "חֶרֶק עָלַי שְׂנִימוֹ", שר של גיהנם החל לחרוק בשיניו לעברם, ואמר: הם שייכים לי עכשיו!

אנחנו עכשיו בגלות ואוכלים על שולחן הגויים. הם המארחים שלנו. אנחנו יושבים בארצותיהם, בספרד, בגרמניה, בפולין, בצרפת, באנגליה, ברוסיה, באמריקה. הם מארחים אותנו בארצם, והם אלה שמהנים אותנו בפרנסה וכל צרכי החיים. ישנם מקומות שהם מניחים לנו לחיות כקהילות עצמאיות של שומרי תורה ומצוות, אבל אחרי הכל: כל מה שיש לנו הוא מהם, אנחנו אוכלים ומתפרנסים מגויים. וכיון שאנו נהנים מהם, בהכרח שאנו מתחנפים ומחמיאים לתרבות של הגויים. תאמרו, "אני לא מחניף לגויים; אני עצמאי" זה לא נכון. ברגע שאתה מניח את רגלך על אדמת אמריקה, כשאתה צועד את הצעד הראשון, עליך לדעת שאתה כבר נכנע במקצת ומתבטל לפני התרבות הסוחפת שלהם. אף אחד לא יכול להתגבר על זה! לחיות בקרב גויים פירושו שבאופן חלקי אתה גוי.

כמו שנאמר בפסוק, כשדוד נאלץ לברוח מארץ ישראל מכיוון שחשש לחייו, הוא אמר (שמואל א כו יט), "כִּי גִרְשֹׁנִי הַיּוֹם מִהַסְתַּפֵּחַ בְּנִחְלַת ה' לֵאמֹר לֹךְ עֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים", אז הגמרא (כתובות קי:) שואלת: וכי מי אמר לדוד לעבוד אלהים אחרים? איש לא אמר לו את זה! אז הגמרא אומרת, כן, כי ברגע שאתה הולך לחיות בין הגויים, זה כמו שאתה עובד אלהים אחרים. אז למרות שאתה יהודי חרדי, אם אתה גר בקרב גויים, תרצה או לא, חלק ממך הוא גוי. זה מה שגמרא אומרת. אתה לא יכול לסתור את הכלל זה.

חלק חשוב של החיים, ולא תוכל להתאבל על חורבנו. חכמינו קראו לבית המקדש "בית חיינו", כי בית המקדש תפס חלק חשוב בחיים של כל עם ישראל. לצערנו, רוב האנשים אפילו לא חושבים על זה. ואז מגיע חודש אב, והם רוצים לדעת - איך הם יכולים להתאבל על החורבן.

בשו"ע (או"ח צד א) איתא שהמתפלל "יחזיר פניו כנגד ארץ ישראל, ויכוין גם לירושלים, ולמקדש, ולבית קדשי הקדשים", בעקבות כך חכמינו ז"ל מסדרי התפילה, תיקנו לנו שבכל פעם שאנו מתפללים, עם סיום תפילת 'שמונה עשרה' נבקש; יהי רצון מלפניך ... שייבנה בית המקדש במהרה בימינו ... ונשם נעבדך ביראה כימי עולם וקשנים קדמוניות". וזאת אומרת שהרגע הזה, עם סיום התפילה כשכיוונו את פנינו לארץ ישראל, לירושלים, למקדש, לקדש הקדשים, ועמדנו לפני ה' וביקשנו ממנו את כל צרכינו, הוא רגע מיוחד מאד להרגיש את חסרון העבודה בבית המקדש שהיתה לנו ואבדה מאיתנו, ודוקא אז זהו הרגע לבקש מעומק הלב על בנינו מחדש ועל חזרת עבודת הקרבנות שהיתה לנו שם.

כהתחלה לחיות את החיים עם המציאות של בית המקדש, כשתסיים שמונה עשרה, דאג לומר את המילים האחרונות באטיות, עם קצת מחשבה על המילים שאתה אומר. אמור את המילים האלה לאט, וחשוב עליהם היטב עד שתבין ותרגיש, שאמנם עכשיו סיימת להתפלל את תפילתך בבית הכנסת מקדש מעט, וכיוונת תפלתך לבית המקדש וקדש הקדשים, אבל מה גדול הוא ההפסד, איך העבודה הזו שעבדת את ה' כעת, איך התפילה הזאת ממש, יכולה היתה להראות אילו בית המקדש היה קיים.

שים לב שבבקשה זו אנחנו מדגישים ששם "נעבדך ביראה", מהעבודה בבית המקדש השגנו יראת שמים. בציווי התורה לאכול מעשר שני בירושלים, התורה מוסיפה טעם: "למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים" (דברים יד כג). מי שבא לירושלים וזכה וראה מקדש על מכונו, הכהנים בעבודתם והלויים בשירם ובזמרים, היה לומד מזה יראת שמים. כל מי שזכה ובא בשערי בית המקדש, התהלך בחצרות בית ה', האירה עליו השפעה של קדושה, ובפרט בזמן המועדים, כשכל עם ישראל נאספו ועלו לרגל "לראות ולהראות" לפני ה' בעזרה, והכהנים היו מראים להם את השולחן ואומרים להם "ראו חיבתכם לפני המקום" (יומא כא:), חז"ל אומרים: "יונה בן אמיתי מעולי רגלים היה, ונכנס לשמחת בית השואבה, ושרת עליו רוח הקודש" (ירושלמי סוכה כב:).

ואז כשתסיים ותאמר "כימי עולם וקשנים קדמוניות", תחשוב ותבקש בלבך; רבונו של עולם, אנא החזיר לנו את בית המקדש, אני מרגיש בחסרונו הגדול, במה שאיבדתי, כמה יראת שמים וקרבת ה' יכלה להיות לי אילו בית המקדש היה קיים!

ואז כשיגיע היום הנורא יום ט' באב, היום שבו חשכו המאורות של חיינו, תתאבל על המקדש בהרגשה אמיתית ונכונה.

והפכו אותנו לטובים יותר, הקב"ה ייתן לך במידה רבה את השלמות שמגיע כשיש משהו להראות לך את הדרך הנכונה בחיים. תתקל במורי דרך הנכונים. תפגש עם הספרים הנכונים. תקבל מהם הנחיה נכונה עבורך - כאילו היא באה מנביא. כמובן, זה לא יכול להיות אותו דבר, אבל זה יהיה משהו מעין, בדומה למה שניתנו בעבר על ידי הנביאים.

אם תתאבל על אובדן בית המקדש, בסופו של דבר תקבל דרגה מסוימת של אמונה חושית. הקב"ה ידריך אותך איך ללמוד שער הבחינה בחובות הלבבות - אשר ילמד אותך איך להגיע להכרת ה'. תזכה להתפלל עם הכוונות שיעוררו בתוכך תחושה שאתה עומד לפני ה', דע לפני מי אתה עומד. ותמצאו עוד ספרים שילמדו אתכם את האמונה. וזה יהיה השכר שלך על בכי בתשעה באב.

אם תתאבל בתשעה באב על מה שאנו מפוזרים בין העמים, אז הקב"ה יעזור לך שתוכל להיות יותר בסביבה של יהודים. לפחות אולי תקבל פרנסה שלא תצטרך להיות בין הגויים. ה' יתן לך את הכוח הדרוש לך כדי להתגבר על השפעת הסביבה הגויית. תוכל לחיות חיים עצמאיים, חיי עבודת ה' באין מפריע. הסביבה יותר ויותר תעזור לך.

אם אתה יושב על הארץ יחד עם יהודים אחרים ובוכה על שלושת הדברים האלה, אז הקב"ה אומר: כל המתאבל על ירושלים - אם תתאבל על ירושלים, על מה שירושלים הצליחה בעבר לתת לך, ושאין לך כעת, "זוכה ורואה בישועתה" אז תראו בחייכם חלק מההצלחה, חלק מהשלמות בעבודת ה' שירושלים העניקה לכם בתקופות בהן עמד בית המקדש.

"שמחו את ירושלים וגילו בה כל אהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה" (ישעיהו סו י). כל מי שמתאבל על ירושלים ישמח איתה. כל מי שמשתוקק לקרבת ה' שזכינו לה בירושלים בימי קדם יזכה לחיות עם זה, אף שאולי לא נוכל לראות זאת במו עינינו, הקב"ה אומר "זוכה ורואה בישועתה". ה' מבטיח לנו שמידה רבה של שלמות זו תגיע אליך בחיים האלה, גם אם לא תזכה לראות שמישיח יבוא.

"השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם"

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

אבלות היא, כשאדם מאבד אחד משבע האנשים הקרובים אליו בקשר משפחתי, משהו שעד עתה הוא חי את חיו אתו, חז"ל אמרו (תענית ל:): שהאבלות על חורבן המקדש היא "כמי שמתו מוטל לפניו", בית המקדש חרב לפני כאלפיים שנה, איך אוכל להתאבל כיום על בית המקדש?

תשובה:

ובכן, אם לא תחשוב יום יום על החיים שהיו לנו כשבית המקדש היה קיים, לעולם לא תוכל לחוש שבחורבנו אבד לך

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:
ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניי השלמות מכתבי: **קולמוס 072-244-1670**
תפילת אביגדור-פידוש וביאור על התפילה מכתבי: **דאמבי 050-864-4422**

לקראת סיום שנה ראשונה להופעת קונטרסי "תורת אביגדור",
אנו מתכננים בעז"ה להוציא לאור ספר "תורת אביגדור על פרשיות השבוע
ומועדי השנה"
זכות להנצחת פרשה הוא \$360
לפרטים נא לפנות למערכת תורת אביגדור: **ey@torasavigdor.org**

בזהר דשמימיהא

הגיליון האקטואלי מבית היוצר של מכון 'אש התורה'.

שאלת מדחום הקורונה בשבת - בכניסה לבתי חולים ומלונות

האיסור במדחום דיגיטלי אוטומטי

צוקות התקופה האחרונה, המטירו שלל נידונים הלכתיים, שלא נידונו לעומק עד כה. הנה לאחרונה התקינו בכניסה למקומות ציבוריים כבתי חולים וכדו', מדחום דיגיטלי אוטומטי, שכל הנכנס בשער, נמדד חומו באופן אוטומטי, ומופיע על הצג הדיגיטלי.

ובנוגע למדחום מעין זה, הדבר פשוט וברור לאיסור נכש. שאין היתר משום פיקוח נפש. ואף שהסכימו הפוסקים להתיר מעבר בטווח מצלמות אבטחה, זהו מפני שאין לו שום ענין להצטלם [הרצון הוא לצלם את הגנבים והמחבלים, ואין לאדם מן הישוב ענין להצטלם], מה שאין כן כאן, שאם לא ימדדו את חומו לא יתנו לו להכנס. ודומה הדבר לעניינת של דלת הזה אוטומטית, שהסכימו הפוסקים לאיסור, מפני שחפץ להיקלט בעין המצלמה כדי שהדלת תיפתח.

הפיתרון הבעייתי של בתי החולים

ובבית החולים 'שערי צדק' רצו לפתור את הבעיה, וביטלו בשבת את המודד חום האוטומטי, והציבו שומר נכרי, שיבדוק את החום באופן ידני. אך פוסקי זמנינו יצאו חוצץ כנגד תקנה זו, שעדיין יש בזה איסור משום אמירה לנכרי שבות, שכן אסור ליהנות ממלאכה שעושה הנכרי עבור ישראל בשבת. וכאן אפילו אם לא יאמר לו כלום, הרי המלאכה נעשית לצורך הישראל, שע"ז יהיה רשאי להכנס לבית החולים. ועל פרסמו הרבנים הודעה, שאין להקל בזה לצורך ביקור בעלמא, אלא כשנכנס לצורך סיוע לחולה אפי' שאין בו סכנה, שלצרכו אמירה לנכרי מותרת [כמבואר בסי' שכ"ח סי"ז].

הפתרון של רבני אש התורה

אולם נראה לחדש היתר בזה. ע"פ מה שמצינו ברמ"א סימן רע"ז ס"ג, שמותר לומר לנכרי להתלוות אליו וליטול עמו נר דלוק, הגם שהנר מוקצה ואסור בטלטול. ונתבאר הטעם במג"א סק"א בשם רבינו תם, מפני שיש אופן שיהיה מותר לישראל לטלטל את הנר, והיינו ע"י טלטול מן הצד [ע"י משנ"ב דהיינו באחורי ידיו], ועל כן אין בזה

משום איסור אמירה לנכרי, דגם הנכרי יכול לטלטל מן הצד, ואם החליט לטלטל כדרכו עושה זאת לצורך עצמו, שכך נוח לו, ולא עבור הישראל, ועל כן אין בזה משום אמירה לנכרי.

[וכעין זה מצינו בפמ"ג (שי"א א"א כ"ט) דמותר לומר לגוי לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור מחמה לצל, כיון שיכול הישראל לטלטלו לצורך גופו ומקומו, והובאו דבריו במשנ"ב סימן שי"ח ס"ק ט"ו. עוד מצינו היתר זה בב"י סימן שי"ז מהגהות מרדכי, שמותר לומר לגוי לטלטל ברה"ר, משום דהו"מ ישראל לטלטל ע"י מחיצת בני אדם. ע"ש בב"ח שכתב המקור לזה].

ונמצא מבואר כאן יסוד גדול, שכל מלאכה שניתן לבצע אותה בהיתר או

באיסור, מותר לומר לנכרי לעשותה עבורו בשבת, אפילו כשהנכרי יבחר בדרך האסורה כדי להקל על עצמו, וכגון שאמר לגוי להדיח כלים והנכרי עושה זאת במים חמים כדי שיוודחו הכלים היטב, אין בזה איסור משום שהנכרי יכול להדיחם במים צוננים, ועיין בזה בכף החיים סימן של"ז ס"ק כ"א וכן בא"א מבוסטאטש סימן שי"ז ס"ה, וכמו"כ לענין לומר לנכרי להעלות דבר לקומה גבוהה ויכול לעלות במדרגות ועושה זאת ע"י מעלית, אין כאן איסור אף שהגוי עושה באיסור ע"י המעלית.

ומעתה מצינו מוצא בענין דידן, שאם הבא בשערי בית החולים יביא עמו מדחום כספית שמותר למדוד בו בשבת, שוב אין בבדיקת הנכרי משום אמירה לנכרי האסורה, כיון שיש אפשרות למדוד בדרך היתר, והנכרי המודד באיסור לצרכו הוא עושה, מפני נוחות ומהירות הבדיקה.

ולפי"ז יש פתרון להניח ליד שער בית החולים מדחום כספית, ובכה"ג אף שהגוי לא יהיה מעוניין לבדוק בו, מ"מ מאחר שקיימת אפשרות של היתר אין בזה איסור אמירה.

גיליון
תמוז
התש"פ

מלאכת כותב בשבת - ברישומים דיגיטליים

מצינו בפוסקים שדנו אם שייך חיוב כותב בצילום ורישום נתונים דיגיטליים, המצוי בכניסה לטווח מצלמות אבטחה או מדידת חום במדחום דיגיטלי וכדו'. ויש לדון בזה משתי פנים, גם מצד רישום הנתונים הנקלט בזכרון המחשב, וגם מצד הקרנת הנתונים והצגתם על גבי המסך.

החילוק בין 'כותב' ל'רושם'

בנוגע לרישום הנתונים בזכרון המחשב, יש להקדים שאין הנידון משום '**כותב**' ממש, אלא משום '**רושם**', שהוא תולדת כותב. וביאור החילוק בין 'כותב' ל'רושם', היטיב אשר דיבר בזה הגר"ד מצגר שליט"א (מילואים לרי"י מלוניל שבת ח"ב, סי' ס"א), דהנה כל מסר ומשמעות שחפץ האדם לבטא ולהעביר, יסודם ברחשי ליבו ומחשבתו, וכלי הביטוי העומדים לרשותו הם הדיבור והכתיבה. והמתבונן ימצא שיש ב' אפשרויות להתבטא בכתב, יש אפשרות לצייר סימנים, אשר יביעו ויבטאו **ישירות** את **דעתו**, בלא שירמזו להגיית שפתיים. ויש אפשרות לכתוב אותיות ומילים, אשר יבטאו **הברות של דיבור והגיית שפתיים**, אשר אותו הדיבור מבטא רעיון או מחשבה שרוצה להביע.

וכגון כאשר בא לבטא את המספר 12, יכול לעשות זאת ע"י כתיבת "שתים עשרה", וזהו כתיבה המבטאת **הגיית שפתיים**, אשר הגייה זו מבטאת את המספר הנ"ל. ויכול לבטא את המספר ע"י כתיבת "12" או "י"ב", אשר כתיבה כזו אינה מבטאת **הברות** של דיבור אלא מבטאת **ישירות** את ערכן המספרי של האותיות י' וב', ועל כן חשיב רושם ולא כותב. ויסוד הדבר מפורש בפירוש קדמון על הרמב"ם (פי"א הי"ז), ע"ש. ובזה ברור, שבקליטת נתונים בזכרון המחשב אין לדון אלא משום רושם, ולא משום כותב, מאחר שאין נקלט שום סימן המבטא הגייה ודיבור, אלא סימנים הבאים לבטא ישירות תוכן ומשמעות.

הקלטת נתונים דיגיטליים

כתב בבית יצחק (ייד ח"ב ל"א במפתחות) "לדבר בשבת להמכונה הנקרא **פאנאגראף**, והוא כלי המחזקת הדיבור ימים רבים, **זה ודאי אסור**, מפני שנתהוה רושם בהשעוה הנמצאת בהמכונה הזאת, **והוא ככותב**". וכ"כ בהר צבי (ט"ל הרים כותב א'). והנה הבית יצחק כתב כן לענין פונוגרף, שהוא מכשיר ההקלטה הראשון [שהחל להתפשט בשנת ה'תרמ"ז], אשר דרך פעולתו ע"י מחט הנעה מכח תנודות הקול, ורושם התנודות היה נחרט על גבי תקליט העשוי מגלילי שעווה קשיחה. ומה שכתב דהוה **ככותב**, היינו דחייב משום רושם, וכפי שנתבאר דשייך חיוב רושם בסימון הבא לבטא משמעות, והכא היינו תוכן ההקלטה.

אולם אין דבריו שייכים כלל במכשירי ההקלטה בימינו, וכמו שכתב הגרשז"א לענין טייפ המקליט רשמים של א.ק.ג. "אין כאן איסור בעצם הרישום, אף אם הוא יתאמץ ונגרמים בכך רישומים שונים, **כי אין רישום על טייפ נחשב ככתיבה**" (מאורי אש ח"ב ש"ט סי' ד'). והחילוק פשוט, שכן ברוב אמצעי ההקלטה בימינו אין מתבצע כלל רישום הניכר לעין, אלא כל הנתונים נקלטים ע"י שינויים מגנטיים בפסי ההקלטה. ואף שניתן על ידם להתבטא ולהעביר מסרים, מ"מ למלאכת כותב ורושם בעינן דוקא שיהיה על ידי רושם **הניכר לעין**, ופשוט.

ואולם דעת הגרשז"א שעדיין אין בזה היתר למעשה, מפני דשייך בזה חיוב **בונה**, במה שייצר תקליט שניתן אח"כ להשתמש בו ולהשמיע אותו. אלא שכתב לחלק בין היכא שנעשה התקליט לזמן קצר, כמו במקליט רישום א.ק.ג., שההקלטה נשמרת לתקופה קצרה, או כגון מצלמות אבטחה שבדרך כלל נשמרים בהם הנתונים לשלשה ימים, דכל שעומד לכך לשמור ההקלטה לזמן קצר אין כאן חשיבות 'בנין' אלא חשיב 'השתמשות', משא"כ ביצירת הקלטה שתעמוד ותישמר כתקליט לימים רבים בזה שייך חיוב **בונה**, דהו"ל כעושה כלי (מנח"ש ח"ב סי' כ"א, ומאורי אש שם סי' א').

נתונים דיגיטליים ניכרים לעין

האמצעי היחיד שנעשה בו רישום הניכר לעין בימינו הוא התקליטור (דיסק), אשר צריבת הנתונים נעשית בו ע"י יצירת כתמים זעירים בעזרת קרן לייזר, הנראים כקו ארוך המתחיל מאמצע התקליטור ומתרחק אל עבר קצהו במעגלים המקיפים זה את זה, כאשר 1 מתבטא בכתם 0 מתבטא בקטע חלק [כאשר מקבל הצורב את הפקודה 1 הוא מפיק קרן לייזר בחום גבוה המותירה כתם חום זעיר על התקליטור, וכשמקבל את הפקודה 0 מפיק קרן בחום נמוך שאינה מותירה רושם]. וצירוף זה ניתן להבחין בו בעין, ומבטא רצף של קודים בשפה הבינארית.

נהורא דשמעתא

[השפה הבינארית משמשת את כל האמצעים הדיגיטליים בימינו. בשפה זו נעשה שימוש בשתי תוים בלבד 1 ו0, כאשר רצף סדרות קצרות או ארוכות בצירופים שונים של שתי התוים מבטאים מספרים או תוים. כל תפקודי המחשב והאמצעים הדיגיטליים הם בעצם תרגום של שפה זו למראה או לקול או לכל פעולה אחרת. המחשב מקבל פקודות בינאריות ומתרגם אותם למראה המופיע על המסך, לצבעים, או לקול, כל מכשיר לפי עניינו ולפי פעולתו].

ומטעם זה נראה ברור שיש חיוב 'רושם' בצריבת נתונים על תקליטור בשבת. אולם אין זה שייך בקליטת נתונים לזכרון הפנימי של מחשב (דיסק קשיח) הנעשה בעת כניסה לטווח מצלמות אבטחה, או בהקלטה ע"י נגן וכדו'. שבה אין הנתונים ניכרים לעין כלל, אלא נעשים ע"י יצירת רצף ארוך של מיליוני שדות מגנטיים, כאשר שדה מגנטי לכיוון אחד מבטא 1 ושדה מגנטי לכיוון הנגדי מבטא 0. ובזה אין שייך חיוב רושם, מאחר שאין דבר הניכר לעין.

כניסה לטווח מצלמות אבטחה בשבת

דנו בזה הפוסקים משתי פנים, א' משום רישום ושמירת התמונות במחשב, דאף שאין בזה משום כותב [וכמשנ"ד אין כאן רישום הניכר לעין, אלא רק שינויים בשדות מגנטיים], אולם בשמירת הנתונים לזמן ארוך שייך נידון בונה, דהוי כעשיית כלל. אך ברוב המקרים אין הנתונים נשמרים כלל, אלא רק נצפים בשעת מעשה ע"י חברת האבטחה, או נשמרים לכל היותר לג' ימים. ודעת הגרש"ז דבכה"ג נחשב השתמשות ולא בונה.

ב' משום התמונה המוקרנת על המסך בשעת הצילום. ודעת הגרש"ז (מאורי אש שם) דאין כתב שע"ג המסך נחשב לכתיבה, לא לענין שבת ולא לענין איסור מחיקת השם, מפני שהכתב מתחדש כל רגע, וגרע מכתב שאינו מתקיים האסור מדרבנן, דעכ"פ יש לו קיום עצמי לזמן קצר, משא"כ הכא שאין לו קיום כלל והתמונה מתחדשת כל רגע.

ובארחות שבת (פט"ו הע' נ"ה) הביא דדעת הגריש"א והגרנ"ק דחשיב כתב, אלא שלתרווייהו אינו מדאי' אלא מדרבנן, להגריש"א מפני שאין דרך כתיבה בכך לעמוד מול מצלמה שתצייר את תמונתו [וביאר הגר"ז גולדברג (נד' בקובץ פעמי יעקב כרך מ"ט), כיון שדרך המצלמים לצלם באופן שעומד להדיא כנגד המצלמה, ולא באופן שהולך כדרכו ומצטלם מן הצד. ואף שכך הוא דרך הצילום במקומות הדרושים אבטחה, מ"מ אזלינן בתר דרך רוב המצלמים. ולפי"ז פשוט שכאשר נעמד בשער בית החולים מול המודד האוטומטי כדי לבדוק את חומו, חשיב כדרך ואסור. ודלא כמו שראיתי מי שטעה בזה, וכתב לענין מודד חום אוטומטי דהוי שלא כדרך אליבא דהגריש"א]. ולהגרנ"ק הוי דרבנן מפני שהוא כתב שאינו מתקיים. ובשם שר"ת בצל החכמה (חי' סי' ס"ה) והגר"מ שטרנבוך (חי' קפ"ט) הביא בארחות שבת דאין זה חשיב כתב כלל, וכדעת הגרש"ז. [וע"ש בארחות שבת, שמלבד חשש רושם, יש לדון בשינוי התמונה על המסך משום חשש בונה, מצד השינויים החשמליים שנעשים במסך לצורך יצירת התמונה].

וסברא נוספת להתירא הוזכרה בפוסקים, מפני שהאדם המצטלם אין דעתו לכך ותמונתו נעשית ממילא, ואין זה נחשב למלאכת מחשבת כלל (ארחות שבת שם בשם הגריש"א והשבט הלוי).

והגר"ז גולדברג (שם) כתב דהו"ל אינו מתכוין, ואף דהוא פסיק רישיה מ"מ הו"ל פ"ר דלא ניחא ליה. והוסיף, דאין לומר דחשיב פ"ר דניחא ליה מפני שמגביר את בטחונו, מפני שהבטחון איננו בא ע"י צילום תמונתו שלו אלא ע"י צילום תמונת המחבלים.

[מתוך סדרת מראי המקומות 'נהורא דשמעתא' מלאכות שבת]

סדרת מראי המקומות של מכון 'אש התורה'

מכילים סקירה תמציתית וממוקדת ממרחבי הענק של הספרות התורנית, משרשי הסוגיות ועד להלכה למעשה. הדברים מוגשים בצורה בהירה ומרתקת. המעצימה את חווית הלימוד, ומרימה לגבהים חדשים של היקף ועמקות.

בדואר השבוע פתיחה אישיות ועבודת המידות

שיטות מעשיות להיכנס למצב של שמחה

- א. כתוב במשלי (פי"א פכ"ה) "נפש ברכה תדושן". ומבאר הגאון מוילנא "נפש ברכה" - כלומר, מי שמברך לכל אדם, וידושן עצמות שומעיו המתברכים - "תדושן", גם הוא עצמו ידושן מזה, ויתמלא לבו שמחה!
- ב. מחקרים קבעו, כי כאשר המח עסוק במחשבות הודאה, מתעורר הוא לשמחה. וא"כ פשוט בתכלית, לחשוב ולהתבונן בליבו להודות לה' על כל חסדו, ומלבד מה שישמח בטובותיו של הבורא, שלא הבחין בהם עד כה, גם כסיבה טבעית, תתעורר בו השמחה!
- ג. באגרות הגרש"ד פנקוס זצ"ל נתן עצה לזה, להתבונן במאמר ה' ביד מלאכי "אהבתי אתכם אמר ה'", וכאשר יתבונן כמה רשפי אש של אהבה אינסופית נובעים ממאמר הבורא, שהרי במאמרו בורא שחקים, יתמלא ליבו חמימות ושמחה אין קץ!

פיונים למעשה בנידונים אקטואלים

האם ראוי שקבוצות של 19 יצטרפו למנין אחד גדול

יש לדון במציאות התקופה הנוכחית, שצריכים לחלק את המנינים לקבוצות של 19 אנשים, ומצוי שמתפללים בעת ובעונה אחת קבוצה בבית מדרש המרכזי, קבוצה בעזרת הנשים, וקבוצה בבית שני, ורואים אלו את אלו ע"י חלונות. והנה בדרך כלל יש מצוה להתפלל במנין הגדול יותר, משום 'ברוב עם הדרת מלך'. ולפי זה, בזמנינו, היה ראוי להורות שלא יתפללו כל קבוצה בנפרד, אלא יצטרפו כל הקבוצות למנין אחד גדול, כדי לקיים 'ברוב עם הדרת מלך'. [והרי מצטרפין למנין א' ע"י שרואים אלו את אלו, ואיכא צירוף לכתחילה מאחר שיש בכל קבוצה גם עשרה בפנ"ע].

אלא שיש לחקור, דשם לא נאמר 'ברוב עם' אלא כשעומדים כולם במקום אחד, שאז ניכר ריבוי הקהל ויש בזה 'הדרת מלך', משא"כ בעניינינו שאין הריבוי ניכר לעין, מאחר שכל קבוצה עומדת בחדר נפרד.

ויש להביא ראיה מדברי הביאור (תר"צ י"ח), שכתב דגם מי שיכול לשמוע מביתו קריאת המגילה שבבית הכנסת, מ"מ ראוי שילך לשמוע בבית הכנסת משום 'ברוב עם'. ומבואר שלדן 'ברוב עם' לא מספיק מה שמצטרף לצאת ידי המצוה יחד עם הקהל, אלא צריך להיות עמהם במקום אחד.

אלא שעדיין יש להסתפק, דאף שהיכא דאפשר צריך להיות עמהם במקום אחד, מ"מ שם אשר אינו יכול להיות עמהם במקום אחד, עכ"פ יש קיום במה שיוצא עמהם ביחד, ועדיף מאשר להחלק למנין נפרד, וצ"ע.

אם מותר לחולה קורונה לברך על שתיית מיץ

יש לדון בחולה קורונה ששותה 'לימונדה', אך אינו חש בטעם הלימון, מפני שנחלש אצלו חוש הטעם והריח, ויש לו בו אותה הנאה כמו שתיית מים רגילים. האם מותר לו לברך 'שהכל' על שתייתו.

שהרי קי"ל (סימן ר"ד סעיף ה') שאין מברכים 'שהכל' על שתיית מים, אלא אם כן שותה לצמאו. משא"כ על מיץ ושאר משקין שנהנה בטעמם - מברך עליהם בכל פעם ששותה. ומעתה, כיון שאינו נהנה מטעם המיץ, שםא הוא לדידיה כשתיית מים, שאין לו לברך אלא כששותה לצמאו.

[וזה פשוט שבנוגע לאוכל מברך תמיד, מפני שבאוכל הברכה על מה שמזין אותו, ולא בגלל הטעם (עי' שער"ת סי' ר"ד שהבולע חלמון מברך משום שמזין אותו). אך בשתייה רואים אנו שהברכה היא על ההנאה, שעל כן אין מברך על המים אלא לצמאו, ומשום כך יש לדון בספק הנ"ל, וצ"ע]

ניתן לשלוח תשובות למדור לעיונא לכתובת הטייל A9768552@gmail.com

פרס כספי יוגרל בין כל השולחים

הרב מנחם שטיין שליט"א
נותן כלים בלעדיים
איך להתמודד עם גיוס
תרומות דווקא בתקופה זו

רוצה לגייס תרומות
גבוהות במיוחד,
אבל מרגיש קושי
בתקופה הזו?

מנהל עמותה!

פרודקשטיין
למען מנהלי העמותות

אודות העילוי המופלא רבי שמואל אשכנזי זצ"ל נלב"ע עש"ק מטו"מ תש"פ מנגיף הקראונה

ר' שמואל אשכנזי נולד בירושלים בשנת תרפ"ב. הוא היה תלמיד חכם מהזון הבלתי מצוי, ומוטת כנפיו התפרסה גם על פני שטחים תורניים בלתי שגורתיים. רוחב ידיעותיו ועינו החדה חברו לכתיבתו המלוטשת והוציאו פרקי תורה ותעודה לתפארת בתחומים מגוונים. ענוותן גדול היה ר' שמואל, ואשר על כן הוא קבע את שם אסופת מאמריו "אלפא ביתא תניא דשמואל זעירא", אסופה זו, המחזיקה שני כרכים עבים, נערכה וראתה אור לפני כעשור בידי הרב יעקב ישראל סטל. בעקבות פטירתו של ר' שמואל לחיי עלמא, ביום ערב שבת כ"ה תמוז, העניק לנו העורך לפרסום פרק אחד, המברר את מקוריה של האמרה הנודעת "אם תעזבני יום - יומיים אעזבך" (לפרטי רכישת הספר ניתן לפנות לאימייל: alfabita99@gmail.com)

אם תעזבני יום, יומיים אעזבך

תוכן הפרקים:

א. אזכורים ראשונים - ב. אזכורים נוספים ג. פסוק בספר בן סירא! ד. פסוק מן המקרא! ה. נוסח ופירוש מחודש

א. אזכורים ראשונים

בארבעה מקורות קדומים מצאנו פסוק זה בשם מגילת חריסים / מגילת סתרים / מגילת חסידים:
(א) בספרי, עקב, מח: ... אין אתה מעלים עיניך ממנו, עד שילך לו. שנאמר התעייף עיניך בו ואיננו [...] **וכתוב במגילת חריסים:** יום תעזבני, יומיים אעזבך!¹ מן הספרי הובא המאמר בילקוט שמעוני, עקב, רמז תתעג: כתוב במגילת **סתרים:** יום אם תעזבני, יומיים אעזבך!

ובספר המנהיג (בסוף הקדמת המחבר, ברלין תרטו, דף ו ע"א): **במגילת סתרים.** תניא בספרי, בפרשת והיה עקב תשמעון. **כתיב במגילת סתרים** יום תעזבני, ימים אעזבך. ופירשו בני מערבא בסוף מסכתא דברכות. ארשב"ל **במגילת סתרים** יום תעזבני. ימים אעזבך - - -

[את זה רשמתי **בשכבר הימים**, והיה נראה לי הלשון מגומגם. ביני לביני הופיעה מהדורת **רפאל**, ירושלים תשלח, וראיתי שם (סוף דף כה), שתוספת היא שנכנסה מן הגליון. וזה הנוסח במקור: במגילת סתרים. יום תעזבני, ימים אעזבך. ופירשו בני המערכה בסוף מסכת ברכות, אמ' ר' שמעון בן לקיש יום תעזבני, ימים אעזבך - - - וציין המהדיר לספרי, מהד' פינקלשטיין, ולמדרש תנאים, מהד' הופמן, שהגירסא הנכונה היא: **וכתוב במגילת חריסים!**]

ראה גם פרוש נחמיאש למשלי כג ה (עמ' 128): **וכתיב במגילת סתרים** אם יום תעזבני, ימים אעזבך.

(ב) בירושלמי, ברכות ט ה: ארשב"ל **במגילת חסידים מצאו כתוב** יום תעזבני, ימים אעזבך! (כ"ה בדפוס ראשון, ויניציאה רפג, שנדפס ע"פ כ"י לידן. וכ"ה בכ"י שהיה לפני ר' שלמה סיריליו. וכן היה הנוסח לפני בעל המנהיג. אבל בכ"י רומי הנוסח: אם תעזביה יום, יומיים תעזבך)².

(ג) במדרש שמואל, פרשה א (במהדורת ר"ש בובר, קראקא תרנג, עמ' 42; ווילנא תרפה, עמ' [1]-2. ראה שם, הע' יא): א"ר שמואל ב"ר יצחק. **במגילת חסידים מצאו כתוב** אם יום תעזבה, יומיים תעזבך!³

מכאן הובא בתוספת לרשב"ם, עקב, יא יג: כך שנויה באגדת שמואל. במגילת חסידים מצאו כתוב אם תעזבה יום. יומיים תעזבך. ובפירוש רש"י: שכן כתוב **במגילה** אם תעזבני יום, יומיים אעזבך! (כד"ר: אם יום תעזבני, ימים אעזבך!).

(ד) במדרש שיר השירים, מהדורת **גרינהוט**, ירושלים תרנז, עמ' לז (ונשנה בעמ' מ): אמר ריש לקיש. **במגילת חסידים כתוב** יום תעזביה, יומיים תעזבך.

המקורות הקדומים מצטטים רובם 'פסוק' זה ממגילת חסידים, ומעוטם ממגילת חריסים או ממגילת סתרים. אך מסתבר, שכולם פונו **לאותה מגלה**, אשר רבוי שמותיה נובע משבושי ההעתקה⁴.

ב. אזכורים נוספים

פתגם זה נזכר הרבה בפי ראשונים ובפי אחרונים.

רש"י ורשב"ם, בפירושיהם, וגם המנהיג, הביאו את הפתגם. וכן הובא בילקוט שמעוני (עי' לעיל, פרק א). ובספר הזוהר, שמיני, לו ע"א: **דכתיב:** אם יום תעזבני - יומיים אעזבך.

¹ ראה להלן, תשובת הר"ש משאנץ.

² ולא דק **ישראל חיים טביוב** (אוצר המשלים והפתגמים, מהדורה שניה: ברלין תרפב, סי' 422) המביא בשם **ירושלמי**, סוף ברכות: אם יום תעזבה, יומיים תעזבך. כי נסוח זה מצוי במדרש שמואל (עי' להלן, סעיף ג) ולא בירושלמי!

³ וכתב ר' **יוסף צבי הילפרין-הלפרט**, בספרו מעט צרי, ירושלים תשלט, דף כד: אבל במדרש שמואל **על מס' אבות** (פרק א): אמר ר' שמואל בן רב יצחק, במגילת חסידים מצאו כתוב, אם יום תעזבה יומיים תעזבך. עכ"ל. ולא דק. ומדרש שמואל במדרש שמואל איחלף ליה. הוא ראה שצוין למדרש שמואל, וסבר שהכונה לפירושו של ר' **שמואל די אוזידה** למסכת אבות!

⁴ והשוה לדברי ר' **מנשה גרוסברג**, מגילת תענית, מבוא, לבוב תרסו, עמ' 4-5.

ובתשובת רבני צרפת שהביא ר' **יצחק מווינא** (אור זרוע, ח"ג, פסקי בבא מציעא, סי' רמב): במלמד תינוקות, אם שכרוהו בשעה שבני אדם מצויין לשכור ... וחוזר בו ... ויצטרך התינוק לבטל זמן מרובה, על כך שיש לחושבו דבר האבד ... כי גם בכאן יש הפסד מרובה, קילקול התינוק, **כדאמ':** אם תעזבני יום, יומים אעזבך.

והיא-היא תשובת ר' **שמעון בר' אברהם** שנדפסה, בשנים, בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג, ח"ד (פראג), סימן שפז (ע"י להלן, פרק ה). ובתשובת ר' **יצחק בר' שמואל** שבשו"ת הנ"ל, סי' תעז: כי גם בכאן יש הפסד מרובה בקילקול התינוק, **כדאומר:** אם תעזבני יום, יומים אעזבך.

ואמרה זו היתה חביבה על ר' **מנחם המאירי**, והוא מביאה **שלוש** פעמים (לפחות): **כמאמר:** יום תעזבני - יומים אעזבך (פירוש מאירי למשלי, ג ג, פיורדא תרד, עמ' 20). **כאמרם ז"ל:** יום תעזבני - ימים אעזבך (שם, ו יא, עמ' 49). וכן **ידוע בחכמה מאמר:** יום תעזבני - יומים אעזבך (שם, ח יז, עמ' 67).

והיא גם נתחבבה על ר' **יוסף נחמיאש**, תלמיד הרא"ש, והוא מביאה **ארבע** פעמים (לפחות) בפירושו: וכן אמרו: אם יום תעזבני, יומים אעזבך (פירושו לאבות, ג י, דף כו ע"ב). והתורה אומרת: אם יום תעזבני, ימים אעזבך (פירושו למשלי, ג א, עמ' 10). וכתוב במגילת סתרים אם יום תעזבני, ימים אעזבך (שם, כג ה, עמ' 128). אם יום תעזבני, יומים אעזבך (שם, כג כג, ראש עמ' 132).

ובספר הפליאה (פשמישל תרמד, ח"ב, דף כח ראש ע"ד): ... ואלו העניים מה יעשו? מי שידו משגת, מוסיף לו; ומי שאין לו, מפסיד אף מה שנתן - שיום (תעזבנו) [תעזבני], יומים אעזבך.

וכתב ר' **יעקב** בעל הטורים בהקדמת פירושו לתורה: אכן קרובה היא (התורה) לכל אשר יקרב אליה בלב ובשפתים / ואשר (תעזבנה) [יעזבנה] יום - תעזבנו יומים.

נוסח אחר: אשר יעזבנה יום - היא תעזבנו יומים.

ובקולופון לטור ארח חיים, פייביא די שקו, דפוס ר' **משלם קוזי**, כח תמוז רלה:

בי תעסוק / ואל תפסוק, ערב בוקר את צהרים.

הלא אם תעזבני יום, אעזבך גם יומים.

ובפירוש למסכת אבות לר' **יצחק אברבנאל:** אם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרב כנגדך ... וכמו שאמרו **במגילת החסידים:** יום תעזבני, ימים אעזבך (נחלת אבות, ד ט, ניו-יורק תשיג, עמ' רמד).

וכתב ר' **משה בר' יהודה ה' מכיר**, בספרו סדר היום [הדפיסו בשנת שנט], פירוש משנת בן חמש שנים (ירושלים תשלח, דף רמז): ... ולא כאלו הבוטחים בעצמם אחר שעלו למדריגה שקורים להם חכמים אינם חוששים שוב לעסוק בעיונים ולשקוד על למודם, וסומכים על דעתם **שהיה להם כבר**, והם לא ידעו כי ביום אחד שאינו חוזר, והחזיק במה שבידו, שוכח מה שהיה בידו מב' ימים, **כמ"ש:** אם יום תעזבני יומים אעזבך, ועל ב' - ד'. משל לב' חברים [- - -]. ועל זה אמרו בנמשל: אם יום תעזבני יומים אעזבך - - -

והאר"י ז"ל השתמש בפתגם זה בהוכיחו את תלמידו הגדול, ר' **חיים ויטל:** יום אחד הייתי לפניו, ונתעכבתי חדש ימים שלא עשיתי שום יחוד מן היחודים שסדר לי, והכיר בפרצופי, ואמר לי: אם תעזבני יום, יומים אעזבך! ואתה גורם בזה נזק גדול, שתגרם שיתפרשו ממך הנשמות שרוצות להדבק בך - - - (שער הגלגולים, הקדמה, סי' לה, ירושלם תרסג, דף נא ע"ב).

גם ר' **שלמה אלקבץ** השתמש באמרה זו: בקשתיו ולא מצאתיו [- - -] כי יום עזבה [הדוד], ונתרחקה [הרעיה] יומים (אילת אהבים לשיר השירים [וינציאה שיב], ג א).

ובספר תורת חסד, חלק קודש קדשים, לשה"ש ה' [=תנ"ך קהלות משה, דף רפ ע"ב]: **כאומרם רז"ל:** אם יום תעזבני - ימים אעזבך.

ג. פסוק בספר בן סירא!

פתגם זה התגלגל לספר בן סירא, על-ידי ה'חרות פיוטית' שהרשה לעצמו **י"ל בן זאב**. בתרגומו העברי לבן סירא, בפרק כה פסוק ה, הוא הוסיף מדעתו: ואם יום תעזבה, יומים תעזבך (חכמת יהושע בן סירא [...]) נדפס רביעית, בתוספת תקון הלשון והמליצות, ווינצ' 1828, דף נד ע"ב).

ב"ז שיבץ כאן, באופן שרירותי לגמרי, את ה'פסוק' המפורסם **אם תעזבני יום - יומים אעזבך!** למרות שבנוסח הסורי, אשר שימש לו מקור, אין זכר לזה!

ספר בן סירא בתרגומו של **בן זאב** היה לעיני **יעקב ריפמן**, והלה לפום חורפיה שבשתיה, בנה בנין רעוע על יסוד נופל, בקבעו (בראש מאמרו ארבעה חרשים, פראג תרכ) כי ספר בן סירא הוא מספרי האיסיים המכונים **חסידיים** "ובעבור זה נקרא בירושלמי בשם מגלת חסידיים".

אחרי **בן זאב** נגררו רבים:

שמעון משה חונס, בהערותיו לספר רב פעלים (לר' **אברהם בן הגר"א**, עמ' 76, הערה ב) כותב: ובס' **בן סירא** (כה ה) כתוב: אם תעזבני יום, יומים אעזבך!

ור' **שלמה בוכר** בהערותיו למדרש שמואל שההדיר (קראקא תרנג, פרשה א, הערה יא): **במגילת חסידיים** מצאו כתוב, אם יום תעזבה, יומים תעזבך - - - ואולי כווננו לס' **בן סירא**. כי כתוב שם, כה ה: אם תעזבני יום, יומים אעזבך.

ונראה, שממנו הושפע ר' **חיים יהודה עהרענרייך**. ראה להלן בסמוך.

וכן ר' **ראובן מרגליות**, אשר העיר בניצוצי זהר לפרשת שמיני, דף לו ראש ע"א, **שהזהר הביא מספר בן סירא** בלשון "כד"א אם יום תעזבני, יומים אעזבך!"

[ברם הגחיד"א בנצוצי אורות העיר על נוסח הזהר כד"א: ה"ג. ולא דכתיב. דזה אינו בפסוק, אלא הוא במגילת חסידיים, בירושלמי פ"ט דברכות. וכן כתב רש"י בפרשת עקב: וכתוב במגילה. ע"ש.]

אחרי ר' ראובן מרגליות נגרר הרב הבקי במקורות ר' מאיר מאזוז (הנאמ"ן) בירחון אור תורה, חוברת רעד (כסלו תשנא), דף קנו: ... יישוב הרב המחבר לשון הזוהר ... דכתיב אם יום תעזבני יומים אעזבך - - - דהכי איתא בספר בן סירא, ושפיר נופל על זה לשון דכתיב - - - עכ"ל.

בשעתו (יב באדר תשנא) כתבתי לו: כי מאמר זה ליתא בספר בן סירא כלל! לא בנוסח העברי, לא בנוסח היווני ולא בנוסח הסורי. אלא בשנת תקנ"ח נדפס בברעסלויא ספר בן סירא [- - -] מאת יהודא ליב בן זאב, והוא-הוא שהטעה את העולם בהוסיפו בשני תרגומיו (העברי והאשכנזי, בפרק כה, פסוק ה) את המאמר ש"הובא באגדת ירושלמי סוף ברכות!"

בצאת השנה פרסם הנאמ"ן תקונים והשלמות לחוברות שיצאו במשך השנה, ואז הואיל בטובו להזכירני: שוב הודיעני ר' שמואל אשכנזי נ"י במכתב, שמאמר זה ליתא בספר בן סירא כלל [- - -]. עכת"ד (אור תורה, חוברת רפג, אלול תשנא, דף תתלו).

ואפילו ר' חיים יהודה עהרענרייך, אשר ידע, כי "בהעתקת יוני וארמי [מספר בן סירא] איננו", נכשל ליחס את המאמר לספר זה! לשאלה שהופנתה אליו "היכן נמצא המאמר אם תעזבני יום, יומים אעזבך", הוא עונה: - - - ובמדרש שמואל, פרק א, אר"ש בר רב יצחק, במגלת חסידים מצאו כתוב, אם יום תעזבה, יומים תעזבך ... ואולי כווננו לספר בן סירא. כי כתוב שם, בפרק כה, פסוק ה: בנעורייך לא אספת ושבת מה תמצאי, ואם יום תעזבה יומים תעזבך. ובהעתקת יוני וארמי איננו (אוצר החיים, ספר ראשון, דוה תרפה, עמ' ל).

על טעות רבים זו כבר העיר ר' דוד צבי הופמן, אלא שהוא הכיר רק טעות יחיד: ר' שלמה בובר (ע' לעיל). וזה לשונו: ומה שכתב רש"י, שנמצא בבן סירא, כה ה, הוא טעות, כי בן זאב הוסיף זה שם מדעתו. ובבן סירא אינו (מדרש תנאים על ספר דברים, מחברת ראשונה, ברלין תרס"ח, עמ' 43, הערה ט) ⁶.

והנה, באד"ר תשוב נודמן לידי השבועון עברי אנכי, בעריכת ברוך ורבר, ברודי, שנה ח (1871), גליון ג, וראיתי שם (בדף יד ע"ב) פרסם אליהו פלסנר הערת אביו ר' שלמה פלסנר, אשר רשם בגליון ספר בן סירא מהדורת בן זאב: בספר טור ברקת, הלכות לולב, סימן תרמה, מובא בשם בן סירה[!], אך בהעתקת יוני וארמי איננו.

וזה לשון ספר טור ברקת [...] מהרב [...] חיים הכהן נר"ו (תלמיד ר' חיים ויטל), אמשטרדם תיד, דף שסא ע"ג: ע"ד משחז"ל [=על דרך מה שאמרו חז"ל] אם יום תעזבני, ימים אעזבך, כמו שכתוב בספר בן סירה[!], משל לשני בני אדם שהיו בפונדק אחד, וכאשר נסעו משם כל אחד לקציהו, צריך אח"כ ב' ימים לחזור להתחבר שניה' יחדיו כבראשון! אמנם סוף שהם מתחברים אח"כ וכו'. עכ"ל. אולם, בנוסף להלכות לולב הביא ר' חיים הכהן את הפתגם שתי פעמים נוספות, בהלכות תפילין ובהלכות שבת, וגם בשני מקומות אלו הוא מיחסו לספר בן סירא!

זה לשונו בהלכות תפילין (מקור חיים, ח"א, סימן ל, ס"ק א, פיעטרקוב תרל"ז, דף נד ע"ב): ... ואדם זה התבונן בדעתו דבר זה, כי הוא [היצר] המחטיא אותו והדיחו מהב"ה, ולכן נתרחק ממנו, וחזר בו אצל הב"ה, חבר טוב, שנתרחק ממנו ארבע אמות. כמשחז"ל: כתוב בספר בן סירא: אם יום תעזבני, יומים אעזבך. משל לשנים שהיו בפונדק אחד, והלך זה לדרכו יום אחד, וזה לדרכו יום אחד, ולכן צריך שני ימים לחזור ולפגוע זה את זה - - -

וזה לשונו בהלכות שבת (שם, ח"ב, סימן רמח, ס"ק א, פיעטרקוב תרל"ח, דף יב ע"א): ואם הוא דרך מועט, (נמי) [כמו] מצר לצידון, שאין ביניהם כי אם מהלך יום אחד, מותר להפליג בע"ש בבקר, מפני שאפשר שיגיע שם קודם השבת. היא הדבר משחז"ל מצאו כתוב בספר בן סירא, אם יום תעזבני, יומים אעזבך. משל לשנים שנודמנו לתוך פונדק אחד, זה הפליג יום אחד לכאן, וזה הפליג יום אחד לכאן. צריך שני ימים לפגוע זה בזה. וכך הוא הענין בזה שהפליג שלשה ימים, שהלך בדרך רחוקה. אמנם אם דרך יום הפליג, אפשר להגיע בשבת.

מ' חיים הכהן העתיק, כנראה, ר' דוד פארדו, בפירושו לדברי התוספתא (חגיגה, סוף פרק א): תלמיד חכם שפירש מן התורה ... ר' יהודה בן לקיש אומר, עליו הוא אומר כצפור נודדת מקינה. וזה לשונו: ורבי יהודה בן לקיש. נראה דקמ"ל מ"ש ז"ל, דכתיב בספר בן סירא, אם יום תעזבני, יומים אעזבך. משל לשנים, זה פירש וכו' (חסדי דוד, ליוורנו תקלו, דף קיא סע"ב; ירושלים תשנ"ד, כרך שני, עמ' תקפ).

ועדין לא עלה בידי לברר מקורו של ר' חיים הכהן!

ד. פסוק מן המקרא!

פתגם זה שגור מאוד בפי רבים, עד אשר נחשב בעיני ראשונים ואחרונים לפסוק מן המקרא! כבר הבאנו את דברי הזוהר (שמיני, לו ע"א): דכתיב: אם יום תעזבני - יומים אעזבך. ובתשובת ר' שמשון בר' אברהם שנדפסה בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג, ח"ד (פראג), סימן שפז: אך נראה ראי' להיות דבר האבוד, מהא דכתיב: אם יום תעזבני יום יומים אעזבך. שאם נתבטל יום אחד, התורה מתרחקת במדת ריחוקו יום א', דהיינו יומים בין שניהם. וכן כותב אחד הקדמונים: והמתרחק מן התורה, היא מתרחקת ממנו, כמו שאמ' שלמה ע"ה יום תעזבני, ימים אעזבך! (ליקוטים מספר מוסר בלתי ידוע לאחד רבני צרפת [במאה ה'יד למנינם], בתוך: ספר חיים שירמן, ירושלים תשל, עמ' 107).

היה ברור לו למחבר, שפסוק הוא בספר משלי!

וכותב אחד מגדולי בעלי התוספות, ר' שמשון משאנץ: אך נראה, דחשיב דבר האבד, מהא דכתיב אם יום תעזבני, יומים אעזבך! שאם יבטל יום - התורה מתרחקת ממנו יום אחד כמדת ריחוקו, דהיינו יומים בין שניהם. ועוד כתיב התעייף עיניך בו ואיננו [משלי כג ה] (שמעון [צ"ל: שמשון] ב"ר אברהם זלה"ה, תשובות מימוניות, קנין, סימן ל) ⁷.

⁶ גם ר' מנשה גרוסברג, מגילת תענית, לבוב תרס"ו, מבוא, עמ' 5, העיר, ש'פסוק' זה הינו תוספת מאוחרת בבן סירא: ... אם תעזבני יום, יומים אעזבך, הוספה הוא לספר בן סירא, סימן כה, ושם נאמר בפסוק ה, וז"ל: בנעורייך לא אספת, ושבת מה תמצאי, ואם יום תעזבה, יומים תעזבך. ובהעתקת יוני וארמי איננו.

⁷ ועי' לעיל מן הספרי!

וגם בספר קושיות, לאחד מן הראשונים, כותב המחבר: למה **כתוב**: אם תעזבני יום, אז יומים אֶעֱזָבְךָ ... פירוש הפסוק: אם תעזבני יום - - - (ראה להלן בסמוך).
וכן כותב ר' **רפאל עמנואל חי ריקי**, בספרו הון עשיר, לחגיגה, פרק א, סוף משנה ז: שפירש לא קתני⁸, אלא הפורש, שבתחילת פרישתו כבר נתקלקל. על כי דרך התורה להפרש ממי שפורש ממנה. **כדכתיב** אם תעזבני יום, יומים אעזבך.
טעות רבים זו הניעה את ר' **שבתי בס** להדגיש ולפרסם ברבים, שאמרה זו **אינה במקרא**: ... ר"ל, במגילת סתרים, אבל אינו פסוק בכל העשרים וארבע (שפתי חכמים לדברים יא יג, הערה פ)

ה. נוסח ופירוש מחודש

נוסח חדש מצאנו אצל הפיטן הקדמון ר' **יהודה**, בקדושתא לפרשת כי המצוה הזאת [דברים ל יא], חלק ה, שורה 15 (ספונות, טז, תשמ, עמ' 36): אם תעזביה ימ[ים] תעזבך שנים!
אך גם לנוסח הרגיל מצאנו **פירוש** מחודש.
הפירוש **הרגיל** למאמר הוא המובא בתשובת ר' **שמשון בר' אברהם** שנדפסה בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג, ח"ד (פראג), סימן שפז: אך נראה ראי' להיות דבר האבוד, מהא דכתי': אם תעזבני יום יומים אעזבך. שאם נתבטל יום אחד, התורה מתרחקת במדת ריחוקו יום א', דהיינו יומים בין שניהם.

וכן מפורש בירושלמי (סוף מסכת ברכות): במגילת חסידים מצאו כתוב: יום תעזבני ימים אעזבך לשנים. שיצאו אחד מטיבירא ואחד מציפורין, ופגעו זה בזה בחזא משכנא. לא הספיקו לפרוש זה מזה, עד שהלך זה מיל וזה מיל. נמצאו רחוקין זה מזה **שני מילין**. ולפירוש המחודש ראה ספר קושיות, לאחד מן הראשונים באשכנז, בן דורם של תלמידי מהר"ם מרוטנבורג ... יוצא לאור לראשונה על-פי שני כתבי יד ... על-ידי **יעקב ישראל ... סטל**, ירושלים תשסז, סי' קנט, עמ' כג: תקשי לך, למה **כתוב**: אם תעזבני יום, אז יומים אֶעֱזָבְךָ. תירץ, קום וראה כמה קשה ביטול תורה. אם יבטל אדם יום אחד בלבד, צריך לו ו' ימים ללמוד טרם שבא למקום שהיה עומד שם. **פירוש הפסוק**: אם תעזבני יום ותלך למרח רחוק ממני יום - יומים אֶעֱזָבְךָ ואלך רחוק למערב מהלך **שני ימים**, הרי **שלשה ימים רחוקים זה מזה**. נמצא, שצריך אדם ג' ימים אחרים לחזור במקום שעזבו זה את זה. עכ"ל.

וכבר העיר המהדיר (בהערה 890) שאינו יודע מקור לפירושו **המחודש** של המחבר ל'פסוק' זה!
פירוש אחר, בדרך **הדרש**, הציע ר' **יחזקאל סג"ל לאנדא**, בעל נודע ביהודה: ... אנחנו אלה, אשר עונותינו נשתרגו על צוארינו, עבות כגדיל, והפירוד קשה, וצריך תשובה שלימה היום הזה, ואם לא עכשיו אימתי. אבל המקשה לבו בתחלת הכפרה, שוב אין לו כפרה. וזה אם תעזבנו יום שהוא **ערב ראש השנה** - יום אחד בשנה, יומים אעזבך, אמר הקב"ה: **שבשני ימי ראש השנה יעזבהו**. או יומים - יום הדין של ראש השנה ויום הכפורים (דרושי הצל"ח, סוף דרוש י, ווארשא תרמז, דף יט ע"ד).

נחתום ברעיון ה'מקורי' שפרסם **שמואל מנחם שניאורסאהן** בהצפה מיום ב באלול תשמז: מאמר זה ("אם תעזבני יום יומיים אעזבך") מובא **בארבעה מקורות** מדברי חכמינו ז"ל **מתקופת ימי התלמוד והמשנה**, והם: א) בירושלמי [...] ב) במדרש שוחר טוב ספר שמואל (בתחילתו. ג) בספרי [...] ד) בזהר [...] ה) הובחן, כי בכל שלושת המקורות הראשונים הנ"ל, מובא מאמר זה בשם "מגילת חסידים"! ואילו בספר הזהר מובא אותו מאמר עצמו - **ללא כל הפנייה** - אלא כהאי לישנא: כד"א (ר"ת: כמה זאת אמרת) אם תעזבני יום יומיים אעזבך. אולי לכן **סביר להניח**, כי אומנם כולם נתכוונו בשם "מגילת חסידים" **לספר הזהר הקדוש** [אשר היה בידי עורכי הספרי והירושלמי ואגדת שמואל!!!].

את הדברים הביא ר' **יצחק אדרבי**, בשו"ת דברי ריבות, סימן שצח, בלא להעיר שאין זה פסוק מן המקרא! וזה לשונו: ... כמו שכתוב בהגהה מיימונית, ספר קנין, סימן ל, וז"ל: נראה, דחשיב דבר האבד, מהא **דכתיב**: אם יום תעזבני, יומים אעזבך.
⁸ בדפוס נאפולי ובכ"י קמברידג' ובמשנה שבירושלמי: שפירש! וכן כתוב במלאכת שלמה, בשם ר' **יהוסף** ז"ל: ... שפירש מן התורה. כן מצאתי בכל הספרים!

לקראת שבוע מלכתא

dirshu@dirshu.co.il | לקבלת הגליון למייל:

תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה'

גליון מס' 233

פגיונים לפרשת דברים

עלה רבי אריה ל'אהל שרה', אך בעמדו לפני מפתן הדלת שמע קול לימוד בחברותא. הוא תמה: הלא סיכמנו שאני בא לדבר איתו לבד, והנה הוא יושב עם חברותא. למחרת ניגש לזקני הרב הרמן בטרוניה: "אני ממש לא מבין, זו צורת ההתנהלות, שהמיועד ממתין לי עם חברותא?"

הגאון רבי יחיאל מיכל שטרן שליט"א, רבה של שכונת 'עזרת תורה',
שזכה ללמוד בחברותא עם מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

"אנשים תכמים ונבנים" (דברים א', י"ג)

יחיד ומיוחד היה רבינו הגדול מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, 'יחיד', אף במובן הצר של המילה: את גדלותו התורנית הנוראה רכש הוא לבד, בלימוד עצמי וללא חברותא, כידוע. כך היתה דרכו כל ימיו אשר חיה. עם זאת, לכלל זה היה יוצא מן הכלל, הלא הוא יבלדח"ט הגאון רבי יחיאל מיכל שטרן שליט"א, רבה של שכונת עזרת תורה. לצד זכותו הגדולה ללמוד עם מרן זצוק"ל בחברותא - בה יעסוק בן שיחנו שליט"א, זכה הוא ממנו גם לקרבה מיוחדת, כאשר מרן זצוק"ל מאיר לו פניו באופן מיוחד. ביקשנו, אפוא, מהתלמיד הוותיק, להתחזקת מעט ולגעת בשולי גלימת רבן של ישראל.

"אחרי הסתלקותו של מרן זצוק"ל", פותח הגרי"מ שטרן שליט"א, "ביקשו ממני שאכתוב עליו ספר. השבתי למבקשים כי הספר שאכתוב לא יהיה רק כרך אחד, אלא סדרה של המוני כרכים, רק שבכולם תופיע אותה שורה: הרב אלישיב ישב ולמד... לכן, גם כעת בחלוף השנים, אעסוק באהבה שאהב רשכבה"ג מרן הגאון רבי יוסף שלום זצוק"ל את התורה, ממה שחזיתי בעיני, ומה ששמעתי מפיו".

החברותא של המתמיד הצעיר

והוא פותח בתיאור עובדה העוסקת במרן, אותה שמע הגרי"מ

שליט"א מזקנו: "זקני, הגאון רבי יוסף הרמן זצוק"ל ("הכל לאדון הכל" א.ח.) היה השדכן של מרן, והוא סיפר לי מפרטי התנהלות הדברים. מנהגו של זקני היה להתפלל תמיד מנחה גדולה ב'זכרון משה', יחד עם הגה"צ רבי אריה לוי זצ"ל, אשר סיפר לו יום אחד כי הוא מחפש שידוך לבתו מרת שיינא חיה. סבי הציע לו את הבחור המופלג - בנו היחיד של הגאון רבי אברהם אלישיב, הרב מהומל. לאחר דין ודברים בין הצדדים, סיכמו עם אביו של החתן המיועד על מועד שבו יבוא רבי אריה, אבי הבת, לראותו, להיפגש עמו ביחידות, ולהתרשם ממנו.

הבד"צ זימנו אליהם בדחיפות את ראשי משרד הבריות, אלו באו לפניו והביאו עימם נציגות מבעלי הלולים, וכולם כאחד הכחישו בכל תוקף את העובדה שמבצעים זריקות בעופות... והנה רבי אברהם ראטה - הספרא דדיינא שנודע בפיקחותו - הבחין מיד שאין אמת בדבריהם. אז נעמד בלהט והזהירם על חומרת הדבר של אמירת שקר בפני בית דין שהשכינה שרויה בו...

הגאון רבי מאיר הלוי סאלאוויצקי זצוקללה"ה בשיחות עם הרב שמעון יוסף מלר שיבדלט"א

"אנשים חכמים ונבונים" (דברים א', י"ג)

וכי לא ידענו שה'חפץ חיים' היה ילוד אישה?!

דיברנו אודות קטעי הסרט שנמצא לאחרונה בו רואים את ה'חפץ חיים' מגיע למקום ה'כנסיה הגדולה'.

וסיפר לי הגר"מ שהיה אחד שהתפאר באזני אחד מידידיו שיש לו חתן ת"ח בביתו, שיושב ולומד כל היום, אמנם כאשר נכנס אותו ידיד לחדר לימודו של החתן, ראה לתדהמתו את החתן עומד על סולם בקצה החדר ומצייר דבר מה על הקיר... לפליאתו מאי האי? הסביר לו הלה: "התחלתי לחשוב מה יהיה אחרי שאני אגמור את הש"ס בבלי, ירושלמי, תוספתא ספרי וכו', מה אני אעשה אז?! והתחלתי שעלי להתחיל ללמוד באופן יסודי את הכל מהתחלה, ולכן אני מצייר על הקיר את דמותו של אדם הראשון, וכן את דמותו של אברהם אבינו - שהכל יהיה יסודי וברור..."

בעיני, אומר הגר"מ, מהתלהבות שהיתה מהסרט החדש שמצאו על החפץ חיים, משולה לזה...

וכי לא ידענו שהחפץ חיים היה ילוד אישה?!

אני: אחד ממשפחת הראש ישיבה אמר לי בתגובה על חשיפת הסרט: "וכי גם אם היו מוצאים כמה דפים חדשים מהח"ח על המשנה ברורה, למשל, גם היו מתלהבים כך?! והרי זה מראה על מצב הדור שמתלהבים מכאלו דברים..."

האם ראש ישיבה מסכים לדברים אלו?

הגר"מ: ודאי שאני מסכים עם דברים אלו...

אני: זה רק מראה שיש עוד הרבה דברים, ורק צריך למצוא אותם.

הגר"מ: למה? הרי היית בבריסק, ואתה רואה שלא מצאת שם כלום...

אני: טוב, בריסק הרי נחרבה.

הגר"מ: נכון, אתה צודק. אפילו היהודי האחרון שהיה שם מאותה תקופה כבר איננו...

והחל לדבר איתי על ר' שלמה ויינשטיין ועל בתו שכיום היא הנחשבת כ'ראש הקהל' בעיר.

ער איז געווען 'א איש המעשה'...

אמרתי להגר"מ שמעניין שכל מה שהיה לה'חפץ חיים' הוא הדפיס. הגר"מ: "ער איז געווען איש המעשה", וכל דבר שפעל, היה למעשה! הוא שמע שאנשים נוסעים לחו"ל, ופחד שלא ידעו הלכות, אז הוא חיבר את הספר 'נדחי ישראל'. הוא ראה שיש יהודים שנלקחים לצבא הרוסי ונתקלים בשאלות יום יומיות קשות, אז הוא חיבר את הספר "מחנה ישראל". הוא ידע שיש בעיה בדור של דיבורי לשון הרע, ולכן חיבר את הספר על לשון הרע, וכן עוד על זה הדרך.

והמשיך הגר"מ: שמעתי מעשה על ה'חפץ חיים', שבשנה אחת בזקנותו עשה סעודה גדולה ביום ההולדת, ומקורביו התפללו מה ראה על ככה. עד שההין אחד מהם לשאול אותו על כך, וה'חפץ חיים' ענה לו: "הרי אני מעורר את כל הציבור לא לדבר לשון הרע וכו', ואם הייתי נפטר בקיצור ימים, הרי היה מזה חילול ה' גדול שאני שכל הזמן עוררתי על עוון זה, הסתלקתי בגיל צעיר, נגד דברי הפסוק בתהלים (ל"ד י"ג) 'מי האיש החפץ חיים אוהב ימים וגו' נצור לשונך מרע'. ולכן עשיתי סעודה שב'ה לא יצא חילול ה' על ידי..."

להיות מוכן להשיב בעולם העליון

הגר"מ הוכיח אותי על דבר מה, וכשזרזני לעשות כפי דבריו אלי,

אך ראה שאני מהסס בדבר ולא קל לי לקבל את דבריו באותו עניין, אמר לי כלהלן:

אספר לך מעשה ששמעתי מר' מאיר ליברמן. לאחר שרבי יעקב ריינס פתח את הישיבה התיכונית שלו בלידא, נסע אליו ה'חפץ חיים' בערב ראש השנה לומר לו 'גוט יאר', ואז ניצל את ההזדמנות ושאל אותו מדוע פתח ישיבה תיכונית? ומה יענה בשמים כאשר יתבעו אותו על כך? והמשיך ואמר לו החפץ חיים: "תראה. בשמיים צריכים לבוא מוכנים לקראת כל מה שישאלו אותך, וכאשר ישאלו אותך שאלה זו, אתה אולי תחשוב לטעון, 'מה אתם רוצים ממני? הרי בקרבת מקום אלי [העיריות לידא וראדין היו קרובות זו לזו] היה גר ה'חפץ חיים' והוא לא מיחה בידי על כך, ואילו רק היה מוחה לא הייתי עושה זאת. ולכן באתי אליך עתה לומר לך שטענה זו אל תחשוב לומר שם בעולם העליון" (כי אני אכן מוחה על כך)...

ע"כ סיפור המעשה שסיפר לי ר' מאיר ליברמן. והוסיף לומר לי הגר"מ: "קוקט וואס איז געווען דער חפץ חיים... מיט אזא ווייטע קוק..." [-תראה מה היה החפץ חיים, עם כזה מבט למרחוק].

והרגשתי שהגר"מ מכוון בזה גם אלי, שאתן דעתי על העניין, שלא אוכל לטעון בעולם העליון שהגר"מ לא זרזני על כך, ועל כן הוא אומר לי כן.

אתן לך ברכה שלא תקלקל...

אמר לי הגר"מ שהיום סיפר לבני ביתו מעשה שהיה עם הגר"ז, שהוא (הגר"מ) היה עד לו, כאשר נלווה אל אביו פעם בשעת טיולו לצורך בריאותו, והנה בעודם מהלכים בדרך, קרב ובא לעומתם יהודי חסידי בעל משרה תורנית מכובדת, ובהבחינו במרן זצ"ל העומד למולו, ניגש אליו בדחילו, ואמר מתוך רטט והתרגשות, כהולך לקבל ברכה מ'רבי': "נוסע אני לחו"ל ורצוני שהרב יברכני כי אצליח". מרן הגר"ז זצ"ל - ששנים רבות קודם לכן הכיר טיבו מתוך מעשה שהיה - השיב לאיש בנימה פסקנית: "יכול אני לברכך רק בדבר אחד - שלא תקלקל!" [זאלסט נישט קאליע מאכן]!

כעבור זמן מה התברר שאמנם הלה נסע בשליחות השלטון הציוני לחו"ל לגייס כספים עבור ה"מגבית המאוחדת", ועבור הצלחת הנסיעה הזו הוא בא לבקש את הברכה...

אני: הבאתי מעשה זה בספר, בשם הראש ישיבה, אך לא כתבתי את שמו של אותו אדם, רק כתבתי 'אדם נכבד אחד...' הגר"מ: כמובן שכך היית צריך לכתוב, ללא פירוט שמו.

היה זה בשנת תשל"ט כאשר צדה עינו של הגר"מ ידיעה כל שהיא לגבי חיסונים של עופות, ומיד התעורר אצלו החשש היכן מזריקים לעופות את חומר החיסון, ואם אין הדבר עלול לגרום לטריפת העוף, ושלח את אחד מגדולי תלמידיו, שקרובו עבד בזמנו ב'משרד הבריאות', כדי לברר אצלו אם אמנם נכון הדבר שמזריקים בעופות והיכן. כאשר השיב הלה שמזריקים את החיסונים בצוואר

העוף, שלח הגר"מ תיכף את תלמידיו אל עבר לשכת בד"צ העדה החרדית שבבנייני זופניק, כדי להביא את הדבר לידיעתם, ולעוררם על החשש הנובע מכך לכשרות העופות כולם.

הבד"צ זימנו אליהם בדחיפות את ראשי משרד הבריאות, אלו באו לפנייהם והביאו עימם נציגות מבעלי הלולים וכולם כאחד הכחישו בכל תוקף את העובדה שמבצעים זריקות בעופות... והנה רבי אברהם ראטה - הספרא דדיינא שנודע בפיקחותו - הבחין בעינו החדה מיד שאין אמת בדבריהם. אי לכך נעמד בלהט והזהירם על חומרת הדבר של אמירת שקר בפני בית דין שהשכינה שרויה בו, ועוד כהנה וכהנה.

עוד הוא מדבר, והנה לפתע פורץ בבני מר אחד הלולים שנוכחו שם - יהודי תימני שעלה שנים ספורות קודם לכן מתימן, והודה שאכן הם מזריקים חיסונים לעופות בצווארם, אלא שאיימו עליהם שאם יגלו את הדבר יסלקום תיכף מעבודתם. הבד"צ כמובן אסר בו ביום את העופות עד לבירור העניין [רבים זוכרים את הסערה הגדולה שהדבר עורר, כאשר ביום זה לך יומא דהילולא של האדמו"ר ה'בית ישראל' מגור, וכבר הוכנה אז סעודה גדולה עבור כלל החסידים הבאים מרחבי הארץ לרגל ה'ארצי'יט, ועם זאת תיכף כאשר נודעה סערת העופות, זרקו תיכף ללא שיהיו את כל העופות שהוכנו עבור אלפי המשתתפים, על אף הפסד הממון הגדול הכרוך בכך].

הגר"מ שעמד על המערכה לא אמר די בכך, אלא שלח לברר בחו"ל אצל גדולי המומחים על השפעת הזריקות על העופות. באותם ימים נראה רבי מאיר ברנדסופר מידי יום כאשר שני עופות בידו, וסובב הלך ושוב בין ישיבתו של הגר"מ ששכנה אז בבתי וויטנברג, שם דן יחד עם תלמידיו הגר"מ על כל צדדי השאלה, הן מבחינה ההלכתית והן מבחינה המעשית, ומשם לבנייני זופניק מקום משכן הבד"צ.

הייתי יורד לעומק העניין

סיפר הגר"מ: בימים עברו, כאשר היה בא אלי אדם כלשהו ושואל אותי אף בדבר שמעולם לא ידעתי ולא למדתי, הייתי ללא התרגשות פותח את הגמרא ולומד את הענין לאט לאט - ובנוכחותו - ואז יורד לעומק הענין ואומר לו תירוצ טוב. היום לעומת זאת, כבר אינני יכול לעשות כן כלל. והנה כאשר באים לשאול אותי על דברים שאני בענין או למדתי, אני משתדל לענות, אך כשבאים ושואלים אותי דברים חדשים שלא למדתי, אני משתמט ואיני רוצה לענות, אולי הם חושבים שאני משתמט מהם מסיבות צדדיות, אבל האמת היא זו.

והוסיף לספר, שבסוף ימי רבי דויד'ל קארלינער הוא סבל מאוד משכחה, ופעם כשהגיע אליו משולח אחד נתן לו יד לשלום ושאלו לרצונו, וכששמע מה מבוקשו נתן לו מתת יד. המשולח שנהנה לראות את רבי דויד'ל לומד בגישמאק [-בהנאה ובטעם], נשאר לעמוד לידו. חולפות כמה דקות. רבי דויד'ל מרים עיניו שוב, מברכו לשלום ושואלו לרצונו. אמר לו המשולח: "זה אני, אותו אחד שהיה כאן כבר קודם..." והמשיך רבי דויד'ל ללמוד. חלפו עוד כמה דקות, והלה עדיין עומד ונהנה לראותו לומד, ורבי דויד'ל שוב מרים את

הנהג התרגז, הוציא את האקדח וקרא לעבר הבחורים: "מי שיתקרב אלי - אירה בו!". מיד הרגתי את הבחורים, נגשתי לנהג ואמרתי לו: "שבת שלום! ה' יחזיר בתשובה את כל עמו ישראל!"

הגאון רבי ראובן אלבו שליט"א על מצוות התוכחה

אחת מן התוכחות שאותן מזכיר משה היא: "ודי זהב" - מעשה העגל. "אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: בשביל כסף וזהב שהשפעת לישראל עד שאמרו די, גרם להם לעשות את העגל" (ילקוט שמעוני רמז תשצז). נמצא, שתמצית דברי התוכחה שאמר משה לעם ישראל היא, שכביכול אינם אשמים כל כך... היה להם זהב רב ולכן הגיעו לעשיית העגל...

מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע

רבי ישראל וויניצא זצ"ל היה גאון בתורה, וכיהן ברבנות באחת הערים ברומניה. כרב המקום, נטל על עצמו גם את הדאגה לעניי עירו, ועשה זאת באומנות מיוחדת, בהיותו חביב ונימוסי, מקובל על הקהל ובעל דרך ארץ במידה מופלגת.

באחד הימים קרא הרב לגבאי שילוה אותו לטיול בחוצות העיר. בדרכם עברו ליד ביתו המפואר של מנהל הבנק העשיר, שנמנה על המשכילים. שלח הרב את הגבאי לדפוק על הדלת, ולשאול אם יאות להכניסם. הגבאי נקש על הדלת, והמשרת שפתח מיהר להכניסם, הושיבם בכבוד בסלון, ורץ להודיע לבעל הבית, כי רבה הראשי של העיר הגיע לביקור.

הזדרז העשיר ללבוש את חלוקו, ויצא לקבל את פני הרב. התיישב על כסאו, ברך את הרב לשלום, והמתין שיסביר לו את סיבת בואו. אולם הרב שתק ולא הוציא מילה מפיו.

שתק גם העשיר והמתין להסברים שלא באו. כך גם הגבאי - שהמהלך כולו היה סתום בעיניו.

כעבור דקות ארוכות רמז העשיר בעיניו לגבאי: מה סיבת הביקור הזה? והגבאי משך בכתפיו: אין הוא יודע. הרב לא שיתף אותו בכלום. לבסוף קם הרב, נפרד מן העשיר לשלום ויצא, כשהעשיר מלווה אותו בכבוד גדול. בפתח בית הרב חש העשיר שהוא אינו מסוגל להתאפק יותר ואמר: "ימחל לי כבוד המרא דאתרא, אך לא הבנתי לשם מה בא לביתי ולא אמר לי מאומה. האם רצה כבודו משהו?".

השיב לו הרב: "באתי לקיים מצוה, וברוך ה' שזכיתי לקיימה".

"איזו מצוה קיים כבוד הרב?" - נמלא מנהל הבנק בסקרנות.

נענה הרב ואמר: "חכמינו ז"ל אמרו, שכשם שיש מצווה לומר דבר הנשמע, כך מצווה שלא לומר דבר שאינו נשמע (יבמות סה ע"ב). באתי אליך וקיימתי את המצווה שלא לומר דבר שאינו נשמע".

נבהל העשיר: "אמר לי כבודו איזה דבר לא שמעתי?".

"מדוע אומר?" - התחייך הרב - "רוצה אני להמשיך לקיים את המצווה שלא לומר דבר שלא נשמע, שכן יודע אני שדברי לא יישמעו!".

"ימחל לי כבודו, אך מניין הביטחון שבאמת לא אשמע? אולי כן אשמע לדברים?" - טען העשיר.

חך הרב בדעתו, ולבסוף אמר: "טוב, אומר לך. ישנה אלמנה מסכנה שלא שילמה את חובה לבנק, והבנק מתכוון כעת להוציאה מביתה ולמכור את הדירה. האלמנה המסכנה נזרקה לרחוב ממש. צריך למחוק את החוב שיש לה בבנק".

"אני רק מנהל הבנק ולא הבעלים שלו!" - התנצל העשיר - "איך מצפה הרב שאמחק חובות ללקוחות?".

צער עלה על פני הרב: "חבל, חבל, הכשלת אותי! הלא אמרתי לך שתיתן לי להמשיך לקיים את המצווה שלא לומר דבר שלא נשמע. בשביל מה בקשת ממני שאספר לך?".

הם נפרדו, ובלב העשיר נקרה אכזבת הרב מכישלון קיום המצווה 'שלא לומר דבר שאינו נשמע'... עד שלבסוף גמר בלבו לשלם מכיסו את חובה של האלמנה. הוא הודיע על כך לרב, שכמובן שמח מאד על שלא נכשל באמירת דבר שלא נשמע.

הרי לנו, שגם לאנשים רחוקים אפשר לומר מוסר ולגרום להם לתקן את דרכיהם, אולם דרושה לשם כך חכמה מיוחדת. זהו שאמר החכם מכל אדם (משלי ט, ח): "הוכח לחכם ויאבהך" - כשאומרים את הדברים בחכמה ובתבונה, הם נשמעים ומתקבלים.

אין ספק, אילו היה הרב מתיישב בבית העשיר, מספר לו את סיפורו

של האלמנה ומבקש שיתרום לה ביד רחבה, היה העשיר טוען שאין לו כסף ושהדבר לא מקובל, או במקרה הטוב, משתתף בתרומה סמלית. אך מאחר שפעל בחכמה - דבריו התקבלו.

הוכח תוכיח - אך לא תישא עליו חטא!

גדולי רבותינו שמרו מאד על קיום מצוות "הוכח תוכיח", אולם בד בבד שמרו על כבודם של מקבלי התוכחה, ודאגו שגם אחרים לא ישפילו אותם.

אמרו רבותינו ז"ל (יומא ט ע"ב): "בית מקדש שני מפני מה חרב? מפני שהיו שונאים זה לזה". הייתה ביניהם שנאה ולא היו מוכנים לוותר זה לזה. הם לא השכילו להבין, כי האדם שמוותר ומוחל לרעהו - הוא עצמו המרוויח הגדול...

תוכחה בעיתוי הנכון

העיתוי לתוכחה גם הוא צריך להיבחר בקפידה. לא כל עת וכל שעה כשרה לתוכחה.

בפרקי אבות (ד, יח) שנינו: "אין מרצין לאדם בשעת כעסו". לפעמים אדם מצהיר הצהרות מלהמוות: 'אני לא אתן להם, אני אלך איתם עד הסוף'... ואנשים מסביב מנסים לעצור אותו: 'מה אתה עושה?!'... אך צריך לדעת ש"כעס בחיק כסילים ינוח" (קהלת ז, ט). אסור להוכיחו באותה עת, והדברים שיאמרו אז לא יועילו כלל. שום תוכחות שבעולם אינן נכנסות ללבו של הכועס. צריך לתת לו זמן להירגע, לשתות כוס קפה ועוגה, ואחרי שהוא שבע ודשן אפשר להתחיל לדבר איתו. גם אז, צריכים לפעול בחכמה, לדבר איתו על נושאים שונים: איך הילד בתלמוד תורה? הכל בסדר איתו? איזה חסד עשה ה' עמך, כמה ילדים מסתובבים ברחובות, ואותך זכה ה' ביהלומים כאלו... כנראה שאתה חביב לפני ה' יתברך... ודרך אגב להכניס: 'לגבי מה שהיה אתמול, אני חושב שמסכן פלוני... אני יודע שאתה בטוח שהוא אשם, אבל...' וכן הלאה. בחכמה ובתבונה. רק לא בשעה שהוא כועס, שכן אז לא יועיל דבר.

צריך לזכור ש"כל הכועס - אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו!" (נדרים כב ע"ב) נורא לחשוב על כך! אדם נכנס לבית המקדש, כלו אפוף קדושה וטהרה, וזוכה לקבל רוח הקודש, אך בשעת כעסו הוא אינו 'סובל' אפילו את השכינה, ואומר כביכול: 'עזוב אותי!...' נורא! לפיכך, אי אפשר להוכיח את האדם בשעת כעס. קודם כל יש להוריד את מפלס הכעס, ורק אז להתחיל לדבר איתו.

תוכחה מתוך אהבה

אמירת תוכחה היא אחד הדברים הקשים, ולא בכדי לא הוכיח משה רבנו את ישראל כל ארבעים שנה שהיו במדבר.

לפעמים אנו נחרדים לראות אנשים עושים מעשים מסויימים, אבל לפני שמוכיחים אותם קשות, מומלץ לדבר איתם ולנסות להבין מה הביאם למעשים כאלו. לפעמים התוצאות מפתיעות ובלתי צפויות לחלוטין.

בבחורות שהייתי בשבת בבית הורי שבטבריה. כשיצאתי בשבת בבוקר

מן התפילה בבית כנסת, הבחנתי באחד האנשים שהתפלל אתנו עומד ומשקה את גינתו. הזדעזעתי. יהודי שהתפלל בבית כנסת משקה את הגינה שלו ביום השבת!

יכולתי לצעוק עליו: "שוטה שבעולם! מגיע לך סקילה! אתה משקה גינה ביום השבת!"

אך חס וחלילה! לא כך מוכיחים!

עברתי לידו ואמרתי לו: "שבת שלום! שמחתי לראותך בבית הכנסת!". הוא חייך והחזיר לי ברכת שבת שלום. ואני המשכתי בעדינות: "אתה יודע, ישנה הלכה בעניין השקיה בשבת... זה דומה לאדם שזורע בשבת".

הוא מיד אמר: "חס וחלילה. אני יודע שאסור לזרוע, אני רק משקה... מסכנים הפרחים, בחום הזה, ארבעים מעלות, הם עלולים להתייבש... אני לא עושה כלום, רק משקה אותם קצת, שלא ימותו..."

הוא דיבר בתמימות כזו, שהוציאה אותי מדעת... הוא היה בטוח שהוא שומר שבת למהדרין. הרי הוא הולך לבית כנסת, עושה קידוש ואוכל חמין, ורק קצת משקה שלא ימותו הפרחים...

אמרתי לו: "אתה רוצה שהפרחים יחיו ואתה תמות? מה קרה לך? אתה הרי ממית את עצמך!"

היהודי הזמין אותי להיכנס לביתו, להסביר יותר. נכנסתי והתחלתי לדבר אתו. התברר שהוא כלל לא ידע שאסור להשקות. "תאמין לי שלא ידעתי!", הוא התנצל, "אני שומר שבת ולא מדליק אפילו חשמל. לא ידעתי שיש איסור כזה..."

למדנו את ההלכות הללו, והוא כל כך הודה לי. בסופו של דבר הוא הבין שזה אסור, אבל הכל היה מתוך נעימות, ולא בצורה שהייתה גורמת לו להגיב: "אתה לא תאמר לי מה לעשות..." ואיך הגעתי לזה? על ידי שברכתי בברכת 'שבת שלום' באופן מכובד.

כשיודעים איך לדבר אל אותם יהודים רחוקים, ומדברים אליהם מתוך אהבה וכבוד - זוכים לקרבם.

אין ספק, שיש הרבה דרכים לתוכחות, אבל אצלנו התוכחות בדרך הזו מתקבלות ומצליחות יותר, משום שהיהודים שאנחנו מתעסקים איתם אינם יהודים כופרים, אלא יהודים שיש להם אמונה רדומה בלב, שרק צריך להעיר אותה. "אם תעירו ואם תעוררו את האהבה..." (שיר השירים ב, ז)

זכורני שברחוב הסמוך היה נהג אוטובוס של חיילים. באופן קבוע הוא היה נוסע בשבת ברחוב לאחר השיעור שהייתי מוסר, כשהבחורים היו מלווים אותי הביתה.

כשראו הבחורים שדבר זה חוזר על עצמו מספר פעמים, התרגז אחד הבחורים וצעק לעברו: "חילול שבת! תסתלק מפה!"

הנהג התרגז, הוציא את האקדה, טען אותו וקרא לעבר הבחורים: "מי שיתקרב אליי - אירה בו!"

מיד הרגעתי את הבחורים, נגשתי לנהג ואמרתי לו: "שבת שלום! ה' יחזיר בתשובה את כל עמו ישראל".

ולא תאמינו, כיום אותו נהג הוא יהודי ירא שמים בתכלית, ובניו לומדים בישיבות. עד כדי כך.

(מתוך 'משכני אחרים')

הסוס שעמד בתוככי הבור הביט מלמטה למעלה בתדהמה על בעליו, מדוע מכסני מר בעפר?... והבעלים בשלו - מריק לתוככי הבור שקי עפר בזה אחר זה... ועדיין מביט עליו הסוס בעיניים מלאות פחד ובעתה עד... שראה הבעלים כי בכל פעם שהוא משליך עפר לתוך הבור קופץ הסוס לגובהו של בור, וכן יעשה שוב ושוב... מתחילה לא הבין הבעלים לשמחה וריקודין הללו מה עושים, עד ש...

הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א על האמונה והביטחון בהקב"ה

זעקה: "אבינו שבשמים! לא למעני עשה, ואף לא למען כבוד עמך בית ישראל, אלא למען כבוד שמך יתברך ויתעלה, פתח נא את ארובות השמים וירד 'שלאקס רעגען' (גשם חזק בלשונם באונגריז) ויפסק חילול השם הנורא הזה".

תוך כמה דקות נראו עננים כבדים בשמים, ויפתח ה' את ארובות השמים והחלו לרדת גשמים עזים, עד אשר כל הרשעים הבריוח עזמם ומנגניהם אל תוככי הצריפים, אז נשמו גם כל היהודים לרווחה כשיכלו להיכנס אל תוככי צריפם. וסיפרה אותה אשה, שממעשה זה שאבו חיזוק במשך כל תקופת המלחמה, להאמין כי אבינו רוענו משגיח עלינו על כל צעד ושעל - בראותם שבתוך הסתר הפנים הגדול והנורא שומע הקב"ה את שוועת הזועקים אליו.

שמעו נא למעשה נורא שאירע בימות הקיץ (תשע"ט) ושמעתיו מפי בעל המעשה הרב שלמה פינחס שווימער שליט"א מתושבי קרית יואל שבמאנארא בארה"ב. בתחילת הליל יצא רש"פ מביתו, והנה הוא רואה בחור כבן 16 משוטט ברחוב סקונימונק פינת רחוק בארדיטשוב, והוא תוהה וטועה, תר ומחפש אחר איזה בית... רש"פ ניגש אליו ושאלו: "צדיק, במה אוכל לעמוד בעזרך?". סיפר לו הבחור, כי הוא מתושבי העיר מאנסי ובה נמצאת ישיבתו, עתה לכבוד הקיץ שכרה הנהלת הישיבה בנין עבורם בעיר מאנארא ברחוב סקונימונק 441 בשכונה שליד 'קרית יואל' "ושם אנו שוהים בימים אלו. היום

איתא בגמ' (תענית כט.), כתיב (במדבר יד א): "ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם כלילת ההוא", אמר רבה אמר רבי יוחנן אותו היום תשעה באב היה, אמר להם הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חינום, ואני קובע לכם בכיה לדורות.

נמצינו למדים ששורש חורבן הבית ומוקור כל הגלות המר הלז, על חסרון האמונה בא לננו, שהרי זו היתה 'בכיה של חינום' שלהם - שהתרעמו על ה' כמו שנאמר בפרשתן (א כז) "ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אותנו ביד האמורי להשמידנו", ולא האמינו שיביאם אל ארץ טובה, ומכיוון שפגמו באמונתם השלימה שהקב"ה נמצא עימם תמיד בכל מצב, נסתבב החורבן הנורא, וכדאיתא במדרש (במד"ד טז כ) "ותשא כל העדה ויתנו את קולם", זה שאמר הכתוב (ירמיה יב ח): "נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה", אותו קול שבכיתם גרם לכם להיות שנואין, ונקבע בכיה לדורות.

נמצינו למדים שמעיקרי ה'תקון' על החורבן, הוא ההתחזקות באמונה בהקב"ה אבינו אב הרחמן, השוקד בכל עת ובכל שעה על טובתנו, ושלל לבכות בכייה של חינום. ואף שעבודת ההתחזקות באמונה היא עבודת חיים, ואין לך רגע ורגע שאינו מחוייב להשריש בעצמו אמונת אומן בהקב"ה, אך בימים אלו שאנו מתאבלים על החורבן ששורשו 'בכיה של חינום', אזי צריכים אנו ביותר להעמיק ביטחוננו בקל הטוב. מעשה שהיה באחד מימי 'תשעה באב' בשנות המלחמה, כפי שהעידה אישה אחת מנכדי הגה"ק רבי הלל מקולמייא זי"ע (בת חתנו ר' יצחק אייזיק ליכטנשטיין זצ"ל), אשר נלב"ע לפני כמה שנים, שהפרידו אותה כמו רבי רבבות מאחינו בני ישראל מאמה ובעלה, והכניסוה לאחד המחנות. בהגיע יום תשעה באב הוציאו את כל דרי המחנה לחצר תחת כיפת השמים - ואותו היום יום בהיר בשחקים היה ללא שום זכר לעננים.

הרשעים ימ"ש ציוו עליהם לישוב על קרקע החצר, שהייתה מחופה באבנים משוננות ומחודדות בכדי שידקרו אותם ברגליהם, ועל כולנה העמידו מנגנים בכלי זמר - במינים ועוגב וכל צלצלי שמע, בכוונה תחילה לדכאותם ביום המר והנמהר תשעה באב עד דכדוכה של נפש.

אשה זו לא הייתה יכולה לסבול השפלה נוראה זו, ומתוך מעמקי לב

חשתי כאבים עזים ביד, ולכן נסעתי הביתה לבקר אצל רופאי שבמאנסי שחיוה את דעתו שאין כאן כל בית מיחוש ב"ה, משם רציתי לחזור לשיבה, ואמרת לי להגיד שיקח אותי לרחוב סקונימונג 441, וזה הדרייווער שכנראה לא ידע היכן מחוז חפצי, חשב לעצמו שאני אמור להגיע לשיבה הגדולה של קרית יואל ברח' סקונימונג, ולכן הוריד אותי כאן ברחוב סקונימונג פינת בארדיטשוב, ואני מוצא כאן את הישיבה שלי, שאיננה נמצאת כלל בין בנייני מגורים, ואני יודע אנה אני בא.

לבו הרחום של רש"פ לא נתן לו להניחו לבדו, הזמינו לתוך רכבו והחל מחפש בג' פי אס. שאלו את האדרעס רחוב סקונימונג 441 ולא מוצא, אחר בירורים הבין כי 'רחוב סקונימונג' ארוך עד מאד, ואותו מקום שהבחור דיבר עליו הוא 'המשך' הרחוב, אבל בשכונה הסמוכה לקרית יואל (הנקראת היילעד מיל'ס). אז אמר הבחור לרש"פ: "בכל יום הננו הולכים לטבול במקווה שברחוב קארעץ כאן בקרית יואל, הבה ניסע עד שם, ומשם הנני מכיר את הדרך ואראה לך אותה". וכן עשו, כשהבחור מראה לרש"פ את הדרך, ורש"פ 'לומד' דרך חדשה, ושם ראה בנין ישן גדול ומורחב וממול יש נפלאות הבורא 'אגם מים' (Lake) יפה נוף, והכל בא על מקומו בשלום.

וכאן נתגלה תוקפו של נס, כי ביום המחרת נסעו הבחורים בספינות עלי מים, ואחת הספינות נתקיימה בה 'ההופכי אגם מים' כשארבעת הבחורים שישבו בה נפלו לתוכי המים, שלוש מהם שחו בכוחות עצמם עד שפת הנהר, חוץ מבחור אחד שלא הצליח לשחות, ובאותו רגע נתקבלה 'קריאה' ב'הצלה' של קרית יואל, שבחור טבע ברחוב סקונימונג 441, ורק רבי שלמה פינחס, שכבר נסע לשם אתמול, ידע בדיוק המיקום והגיע לשם ברגעים אחדים (לא אמרו בבירור שמדובר ברחוב סקונימונג בשכונת היילענד מיל'ס, וע"כ לא מצאו את הכתובת בתוך הג' פי עס), ורק הוא ידע והדריך את שאר חברי הצלה היאך מגיעים לשם.

את מי מצא כשהוא טובע? זה הבחור שהביא אותו אתמול הנה, וכאמור ידי כאבו לו לכן לא הצליח לשחות כשאר חבריו, וכשהגיע לשפת הנהר כבר היה מלא במים העכורים והחמצן שלו היה במצב סכנה, מיד עשה בו 'עזרה ראשונה' ולקחו לבית החולים, כשהוא מדריך את שאר חבריו היכן הוא האדרעס סקונימונג 441, וכולם הגיעו רק כמה רגעים אחרי, ואילו היה גם רש"פ מאחר ברגע או שניים כבר לא היה את מי להציל... ובזכות טעותו של הנהג אתמול ניצלו עתה חייו, וכבר ברח ברכת הגומל בבית המדרש בשבת שלאחריו.

אז הבינו הכל, שלא 'טעה' הנהג של יום האתמול, ולא סתם הניח אותו בחור במקום זה, אלא באותה שעה כבר הכין לו הבורא את ה'הצלה' ממוות לחיים שיצטרך לה למחרת.

שמעתי מדודי כ"ק אדמו"ר רבי שמעלקא מלעלוב שליט"א, ששמע מבעל המעשה ה"ה הגה"צ הנודע בשערים ר' מנשה ראזענפעלד זצ"ל, וכך הווה מעשה: ר' מנשה הצטרף לנסיעה עם הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זי"ע כדי לשמשו על האנייה בלב ים בדרכו לביתו (מארה"ק לפולין). וכיוון שהיה לר' מנשה 'סדר יום' מסודר להפליא - כשהוא משכים קום בשעה 3-4 לפנות הבוקר וממלא את

כל יומו בשיעורים וסדרים, וכאן מחמת טלטולי הדרכים (ושימושיו את הרבי) נשתבשו לו סדריו, נאנח ר' מנשה ואמר: "רבש"ע, ווען וועט זיך עס שוין ענדיגן און אריבער גיין" (רבש"ע! עד מתי? אימתי יגמרו ויעברו מעלינו כל אלו הטלטולים?). והיה הדבר תוך כדי הילוכו עם הרה"ק רא"א. כשמוע הרה"ק את דבריו עמד מלכת, ואמר לו במעין גערה: "א איז דארף נישט וועלען איבער קומען נאר אלעס מקבל זיין באהבה ובשמחה" (לא ימתין איש יהודי שיעברו מעליו זמני הקושי, אלא אדרבה יקבלם באהבה ובשמחה), וכה אמר ר' מנשה שהדברים נחקקו בלבו, ומאז לא התאונן במשך כל ימי חייו על שום דבר ומקרה שאירע לו.

וכן הדברים אמורים לכל צרה וצוקה המתרחשים ובאים על האדם, לבר ירך לבבו בראותו כל הרפתקאי דעזו עליו, וידע כי כל הנעשה בעולם לטובתו ול'עלייתו' הם באים. ויובנו הדברים עפ"י 'מעשה שהיה' בסוס נאמן לאדונו, הלה היה עובד יומם ולילה עבור האדון 'כמו סוס'. האדון שנהנה מההכנסות שהסוס מכניס 'לאוצרו' בעבודתו המסורה, היה מרבה להיטיב עמו כגמולו הטוב, מאכילו ומשקהו ממיטב מאכלי הסוסים, ואף בית מדור ללון העניק לו כראוי וכיאות לסוס שכמותו... עברו הימים והשנים, והסוס החל להראות סימני זקנה, כוחותיו כבר לא עמדו לו, ומזמן לזמן הרגיש הבע"ב כי 'הכנסות' הסוס פוחתות והולכות, ואילו ה'הוצאות' סביב מאכלו ומשקהו לא פחתו במאומה, וכבר חישב בעה"ב 'לשלחו בגט שחרור' - 'וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול'... אבל מחמת הכרת הטוב לא הפקיר את סוסו נאמנו משכבר הימים. עד שביום בהיר הילך הסוס ברחובה של עיר ולרוב זקנותו לא ראה כהוגן ונפל ל'בירא עמיקתא' (בור עמוק) חמישים אמה, ואך בנס נשאר לחיות. עתה עלה בדעת בעה"ב - אכן, עד היום ריחמתי על סוסי הנאמן ולא שלחתי לחופשי - אבל בזו השעה משאירע לו כן, מותר לי לקיים בו 'רק לא ירבה לו סוסים' (דברים יז טז), ו'שם תהא קבורתו'... פתח בעה"ב ב'לשם יחוד' לקיים מצוות 'קבורה', נעמד על שפת הבור והחל משליך לתוכו עפר למען יכוסה כל גופו וראשו כדת וכדין...

הסוס שעמד בתוככי הבור הביט מלמטה למעלה בתדהמה על בעליו, מדוע מכסני מר בעפר?... והבעלים בשלו - מריק לתוככי הבור שקי עפר בזה אחר זה... ועדיין מביט עליו הסוס בעיניים מלאות פחד ובעתה עד... שראה הבעלים כי בכל פעם שהוא משליך עפר לתוך הבור קופץ הסוס לגובהו של בור, וכן יעשה שוב ושוב... מתחילה לא הבין הבעלים לשמחה וריקודין הללו מה עושים. עד ש... ראה כי הסוס הולך ועולה מעלה מעלה, עד שיצא מן הבור כשהוא בריא ושלם בכל רמ"ח ושס"ה, או אז הבין כי אף שהוא בא לקברו ולכסותו בעפר, אבל הסוס השתמש ב'קבורה' זאת להעלות עצמו עוד ועוד על הר העפר שנעשה בבור תחתיות, עד שיצא לחופשי לגמרי...

ולדין: אנה ממך, מנע קולך מבכי בשעה שהנך רואה כי פלוני רוצה ובא לקברך בחיים חיותך... אל תתפעל ממנו, כי חבילי עפר ואדמה שהלה משליך עליך אינם אלא 'הר' להעלותך למעלה להוציאך ולדלותך מבור גלותך ושפלותך.

(מתוך 'באר הפרשה - תשע"ט)

רבי זונדל כשמעו נמלא פחד ואחזתו רעדה; הוא שאל את האדמו"ר מביאלה זצוק"ל: "הכיצד אוכל כעת בבת אחת לעסוק בתשובה, ממש לפני החופה?! הרבי היה צריך לעוררני על כך כמה ימים מקודם, כדי שאתעסק בתשובה כראוי!", כששמע הרבי את שאלתו, נסער מאוד...

הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א, על ההתחזקות לתשובה

וַתַּעֲנֵנוּ וַתֹּאמְרוּ אֵלַי חֲטֵאנוּ לָהּ אֲנַחְנוּ נַעֲלָה וְנִלְחַמְנוּ (דברים א', מ"א)

משה רבינו אומר לעם ישראל: "ותענו ותאמרו אלי חטאנו", ובהמשך (פסוק מה) כתוב: "ותשובו ותבכו לפני ה' ולא שמעו ה' בקולכם". אפשר לבאר, שבא הכתוב ללמד אותנו דרך התשובה: לא מספיק לומר 'חטאנו', אלא מי שחטא צריך לשוב בתשובה באמת, להתחרט על מעשיו הרעים שעשה, להתוודות בפה על חטאיו ולקבל עליו לבל ישוב לכסלה עוד, עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, כדברי הרמב"ם הידועים (תשובה ב, ב) (על פי 'טיב התורה').

לפנינו כמה עובדות בטיב ההתחזקות בתשובה, שצריך לשוב אל בוראנו יתברך.

כאשר היה כבוד קדושת האדמו"ר מביאלה זצוק"ל מסדר קידושין, היה מנהגו לפני החופה, מיד לאחר שבירר את כשרות העדים, דהיינו שאין בהם פסול קירבה לחתן או לכלה ולא זה לזה, היה מנהגו לעוררם להרהר בתשובה, מחמת שהרשע פסול לעדות.

פעמים רבות היו העדים אנשים חשובים או רבנים יושבי על מדין, כגון בחתונות שבחצרות האדמו"רים וכדומה. מחמת כבודם של העדים החשובים, לא רצה הרבי לומר להם ישירות שעליהם להרהר בתשובה, שלא ישמעו כמי שחושד בהם בדבר עברה, חס ושלום. לפיכך היה מוציא בחכמתו איזושהי שיחה על אודות דין כשרות העדים וחובת תשובתם, עד שהבינו רצונו - שיהרהרו בתשובה לפני שנגשים אל החופה.

בחופתו של אחד מתלמידיו נקרא הרבי לסדר קידושין, והנה מצא לפניו בתור 'עד קדושין' את הגאון הצדיק רבי זונדל קרויזר זצוק"ל, שהכירו היטב כאיש של צורה, תלמיד חכם וירא אלוקים.

הרבי שמח מאוד לפגשו. בטרם ניגש לסדר הקדושין פנה אל העדים במאור פנים, וכשחיוך נסוך על שפתי קדשו, אמר: "הנה לאנשים חשובים כמותכם, בוודאי אין צריך לעורר על חובת התשובה שצריך להרהר לפני החופה..."

רבי זונדל כשמעו נמלא פחד ואחזתו רעדה; הוא שאל את הרבי: "הכיצד אוכל כעת בבת אחת לעסוק בתשובה, ממש לפני החופה?! הרבי היה צריך לעוררני על כך כמה ימים מקודם, כדי שאתעסק בתשובה כראוי!".

כששמע הרבי את שאלתו, נסער מאוד; פניו התאדמו, ובאש קדשו

אמר: "וואס איז תשובה? [מוהי התשובה?] חרטה על העבר וקבלה לעתיד! בהרהור תשובה של אמת, לעזוב כל הרע ולעשות הטוב, הרי כבר יצא מגדר 'רשע' וכשר לעדות!".

הוא הוכיח דבריו מגמרא מפורשת בפרק ב' דקדושין (מט:): "על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור, מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו", הרי מוכח שברגע אחד יכול להתהפך בתשובה שלמה. כך נפסק להלכתא ברמב"ם ובשולחן ערוך.

מעשה זה סיפר בעל המעשה, הגאון רבי נוטע גרובר שליט"א, שבחופתו הווה עובדא.

רבי זונדל עליו השלום היה מספר גם הוא מעשה זה בפני תלמידיו, ומוסיף שמטיב זה המעשה ניתן ללמוד כמה הלכתא גברתא, הן בהליכות קדשו של הרבי שנקט בתחבולה כיצד לעורר על התשובה בלא לבייש, והן ביסודה של תשובה. למדנו כאן דעת קדשו, שהגם שישנם תנאים ודינים בתשובה, שצריך בה וידוי בפה, והיא מחולקת לשלושה שלבים של עזיבת החטא וחרטה על העבר וקבלה על העתיד וכו', כפי שמבוארים כל דיני התשובה ברמב"ם (הלכות תשובה פרק א'. ע"ן שם), מכל מקום אין זה מעכב את יסוד התשובה. אף אם לא התוודה 'חטאתי' במו פיו ולא קיים כל התנאים, רק הרהר בליבו ביסודה של תשובה, הרי כבר יצא מגדר רשע והתקבלה תשובתו.

כחצי שעה לפני כניסת השבת, נכנס לפתע ללא התראה מוקדמת אורח לחדר: פוסק הדור, מרן רבי שלמה זלמן אויערבך זצוק"ל בכבודו ובעצמו. ואז פונה הוא ואומר: "רבי ישראל, אם לא תבטיחו לי שלא תורידו את המכשיר, אשאר עמכם כאן בבית החולים, ובמו ידי אחבר לכם בחזרה את המכשירים..."

הרה"ג רבי יצחק דוד גרוסמן שליט"א על הליכותיהם של גדולי ישראל

"אנשים חכמים וידיעים" (דברים א, ט"ו)

מכשירי הניטור צפצפו בקול מונוטוני. אבא, ראש הישיבה רבי ישראל גרוסמן זצ"ל, שוכב במיטה באפיסת כוחות לאחר התקף לב חמור. זה ארבעה ימים שהוא כבול למיטה בבית החולים 'ביקור חולים' ללא יכולת לקום.

עם שחר יום שישי פנה אבא אלינו, ילדיו, שסבבנו את מיטתו בדאגה כנה ועמוקה, ורמז כי דבר בפיו. התכופפנו, ואבא לחש בקולות לא לו: "קחו אותי הביתה. אני לא רוצה להיות כאן בשבת". שוחחנו עם הרופאים, אבל אלו אמרו לנו כי אסור לו לעזוב את בית החולים, כי הוא נתון עדיין בסכנת נפשות.

כשאמרנו זאת לאבא, נתכרכמו פניו והוא אמר לנו: "לפחות את זה תורידו ממני", והצביע על מכשירי המוניטור שהיו על גופו הכחוש. "איני רוצה לחלל שבת, חלילה", הטעים אבא.

"אבל אבא, הגוף שלך חייב את זה", טענו בני המשפחה, אך אבא בשלו: "אני כבר לא חולה מסוכן. כרגע אני בתהליך הבראה, והמכשיר רושם סימנים על גבי הנייר וזה תולדה של 'כותב'. איך אני יכול להישאר עם זה בשבת?!"

אחי, רבי זלמן, מיהר להתקשר למעונו של פוסק הדור, מרן הרב שלמה זלמן אויערבך זצוק"ל, שעמו היה אבא בידידות נדירה, וסיפר לפניו את פרטי המעשה. הרב אויערבך צידד בעמדת בני המשפחה - שאסור לנתק את המכשירים, ואם הצוות הרפואי סבור כי זה למען בריאותו, הצדק עמו, וכך יש לנהוג.

אבא לא היה שבע רצון מהתשובה, וככל שהתקרבה שבת חרדנו לשלומו. לא ידענו מה הוא מסוגל לעולל ביראת השמים הנדירה הטבועה בקרבו. כחצי שעה לפני כניסת השבת, כשכולנו, בני המשפחה, מקיפים את מיטת אבינו, נכנס לפתע ללא התראה מוקדמת אורח לחדר: פוסק הדור, מרן הרב אויערבך בכבודו ובעצמו.

"באתי לומר לכם, ר' ישראל, את פסק ההלכה: אסור להוריד את המכשירים מהגוף. זה פיקוח נפש הדוחה שבת. הגעתי אליכם במיוחד לבקש שלא תסירו את המכשיר. הבטיחו לי שלא תגעו במכשיר!", ביקש הרב אויערבך מאבא, אך אבא לא אבה להבטיח. הרב אויערבך נימק את פסק ההלכה, ואבא החל לפלפל עמו כבימים הטובים. רצו באוויר פסקי הלכות ודינים, שרק הבקי בהם יכול היה

להשתתף ולהבין את השיחה בין הגדולים.

ואז פונה הרב אויערבך ואומר: "רבי ישראל, אם לא תבטיחו לי שלא תורידו את המכשיר, אשאר עמכם כאן בבית החולים, ובמו ידי אחבר לכם בחזרה את המכשירים!". אבא נכנע ואמר: "אם זה פסק הלכה, לא אתווכח..."

בפרשת ראה, נאמר אחד מיסודות היהדות הגדולים: "אחרי ה' אלוקיכם תלכו ואותו תיראו ואת מצוותיו תשמעו ובקולו תשמעו ואותו תעבדו ובו תדבקו". רש"י מביא בתמצות הלשון: "הידבק בדרכיו, גמול חסדים, קבור מתים, בקר חולים כמו שעשה הקב"ה". יסוד הדברים הם דברי חז"ל במסכת סוטה (יד, א): "מאי דכתיב אחרי ה' אלוקיכם תלכו? וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה? והלא כבר נאמר כי ה' אלוקיך אש אוכלה הוא! אלא להלך אחר מידותיו של הקב"ה: מה הוא מלביש ערומים - אף אתה הלבש ערומים; הקב"ה ביקר חולים - אף אתה בקר חולים; וכו'.

לכשנתבונן ניווכח כי חז"ל נקטו דווקא דברים שמביאים להידבק במידותיו. והלא הכתוב עצמו מביא רשימת דברים: **אותו תיראו ואת מצוותיו תשמעו ובקולו תשמעו ואותו תעבדו!** ולמה זה נקטו חז"ל דוגמאות אחרות של ביקור חולים וקבורת מתים?

בחז"ל מצינו הבטחות גדולות למי שמבקר את החולה - מלבד השכר הצפון לו בעולם הבא - כמו שאומרים בכל בוקר בתפילה: "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא... וביקור חולים". חכמינו אומרים (נדרים מ, א): "כל

המשך בעמוד 26

ולפתע באמצע הניתוח הרגשתי כיצד לוחצים ומושכים לי את הוורידים... פתאום חשתי רע ביותר, חולשה נוראה. לא יכולתי לדבר ולומר להם, אבל הם ראו במכונת הא.ק.ג. שיש איזו בעיה בלב. הם דיברו ביניהם מה לעשות...

הגה"צ רבי ראובן קרלנשטיין זצוק"ל על צפית לישועה

בציפייה לבואו. אבל מי שאינו מסתכל ולא מוטרד, זה מכיוון שהוא חושב שאין סיכוי שהוא יגיע. כך גם מי שמצפה לביאת המשיח, אך על פי שיתמהמה הוא מחכה בכל יום שיבוא, אזי הוא מאמין בבואו. אנחנו מתפללים על ביאת המשיח ועל בניין ירושלים. "תקע בשופר גדול לחרותנו", "השיבה שופטנו כבראשונה", "את צמח דוד עבדך", "ותחזינה עינינו בשובך לציון", תפילות על גבי תפילות. כך גם בברכת המזון אנו מבקשים: "רחם נא... על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך". מדוע התפילות שלנו אינן מתקבלות? כתוב ב'כוזרי', ואני אצטט את לשונו: "התפילות שלנו כצפצוף הזרזיר". נשאל את האדם: מדוע אתה אומר 'ותחזינה'? הוא ישיב: כך אמרו לי להגיד... נתאר לעצמנו, משהו מגיע אל המלך ומבקש בקשה, שואל אותו המלך: "אתה באמת זקוק לדבר שאתה מבקש אותו?", והלה משיב: "באמת אינני זקוק, אבל כך אמרו לי לבקש..." איזו בושה וחרפה לבקש דבר שלא זקוקים לו... אומר ה'כוזרי': אם התפילות שלנו היו מעומק הלב, ובאמת היינו מבקשים 'ריבונו של עולם, את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח!', וכך שאר הבקשות- אזי התפילות היו נענות, אבל התפילות שלנו 'כצפצוף הזרזיר'. כמה גדולה הבושה.

בזוהר הקדוש כתוב, שהשמחה שעמיד הקב"ה לשמוח עם בריותיו בעת הגאולה, לא היתה שמחה שכזו מברית העולם ועד סופו. ומי יזכה לשמחה הזאת? "כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה", ומי שאינו מתאבל, אינו זוכה.

אחת השאלות שישאלו את האדם, תהיה: "ציפית לישועה?". מאז החורבן והגלות, צריכים על העת לצפות לגאולה השלמה. אבל רבותי, געוואלד, הבה ונתבונן: האם אנחנו באמת מצפים לישועה? אמנם כולנו אומרים: "כי לישועתך קיוונו כל היום ומצפים לישועה", אבל האם אכן המשיח חסר לנו באמת? משהו הגיע למשיח, רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, וסיפר לו כי הוא צריך לנסוע לחו"ל לאיזה עניין. אמר לו המשיח: "אינני מבין אותך, אתה תהיה במטוס ופתאום תהיה תקיעת שופר ותצטרך לחזור, ולא תספיק להגיע מחו"ל בזמן..."

מי שהכיר את המשיח זצ"ל יודע שמעולם לא דיבר בבדיחות הדעת, אלא ברצינות הגמורה ביותר. יהודים של פעם המתינו בכל רגע ורגע לביאת המשיח. המציאות שלהם היתה "כי לישועתך קיוונו כל היום". הרב מבריסק היה מדייק שלא נאמר 'כל יום' אלא 'כל היום'.

כך אם היו שואלים פעם משהו, אפילו אברכים צעירים, "היכן תהיה בליל הסדר?"- התשובה הטבעית היתה: "בעזר ה' יגיע המשיח ונעלה לירושלים, אבל אם חלילה הוא לא יבוא- אהיה בליל הסדר אצל השווער". זו אינה מידת חסידות או דרגה מיוחדת. את זה יתבענו מהאדם - "ציפית לישועה?"

הרמב"ם בסוף הלכות מלכים (פרק יא הלכה א) כותב: "וכל מי שאינו מאמין בו אם מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבנו". דברים מפורשים כותב הרמב"ם. "וכל מי... שאינו מחכה לביאתו", האם יש למישהו איזה 'קולא' בחיוב זה? היום כאשר פוגשים מישהו בחו"ל ושואלים אותו: "נו, ר' יענקל', מתי תיסע לארץ ישראל?" הוא משיב: "כשהמשיח יבוא", וכוונתו- אולי בעוד מאה שנה, מי יודע? ואם מישהו חייב לי שלוש מאות דולר ואני שואל אותו: "משה, מתי תחזיר לי?" הוא משיב: "אם ירצה השם, עד ביאת המשיח אחזיר לך". כוונתו ברורה: אל תצפה לראות את הכסף בקרוב... זה נקרא 'שאינו מחכה לביאתו'.

אומרים אנו כל בוקר ב'גדל': "ישלח לקץ הימים משיחנו, לפדות מחכי קץ ישועתו". אל מי ישלח הקב"ה את המשיח לפדותו? אל אלו המחכים לישועה.

כיצד מחכים?

אם הייתי אומר לכם, שהרב אלישיב צריך להגיע לבית המדרש, מי שבאמת היה מאמין שהוא אמור להגיע, היה ניגש כל כמה דקות אל החלון, להסתכל האם הוא כבר הגיע. הוא לא היה רגוע כל הזמן,

היום כאשר פוגשים מישהו בחו"ל ושואלים אותו: "נו, ר' יענקל' מתי תיסע לארץ ישראל?" הוא משיב: "כשהמשיח יבוא", וכוונתו- אולי בעוד מאה שנה, מי יודע?

שמחזירים את הילד מחדר ניתוח, אמרו לי שברוך ה' הכל עבר בשלום, רק אז חזרתי לעצמי.

אנשים עוברים ניתוחים קשים בראש, בלב, וכאן - ניתוח קטן של ילד, היה לי כל כך קשה לסבול. ומדוע? כי הרגשתי זאת בעצמי קודם לכן.

זה מה שדורשת התורה - להרגיש את השני. להיות נושא בעול. "ואהבת לרעך כמוך". אל תחשוב רק על עצמך, אלא גם על הזולת. לפני המלחמה בתשכ"ז, למדתי בישיבת סלבודקא, אנשים רעדו מפחד באותם ימים. והנה השי"ת ריחם על עמו, ותוך ימים ספורים היתה ישועה גדולה. אני לא זוכר מימי שמחה גדולה כמו שהיתה בימים הללו. ורק המשגה, רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, נראה רציני ואמר: "געוואלד יהודים, איך אפשר לשמוח? כמה אלמנות ויתומים ובתים שבורים, נגרמו מהמלחמה הזאת?!" הוא לא הבין כיצד אפשר לשמוח כאשר אחרים סובלים.

כך הדבר באבל, וכך גם בשמחה. מגיעים לחתונה, צריך לחוש בשמחת החתן. אם נרגיש כך, יבוא המשיח, כי נצפה כל הזמן לישועה, ולא רק כדי שאנשים לא יסבלו.

אם ישאל השואל: מי אמר שכאשר יבוא המשיח, שוב לא יהיה סבל בעולם? הרי הרמב"ם כותב (הלכות מלכים, יב, א) "עולם כמנהגו נוהג"? הם כבר לא יהיו חולים?

הבה נפתח את הרמב"ם ונראה מה הוא כותב (שם הלכה ה): "ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ולא תחרות, שהטובה תהיה מושפעת הרבה וכל המעדנים מצויין כעפר, ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד".

הגיעו נא בנפשכם, אם אכן יהיו אז חולים, וכי "יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד"? וכי "הטובה תהיה מושפעת הרבה"? אז כמה צריכים אנו לחכות למשיח, אם לא בשביל עצמנו, לפחות בשביל אחרים.

(מתוך 'חי ראובן')

אנחנו נוהגים בשלושת השבועות במנהגי אבלות, לא מסתפרים, לא עורכים משתאות, אבל האבלות האמיתית צריכה להיות בלב. וכדי שתהיה זו אבלות כראוי, צריך האדם להתבוננות. בלי התבוננות, על מה הוא מתאבל?

אנחנו אומרים בסיום תפילת שמונה עשרה: "יהי רצון מלפניך שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך". מה הקשר בין בנין בית המקדש לבין "ותן חלקנו בתורתך"? כתוב במגילת איכה (ב,ט) "מלכה ושריה בגויים אין תורה", מבואר בספרים, כי הדרגה של לימוד התורה שהייתה בעת שבית המקדש על מכונו, היתה דרגה אחרת. התורה הזו אבדה עם החורבן, ועל כך אנו מתפללים שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, ואז נזכה לאותה דרגה שהיתה בלימוד התורה - "ותן חלקנו בתורתך".

נושא בעול עם חברו

מדברים ומדברים, אבל איך עושים זאת בפועל? איך מגיעים למצב של 'מחכה לביאתו' הדרך הראשונה - נושא בעול עם חברו. אפילו ישכנע האדם את עצמו שלא חסר לו דבר, יש לו מכל טוב, ומה הוא צריך כעת את המשיח? באמת אלו דברים בטלים ומבוטלים שהרי אמרו חז"ל (סוטה מט ע"א) "מיום שחרב בית המקדש, אין לך יום שאין קללתו מרובה משל חברו", אבל נניח שהוא חושב כך, שיש לו מכל טוב ולא חסר לו דבר, אבל שיתבונן סביבו, כמה צרות יש בעולם, כמה אנשים סובלים אנשים נמצאים בבתי חולים בייסורים נוראים. א שרעק אין דער וועלט. נורא ואיום. עוברים ניתוחים קשים. חולים מסוכנים.

אם אדם נושא בעול עם חברו, אזי הוא מרגיש שצריך לחכות לביאת המשיח. הגמרא אומרת שכל מי שאינו מתפלל על חברו, נקרא 'חוטא'. איזה חטא הוא עשה? הוא חילל שבת? אכל מאכל אסור? אין לו לב! הוא לא מרגיש את השני, כי אם היה מרגיש, היה מתפלל עליו. אספר לכם מעשה שבדידי הווה עובדא.

היום חושבים שניתוח זה לא דבר רציני, יש הרי רופאים טובים... עברתי פעם ניתוח קל ביד, לא משהו רציני, בהרדמה מקומית. עושים מחיצה כדי שהמנותח לא יראה מה עושים לו, ולפתע באמצע הניתוח הרגשתי כיצד לוחצים ומושכים לי את הוורידים... פתאום חשתי רע ביותר, חולשה נוראה. לא יכולתי לדבר ולומר להם, אבל הם ראו במכונת הא.ק.ג. שיש איזו בעיה בלב. הם דיברו ביניהם מה לעשות, ונתנו לי משהו שיחזק את הלב.

בסופו של דבר הניתוח הצליח ברוך ה', ועם סיומו העבירו אותי לחדר התאוששות.

והנה אני רואה שם ילד מבני ברק, שמכניסים אותו לשם, בדרכו לעבור ניתוח. שאלתי מישהו איזה ניתוח הוא אמור לעבור, והלה השיב לי שזה ניתוח קטן, לא משהו רציני. חשתי חולשה בכל גופי. הילד הקטן הזה צריך לעבור ניתוח. למרות שאמרו שזה לא ניתוח גדול, לא יכולתי להפסיק מלחשוב עליו. נזכרתי בכל מה שעבר עלי בזמן הניתוח 'הקטן', והתחלתי לומר תהילים לרפואתו של הילד ללא הפסקה. כשהעבירו אותי למחלקה, בדרך ההשגחה ראיתי

כשלמדתי בישיבת רוז'ין לצעירים בבני ברק, כיהן שם הגאון הצדיק רבי מרדכי עמרם יעקובזון זצ"ל כמנהל רוחני. שלוש שנים למדתי בישיבה זו וספגתי ממנו מלוא חופניים. מעיד אני נאמנה, כי לא היה תלמיד אחד שלא אהב אותו אהבת נפש

מאוצרותיו של הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

"אלה הדברים" (דברים א, א')

כמה שנים, כאשר נכנס יותר לעומק בעבודת השם, בחן את מידותיו והכיר את כוחות נפשו, החל להבין עד כמה הדברים נכונים ואמיתיים. אדם מסוגל לפעול מתוך כוונות ומניעים נסתרים שכלל אינו מודע להם והם שמנחים את דרכו... נורא נוראות!

אין זה פשוט כלל ועיקר להיות 'מוכיח'. הנקיות שנדרשת לכך היא כמעט למעלה מהשגת אנוש. גדולי ישראל ובעלי המוסר השקיעו כוחות רבים ועבודה מייגעת כדי להגיע לרמת נקיות ושלימות באותה נקודה שמבקשים להוכיח, כדי שאכן יהיו מסוגלים לקיים זאת מתוך זכות הלב ומניעים טהורים.

הגאון הצדיק רבי **משה אהרן שטרן** זצ"ל, משגיח ישיבת קמניץ, סיפר בענין זה סיפור נאה על הסבא מנובהרדוק, מרן הגאון רבי **יוסף יוזל הורביץ** זצ"ל:

כידוע, הסבא מנובהרדוק עבד כל ימיו לבדוק אם קיימות 'נגיעה' בכל מעשה שעשה, והיה בוחן וחוקר תמיד אם אכן מעשיו נעשים בתכלית השלימות והנקיות הנדרשת.

דוגמא אחת לכך נציין; היתה פעם תקופה שהישיבה היתה במצב כלכלי דחוק מאוד, וכמה מרבני הישיבה התבקשו ללכת ולהתרים גביר מסויים שגר במרחק רב מהישיבה, אך בחוץ היה קור גדול. חלקם טענו כי אין טעם כלל ללכת עד אליו, מאחר ונסיונות העבר מלמדים שבין כך אותו גביר אינו תורם מאומה לישיבות ולמוסדות תורה.

בתחילת החומש עוסקת התורה בתוכחתו הארוכה של משה רבנו, אשר הוכיח את כלל ישראל בימיו האחרונים קודם שנפרד מהם.

הגאון הקדוש רבי **נתן נטע שפירא** זצ"ל, בעל 'מגלה עמוקות', כותב כי אפילו התיבות הראשונות של החומש - "אלה הדברים", טומנות בחובן תוכחה נוראה על זהירות הדיבור. הן הגמרא במסכת בבא בתרא (קסה, א) אומרת: "מיעוטן בעריות, רובן בגזל וכולן באבק לשון הרע". באה התורה ורומזת ב'אלה הדברים' על ענין זה, שכל אחד ואחד ישמר בדיבורו, מבלי לדבר סרה בחברו.

מתוכחתו של משה רבינו יש ללמוד הרבה מאוד. ראשית, ניתן להפיק הרבה מוסר והתעוררות בעבודת השם, על ידי ההעמקה בכשלונותיהם של בני דור דעה - דור המדבר, ובגילוי השורש והמניע שהביא אותם לידי מכשול. התבוננות בנקודות התורפה והנסיגות שהתנסו בהן, יש בכוחה להועיל לנו הרבה. שנית, יש ללמוד הרבה מדברי התוכחה עצמה, שזהו הנושא המרכזי בפרשתנו. כיצד מוכיחים בצורה ראויה ונכונה, וכיצד תשפיע התוכחה ותועיל לטובה על מי שמוכיחים אותו.

ראש וראשון מה שעלינו ללמוד מפרשת התוכחה היא, שצריך להיות משה רבינו כדי להוכיח כראוי... לא כל אחד ראוי להיות מוכיח. ידועים דברי הגמרא במסכת ערכין (טז, ב): "אמר רבי אלעזר בן עזריה, תמיהני אם יש בדור הזה מי שיודע להוכיח!". כי כדי שיוכל האדם להיות מוכיח, עליו להיות נקי בנקיות מופלגת מכל נגיע ואינטרס פסול, וחף מכל חשבון צדדי.

הגאון הצדיק רבי **דב יפה** זצ"ל, משגיח ישיבת 'כפר חסידים', אודות הסבא מסלבודקה, סיפר אודות מרן הגאון רבי **נתן צבי פינקל** זצ"ל, שכאשר הלך פעם ברחובות העיר סלבודקה יחד עם חתנו הגאון רבי **אייזיק שר** זצ"ל, לימים ראש הישיבה, נגלתה למול עיניהם פירצה חמורה בגדר התורה וההלכה על ידי בני עולה.

באופן טבעי התלהטה רוחו של רבי אייזיק, והחל להחיש צעדיו כדי למחות בחומרה באותם פורצי גדר. אך ה'סבא' עצר בעדו. "קודם תבדוק את עצמך אם אין לך כאן איזה חשבון אישי", והוסיף: "לפעמים יכול אדם למחות רק מתוך קנאה", ולא יסף...

שנים רבות לאחר המקרה אמר רבי אייזיק שר לשומעי ליקחו, כי בשעת מעשה לא הבין בדיוק את תוכן דברי ה'סבא', אבל לאחר

אולם ה'סבא' התעקש שכן ילכו עד ביתו של הגביר, ורק שם, כשיעמדו מחוץ לביתו, ינהלו את הדיון אם להיכנס אליו או לא. "ראו", הטעים הסבא את פשר התעקשותו, "כעת אנחנו משוחדים בגלל הקור ששורר בחוץ. אולם לאחר שנעשה את הדרך, נוכל לדון רק לגופו של ענין, בלי כל נגיעות והטיות..."

סיפור זה הקדמתי לספר, אך כדי לסבר את האוזן מהי נקיות! על כל פנים, רבי משה אהרן סיפר אודות ה'סבא' את המעשה הנפלא הבא:

באחד ממסעותיו, התאכסן ה'סבא' בביתו של יהודי אמיד, ובעת שהותו בביתו התעניין אצלו - כיצד מצב הכשרות בעיירה? האם הכל מהודר בתכלית ההידור? המארח הרזה לרגע, ואמר ל'סבא' כצופן סוד: "לא הייתי אוכל משחיטתו של השוחט המקומי כאן. כי מרננים עליו שיש בו נטיה של מינות".

"מה שאתם חושבים", הגיב ה'סבא' בחריפות, "אני אינני מחוייב להאמין, כי יש לשוחט חזקת כשרות. אבל לעומת זאת, אתם ודאי אינכם יכולים לאכול יותר משחיטתו של השוחט המדובר, כי שוית אנפשך חתיכא דאיסורא, ולדברך לא ניתן לסמוך עליו".

"לא! לא!", מיהר המארח לומר, "אני עצמי כן סומך עליו, אבל רק חשבתי שה'סבא' כן יקפיד להחמיר. זה... זה רק ספק", המשיך לגמגם, "אלו רק שמועות ובוודאי צריך לדון כל אדם לכף זכות..."

"רואה אתה?" אמר לו ה'סבא' בנימת תוכחה. "כשזה לא נוגע אליך, הרי שהחמרת לאחרים ללא היסוס. אבל לעצמך, אתה לפתע יודע לומר שאסור להאמין לשמועות!"

אם נדמה לנו כי יש חסרון אצל אחרים, עלינו לקשוט עצמנו תחילה, לבדוק היטב היטב שאין לנו שום נגיעות, וכי החיסרון לא מצוי אף אצלנו. כי כדי להוכיח מישהו צריך נקיות מופלגת. אסור להוכיח סתם כך!

מזכיר הדבר, מעשה שהיה עם מרן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, רבה של ירושלים, שפעם אחת מצא נפוליאון זהב בשוק המוסלמי, והכניסו לכיסו. היה שם יהודי אחד קנאי שנטפל אליו ואמר לו: "רב'ע! מה עם השבת אבידה?", השיב לו רבי יוסף חיים: "רובם נוכרים".

"אכן", השיב הקנאי, "אך מה עם קידוש השם?". הרב לא השיבו. הקנאי המשיך ללכת אחרי הרב ולהציק, עד שבשלב מסוים הרב עצר ואמר לו: "אתה יודע מה, אני רואה שאתה כל כך רוצה לקדש את השם, אתן לך את המטבע בהלואה, תקדש עמה שם שמים ותשיבנה לאובד, ואחר כך תחזיר לי מטבע..."

מיד נשתתק הלה ונסתלק. קידוש השם רק על חשבון אחרים, לא על חשבוננו...

על מה התענה הסבא מסלבודקה?

אספר סיפור נפלא שימחיש נקודה זו ביתר חדות:

שמעתי מידידי הגאון רבי יעקב משה בולק שליט"א, ר"מ בשיבת קמניץ לצעירים, כי לפני שנים רבות שמע מפי הגאון רבי מנדל אטיק שליט"א, מגדולי גאוני ירושלים, מקרה שהיה עד לו בימי

צעירותו - בעת שלמד בישיבת מיר:

ידידו של רבי מנדל באותן שנים, היה הגאון רבי משה יהושע לנדא זצ"ל, מגדולי תלמידי מרן ה'חזון איש' זצ"ל. רבי משה יהושע היה נוהג מידי יום להשכים קום ולהתפלל שחרית כותיקין, אחר כך ללמוד כמה שעות בשקידה ולהגיע לישיבת מיר לסדר א'.

אירע פעם שאיחר מעט, וראש הישיבה, מרן הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל, ניגש אליו להוכיחו. רבי משה יהושע עמד בראש כפוף, שמע את התוכחה בכובד ראש, וקיבל על עצמו בלי נדר לבוא בזמן ולא לאחר יותר.

כשעזב רבי אליעזר יהודה את המקום, שמעו אותו אומר למלווהו: "כמה צער יש לי להוכיח אברך כה חשוב כמו רבי משה יהושע לנדא! הרי מי כמוני יודע שהוא לא איחר לחינם - הוא הרי קם מוקדם ורגיל להתפלל ותיקין, והיום כנראה התעסק באיזו מצוה חשובה ולכן איחר. אך מה אעשה, שכל איחור מפריע לתפקודה של הישיבה, ומחובתי הוא לדאוג לשיבה..."

תוכחתו של רבי אליעזר יהודה לא נאמרה בלי מחשבה וחקירה. הוא ידע היטב את הנתונים, והחלטתו להוכיח היתה מושכלת לחלוטין. כשתוכחה נאמרת ממקום כזה של נקיות, היא מביאה תועלת.

שמעתי פעם מהרב הגאון רבי מרדכי סמפולנינסקי שליט"א, חתנו של הגאון הצדיק רבי אהרן חדש שליט"א, משגיח ישיבת מיר, כי בהזדמנות מסוימת ישבו בני המשפחה ושוחחו עם הסבא הגדול הגאון הצדיק רבי מאיר חדש זצ"ל, משגיח ישיבת חברון, אודות דרך חינוכו של רבו, מרן הסבא מסלבודקה זצ"ל.

אחד הנוכחים הזכיר את העובדה המפורסמת שמספרים על הסבא, כי היה נוהג להתענות לזכות תלמידים שהתקשו בלימודם ועלייתם הרוחנית. אך רבי מאיר הגיב בהחלטיות: "הכרתי את הסבא היטב, ולא היתה דרכו להתענות על תלמידיו. אולם כן אוכל לומר לכם על מה הוא כן התענה: הוא התענה על עצמו! על כך שלא הצליח למצוא דרך ומסילה ללב התלמיד!"

בדומה לזה, סיפר פעם הגאון רבי שניאור קוטלר זצ"ל, כי פעם מצאו את אביו מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל, כותב לעצמו פתק בעיצומו של חול המועד, את לשון הפסוק במשלי: "עיניך לנוכח יביטו ועפעפיך יישירו נגדך" (יד, כה), ומכניסו לכיסו.

אחד התלמידים הרעים עזר ושאלו: "מהיכן מצא ראש הישיבה היתר לכתוב בעיצומו של מועד דבר שאינו אבד?". השיבו רבי אהרן: "אצלי זה בגדר דבר האבד. מאחר ובימי החג באים אלי המונים לשחר את פני, ועלול אני לראות את מגרעותיהם וחסרונותיהם. לכן כתבתי לעצמי את הפסוק שיעמוד מול עיני למזכרת, ויעורר אותי להפנות את הדברים לעצמי. תמצא את המגרעות והחסרונות של עצמך ולא של זולתך..."

כשלמדתי בישיבת רוז'ין לצעירים בבני ברק, כיהן שם הגאון הצדיק רבי מרדכי עמרם יעקובזון זצ"ל כמנהל רוחני. שלוש שנים למדתי בישיבה זו וספגתי ממנו מלוא חופניים.

מעיד אני נאמנה, כי המשגיח ידע בהחלט להתנהג עם תלמידיו ביד תקיפה - אבל לא היה תלמיד אחד שלא אהב אותו אהבת נפש.

בשעה ארבע ומחצה לפנות בוקר, שמע שבאחד החדרים התעורר אחד, נוטל את ידיו בנטיילת ידיים שחרית, ומתחיל ללכת. לפתע הוא רואה את הגה"ק מוויזשניץ-מאנסי נכנס לתוך החדר שהיה ישן שם, והבחור עשה עצמו כישן כדי שהרבי לא יבחין שהוא רואה אותו...

הגאון רבי שלמה זלמן פרידמן שליט"א, אב"ד סאנטוב ליקווד: 'על מה רבים'

"אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל" (דברים א, א)

יום אחד הבחין החותן שחתניו עדיין יושבים כל אחד על שולחן אחר כשהם סועדים ביחד, או אז נפנה ואמר להם: "בשלמא עד עתה כאשר כל אחד אכל משהו אחר - זה בשר וזה חלב - הבנתי למה כל אחד ישב על שולחן אחר, כדי שלא להיכשל באכילת בשר בחלב, לא כן עתה כאשר שניכם אוכלים אותו לחם ומים, למה לכם לשבת על שולחן אחר ולא על שולחן אחד?"...

אמר ה'אמרי אמת! בדורות שעברו, היו שרפי מעלה בעלי מדרגה יהודים מרוממים, וממילא כאשר אחד הגדולים חלק על חבריו - או כת אחת נחלקה על כת אחרת - היה זה על יסודות בעבודת ה' ועניינים נשגבים, משא"כ עתה בדור השפל, כולם עושים אותו דבר - לומדים קצת ומתפללים קצת - א"כ אויף וואס קריגט מען זיך? (על מה חולקים האחד עם השני?)...

פעם כאשר נכנס הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע להדליק נרות חנוכה, שהם כמה דקות שלא כהרגלו, ולפתע ציווה על המשמש להכניס את המנורה לחדרו. רק לאחר כמה דקות יצא שוב עם המנורה והדליק את הנרות כדרכו. החסידים שראו מעשה זה היו סבורים שבוודאי היו לרבי בכך עניינים נסתרים וגבוהים העומדים ברומן של עולם, אך לאחר מעשה גילה המשמש בעצמו אילו 'סתרי תורה' היו שם, וכך סיפר:

באותו יום, בשעה שהכין המשמש את המנורה, טעה ושפך לתוך

איתא בספה"ק, דלפי המבואר בחז"ל (מס' יומא דף ט' ע"ב) שהבית השני נחרב בעוון שנאת חנם, הנה עתה תקנת הדבר כדי שנוזכה לגאולה קרובה - צריך להיות ההיפך מזה, היינו אהבת חנם, ופי' הדבר, שכמו ששנאת חנם היינו שאין לה כל יסוד, ואין כל טעם בזה, שהלא זוהי שנאת "חנם", שאין שום סיבה הנשמעת לשנאתו זו, הרי התיקון לזה צריך להיות גם על דרך זה, לאהוב כל יהודי באשר הוא, וגם במקרה שאינו רואה שום סיבה לאהוב אותו.

וזהו שאמרו חז"ל (ראה תרגום יונתן שמואל ד', י"ג) פנחס זה אליהו, פנחס מסמל שלום ואחדות, ככתוב בו "הנני נותן לו את בריתי שלום", ואחדות זו תביא את אליהו הנביא מבשר הגאולה.

והנה מבואר ברמב"ם (בריש הלכות דעות), שבעוד שראוי לכל אדם להתנהג בדרך הממוצע, מ"מ הלקוי במידה אחת והוא רוצה לתקנה, יתנהג בקצה השני של אותה מידה, עד שעם הזמן יגיע לדרך הממוצע, כמו"כ הדבר ב'אהבת חנם', שיאהב את חבריו אף שאינו מוצא זכות לחבריו שיאהבנו, ואף שאינו מוצא זכות למרות כל השתדלותו עפ"י מה שנראה לו, הנה בכל זאת הוא אוהבו, ובאהבה זו הוא שוקד עד שאינו רואה חובתו, שזוהי אהבה אמיתית, וע"י ההתחזקות באהבת חנם תתקן הגלות שבאה ע"י שנאת חנם ונוזכה לגאולה השלימה במהרה.

מיתאמרא משמיה דהרה"ק ה'אמרי אמת' מגור זי"ע, פעם אחת היה שווער [חותן] שהיו לו שני חתנים, והם היו אוכלים אצלו 'קעסט'. בימים קדומים היה נהוג שהחתנים היו מגיעים להשווער שלהם לאכול את סעודת הערב, וכך נהגו שני חתניו - הם היו באים מידי לילה לאכול אצלו את הסעודה - ברם חתן אחד היה אוכל רק בשרי וחתן אחד היה אוכל רק חלבי, ולכן אכלו כל אחד על שולחן אחר, כפי המבואר בשולחן ערוך (יו"ד סי' פ"ח ס"ב), שאסור לאכול על שולחן אחד שני אנשים אשר זה אוכל חלב וזה בשר, מחשש שמא יאכלו אחד מהשני ויעברו על איסור בשר בחלב.

לאחר זמן, פשט החותן את הרגל רח"ל, ונעשה יורד, ומני אז לא היתה לו האפשרות ליתן להם בשר וחלב כבתחילה רק נתן להם לחם ומים.

מודעה רבה לאורייתא

בשמה של תורה, בכבוד ויקר, הננו להודיע לבני הישיבות היקרים לומדי התכנית 'בזכות התורה ניצל העולם' על שיעורי מרנן ורבנן גדולי וצדיקי הדור וראשי הישיבות שליט"א על פרק 'כיצד מברכין', שיימסרו החל מראש חודש אב בקו השיעורים של 'דרשו'

077-2222-666

השיעורים ע"פ סדר דפי הגמרא:

הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת 'עטרת שלמה' בדין ברכת הנהנין וביסוד דין רבני א' באב - דף לה א	הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א כ"ק מרן האדמו"ר ממודליץ שליט"א בגדרי לחם לענין חלה והמוציא ח' באב - דף לז ב
הגאון רבי בונם שרייבר שליט"א ראש ישיבת 'נתיב הרעית' ביסוד חיוב ברכת הנהנין ב' באב - דף לה ב	הגאון הגדול רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א ראש ישיבת 'פוניב' וחבר מועצת גדולי התורה בענין מי פירות י"ב באב - דף לה א
הגאון רבי יעקב סטפנסקי שליט"א ראש ישיבת 'תורה בתפארתה' בגדרי אכילה לענין ברכה ואכילת תרומה ב' באב - דף לה ב	הגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א גאב"ד שיערי הוראה ורב מערב בני ברק בענין ביטול מבטל אפיה י"ג באב - דף לה ב
הגאון רבי נפתלי נוסבוים שליט"א ראש ישיבת 'חיי משה' ואב"ד 'אהבת שלום' בענין ברכת שמן זית ה' באב - דף לו א	מרנן רבינו ראש הישיבה הגאון הגדול רבי גרשון אדלשטיין שליט"א בדין בריה י"ד באב - דף לט א
הגאון רבי חיים פרץ ברמן שליט"א מראשי ישיבת 'פוניב' בענין עיקר וטפל ה' באב - דף לו א	הגאון רבי שריאל רוזנברג שליט"א אב"ד רמת דוד וראב"ד בר"ץ בני ברק בענין לחם משנה ט"ו באב - דף לט ב
הגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א דומ"צ בב"ד 'זכרון מאיר' ודומ"ץ 'קרית וויזניץ' בענין ברכה על דבר שיש בו מחמשת מיני דגן ו' באב - דף לו ב	הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אורחי שליט"א ראש ישיבת 'עטרת ישראל' וחבר מועצת גדולי התורה בדין ברכת שהכל פוטרת את כל המינים ט"ז באב - דף מ א
שיעור מיוחד מנשיא 'דרשו' הרה"ג רבי דוד הופשטטר שליט"א בדין ברכת בורא פרי העץ ז' אב - דף לו א	הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א ראש ישיבת 'אורחות תורה' בענין ברכת שהכל נהיה בדברו י"ט באב - דף מ ב
הגאון רבי אריה זילברשטיין שליט"א רב דחסידי 'גור' בני ברק בענין כל שעיקר וטפל עמו כ"ה באב - דף מד א	הגאון רבי אליהו אורנשטיין שליט"א ראש ישיבת 'טעלה' ומתיבתא 'דליקווד' בענין ברכת הנהנין כ"ז באב - דף מג ב [השיעור באדיש]
הגאון רבי אריה זילברשטיין שליט"א רב דחסידי 'גור' בני ברק בענין כל שעיקר וטפל עמו כ"ה באב - דף מד א	הגאון רבי אריה זילברשטיין שליט"א ראש ישיבת 'מיר' ביסוד דיני ברכות כ"ז באב - דף מג א
הגאון רבי אריה זילברשטיין שליט"א ראש ישיבת 'מיר' ביסוד דיני ברכות כ"ז באב - דף מג א	הגאון רבי אריה זילברשטיין שליט"א ראש ישיבת 'מיר' ביסוד דיני ברכות כ"ז באב - דף מג א

חלוקת חוברות

לחלן מוקדי חלוקת החוברות לבני הישיבות, לומדי התכנית 'בזכות התורה ניצל העולם' רביעי אח"צ המוקדים הללו לחלוקה ליחידים בלבד. קבוצות יפנו אך ורק במייל: **b025609000@gmail.com**

ירושלים:	חיפה:
מבוא יטבתה 1 - רמת אשכול	רח' מקור ברוך 113 - רמת ויזניץ
רח' משקלוב 17 - הר נוף	רח' פניסקר 36 - נוה שאנן
רח' מובליק 20 - רמות א'	
רח' בן עטר 327 - רמות ג'	ביתר עילית:
רח' דרוק 73 - רמת שלמה	רח' חיי יצחק 7 - גבעה B
רח' בית וגן 115 - בית וגן	רח' אדמור"י וויזניץ 6 - גבעה B2
רח' צוקרמן 10 קומה 7 - נוה יעקב	רח' החיד"א 3 - גבעה A
רח' יחזקאל 32 - גאולה	
רח' זכרון יעקב 10 מניסה 1 - רוממה	בית שמש:
רח' דברי חיים 9 קומה 1 - קרית בעלזא	רח' מהר"ל דיסקין 17 - קריה חרדית
	רח' נחל רפאים 38 - רמה א'
	רח' נהר הירדן 15 - רמה ב'
	רח' עירו הניצי 2 - רמה ג'
בני ברק:	רכסים:
רח' רמב"ם 24	רח' החצב 31 גבעה ג'
רח' הושע 7	רח' הנקיסים 32
רח' רב אשי 5	רח' הערבה 6
רח' יהודה הנשיא 62	
רח' חברון 1	רח' עמק יזרעאל 33 - קרית הרצוג
מודיעין עילית:	פתח תקוה:
רבי יהודה הנשיא 30 - ברספלד	רח' קהילות יעקב 2 - גני הדר
רבי עקיבא 11 - ברספלד	
רח' קצות החושן 9	קרית גת:
רח' נתיבות המשפט 83	רח' בית יוסף 2 קומה ג'
רח' אבני נור 30	
רח' חפץ חיים 5	צפת:
רח' עיון התלמוד 1 קומה 0 - גרין פארק	משפ' רענן רח' לוחמי הגטאות 5
רח' הריטב"א 24 - נאות הפסגה	
	נתיבות:
	רח' בן גוריון 21 - בחצר
אלעד:	
רח' סעדיה גאון 25 דירה 11	
רח' יהודה הנשיא 33	אופקים:
	רח' דובינר 2
אשדוד:	תמרה:
ביהמ"ד בעלון, רח' חטיבת הנגב 35 - חובעל	רח' חסד ומשפט 2
ביהמ"ד מאקווא, רח' תלמוד 1 - רובע ז'	

שיעורים יומיים:
שיעור ביסודי הסוגיא ובביאור הגפ"ת [בדגש על תוס'] ע"י
הגאון רבי **אשר גנס** שליט"א
ר"מ ישיבת 'קרית מלך'

שיעורים בפשט על הדף, גמרא ר"ש
הרה"ג ר' **אליהו אורנשטיין** שליט"א
הרה"ג ר' **מאיר שפרבר** שליט"א
הרה"ג ר' **אפרים סגל** שליט"א עברית/אידיש

אם כן, יתכן שבפתע פתאום באמצע המילה יבוא לכאן המשיח ויהיה סביבו רעש ושאון גדול... אבקשך, מוהל חשוב, אל תתבלבל מההמולה הגדולה שעלולה להתחולל כאן, אלא תשלים את מלאכת המילה במנוחה ובישוב הדעת...

ספורי הוד על אמונתם החושית של גדולי וצדיקי הדורות בביאת המשיח בכל עת

הרב ישראל ליוש

"אני מאמין באמונה שלמה, בביאת המשיח, ואף על פי שיתמהמה, עם כל זה אהפך לו בכל יום שיבוא":

הגמרא (סנהדרין צח א) מספרת שרבי יהושע בן לוי פגש את אליהו הנביא ושאל אותו: 'מתי יבוא משיח?'. 'תשאל את המשיח!', ענה לו אליהו הנביא, 'את מי? מיהו?', שאל ריב"ל, 'הוא נמצא בשערי רומי!', ענה לו אליהו הנביא. 'ואיך אזהה אותו בין כל היושבים שם?', שאל ריב"ל, 'ענה לו אליהו הנביא: 'הוא יושב בין העניים המדוכאים והמנוגעים, ותוכל לזהות אותו ע"פ צורת חבישת התחבושות, כי כל המנוגעים מורידים את כל התחבושות ואח"כ מניחים חדשות תחתיהן, ואילו המשיח אינו מוריד את כולן בבת אחת, אלא מוריד תחבושת אחת ומניח תחתיה חדשה, ומוריד עוד אחת ומניח שוב חדשה תחתיה.

והוא עושה כן' - הסביר לו אליהו הנביא - 'כי יתכן שהוא יצטרך פתאום לגאול את ישראל, וכדי שלא ימצא בפתע ללא תחבושות, לכן אינו מוריד את כולן בבת אחת, כך לעולם הוא לא יופתע ותמיד יהיה מוכן להופיע ולגאול את ישראל'.

כשהגיע ריב"ל לשערי רומי, ניגש היישר לאותו אדם שענה לכל סימוני הזיהוי, ושאל אותו: 'אימתי קא אתי מר? - מתי אתה בא?', ענה לו המשיח: 'היום...!'

שש ושמוח ריב"ל לשמע הבשורה הגואלת, והנה עבר היום והמשיח לא הופיע. כשפגש שוב את אליהו הנביא אמר לו: 'האדם שלפי דבריך הוא המשיח, שיקר עלי! הוא אמר לי שיבוא היום והנה עבר היום והוא לא בא...!'. הרגיעו אליהו הנביא ואמר לו: 'כוונתך היתה לומר לך את הפסוק 'היום אם בקולו תשמעו'...".

תשובתו הקצרה של אליהו הנביא 'היום' - מפליאה! מדוע הוא לא אמר לו את הפסוק במלואו 'היום אם בקולו תשמעו'? מדוע הוא קיצר כל כך? הלא הוא השאיר בכך מקום לטעות גדולה, שהביאה למסקנה לא נכונה, כאילו המשיח משקר חלילה!?

ישנו עוד דבר מפליא בשיחתם של אליהו הנביא ורבי יהושע בן לוי: הנה אליהו הנביא שולח אותנו אל המשיח בכבודו ובעצמו, כדי ללמוד ממנו מתי הוא בא לגאול את ישראל, אך יחד עם זאת הוא מספר לו שהוא מחליף תחבושות בצורה שונה משאר המנוגעים, כי יתכן שהוא יופתע ויטל עליו להופיע בפתאומיות, זאת אומרת שגם המשיח עצמו אינו יודע בדיוק מתי הוא יבוא, אם כן, לשם מה

הוא שולח אותו אליו לבירור תאריך הגאולה? התמיהות הללו מתרצות זו את זו: כוונת אליהו הנביא לומר לרבי יהושע בן לוי: אל תבקש לדעת תאריך מדויק, כי אין תאריך מדויק וקבוע, גם המשיח עצמו, שלכאורה אמור לדעת, אינו יודע... גם הוא עלול להיות מופתע ולכן הוא מחליף את רטיוניו אחת אחת, אבל עם כל זאת, לך אל המשיח, יש לך עדיין מה ללמוד ממנו, הוא ילמד אותך כיצד עליך להתנהג במצב המסופק, ומה עליך לעשות בתקופת ההמתנה, כדי לקדם את בואו. והמשיח ממשיך בדרכו של אליהו הנביא ואינו נוקב בתאריך אמיתי ומדויק, אלא עונה לו קצרות 'היום'.

ידידי הרב דוד ברוורמן שליט"א ביאר את תשובת המשיח עפ"י הכתוב בספרים, שהאויבים הגדולים ביותר לעלייתו של האדם, הם ה'אתמול' וה'מחר', לעולם אל לו לאדם להתלונן על מה שקרה אתמול, ואסור לו לדחות את תכניותיו למחר, כי בהגיע המחר הוא עלול לדחותם למחר הבא אחריו. תפקיד האדם הוא לעשות את מה שמוטל עליו היום, עליו לשים לנגד עיניו את הדקות והשניות הקרובות ולנצלן לטובה ככל האפשר, מבלי להתחשב בכשלונות האתמול, ובתכניות המחר.

וזה המסר שאמר המשיח לרבי יהושע בן לוי: רצונך אמנם לדעת מתי אבוא, אך התאריך אינו ידוע, הכל תלוי בעבודת ה' של המצפים לגאולה, והעבודה היא 'היום'. אכן, לא דבר קל הוא להישאר מסופקים מבלי לדעת מתי תבוא הגאולה, אך ההתמודדות הראויה במצב זה,

יצועו כשמקלו, תרמילו ובגדי השבת שלו סמוכים למיטתו, כדי שבבוא המשיח לא יפסיד זמן יקר בחיפוש אחר בגדיו... הוא גם היה מצווה מידי ערב לבני ביתו שיעורוהו מיד כאשר ישמעו שמשיח בא....

מעולם, כאשר הציעו לו תלמידיו לקנות בית גדול - סירב, בטענה שאינו רוצה להניח כספו על קרן הצבי, שכן משיח תיכף בא וישוב לנחלת אבותיו בארץ הקודש, ומה לו להפסיד ממון רב בקניית בית אחר...

כ"ק האדמו"ר מצאנז הגה"ק רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם זי"ע, הוזמן לשמש כסנדק בעיר טבריה. כאשר עמד המוהל לקיים המצוה וסכין המילה כבר הייתה בידו, פנה אליו הרבי ואמר: "אני מאמין באמונה שלמה שמשיח צדקנו עשוי להגיע בכל רגע ממש, וכבר אמרו חז"ל שעתידין ישראל להיגאל מטבריה, אם כן, יתכן שבפתע פתאום באמצע המילה יבוא לכאן המשיח ויהיה סביבו רעש ושאון גדול... אבקשך, מוהל חשוב, אל תתבלבל מההמולה הגדולה שעלולה להתחולל כאן, אלא תשלים את מלאכת המילה במנוחה ובישוב הדעת..."

אמונתו החושית של הסבא קדישא מרן ה'חפץ חיים' זי"ע בביאת המשיח בכל רגע ורגע, הקרינה היטב על תלמידיו, וגם אמונתם לא היתה מן השפה ולחוץ, אלא ניכרה היטב בכל צעדיהם. כך היה כאשר בא הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל להיפרד מתלמיד ה'חפץ חיים' מרן המשגיח הרה"צ רבי יחזקאל לוינסקי זצ"ל לפני נסיעתו לחוץ לארץ...

"מה תעשה אם המשיח יבוא כשתהיה בחוץ לארץ...?" - שאל אותו בדאגה המשגיח - "הרי ה'חפץ חיים' אמר שהזכייה לראות פני משיח דומה לחתונה, השכנים באים בהזמנה בלבד, מחוץ לעיר באים רק הקרובים, ומחוץ לארץ באים רק הקרובים ביותר... כך גם יהיה כאשר יבוא המשיח, מחוץ לארץ יבואו רק בעלי זכויות גדולות!"

הגאון רבי אליעזר פלצ'ינסקי זצ"ל העיד, שפעם אחת בתקופה שלפני חג הפסח, שמע מהגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל שכבר הזמין כהן מיוחד שיקריב את פסחו ב"ד בניסן... כל כך היה בטוח בביאת המשיח ובבניין בית המקדש השתא ממש.

לשליחת תגובות לכותב הטור הרב ישראל ליוש, כתבו ל: israel.layosh@gmail.com

היא ע"י שתעבוד את ה' ביום הזה בשלמות, אסור לספק המכרסם בלבך לדחות את העבודה למחר, או לבכות על יום האתמול, העמד מול עיניך את היום הזה ועבוד בו את בוראך בשלמות.

הרב ברוורמן תיבל את ביאורו בדברים ששמע מפי יו"ר ארגון 'ערכים' הרב יוסף וליס: "שאלתי פעם את אבי" - סיפר הרב וליס - "כיצד שרדת את זוועות השואה האיומה? עלם צעיר במיטב שנותיו, רואה לנגד עיניו מחזות מוות מבעיתים, ובכל זאת מתמודד... איך...?"

"תמיד הייתי חי את הרגע הבא" - ענה לי אבא - "לעולם לא בכיתי על הרגע שעבר, ולעולם לא חשבתי על מה יהיה מחר, תמיד חייתי ושמחתי על הרגע הקרוב שהקב"ה נותן לי. גם שיחותיי עם הקב"ה היו תמיד על הרגע הקרוב, 'תן לי בוראי עוד שעה אחת... עוד יום אחד'... וכאשר קיבלת את זה, אמרתי תודה ובקשתי עוד..."

גדולי וצדיקי הדורות ציפו לישועה ולבוא המשיח, לא רק במחשבה ובדיבור אלא גם במעשה, אמונתם היתה במוחש ממש, כל צעדיהם ומעשיהם תוכננו על פי העובדה הברורה שהנה הנה משיח בא. רבות הן הדוגמאות, ליקטנו כאן אחדות מהן:

כל ימיו ציפה והמתין הגה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע למשיח. בערב תשעה באב היה עומד ומצפה לפעמי משיח, ורק לאחר שקיעת החמה, כאשר ראה לצערו כי הוא לא בא, התפרץ לבית המדרש בבכי וקונן על חורבן בית המקדש ועל גלות השכינה. כאשר נזקק לכתוב שטר אירוסין ולציין את מקום ותאריך החתונה, כתב: "החתונה תתקיים בעיה"ק ירושלים ת"ו, ובאם ח"ו עד אז משיח לא יבוא, היא תיערך בברדיטשוב..."

בזמן שחוו ישראל גזירות נוראות ואיומות, היו הצדיקים מתעודדים כי הנה הנה משיח בא, והצרות אלו חבלי משיח. כך היה בשנה שפרצה מלחמת העולם הראשונה, ביום כ"א באדר, יום ההילולא של הגה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע, היה הגה"ק רבי אהרן מבעלז זי"ע עומד בחלון ביתו ומסתכל לחוץ ומצפה כל העת לביאת המשיח, וכששקעה החמה והוא לא בא, עזב את החלון באכזבה נוראה...

ציפייתו של הגה"ק רבי משה טייטלבוים בעל ה'ישמח משה' זי"ע למשיח, היתה כה מוחשית, עד כדי כך שמדי ערב היה עולה על

קבל את גיליון 'לקראת שבת' ישירות למייל שלח מייל: dirshu@dirshu.co.il

לצורך קבלת אשרות הכניסה, הוצרכו הבחורים לעמוד בראיון בפני ועדה מיוחדת, שביקשה לוודא כי לא ייכנסו לארצות הברית אנשים מוזנחים מדי, כל אחד שקיבל תור לראיון - מיהר לכבס ולגהץ את חליפתו. אך לקבוצה אחת מבני הישיבה, נקבע תור לראיון בבוקרו של יום תשעה באב...

ואיזה אוצר גילה המיליונר בבית העלוב והישן?

הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

"קרא עלי מועד..." (איכה א, ט"ו)

שנה שלימה חלפה, ושוב אנו ניצבים בערב שבת חזון, השבת המקדימה את היום הנורא ביותר בחיי העם היהודי. אם חלילה וחס לא ניגאל עד יום רביעי הקרוב, שוב נשב על הארץ, נעמעם אורות, ונקונן בקול בכי. שוב יעלו ויציפו אותנו רגשות סוערים, המשלבים כאב מפלח על חורבן בית המקדש, אכזבה קורעת לב על הגלות הנמשכת, וגעגוע לימים הנפלאים, בשכון אבינו בהיכלו והגיענו אליו לבית מקדשו.

ימים אלו מתאפיינים בתחושות כאב, במצב רוח ירוד. מינון הפעילות יורד, אנו נמנעים מהרגלים שגרתיים כמו מקלחות ושמייעת מוסיקה עריבה, והתחושה הכללית היא 'לא משהו'. זה נכון, אלה ימי אבל, אבל חשוב כל כך להתבונן בהזדמנות הנפלאה הטמונה בהם:

ימים אלו הינם ימי חיבור, הידוק הקשר עם אבא שבשמים. אצל אנשים - רגעי כאב הם רגעים בהם הלב נפתח, מחפש על מה להישען, מהדק את אחיזתו עם הקרובים אליו. כשאדם שרוי בצרה ובמצוקה וחבר רחוק נחלץ להשתתף בצרתו ולהצטרף בצערו - הקשר ביניהם מתהדק ומתחזק כפי שלא היה מעולם, כי ההתרפקות ההדדית ברגעי הכאב יוצרת חיבור שאין חזק ממנו.

להבדיל אלף אלפי הבדלות, גם אצל אבא שבשמים זה כך. 'קרא עלי מועד' - מכנה הנביא את יום תשעה באב, 'מועד' הוא מלשון התוועדות, התחברות, התקשרות אחד עם השני. בימים הללו אנו מתחברים לכאבו של אבא שבשמים, לצערו על הגלות הנמשכת. אנו חולקים כאב משותף, ודרכו - מהדקים את הקשר עם מי שנושא עימנו באותו כאב נורא, עם מי שחולק עימנו את האבלות על הגלות המתמשכת.

לפיכך, דווקא הימים האלה הם ימי הזדמנות, לשדרג את החיבור לאבא שבשמים. לחוש את הכאב שלו על הבית בו התאחד עם ילדיו ועתה נחרב, על העובדה שנאלץ להיפרד מילדיו ולשולחם לגלות ארוכה וקורעת לב, לחוות עמו יחד את הגעגועים המשותפים שלו אלינו ושלנו אליו.

ואת התחושות האלה נמנף להידוק הקשר עמו, להתוועד עמו שוב, להתרפק על חיקו האוהב כבנים השותפים עם אביהם ברגעי צער וכאב, כמו בימי שמחה ואושר. הרגשות הצפים בנו בהתאבלנו על

החורבן, תחושות הקירבה שלנו עם מי שמצטרף עימנו על הגלות - אין כמותם לחבר בינינו, לקרב אותנו אליו, להדק את אחיזתנו באבינו האהוב.

כחלק מהחיבור הזה נפתחת לנו הזדמנות פז יקרה ונדירה בשבת חזון, 'שבת חזון'. הרי בכל ימות השנה אנו מתפללים ומבקשים, מצפים לישועה ומתחננים לרחמי שמים. לא תמיד התפילות מצליחות להגיע לכסא הכבוד, לא תמיד תפילתנו מגיעה ליעדה. מתי התפילות האלה עולות ומתקבלות בשמים? מתי התפילות האלו מגיעות לקדוש ברוך הוא?

מגלה הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק ז"ע, והדברים מובאים בספר 'תכלת מרדכי', כי התפילות הללו עולות ומתקבלות ב'שבת חזון'. מכל ימות השנה והמועדים שבה, דווקא 'שבת חזון' היא זו המעלה את התפילות כולן. כי דווקא מתוך החיבור הנפלא של בן ואבא השרויים במיצר משותף, דווקא כשהתפילה גואה מתוך קשר אמיץ ומרגש של בנים ואביהם, דווקא כשהתפילות בוקעות מתוך צער וכאב יחדיו - דווקא אז עולות כל התפילות כולן, ומתקבלות ברצון. הבה ננצל את הימים הנפלאים הללו, להידוק הקשר עם אבינו שבשמים, להתבוננות בכאבו ובצערו ובגעגועים ההדדיים בינינו, כדי לקרב את לבבנו אליו. הבה נחפש מעשה טוב, תוספת בלימוד או בתפילה, ויתור לזולת וריבוי אהבת חיים - כדי למנף את הקשר עם אבינו שבשמים מתוך הצער, כדי לחוש בימים אלו את החיבור החזק ביותר עמו. הבה ננצל את השבת הסגולית הזו להתחזקות מיוחדת בתפילה, כדי שנוכל שהיא תעלה בכנפיה את תפילותינו של כל ימות השנה.

הבה נעשה זאת עם כל הלב, וכך נזכה לבנות עוד אבן ועוד לבניה,
עוד אריה ועוד בלוק, בבניין בית מקדשנו, אמין!

חתונה שהפכה לאסון...

היה זה ביום ששי בבוקר, על אם הדרך המובילה לעיירה זלאטשוב. כרכרה מהודרת רתומה לשני סוסים אבירים עשתה את דרכה אל העיירה, נושאת בקרבה את ר' חייקל הגביר, שהשמועות על עושרו הרב הרעישו את המחוז כולו. הוא הגיע לעיירה בשעת בוקר מוקדמת, ומיד נקש בדלת ביתו של הרבי, הרה"ק רבי מיכל מזלאטשוב זי"ע, בבקשו מקום להתארח בו בשבת.

הרבנית נענתה ברצון, ובכבוד גדול הזמינה את האורח להיכנס הביתה. כדי למנוע אי נעימות, הבהירה על אתר: 'סלח לי אדוני, אתה מוזמן להתארח אצלנו, אך קשה לי להאמין שתיהנה כאן. אנו חיים בדלות ועוני שאי אפשר לתאר, בקושי רב אנו משיגים כדי חלות ויין ומעט עוף לשבת. הדוחק כאן הוא לא בן בית אלא בעל הבית, ואתה יכול להתארח אצלנו, בהסכימך לתנאיו...' - סיכמה הרבנית בשפל קול.

'אם זו הבעיה', אמר הגביר האגדי, 'הנה היא נפתרה כאן ועכשיו!' - קבע, והוציא מכיסו מטבע זהב יקרת ערך. 'עוד היום גדול, גשי נא לשוק ורכשי את צורכי השבת בשפע רב, בשר ודגים וכל מטעמים'. הרבנית התרגשה והודתה לו בחום, עשתה כמצוותו, ואכן, בכניסת השבת ערכה - לראשונה בחיי הרבי - שולחן ערוך ועמוס במגדנות, יינות ופירות משובחים, להתענג בתענוגים ברבורים ושלי ודגים... לאורך השבת כולה, עמד הגביר והביט באלם מעורב בהלם במתרחש בבית. בעל הבית - איש קדוש ומורם מעם, צדיק יסוד עולם מהיכלם של תלמידי הבעל שם טוב, גבוה ונשגב ועשיר ברוחניות. מצד שני - הגשמיות מחרידה ומזעזעת: קורות הבית מטות ליפול, ובשיחות עם בני המשפחה הבין שפעמים הם רעבים לפת לחם ממש, העוני בולט מכל סדק ופינה בקירות המתקלפים...

במוצאי שבת לא הצליח הגביר להסתייר את תמיהתו הרבה, ניגש אל הרבי ושאלו בפיו: 'למדנו רבנו', שאל בדרך ארץ, 'הרי הרבי איש קדוש, ככל היוצא מפיו ייעשה, תפילותיו מתקבלות בשמים מיד. מדוע לא יבקש הרבי קצת על פרנסתו, מדוע לא יתפלל מעט לבורא עולם למען כלכלת ביתו? בטוחני שאם הרבי יתפלל למען פרנסתו - כי אז ישועתו מובטחת והרווחה בוא תבוא!'

הרבי האזין לשאלה בקשב, מצחו נחרש קמטים, הוא שתק קמעא, והשיב:

'מעשה שהיה בעיירה לא רחוקה מכאן, בימים שקדמו לחתונת בתו של ר' הערשל, הגביר הידוע. הכל ידעו כי החתונה תתקיים ברוב פאר והדר, צוותות מיוחדים עמלו על הכנת החופה, סעודת העניים ובוודאי סעודת החתונה. נדמה היה כי העיירה כולה התעטפה בהוד חגיגי לרגל המעמד...

לרגל יום שמחתו, ביקש ר' הערשל להכריז בעיירה, כי ביום החופה יחלק לכל מבקש מאה זהובים - סכום עתק של ממש. ההתרגשות בעיירה הרקיעה שחקים, עניי העיירה וגם עניים מחוצה לה כבר

**בביתו של ר' הערשל, לצד כל
ההכנות, הוכנו שני שקי ענק,
ובתוכם צרורות צרורות של
מאה זהובים. שיהיה מוכן לכל
דורש ונוקש, שכל אחד יקבל
את שלו בסדר מופתי. הן יום
חגיגי הוא היום! אלא שלילה
קודם, השתבשה התוכנית...**

הכינו את ארנקיהם הקרועים לקראת הסכום הגדול. היו גם מי שלא היו עניים, וגם הם ציפו לקבל כזו מתת יד הגונה - 100 זהובים ביום בהיר!

בביתו של ר' הערשל, לצד כל ההכנות, הוכנו שני שקי ענק, ובתוכם צרורות צרורות של מאה זהובים. שיהיה מוכן לכל דורש ונוקש, שכל אחד יקבל את שלו בסדר מופתי. הן יום חגיגי הוא היום!

אלא שלילה קודם, השתבשה התוכנית, ובאורח טראגי למדי - - - לילה קודם החופה, לפתע החלה הכלה לחוש שלא בטוב. עד שהגיעו טובי הרופאים, כבר שכבה הנערה מעולפת. למרות כל מאמציהם, הם לא הצליחו להנשימה. פחות משעה אחר כך, לילה לפני נישואיה, נפחה הכלה את נשמתה והסתלקה לעולם שכולו טוב, בטרגדיה נדירה ומזעזעת כל לב!

ר' הערשל כמעט קרס תחתיו, כשעיניו נקרעות בתדהמה, צער, כאב עמוק ומפלח. איך ברגע אחד נהפך לאבל מחולם, בעוד ביום המחרת הוא היה אמור להובילה לחופה - ותחת זאת בלילה הזה הוא מלווה את מיטתה של בתו האהובה לבית העלמין... עין לא נותרה יבישה באותה הלוויה קורעת לב, אוי, כלה ביום כלולותיה מובלת למנוחות!

למחרת עם שחר, ביום שנועד לחתונה, התיישבו בני המשפחה 'שבעה' על הבת שנפטרה. כל אותות ההדר שהוכנו לחתונה סולקו, כל החגיגות נעלמה. רק כאב וצער עמוק מילאו את החלל, כשאנשים באים ויוצאים, מחפשים מילות נוחם לגביר האומלל, שצרה כה גדולה התרגשה עליו...

ואז, לפתע פתאום, חש ר' הערשל משיכה קלה בשרוולו. אחד מאנשי העיירה שנכנס הביתה עם המנחמים, קרב אליו ולחש לו: 'הנה, הגעתי ביום שאמרת שתחלק מאה זהובים. הגעתי, היכן הכסף המובטח?'

הס הושלך בחלל הסלון, כל הנמצאים בו צפו במחזה בהלם, מאובנים. לא יאומן כי יסופר! ר' הערשל מבכה את בתו שהלכה לעולמה בטרגדיה כה קורעת לב, שרוי בעומק יגונו על בתו שהיום השמח בחייה הפך ליומה האחרון והעצוב כל כך, והלה - אין לו בושע ולא טיפת טקט, להיעמד כאן ולבקש כסף שהובטח לרגל השמחה?

לאחר כמה דקות הלם, הבינו כולם עם מי יש להם עסק, ונדו בראשם ברחמים... 'רחמנות עליו', לחשו זה לזה, 'אין בו הבנה, אין בו חמלה... הוא לא מבין, לא מבין...'

והגביר, עומד מול הרבי ומבין היטב למה יכוונו מילותיו בסיפור, ואז נאנח הרבי אנחה קורעת לב והוסיף: 'אוי, בכל רגע שלא נבנה בית המקדש ונותרנו רחוקים משולחן אבינו, הרי הוא מבכה פי כמה וכמה מאותו עשיר על בתו, בכמה צער הוא שרוי... איך אני מסוגל לחשוב על החסרים שלי כשאני עומד לפני אבי הכאוב? איך אזכור את כאביי האישיים כשאני ניצב מול אבי בשעת צער?'

הרבי נאנח שוב, ועתה - גם הגביר. לראשונה בחייו חש כי הומחשו לו כאב החורבן, עוצמת הכאב. זה לא כאב רק שלנו, אנו חולקים כאב עם אבינו שבשמים, עם אהוב ורחום, המתגעגע אלינו ללא הרף. וסיפור זה, שסיפר הרה"ק רבי שלומק'ה מזוועהיל זי"ע, פותח לנו עיניים להבנת משמעות מצבנו בחיים.

בימים אלו, הבה נתבונן בצרתו של אבינו שבשמים, בכאבו הרב על ביתו שחרב, על בניו שהוגלו, על סאת הייסורים והדמעות העוברת על בניו אהוביו. הבה נקבל פרופורציות חדשות לחיים, ונעסוק פחות בדברים הקטנים המכאיבים לנו, מתוך הבנה כי צערו של אבא גדול פי כמה.

נכון, היינו רוצים שהכל יזרום על מי מנוחות, הכסף יכנס מעצמו, יהיה לנו בית יפה, ילדים כשתילי זיתים, הרבה חלומות יש לנו, וכשהם לא מתגשמים, אנו עשויים להצטער, להיטרד, לעסוק במילוי שאיפותינו. ככל שנחיה ונחוש את צערו של אבינו שבשמים, נוכל לעמוד טוב יותר בהתמודדויות שלנו, נוכל לקחת את הקשיים שלנו במינום הראוי, ולהשקיע לא מעט מאמץ ותפילה ביעד החשוב באמת:

בלפעול ולבקש מאבא שבשמים שנוכח כבר לראות בתפארתו, שנוכח כבר לראות בגאולתו, שנוכח כבר לגיל ולשמוח עמו בשובו לציון. זו השאיפה החשובה מכולן!

התלבושת המתאימה לשגרירות...

היה זה לאחר שנדמו תופי מלחמת העולם השנייה, כשהעולם ניסה לעכל את השלכות המלחמה והאובדן הגדול. קבוצת בחורי ישיבת מיר שנמלטו לשנחאיי שבסין בימי האימה, הגישו בקשות לקבל 'ויזה' להיכנס לארצות הברית, להתחיל את חייהם מחדש לאחר שנות הבריחה הגדולה מאימת המוות.

לצורך קבלת אשרות הכניסה, הוצרכו הבחורים לעמוד בראיון בפני ועדה מיוחדת בשגרירות האמריקאית המקומית. הוועדה בחנה היטב את מצב הפליטים, ביקשה לוודא כי לא ייכנסו לארצות הברית

אנשים מוזנחים מדי, עלובים מדי, או שפלים מדי. כל אחד שקיבל תור לראיון בשגרירות - מיהר לכבס ולגהץ את חליפתו, להיטיב את מראהו ככל הניתן, לשוות לעצמו מראה מכובד, כדי להרשים את האמריקאים שיעניקו לו את אשרת הכניסה הנכספת.

לקבוצה אחת מבני הישיבה שהגישו את הבקשה, נקבע תור לראיון בבוקר של יום תשעה באב. מובן מאליו כי לא היה שייך להזיז את מועד התור לראיון, מי שקיבל הזדמנות כזו - שש ושמוח להתייצב בדיוק במועד שנקבע. אלא שאותם בחורים היו לחוצים ומודאגים:

איך יוכלו להתארגן להופיע באופן מרשים בפני הוועדה? איך יתייצבו לראיון באופן מהודר, לאחר שלושה שבועות שלא גילו זקנם, תשעה ימים שלא התרחצו, חצי יום של צום שיהפוך אותם לחיוורים וחלולים, מבלי לשטוף פנים בבוקר וללא נעליים? האם יש טעם ללכת לראיון כשהם נראים כך?

מיהרו הבחורים לעשות שאלת חכם, וקיבלו הנחיות מדויקות מרבני המקום, שהואיל ומטרתם היא לצורך דחוף ולמטרת הצלה, יותרו להם חלק מאיסורי תשעת הימים לצורך התארגנות. ברור כי 'צומו בתשעה באב וינהגו בכל איסורי הצום עצמו, אך ביום שלפני יתארגנו באופן המיטבי ביותר, כדי שייראו במיטבם עד כמה שניתן...

על הבחורים נמנה גם הגאון רבי נחום פרצוביץ זצ"ל, לימים מראשי ישיבת מיר בירושלים. רבי נחום שמע את ההיתר, ובצער רב ותוך אנחה כבידה, הצטער כי השנה לא יזכה להתאבל כראוי על חורבן בית המקדש, כי לצורך העניין הדחוף - קיבל הוראת שעה להקל בחלק ממנהגי תשעת ימי האבל.

אלא שבבוא יום ח' באב, כשהתארגנה הקבוצה עפ"י ההיתר שקיבלה, לא נמנה עמם רבי נחום. 'מותר', אמר ונאנח, 'אך אינני מסוגל, אינני מסוגל... אינני יכול להוריד כמלוא נימה מצער החורבן, אינני יכול לוותר ולו על שיערה אחת ממנהגי האבלות בימים אלה. למרות שמותר ואולי צריך - אני פשוט לא מסוגל...', אמר רבי נחום, ויצא לשגרירות האמריקאית כשחזותו מעידה עליו כי הוא באבל. רק בנס - קיבל גם הוא את האשרה המיוחלת...

סיפור זה, המובא בספר 'עם לבבי אשיחה', מאיר בפנינו פן נוסף בצער הגלות: אנו נמצאים בעיצומם של ימים, שיש להודות שהם לא נוחים. אנו נוהגים במנהגי אבלות, אם לא ייבנה בית המקדש חלילה - גם נצום ונמנע מעצמנו כל מאכל ושתייה למשך יותר מ-24 שעות, בצער ובכאב על החורבן.

הבה נתבונן בסיפור זה כדי להבין שלא רק באיסור עסקינן, אין כאן מקום 'לצאת ידי חובה'. נראה את רבי נחום שקיבל היתר, אך לא היה מסוגל לוותר על מנהג אחד ממנהגי האבלות. כי כשאדם מצטער באמת ומבכה באמת - זה לא רק שאסור לו לאכול בתשעה באב, וזה לא רק שאסור לו לשמוע מוזיקה בתשעת הימים - הוא פשוט לא רוצה, לא מסוגל!

הבה נתחבר לכאב, נהרהר על תפארת ירושלים בבניינה ושממונה בחורבנה, נקדיש זמן להתבונן ב'על אלה אני בוכיה'. מי שקרוב באמת לאבא שבשמים, מי שחש את הקשר עמו בכל ישותו, מי

המשך בעמוד 22

דמעות נקשרו בעיניו האפורות של החייל הניקולאי המגושם, הוא נזדעזע מהמילים הלבביות והחמות שזרמו ממעיין טהור וחי וליטפו והחיו את נשמתו המיוגעת... משנודע לו מיהו העומד בפניו, פרץ בבכי עז...

תוכחת מוסר - באהבה!

הרב בנימין בירנצוויג

"אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֶבֶר הַיַּדָּן" (דברים א', א')

בימים אלו בהן נדרשת מאתנו הנהגה מיוחדת של אהבת חיים איש אל רעהו, נלמד בע"ה מפרשת השבוע ומהסיפור המרגש שיובא כאן נקודה מחזקת:

בפרשה זו משה רבנו מוכיח את עם ישראל על שהכעיסו את ה' כמה פעמים במהלך מסעותיהם במדבר, וכתב רש"י בשם הספרי: "לפי שהן דברי תוכחות שבהן מנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום, לפיכך סתם את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל".

דבר נוסף בדרך בה צריך האדם להוכיח את זולתו, כתב השל"ה הקדוש שאנו לומדים מפרשה זו; שהרי כשבא משה להוכיחם בדברי מוסר, לא רק שלא הזכיר גנותם בפירוש, אלא אף סיפר מעלתם "הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים וכו'", ומתוך מעלתם כרמוז על תוכחתו להם, וכפי שמפורש במשלי (פ"ט) "אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך", והיינו כשתוכיח את הזולת אל תאמר לו: 'מדוע הנך לץ וכמה גרוע אתה בעשותך מעשה זה', שבכך לא תועיל בתוכחתך מאומה רק תגרום שהוא ישנאך, אלא אמור לו: 'כמה חכם ונבון הנך, ולאדם כמותך לא ראוי לעשות פעולה זו, ובזה תועיל שישמע תוכחתך וגם יאהבך'!

זה למדנו משה רבנו בדרכי התוכחה: לא לזלזל באדם בדברי התוכחה, תמיד לשמור על כבודו ולהזכיר מעשיו בדרכי רמז שיבין מעצמו, ומלבד זאת תמיד לנסות וללכת סחור סחור, לדבר על מעלותיו ומתוך כך להעמידו על טעותו במעשיו הרעים. רק כך הוא ישמע, יקבל וגם יאהב את המוכיח.

במהלך תקופת נדודיו של מרנא הח"ח למכור את ספריו, נכנס פעם לאכסניה בוילנה, ושם הוא ראה יהודי חסון ומגושם נכנס ומתיישב ליד השולחן, ומפקד על המשרתת בצורה מבזה ולא הוגנת, שתגיש לו נתח אווז צלוי וכוס משקה חריף. לאחר שהגיש לו, מיידי בלי ברכה הוא חטף בתאוותנות את נתח האווז, בלע אותו ברעבתנות גסה, ואחר קינח במשקה אשר זרם על כל בגדיו.

החפץ חיים נדהם מהמחזה, צורת התנהגותו הלא הוגנת והמשפילה כלפי המשרתת ואופן אכילתו ושתיתו הגסה, גרמו לחפץ חיים

זעזוע. הוא רצה לגשת אל היהודי כדי להעיר לו על התנהגותו. בעל האכסניה שראה כל זאת, ניגש מיד לח"ח למונעו מלעשות כן. הוא אמר לו שמדובר ביהודי שהיה חייל בצבא הצאר ניקולאי, נרגן ומתוסכל, ומי שיעיר לו הוא עלול חלילה להרים ידו עליו, ומעצם המחשבה הזו נפחד ונרעש בעל האכסניה, שמא ירים חייל זה את ידו על קדוש ישראל החפץ חיים.

בעל האכסניה ניגש לחפץ חיים ואמר לו בתחנונים ממש: "אנא, רבי הנח לו! אין עם מי לדבר! הריהו מגושם ובור ועם הארץ גמור, משהיה בן שבע שנים נחטף יחד עם ילדים אחרים קנטוניסטים לערבות סיביר. עד גיל שמונה עשרה גדל בין איכרי המקום, ואחר עבד את ניקולאי עשרים וחמש שנה! היש בכך משום פלא שגדל כה מגושם, פרא והדיוט, לאחר שקרוב לארבעים שנה לא היה מצוי בסביבה יהודית, לא למד אות אחת מן התורה ולא ראה פרצוף יהודי?"...

חיוך שלו נסך על פניו המאירים של החפץ חיים... "אל תחשוש!", אמר לבעל האכסניה, "אני כבר אדע היאך לשוחח עמו, ומקווה שתצמח מכך טובה".

החפץ חיים ניגש לחייל במאור פניו הקדושות, והושיט לו ידו ל"שלום עליכם!". כבר ניצת אור בפניו הכבויות והמגושמות של החייל, ומיד המשיך החפץ חיים, בנעימה לבבית וידידותית: "האמת ששמעתי עליך שבתור ילד קטן נחטפת יחד עם ילדים נוספים לסיביר הרחוקה, שמעתי שגדלת בין הגויים, לא זכית ללמוד אפילו אות אחת מן התורה, עברת את הגיהנום בעולם הזה! סיוט, צרות, רדיפות ועינויים נוראים! הרשעים רצו להעבירך על דתך, אילצוך

המשך בעמוד 26

הבזיכים משקה 'מועד' במקום שמן זית. בכניסתו הבחין הרבי מיד בטעות, וכדי שלא לבייש את המשמש, הורה להוציא את המנורה לחדרו ושם שפכו את ה'מועד' והכניסו במקומו שמן זית...

סיפר לי גיסי הרה"ח ר' אברהם דוד פוקס שליט"א מחשובי חסידי וויזשניץ-מאנסי, שמידי שנה בשנה היה הגה"ק מוויזשניץ-מאנסי זי"ע נוהג לנסוע לוויילאמסבורג בליל פורים, והיה קורא שם את המגילה. פעם אחת בהיות הרבי כבן שמונים, חל פורים ביום ראשון, ובמוצ"ש קרא הרבי את המגילה במאנסי, ואח"כ נסע לוויילאמסבורג וערך שם את שולחנו הטהור, ונשאר ללון שם כדי לקרוא את המגילה למחרת היום.

מספר יהודי אחד, שבאותה שנה היה עדיין בחור, והוא נסע ביחד עם הרבי לוויילאמסבורג, ובהיות שרצה לשמוע את הרבי קורא את המגילה למחרת היום, נשאר גם הוא ללון שם, ובעת שהרבי גמר את עריכת שולחנו בשעה שתיים בלילה, נשכב הלה על ספסל בביהמ"ד

כדי ללון שם את לינת הלילה. אחד הגבאים של הרבי שהסתובב שם, הבחין לפתע בבחור הנ"ל, ולשאלתו מה הוא עושה כאן, השיב הבחור שהוא רוצה לשמוע את הרבי קורא את המגילה למחר, ולכן הוא נשאר ללון כאן, אך הגבאי אמר לו שיבוא עמו לדירה של הרבי, ושם יסדרו לו מקום טוב ללון. ואכן הגבאי סידר לו בחדר אוכל מקום לישון.

מספר האדם הזה, שבשעה ארבע ומחצה לפנות בוקר, שמע שבאחד החדרים התעורר אחד, ונוטל את ידיו בנטילת ידים שחרית. הוא שומע שהנ"ל מתחיל ללכת. לפתע הוא רואה את הרבי נכנס לתוך חדר האוכל שהיה ישן שם. הבחור עשה עצמו כישן כדי שהרבי לא יבחין שהוא רואה אותו. הרבי ניגש אליו ומסתכל סביבו, ואז הרבי יוצא מהחדר, והבחור שומע שהרבי ממלא מים לתוך כלי, והרבי נכנס שוב לחדרו, ומביא עמו קערה וכלי מלא מים לנטילת ידים, ומניחו ליד מטתו...

(מתוך 'נועם שיח' תשע"ט - בהוצאת מכון אפרין לשלמה)

4 מילים, 3 פעמים!

כל יום, כל החיים, אנו מחפשים רגעי הזדמנות, עתות רצון. רגעים בהם נוכל לפעול ישועה ורחמים על מצוקה אישית מעיקה, שנוכל להקל על עצמנו ולהיפטר מבעיה אישית מציקה. כמה אנו מצפים לישועה בכאב אישי שלנו, בילדינו, בנושא בריאותי המעיק, בפרנסה או אפילו סתם במכשיר חשמלי שמקצר, ואנו נושאים תפילות ומבקשים ומצפים לישועה, ממתנים שהתפילות יענו ויתקבלו!

הנה לנו רגע כזה, סוד אשר גילה האר"י הקדוש, והובאו הדברים ב'פלא יועץ' ערך ציפוי: בעת שאדם אומר את המילים 'כי לישועתך קיוינו כל היום' שבברכת 'את צמח דוד' שבתפילת שמונה עשרה, שיכוון על צרותיו האישיות, ויתפלל כי יגאל מהן כדי שגאולתו מהן תגדיל את כבוד השכינה.

כי כשילד סובל ממצוקה, גם אביו סובל עמו. כשאנו שרויים בכאב אישי, גם לאבא שבשמים זה כואב, 'בכל צרתם - לו צר'. והתפילה על הישועה מהכאב האישי כדי להקל על כאבו של אבינו האהוב - היא כלי מחזיק ברכה להביא בכנפיו ישועות ונחמות, ולפתוח לנו שער לשפע ישועה.

שלוש פעמים ביום יש לנו את ההזדמנות לכוון במילים 'כי לישועתך קיוינו כל היום' מתוך ציפיה לישועת ה' מהקשיים שלנו. ואז תפילותינו יתקבלו ברחמים וברצון ויביאו לנו את הישועה הנכספת, במהרה בימינו אמן!

שמחובר לאביו בכל נימי נפשו - לבו גואה בצער, דומע בבכיה, מקונן בהתרגשות...

ולואי נזכה, כי כבר הובטחנו: 'כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה', בעזרת השם, עוד השנה, בבניין ציון וירושלים לתפארה, אמן!

מי רוצה להבין דף גמרא?

פעמים רבות, בעת אנו יושבים ולומדים, אנו חשים כי ההבנה מאיתנו והלאה. אתה לומד שורה או שתיים, ופשוט לא מבין. לא את הקושיא, לא את התירוץ, לא את הראיה ולא את המהלך. סוגיות מוקשות הן חלק מחייו של כל לומד, אך יש כלי מפתיע להתיר את הקושי בהן, ולהאיר את החומר הנלמד באופן בהיר ומובן.

וכך מגלה ה'בני יששכר' זי"ע במאמרי חודש אב: אם אדם חש קושי בלימודו, שיעצור לרגע ויתפלל על הגאולה. שיצטער קצת על הגלות, ומתוך כאב וצער יהמה לבו בתפילה לגאולת ישראל. אז - ייפתחו בפניו שערי אורה, והוא יצליח להבין ולהשכיל את דברי התורה באהבה!

وهو מסביר זאת: אדם שמתקשה להבין משהו בלימודו, זהו אות וסימן כי חלקו בבית המקדש טרם נבנה. וכשאדם מתפלל על הגאולה מעומק לבו - הרי שתפילתו בונה אבן ועוד אבן, נדבך אחר נדבך, מסייעת בבניין בית המקדש. כך הוא בונה את חלקו בבית המקדש, ובכך הוא משלים את יכולתו להבין ולהשכיל, ונפתחים בפניו שערי החכמה!

לשליחת תגובות לכותב הטור ולקבלת העלון של הרב אשר קובלסקי: במייל, כתבו ל-6182918@gmail.com

זה - החברותות היחידות של מרן. כשלוש שנים למדתי עמו מידי בוקר כמעט שעה וחצי, גמרא רש"י תוספות".

התרגשותו של הגאון רבי מיכל גואה, כשהוא מתחיל להתנגן ולתאר את הלימוד. תיאור חי, כנה ומלא רגש, הסוחף גם אותנו. "מרן היה לומד את הגמרא במתיקות", הוא שב בזכרונותיו, "מסביר, מבאר בלשונו הטהור: 'אנפערט תוספות' [עונים תוספות], 'ויש לומר'... וחוזר ומפרט מה הייתה הקושיה, ומהו התירוץ שהתחדש עתה. והוא ממשיך: 'ועוד יש לומר', ואז נעמד ומבאר: מה היה חסר להם לתוספות בתירוץ הראשון? ומסביר, וכך כל עניין ועניין בבהירות, במתיקות ובשמחה, להקיף את הסוגיה עצמה, ולפרוס אותה כך שהכל יהיה ברור כמו שכף היד ברורה לך.

"כמה שבועות לפני הסתלקותו של ידידו הגדול ומחותנו, דודי מרן הגרש"ז אויערבך זצוק"ל", נזכר בן שיחו שליט"א, "הגעתי לבקרו. רבי שלמה זלמן אמנם לא היה חולה, אבל היה מאד חלש, ואמר לי: 'אני מקנא ברבי יוסף שלום, כי הוא יכול ללמוד בזקנה מופגת, מפני שהוא מתיישב ללמוד גמרא עם רש"י ותוס', עוד דף ועוד ועוד. כך הוא לומד לפי הסגנון שהרגיל את עצמו מצעירותו, ללמוד הרבה גפ"ת. אבל אני - המשיך מרן הגרש"ז - 'הורגלתי יותר במחשבות ובעיונים רבים לכאן ולכאן, וכאשר הגוף חלש והעיון נחלש, קשה לי ללמוד כך'".

נקי כפיים, בר לבב

אם בעסקי ממונות עסקינן, כפי הנשמע, אף שכבר יצא שמו מסוף העולם ועד סופו היו אנשים שביקשו מאד לתת לו וליהנות אותו מכספם, ומרן זצוק"ל מיאן.

"אכן, בין בני המשפחה מהלכים פרטים מעניינים בדבר. ביכולתי לומר רק מה שבדידי הווה עובדה: כידוע, כאשר נודע למרן זצוק"ל על יהודים נזקקים, שלח לסייע להם בעזרה כספית בכל מיני דרכים. גם אני זכיתי להיות שליח בדברים הללו, אבל מעולם לא לבני משפחתו.

"פעם אחת, הנדיב ר' משה רייכמן הגיע והביא למרן צ'ק על סכום כסף גדול מאד. למחרת בבוקר כאשר נכנסתי אליו, אמר לי מרן: 'עשה עמי חסד וקח את הצ'ק הזה והשב אותו לר' משה רייכמן. אני לא רוצה להתחיל עם הדברים הללו' - הוא התבטא.

"העזתי וטענתי בפניו: 'אינני מבין, לרב יש ילדים ונכדים נצרכים שזקוקים לסיוע, וכזה סכום יכול מאד לעזור!'. אמר לי מרן שוב: 'אני לא מעוניין בכך, כי בממונות אפשר להיסחף או לטעות חלילה ולא להישאר נקי לחלוטין, אינני מעוניין בכך כלל, לך ותשיב לו, בברכת תודה'".

"רבי אברהם התגורר מתחת לביהמ"ד 'אהל שרה', ובשעה היעודה דפק רבי אריה לוין על הדלת, כדי לפגוש את הבחור. רבי אברהם אמר לו כי 'הבחור נמצא בביתו'. מאי משמע? לא כאן הוא, אלא למעלה בבית המדרש... שם ביתו.

"נו, עלה רבי אריה ל'אהל שרה', אך בעמדו לפני המפתח הדלת שמע קול לימוד בחברותא. הוא עמד תמה: 'הלא סיכמנו שאני בא לדבר איתו לבד, והנה הוא יושב עם חברותא'... רבי אריה אפילו לא חזר לבית משפחת אלישיב, אלא פנה מיד והלך לביתו, ולמחרת ניגש לזקני הרב הרמן בטרונים: 'אני ממש לא מבין מה קרה שם. זו צורת ההתנהלות, שהמיועד ממתין לי עם חברותא'?

"סבי זצ"ל מיהר לרבי אברהם אלישיב, והוא הסביר לו: 'חס וחלילה, לא מינה ולא מקצתיה, רק הבן שלי היה שם! אלא שאין לו חברותא וזה לא פשוט כלל לצמוח כך בתורה, ולכן הוא לומד בצורה כזו - שואל שאלה, ומשיב, כאילו החברותא הוא זה שמשיב לו, וזה מועיל לו במידה רבה להבנה'. או אז רוחו של רבי אריה שבה אליו, ואכן השידוך קם והיה".

התמדתו של הנער הצעיר לבית אלישיב, מתברר, היתה למופת בקרב כל האזור כולו. "סיפרו לי ב'מאה שערים' כי הנשים לפני עשרות שנים, קרוב למאה שנה (מרן זצוק"ל עלה ארצה עם אביו ומשפחתו בשנת תרפ"ד א.ח.), היו מתעוררות לטיפול בילדים באשמורת הבוקר, היו אומרות תמיד בשמען את קולו בניגון הגמרא: 'אה, די פייגלע פייפט שיין' [הציפור כבר משוררת]... כך מידי בוקר".

ואת הסיפור הבא סיפרה לגרי"מ שטרן, אשת חבר, הרבנית אלישיב ע"ה: "בשכנותם התגורר, מעבר לקיר משותף, אדם גדול מחסידות ברסלב - הרה"צ רבי שמואל שפירא זצוק"ל, שהיה צדיק יסוד עולם. לילה אחד הוא נפל ממזיטתו, ולא היה בכוחה של זוגתו להרים אותו. מכיוון שבשעה ההיא - ספק שעת לילה מאוחרת ספק שעת בוקר מוקדמת - לא היה ממי לבקש סיוע, וקול ניגון לימודו הערב של שכנם הצעיר כבר נשמע מעבר לקיר, אמרה אשת רבי שמואל לבעלה 'אני עולה לשכן הרב אלישיב, שהוא יבוא ויסייע להרים אותך למיטה'.

"רבי שמואל נזעק: 'חס וחלילה!' איך וועל שטערן דער מתמיד'?! [וכי אני אפריע ללימוד של המתמיד?!] 'אז מה יהיה? הרי אתה שוכב על הרצפה?' - טענה הרבנית שפירא, אמר לה רבי שמואל: 'אשאר על הארץ עד לפני שעת ותיקן, אז כבר באים מעט אנשים להתפלל בברסלב וחולפים כאן על יד הבית, קראי להם ומי מהם כבר ודאי יבוא לסייע לי'. וכך שכב הוא על הארץ עד הבוקר, מתוך ההערכה הגדולה להתמדה העצומה של שכנו".

קנאת סופרים

שמענו, כי זכיתם ללמוד עם מרן זצוק"ל בחברותא.

הגרי"מ שטרן (בחיוך): "כן, אני מהיחידים שיכולים להתפאר בתואר

הסוגיה הסבוכה עליה התבטא מרן זצוק"ל שאין בידו להכריעה

אך היא נבהלה ואמרה שאינה מוכנה להעביר את העולם הבא שלה, גם במחיר שתישאר עגונה. רבי יצחק אמר לה 'אז אני אתן לך את העולם הבא שלי. נחליף. ואת תתני לו את שלך'... לזה היא כבר הסכימה...".

"אבל רבי יצחק הגיע למרן הגרי"ש עם השאלה הלכה למעשה: האם יש דבר כזה, האם זה מועיל, והאם לעשות את זה ולשוב לרוסיה ולטפל בענין או לא? ישבתי עד מאוחר בלילה לדון בעניין 'העברת והקנאת עולם הבא', וב'תנאים בגט', ועוד", סיפר מרן הגרי"ש לגרי"מ שטרן שליט"א, "ואין לי הכרעה מוחלטת. סיימתי הבוקר קצת יותר מהר את התפילה (בינה זאת!) כדי לעיין עוד, ואפילו לא אכלתי פת שחרית. 'אין לי ידיים ורגלים' - התבטא מרן זצוק"ל מתוך חולשה - 'וזו הרי עגונה ממש עם כל הצער והקושי שבזה!'. 'למחרת התעניינתי מזה התחדש, ומרן אמר לי: 'ר' מיכל, זה עוד לא ברור, לא עזבתי את הסוגיא, וזו סוגיא שאין בה דברים מפורשים לענייננו'. לבסוף, ביקש ממני שאלך לרבי יצחק ואומר לו שאין כאן הכרעה, ושינסה בכל זאת לשכנע את הבעל שירד מהתנאי הזה. 'הסיפור לקח עוד שלושה חודשים, רבי יצחק נסע עוד ועוד, ובסופו של דבר השיג את הגט בלי התנאי. סיפרתי על כך למרן, ואנחת השמחה שנשמעה מפיו אין לתארה: 'ברוך ה'! ברוך ה'!".

(הרב א. חפץ-מוסף שבת קודש, מטות מסעי תש"פ)

בתוך שיחתנו משלב הגרי"מ שטרן שליט"א עובדה נפלאה דהווי בדידיה:

"מתוך שהיה מרן משיב במהירות ולאחר, זה נכון שתשובתו הייתה באה לעיתים כהרף עין, וזאת מחמת גאונותו כי רבה, אבל יש לדעת: הוא היה 'ירא הוראה' מאד, והיכן שהדברים לא היו מחוורים אצלו כשמלה הוא לא ענה, המתין והמתין, והתאמץ רבות. והנה מעשה נפלא שימחיש זאת:

"בוקר אחד נכנסתי, ומרן אמר: 'היום אין לי רגע זמן לשוחח איתך בדברים הנצרכים'. וכה סיפר: הגאון רבי יצחק זילבר זצ"ל, שכידוע עסק גם בהצלת נשים מעגנות, היה אצלו לילה קודם עם מקרה של בעל שנותר בברית המועצות כשהאשה עלתה ארצה, והוא אדם קשה מאד וממאן לתת גט.

"רבי יצחק ניסה את כל האפשרויות, וללא הועיל, עד שהציע לו: 'שמע, אתה ודאי מאמין שיש 'עולם הבא', ואתה יודע שאשתך צדיקה, אם היא תתן לך את ה'עולם הבא' שלה - האם תהיה מוכן לתת גט? הרי שנינו יודעים שהיא לא תשוב לכאן לעולם, ואתה לא תיסע לארץ ישראל לעולם, אז מה אכפת לך במחיר הזה?'. הבעל הסכים, והביע נכונות לתת את הגט על תנאי זה.

"רבי יצחק זצ"ל שב ארצה והציג בפני האשה את הרעיון וההסכמה,

המשך מעמוד 8 | הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א

"עזוב אפוא השטן הישן את מלאכתו, ותחתיו התמנה ממונה חדש, והנה זה החדש חכם ופיקח, והוא המציא לעצמו עצה פשוטה בדבר".

"ומה היא עצתו?", שאל רבי זושא בקול גדול, כדי שכולם ישמעו היטב...

"פשוט מאד", הסביר רבי אלימלך, "הוא מניח מעט לאדם במשך ימי חייו, אבל מתנכל אליו בעיקר בזקנותו! משבש הוא את דעתו להסיחה מעיקר תכלית החיים, ו'מסדר' לו כל מיני עניינים של שטות ושל הבל, כך שזמנו יעבור ללא תשובה וללא תורה ומעשים טובים, וכך מצליח הוא בעבודתו!

"אבל הזקנים החכמים", סיים רבי אלימלך את תוכחתו, שנאמרה כביכול לאחיו - "אינם מניחים לו! הם מנצלים היטב את סוף ימיהם עלי האדמות ועוסקים בתורה ובתשובה כראוי; כך הם מגיעים לעולם העליון בידיים מלאות ברכה!".

כשסיימו האחים את שיחתם ונפנו ללכת, שמעו את הזקנים מדברים ביניהם על אודות מה שקלטו מאותה שיחת קודש. הללו קמו תכף, עזבו את הבליהם, הלכו כולם יחדיו את בית המדרש ושב בתשובה שלימה.

(מתוך טיב המעשיות)

בעת שערכו הצדיקים הקדושים הרבי ר' אלימלך ואחיו הרבי ר' זושא ז"ע גלות בגלילות פולין וגליציה, הם מצאו את עצמם בפונדק דרכים אחד. לעת ערב התכנסה שם חבורה גדולה של זקנים עמי הארץ, שהיו מותאספים מדי ערב להעביר את זמנם לריק בשטויות ובהבלים.

תכף הבינו האחים הקדושים התכלית הנרצית מהם במקום נידח זה...

התיישבו להם, אפוא, שני האחים בשולחן קטן בקרבת חבורת הזקנים, והחלו לשוח ביניהם 'שיחת חיזוק', שבמהלכה פנה רבי אלימלך לאחיו בקול גדול: "התדע, אחי יקרי, מה שקרה למעלה בשמיים?"

"לא!" ענה רבי זושא, "מה קרה שם? ספר נא לי!"

"הסכת ושמע!", סיפר ר' אלימלך לאחיו, וכל חבורת הזקנים שמה אוזנה כאפרכסת לשמוע את שיחתם המעניינת, "השטן הגיע בפני בית דין של מעלה, והגיש 'כתב התפטרות'! הוא טען שכל עבודתו לא שווה ולא כלום; הוא מסית ומדיח את האדם לחטוא כל ימי חייו, אך בהגיע איש ישראל, כשרואה שיומו מתקרב, חוזר הוא בתשובה שלמה ומתחיל לחשב את קיצו בחשבון נפש נוקב, ומתחיל לעסוק בתורה ובתפילה וכו', נמצאת כל עבודתו הקשה יורדת לטמיון!

לראדין להספיד את רבי דויד'ל, וכאשר התפלא הנ"ל על מה ולמה הוא צריך להספיד? אמר לו החפץ חיים שהוא היה בשעת מעשה ושמע את רבי דויד'ל אומר את הדברים הנ"ל, ולכן הוא רוצה שהוא יבוא ויאמר את זה לכל הקהל, מה שבאזניו שמע...
(מתוך הספר 'דחזיתיה לרבי מאיר')

עיניו ונותן לו שלום ושואלו לרצונו והלה שוב אומר את הנ"ל. או אז אמר לו רבי דויד'ל: "די שכחה ביי מיר איז זייער גרויס, אבער דעם ש"ס געדענק איך אזוי ווי א בחור פון זעכצן..." [-] אני סובל משכחה גדולה, אבל את הש"ס הנני זוכר כבחור בן שש עשרה... ולאחר שנפטר רבי דויד'ל, קרא ה'חפץ חיים' לאותו משולח שיבוא

המשך מעמוד 9 | הרה"ג רבי יצחק דוד גרוסמן שליט"א

אדם הראשון לאחר שחטא לפניו; ביקר חולים - אצל אברהם אבינו, שלא היה חייב בכך לאחר שביקרוהו ממרא וחבורתו; זה מה שמלמד אותנו הכתוב: הידבק במידותיו של הקב"ה, גם כשאתה לא חייב, ואז ינהג עמך הקב"ה מידה כנגד מידה גם כשהוא לא חייב.
משיצא מרן הרב אויערבך מפתח בית החולים, כבר נשמעה הצפירה המבשרת את בוא השבת. אבא לא היה רגוע: "צאו וראו בפוסק הדור", ציווה עלינו, בניו, "שהולך עכשיו רגלית לשערי חסד. ראו ולימדו מוסר איך צריך לנהוג מצוות ביקור חולים בדרכיו של הקדוש-ברוך-הוא".
היה זה עבורנו פרק מוסר חי ומאלף.
(מתוך הספר 'אור השבת')

המבקר את החולה ניצול מדינה של גהינום... ומה שכרו בעולם הזה? ה' ישמרהו מיצר הרע, יחיהו מן הייסורין, יהיו הכול מתכבדין בו, יזדמנו לו רעים כנעמן שריפאו את צרעתו".
מבאר המחורש"א: הקב"ה משלם מידה כנגד מידה, והאדם שביקר אצל החולה מקבל שכרו בדיוק כפי שמדד לחולה: בכך שהתגבר על יצרו והלך לבקר את החולה - ה' ישמרהו מיצר הרע. בכך שגאל אותו מייסוריו - כמו שנאמר שהמבקר נוטל אחד משישים - ויחיהו מן הייסורין: בזכות שכיבד את החולה - יהיו הכל מתכבדין בו; ובשכר שהראה ידידות ורעות לחולה - יזדמנו לו רעים כנעמן שריפאו את צרעתו.
לכשנעמיק, ניווכח כי מידותיו של הקב"ה נעשו למעלה משורת הדין ומעלה מדרך הטבע. מה הוא מלביש ערומים - שהלביש את

המשך מעמוד 13 | הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

חניכיו. כך גם כאשר נשא דברים נלהבים על עבודת התפילה, כולנו היינו עדים שלא היה רק 'נאה דורש' אלא אף 'נאה מקיים'.
כשאדם נוהג בנקיות כזו, דבריו מתיישבים על לב השומעים וקונים שביתה בלב. תוכחותיו חדרו בנו לעצמות ממש, ועד היום רישומן ניכר בנו.
(מתוך הכרך החדש, בסדרה הנפלאה 'אוצרותיהם אמלא')

הוא ידע להוכיח קשות ואף להעניש, אבל כולם אהבו אותו. מדוע? כי הרגשנו תמיד שהתוכחה שלו נקייה, 'ריין'. הוא אף פעם לא תבע מאיתנו דברים שלא תבע מעצמו. כשהוא דיבר על התמדה, כולם ידעו שהוא אווז בזה. הוא עצמו היה נמצא מתחילת הסדר ועד סופו, ולומד בשקידה גדולה עם החברותא הרב הצדיק רבי יונה מנטל זצ"ל, כשרק מידי פעם היה מסתכל סביבותיו לסקור את

המשך מעמוד 21 | הרב בנימין בירנצוויג

העומד בפניו, פרץ בבכי עז דקות ארוכות והחל לנשק את מרנא החפץ חיים... החפץ חיים הוסיף לדבר אליו; "אדם שכמותך שזכה להיחשב בין הקדושים שמוסרים את נפשם על קדושת השם... לו תקבל על עצמך לחיות מעתה את שארית ימיך כיהודי כשר - אין מאושר כמוך בארץ!!!".
היהודי שוב לא עזב את החפץ חיים, נקשר הוא אליו בכל נימי נפשו, והחפץ חיים קרבו מאז, עד שהפך לבעל תשובה אמיתי וצדיק גמור.
(החפץ חיים חייו ופעלו ח"א עמוד קעד)

לאכול חזיר, נבילות וטריפות, ואף על פי כן נשארת יהודי! לא השתמדת! מאושר הייתי" - מוסיף ואומר לו החפץ חיים - "לו היו לי זכויות כשלך והייתי בן עולם הבא כמותך!! מקומך בעולם האמת הרי יהיה בין הצדיקים וגאוני עולם!! מסירות נפש שכזו, לסבול ייסורים שכאלה למען היהדות, למען כבוד שמים, שלושים וכמה שנים רצופות!!! דע לך שניסיוןך גדול יותר מניסיונם של חנניה מישאל ועזריה!!!..."
פניו של החייל האדימו... דמעות נקשרו בעיניו האפורות של החייל הניקולאי, הוא נזדעזע מהמילים הלבביות והחממות שזרמו ממעיין טהור וחי, וליטפו והחיו את נשמתו המיוגעת... ומשנודע לו מיהו

לשליחת תגובות לכותב הטור הרה"ג רבי בנימין בירנצוויג,
כתבו ל: bdirshu@neto.net.il

◆ האם מותר לעשות מלאכה ביום טוב לצורך 'אוכל נפש' של פחות מ'כזית'?

◆ מדוע נהגו שלא לשחוט בהמות ביום טוב?

◆ האם מותר לאכול מבשר בכור בהמה בזמן הזה?

וכן מריטת נוצות העוף - בין בחייו ובין לאחר מותו - אסורה משום איסור מלאכת 'גוזז', ואף המריטה ביד אסורה מדאורייתא, משום שהדרך למרוט כן.

• 'מוקצה לחצי שבת', פירוש: חפץ שבזמן 'בין השמשות' של כניסת השבת היה ראוי לשימוש, ובמהלך השבת התקלקל באופן שיצא מכלל שימוש, או שנאסר בשימוש מסיבה כלשהי. להלכה - אם במהלך השבת חזר החפץ לתיקנו, או שהתבטל איסור השימוש בו, אינו נחשב עוד כמוקצה.

מהלכות שחיטה וטריפות

• בהמה הנוטה למות, מותר לשוחטה ולאכול מבשרה, אך אם אינה מסוגלת לעמוד על רגליה, אסור לאכול מבשרה אלא אם כן פירכסה לאחר השחיטה.

• עוף שנדרס ברגלי אדם, אף אם לא ניכר כל שינוי בחיצוניותו, יש לחשוש שמא התרסקו אבריו מבפנים, ונעשה 'טריפה' על ידי כך. ולכן, יש להמתין עשרים וארבע שעות בין דריסתו לשחיטתו, ולאחר השחיטה צריך לבדוק את כל גופו, מהראש ועד הירכיים - אם יש בו טריפה.

• בכור בהמה טהורה בזמן הזה, אסור לשוחטו ולאכול אלא אם כן נוצר בו מום 'מובהק'. ואף כשנוצר בו מום, חובה להתיר את שחיטתו תחילה על ידי 'מומחה', או על ידי שלושה 'הדיוטות'. והתרתו אסורה בשבת וביום טוב.

• השוחט חיה או עוף הכשרים למאכל, חייב לכסות את הדם הניגר מהם בשעת השחיטה. את הכיסוי יש לבצע בעפר, או באפר; ואם אין עפר או אפר בהישג יד - אסור לשחוט. (ולעומת זאת, במצוות ציצית, כאשר אין חוטים בהישג יד, מותר ללבוש בגד בן ארבע כנפות ללא חוטי הציצית).

מהלכות עשיית מלאכה לצורך 'אוכל נפש' ביום טוב

• יש שכתבו שמלאכת 'אוכל נפש' ביום טוב לא הותרה אלא לצורך אכילת 'כזית' ויותר; ויש שכתבו שמלאכת 'אוכל נפש' מותרת אף לצורך אכילה של פחות מ'כזית', וכן הורו כמה מפוסקי זמננו.

• עשיית מלאכת אוכל נפש שלא לצורך יום טוב - באופן ובזמן שניתן להשתמש בתוצאותיה ביום טוב - אינה אסורה מדאורייתא, אלא מדרבנן.

• מלאכת אוכל נפש מותרת ביום טוב רק לצורכו של ישראל, ולא לצורכו של גוי. וכאשר המלאכה נעשית לצורכו של ישראל, אך המאכל שייך לגוי - נחלקו הפוסקים אם מותר לעשותה.

• מנהג ישראל כבר מאות בשנים שלא לשחוט בהמות ביום טוב, מחשש שהבהמה תתגלה כטריפה, ויתברר למפרע שמלאכת השחיטה לא היתה לצורך אוכל נפש. אבל שחיטת עופות מותרת ביום טוב. ועם זאת, בנוגע לימי ראש השנה, יש שכתבו שהמנהג שלא לשחוט בהם אפילו עופות.

מהלכות שבת

• איסור מלאכת 'טוחן' בשבת, קיים רק לגבי מאכלים שהם 'גידולי קרקע', אך לא לגבי מאכלים שאינם גידולי קרקע. ובנוגע לדברים שאינם מאכלים ואינם גידולי קרקע - נחלקו הפוסקים אם יש בטחינתם איסור מדאורייתא, או רק מדרבנן.

• גזיזת צמר מבעלי חיים - בין בחייהם ובין לאחר מותם - אסורה בשבת, משום מלאכת 'גוזז'. מדאורייתא, אסורה רק הגזיזה בכלי, אבל מדרבנן אסורה אף תלישת שיער ביד או בכלי; ויש אומרים שתלישה בכלי אסורה מדאורייתא.

וארטים לפרשת השבוע

א. אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל.
למה נאמר כאן אף כל ישראל בשונה משאר המקומות שלא נאמר כלל? וייל, אומר החיד"א עיף הגמ' בב"ב קסה. רובן בגלל ומיעוטן בעריות, וכולם באבק לשה"ר והנה תיבת אליה זה ר"ת אבק לשון הרע. וד"ז הוכיח משה את כל ישראל כי כולם חשודים בזה.

א. אלה הדברים אשר דיבר משה וגו' וחצרות ודי זהב.
רש"י כותב שמשה רבינו הוכיח את ישראל ברמז, ו'חצרות' הוא התכוון למחלוקת קרח, ו'די זהב' הוא התכוון לחטא העגל. וקשה למה הקדים חטא דקרח לעגל, שהיה קודם לכן? וי"ל, אומר החנוכת התורה ע"פ המדרש, שבחטא העגל טען משה לפני הקב"ה למה אתה מענישם להם הם יכולים לטעון שאנכי נאמר רק לי (למשה) ולא להם כי אמרת לא יהיה לך והיינו בלשון יחיד ובגלל טענה זו הקב"ה ריחם על ישראל, אבל בקרח כתוב שקרח אמר הרי כולנו שמענו מהקב"ה אנכי ולא יהיה לך, והיינו שהם גילו כעת שנאמר **גם להם** לא יהיה לך, וא"כ בחטא של קרח התגלה שחטא העגל זה היה עבירה של עם ישראל לכן הוקדם חטא דקרח לעגל, כי בקרח התגלה שהעגל היו חטא שאין להם תשובה עליו. ולכן גם אומר דוד המלך בתהילים (קו) קודם חטא דקרח... ויקנאו למשה במתנה... תפתח את ויובלע דתן... ואח"כ יעשו עגל בחורב, כי כל עוד לא היה עניין דקרח לא היה אפשר לטעון כנגד העגל כי היה אפשר להשיב כנ"ל. ותשובה כעין אף כותב רבי אברהם ברודא צ"ל. שהביא עי"פ מה שכתב במדרש שמו"ר מו א. שמשה שבר את הלוחות עוד לפני שנתנם לישראל ואמר מוטב שיהיו כפנויה ולא כאשת איש. והנה זה הכל טוב אם משה היה שליח להולכה אז עם ישראל עדיין לא נישאו לתורה כל עוד התורה לא הגיעה לידם, אבל אם משה הוא שליח קבלה אז אפי' שהתורה עדיין לא הגיעה לידם הם כבר משולים לאשת איש? אלא כפי שאמרנו לעיל, שכל עוד לא היה חטא דקרח אז שפיר אפשר לומר שמשה נקרא שליח להולכה כי ישראל לא קיבלו את התורה כל עוד לא הגיעה לידם, ורק בחטא דקרח שטענו גם אנחנו שמענו אנכי ה' ואנו לא צריכים לך, וז"א ממשה היה שליח לקבלה, כי הם לא צריכים למשה אז ממילא מתברר שחטא העגל נעשה כשהם כאשת איש וכעת הם צריכים להענש עי"ז.

א. ה' אלוךי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דיבר לכם.
איתא במדרש (דברים רבה א יג.) בברכותיו של משה יש בה מסוף העולם ועד סופו כי אמר אלף **פעמים** ול"א אלף **פעם**. ויש להבין הדברים. וי"ל דנהא איתא בפסחים צד. ששת אלפים פרסאות העולם. ובעירובין איתא שמשקדס בניי כשחננו במדבר היה שלוש פרסאות על שלוש פרסאות. ולפי"ז מובן הפסוק, אילו היה כתוב ככם אלף פעם והיינו אלו פעם כפול ממחנה ישראל, אז זה היה ג' אלפי פרסאות והוא חצי מהעולם, אבל מעת שככתבו אלף פעמים ומיעוט רבים שתיים, אז זה יוצא שש אלף פרסה וזהו מסוף העולם ועד סופו. חנוכת התורה.

א יב-ג. איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם, הב לכם אנשים חכמים ונבונים וגו' ואשימם בראשיכם.
מובא בחז"ל (מד"ר איכה א. א.) שלושה נתנבאו בלשון איכה, משה ישעיה וירמיה. משה אמר איכה אשא לבדי. וישעיה וירמיה נתנבאו על חורבן ביהמ"ד, והנה מובא במדרש: אמר הקב"ה כשישראל חוטאים אני לוקח מהם צדיק

וממשכנו ומכפר אני עליהם את כל חטאותיהם, כי עי"י מיתת הצדיק ישראל מתעוררים לחזור בתשובה. (שמו"ר לה ד. סנהדרין לו.) אלשיך ישעיה נז א.) ויש להקשות מדוע בזמן החורבן הקב"ה לא נטל צדיק במקום להחריב את הבית? וי"ל עי"פ תנ"ח בשבת קט: לא חרבה ירושלים אלא על שביזו בה תיב"ו והיינו שלא היתה הערכה כלל לת"ח, וממילא לא יועיל כשהקב"ה יטול תי"ח כי אף אחד לא יחזור עי"י בתשובה. ודברים אלו מרומזים בפסוק שלפנינו. משה רבינו אמר לעם ישראל איכה אשא לבדי. אם אתם רוצים שרק אני לבדי אשא - והיינו שלא יהיה לכם חורבן ביהמ"ק כמו אצל ישעיה וירמיהו, אז הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וגו' ואשימם בראשיכם. והיינו כשתשימו עליכם בראשיכם ת"ח, אז יהיה מי שיכפר עליכם והקב"ה יפטור אתכם מחורבן וצרות. ואז לא יהיה איכה, אלא אצלי לבדי. רבי יעקב הכהן טראב מדמשק

א כה. ויאמרו טובה הארץ אשר ה' אלוךיך נותן לך.
אף שרש"י אומר שד"ז נאמר עי"י הושעוכולב, פשוטו של מקרא משמע שדבר זה נאמר עי"י המרגלים, ולכא"ו תמזה הרי המרגלים ללכלכו על הארץ וכאן יוצא שאמרו שבחה של הארץ והיינו **טובה** הארץ. וי"ל, אומר החת"ס, שזה גופא הגנאי של המרגלים, הם אמרו שהארץ טובה כדי שעם ישראל לא יאמרו הנה כיוון שזאת ארץ דפוקה אי"כ יהיה לנו בקל הליהטם עמה כי יושיבה יעזובה מרצונם כפי שהגרנשי עשו והם בכלל לא ילחמו עי"ז. והמרגלים אמרו שהם לא יעזבו מרצונם כזה מחר כי הארץ טובה, והטעם שלא נעלה כי הם חזקים וינצחו אותנו וכו'.

א לו. גם בי התאנף ה' בגללכם ויקצוף לאמר גם אתה לא תבא שם.
מדובר כאן על חטא המרגלים ומשה אומר שבגלל חטא המרגלים הקב"ה לא העלה אף אותו (משה) לאר"י. וקשה מה הטעם שמשא לא עלה לארץ הוא בגלל מי מריבה ולא מטעם המרגלים? וי"ל, אומר החת"ס, דנהא מצינו ביומא שהמוכה את הרביים לא יהיה בגהינם, שלא יאמרו הוא בגהים ותלמידיו בעניי: - והנה אי"כ בלי חטא המרגלים משה היה עולה לאר"י למרות חטא מי מריבה כי יש את הטעם שלא היו הם באר"י והוא לא כי הוא רבם, אבל אחרי חטא המרגלים שענשנו כולם שלא יכנסו לאר"י, אז ממילא ינתן להענישו על מי מריבה שגם הוא לא יכנס, ולכן משה אמר שבגלל המרגלים גם הוא לא יכנס.

ב כח. אוכל בכסף תשברני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי.
יש להקשות למה אוכל זה עי"י מכירה כדכתיב בכסף **תשברני** ואילו במים נקט **תתן לי** והיינו לשון מתנה? וי"ל, אומר הגרי"ז עי"מ שכתב הרמב"ם ו יג כגזילה ואבדיה, נהר המושך ומעיינות הנובעין הרי הן של אדם, והיינו שאין לאף אדם בעלות עליהם. ולכן האוכל שהיה שייך לסיחון הוצרך **לקנות** מהם בכסף ואילו המים שלא שייך לסיחון וכדברי הרמב"ם, הם יקחו חינם ובע"ז דמהפקירא קא זכו, רק הם יודעים שצריך שיתן להם רשות ליטול מהמים לכן הציעו כסף, אבל באמת אי"ל מכירה כלל.

ג ט. צידונים יקראו לחרמון שריון והאמורי יקראו לו שניר.
הנה בפרשת ואתחנן ד מח, כתוב ועד הר שיאון הוא חרמון ופרש"י כאן הרי קרוי ארבע שמות, למה הוצרכו להיכתב להגיד שבח ארץ ישראל שהיו ארבע מלכויות מתפארות בכך, זו אומרת עי"ש יקרא וזו אומרת עי"ש יקרא. ורבי חיים קניבסקי הקשה בטעמא דקרא מדוע לא נזכר כאן גם השם

הלכות

הלכות לבין הזמנים. מתוך קונטרס של רבי דוד שריב שליט"א, תפילה לדוד.
מדינת משהגיע זמן תפילה אסור להתעסק בצרכיו, וכן לצאת לדוד. ואסור לצאת לדוד אם לפני מנחה ומערב. אם רוצה לנסוע לפני שחרית כדי לחסוך פסקים בדך או להתחיל את הטיול במקדם יותר, אם מתכנן להתפילל במקום מסוים שאפשר להחשיבו שיש לו עומק להתפילל שם, כמו נסיעה למירון, נחשב שנוסע לתפילה ומותר. [בשעת"ד אפשר להקל לצאת אחרי אמירת ברכות השחר].
ב. כאמור לעיל, גם בתפילות מנחה ונערב יש איסור לצאת לדוד לפני התפילה, אלא שבהן יש קולא ונסתת, שיש ואמרים שהאיסור הוא רק כשהיג' שבדעתו כעת להתפילל ויש לפניו עשיית מלאכה תפילה, שבוה חייב להקדים תפילה לעשיית מלאכה כיוון דכבוד שמים קודם, אבל אם אין בדעתו כעת להתפילל, ובפרט כשרוצה לחדר להתפילל בזמן מנחה קטנה, או בציבור, או יותר בישוב הדעת וכדומה. ומותר.
ג. מעיקר הדין אסור להתפילל במקום שאינו מגודר (ובתקופתינו הקלו משום חשש סכנה), ולכן צריך להתפילל לפני יציאה לים, וזאת מלבד האיסור להיכנס למרחץ משאגיע זמן מנחה קטנה.
ד. שאין מניין במקום שמטייל או נוסח בו, אם יוצא לדוד ועד שיעור ז' מילין לכיוון שהולך יהיה מניין, חייב לילך לשם להתפילל בציבור, ואם יושב בביתו צריך לילך לפניו עד שיעור מיל, ולאחריו בכל אופן צריך לילך עד שיעור מיל עבור מניין. כשיש לו רכב מבואר שזה לפי שיעור זמן הליכה רגילת שהוא זמן נסיעה של כ- 18 דקות למיל, אף אין צורך להפסיק עבור זה מנון. ומי"מ לכתחילה אין לנסוע למקום שאין בו מניין.

אם יש מניין למעריב רק לפני זמן מעריב (לפני צאת הכוכבים), שיש המחבר שיתפילל עמהם וקרא קריאת שמע אח"כ, וכן סתם המשינ"ב, ובלבד שהתפילל באותו יום מנחה לפני פלג המנחה. אולם בבחי"ל הביא שיעור הגר"א שבכל מקרה עדיף שיתפילל ביחידות. ונקל מדיקט שיש בו מנחה רק אחרי השקיעה, עדיף שיתפילל ביחידות לפני השקיעה מאשר בציבור אחרי השקיעה. סימן רל"ג

פרשת דברים חזון תשי"ב

הר שיאון כמו בואתחנן. ותירץ עפ"מ שמובא במד"ר החדש ואתחנן, כשאמר הקב"ה למשה כי לא תעבור את הירדן, אמר משה אי"כ אעלה דרך הר חרמון, והיה עולה וההר עמו והגביה את ההר ולכך נקרא הר שיאון מלשון אם יעלה לשמים שיאו, ולפי"ז מיושב היטב כי רק ב'ואתחנן' התחדש שמו שיאון.

וארטים על חורבן הבית

בבא מציעא דף ס. הגמ' מספרת שרבי יצחק רצה ללמד את התלמידים אחד רצה אגדה ואחד רצה הלכה, אמר רבי יצחק אם אגיד ג"ם הלכה וגם הלכה וכך הוא אמר: כי תצא אש ומצאה קוצים שלם שלם הגדיה ופך את הבערה. אמר הקב"ה עלי לשלם את הבערה שהבערתי, אני הציתי אש בציון שנאמר: ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה, ואני עתיד לבנותה באש שנאמר: ואז אהיה לה חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה, והמשך רבי יצחק: שמעתנא פתח הכתוב בנקי ממונו וסיים בנזקי גופו לומר לך אשו משום חצייו. יש להבין מה השייכות בין שתי המימרות האלו. וי"ל הנה בפסוק יוצא אש בציון ותאכל יסודותיה נאמר שההצתה הייתה בציון ובבית המקדש אבל נאכל גם היסודות, והנה בבניה נאמר ואני אהיה לה חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה, וביאורו חומת אש סביב הולך על ביהמ"ק עצמו, ולכבוד אהיה בתוכה היינו היסודות שהם מכוסים. והנה לכאורה על היסודות הקב"ה צריך להיות פטור מלבנות כי הם מכוסים וטמון פטור באש, אלא שדין טמון באש תלוי בסוגית אשו משום חצייו או משום ממונו, ולמדי אשו משום חצייו חייב על טמון. ולמ"ד אשו משום ממונו פטור בטמון. וא"כ מובן ב' המימרות. כי למה הקב"ה משלם את היסודות שהצית בציון, משום דאשו משום חצייו. מהספר הקדמון אמרי שפר.

ב"מ פה: על מה אבדה הארץ, דבר זה אמרו חכמים ונביאים ולא פרשוה עד שבא הקב"ה ופרשה על עזבם את תורתו, ופירושו אמר רבי יהודה אמר רב על שלא ברכו בתורה תחילה.
ונתקשו בזה גאונים הדורות מה נתקשו עי"מ אבדה הארץ וכתבו ג"כ שחכמים ונביאים לא פירשוה, הרי פרשו גם פרשו כי במקדש ראשון עברו על כל העבירות החמורות, לא כדאינא ביומא ט: בשני ראשון נחרב על עי"ז גי"ע ושי"ד. ועו"ק האם בשביל שלא בירכו בתורה תחילה נענשו בעונש כ"כ גדול. וידועים עסק הש"ך בזה באור"ח מו נהשראת השכינה מגיעה עי"י דברי התורה, וכשעוסק בתורה לשמה אז הקב"ה משרה שכינתו בתוך באו"א ואז כל הארץ מאירה מכבודו יתברך, אך כשלומד לשם צורך דברים גשמיים כגון לידע הלכות מו"מ ולהראות כהמותו ולהתגאות אז השכינה בורחת מהם והארץ נשארת בגשמיות. ומוסרי עי"כ הפרמ"ג (במשנ"י מו א) שלפני יובן ג"כ מה שנאמר בגיטין דארץ ישראל היא ארץ הצבי כצבי שעורו לא מחזיק את בשרו רק הוא מתרחב לפנה הצורך כך אר"י. וביאורו, שארץ ישראל היא באמת קטנה רק כדאי השראת הקדושה היא מתרחבת, ואימית יש השראת הקדושה כשלומדים לשמה. אבל כשלומדים לשם גשמיות מסתלקת הרוחניות והארץ מתקטנת ממש, וא"כ מובן מה הכוונה על מה אבדה הארץ שהוא כפשוטו על מה אבדה היינו נתקטנה הארץ, וזה אף אחד לא פירש עד שבא הקב"ה בעצמו ופירש על עזבם את תורתו והיינו שלא העריכו מספיק את התורה וממילא לא היה היתה השראת הקדושה ולכן הארץ אבדה והתקטנה. ולפי הבי"ח והפמ"ג הכל מיושב.

מ"ב סק"יד. אמנם תוך 13 דקי' מהשקיעה יש חולקים וסוברים שיחפבל ציבורי. (דן ו לא נאמר למי מתקין חפבל אחרי השקיעה).
ז. לרבי שלמה זלמן עדיף להתפלל במניין בלי חפבל וחליפה, מאשר כובע וחליפה בלי מניין, ולרבי חיים קניבסקי עדיף כובע וחליפה.
ח. נוסח ברכה ובאמצע הדרך רואה שעד שיועיל לעדו יעבור זמנה ואותה תפלה, אם נוסע ברכה פרטי ויכול לעצור באופן שאין סכנה לעצור שם, צריך לעצור לרדת ולהתפילל, אבל אם העצירה והירידה מתרחכת תגרום לו הפרעה ככוונה בתפלה, או מקום סכנה, יתפילל ברכה. אם נוסע באוטובוס או ברכב ציבורי אינו צריך לרדת אלא מתפילל ברכב, ואם יכול לעמוד יעמוד, וגם אם יכול לעמוד רק עי"י שישען יעמוד, ולפחות בברכה ראשונה ובמקומות שצריך לכרוך, אבל אם אינו יכול לכוון בעמידה, יתפילל בישיבה.
י. מצוי שנמצאים בכתול או במירון וכדו', וכשמסיימים להתפילל וענו כבר קדיש וקדושה וברכו כדון, נשארים לומר תהילים או למדוד, לכיו"ז אינו צריך להטות אוזן לשמוע ברכות קדיש קדושה וכדו'. ואם שומע ברכה או קדיש או קדושה, אם זה באופן שאינו צריך להפסיק באמצע הענין או שלא מפריעו ללימודו צריך לענות, ובאופן שצריך להפסיק באמצע הענין, או מפריעו ללימודו, י"א שאינו חייב לענות. ויש מחלקים שבקדושה ששהו נמצא באותו חדר עם הציבור חייב, ולענות אלא. וכשלא נמצא באותו מקום עם הציבור לכולי עלמא יותר קל.

יא. איסור גמור לומר דבר שבקדושה כנגד טפח מגולה לא אשה, ויש אומרים שטפח אלא דוקא אלא אפילו לא שהוא וברכתו לבטלה. ולכן כשנמצאים במקומות ציבוריים כפארקים וכדו' ורוצים לברך, או לומר תפילה בדרך, צריך לשים לב לא להכשל בכך, וגם אין ללמוד, אך ההרוב דבדרי תורה מותר. ועל ידי עצמית עניינן נחלקו הפוסקים, ובבחי"ל כתב שבאי אפשר בעיץ אחר המפיק אין מוחץ בידו, והי"ח כשמוסבין אף גופו, אבל לטובב ראשו הרי זה כעצמית עיניו בלבד. באופן שיש חלון המפסיק מול האשה, מועיל לכתחילה עצמית עינים, וכשיושב באוטובוס עדיף שישוכב גופו לכיוון ההרוב וגם יעצום עיניו, ומועיל לכתחילה. ולגבי שיער מגולה מבואר ב"ב דמהני עצמית עינים.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה וענייני היום

לפרשת דברים. תוכחת אהבה

רש"י בתחילת הפרשה מביא את דברי חז"ל שפרשתנו מונה את כל המקומות שהכניסו עם ישראל את המקום, לפיכך סתם הדברים והזכירים ברמז כמו שמצאנו בפסוק א' משמה אמר ותצרינו ודי זהב והוא רמז בזה על העגל וקרח וכן הלאה, רואים כמה חשוב כבוד הבריות שכשצריך להוכיח השני יש להוכיח רק בדרך של רמז וכדו'. ומצינו באור החיים כאן שמשה הוכיח את ישראל רק שמוך לפטירתו ואז לבס פתוח לקבל מוסר וזה זמן מתאים, אבל לא יתן אדם מוסר לבנו או תלמידו בזמן שאין בטוח שילבו מספיק פתוח לקבל את דבריו. וכן כשמוכיח יוהר מאוד בכבודו של השני ובדרך ריצו ואהבה, וחלילה להשפילו ולבזותו, וכשמוכיח בזמן הטוב והנוח עשה זאת בעמידות ובדרך כבוד. ומצינו אצל רבים מגדולי הדורות כשהשני מוכיחים את הבריות היו מכניסים עצמם עם הכל ועי"כ היו מוכיחים. וכן כתב בנעם אלימלך, דרך הצדיק להוכיח עצמו בכל עת ואומר בפני בני אדם חטאים שהוא מקולקל בהם כביכול ומוכיח עצמו על חטאיו ועי"י מתעוררים השאר, העיקר כדי לא לפגוע בשני. ומסופר שרבי זושא מאנפולי ורבי אלימלך מליזנסק היו יוצאים יחד רבות לגלות מוכיחים זה את זה כאילו הם עצמם עשו את אותה עבירה והיו מתוודים כמה זה חמור, וכמה צריך מהר לשוב בתשובה שלימה, וכך השומע היה מתעורר לשוב בתשובה.

ורק כשהאדם בעצמו ללא דופי הוא ראוי להוכיח ובלא"ה אין לו הזכות להוכיח כמבואר בגמ' בב"מ, ותוכחה צריכה להיות נחת, וכזו תוכחה מביאה לידי אהבה, וגם זוכה להביא נחת רוח לעולם כמבואר במסכת תמיד. ומטרת התוכחה היא להגביר אהבת הבריות משום שכשאדם רואה אדם אחר עובר עבירה הוא מייצר כלפיו אינטימיות טיבה ועי"י התוכחה מתלבנים הדברים, למה עשה ולמה לא התגבר וכו' ועי"י חזרתו ומתברר האהבה. באבות דרבי נתן הביא איך אהרן הכהן היה מוכיח אנשים בצורה נכונה, כשהוא היה פוגש באדם רשע הוא היה מאיר לו פנים ושואל בשלמו מהעניין בן, ועי"י הרשע כשהוא בא לעבור עבירה הוא היה מרגיש לא נעים שהוא כחבר של אהרן הצדיק עשה כאלה עבירות. ורואים על אדם שהוא אומר את התוכחה מתוך האמת שבלבבו לא מגיע מתוך קטנה והשפלה.

בתקופה שהחפץ חיים היה נודד למכור את ספריו ראה באכסניה שביוסף יהודי מגוהם נכנס ומתנישע עי"י השולחן וזורק פקודות לכל עבר, שיביאו לו מיד אוכל, ומשקה חריף, וכן הוא חוטף ואוכל בכל ברכה, ומתייחס ביחס בלתי הוגן למשרתת שם. הח"ח הסתכל מהצד כשהוא נשדח מהמחזה, ועמד לגשת לזולל להעיר לו. ראה זאת הבעה"ב וניגש לח"ח שיהיה מנוחשט אילו, כי מדובר בחייל לשעבר שגלח מגיל קטן בתור קנטוניסט ונטלה לחיות וכו'. ואם יגש אלו הוא עלול להרים את ידו על הח"ח. שמע זאת הח"ח והניג יגש אל החייל ואמר לו בלבביות שלום עליכם! שמעתי מה שעברת בחיים נחטפת בתור ליד קטן, לא זכית ללמוד אות אמת מהתורה, עברת שם בסיביר צרות, רדיפות איזומות, עינויים, והכל באכזריות נוראה, אלצו אותך לאכול נבילות וכו', ואעפ"כ נשאתי יהודי! אני מקנא בעוה"ב שלך, כזאת משרותי, מקומך בין גדולי האומה! דמעות נתקשרו בעיניו של החייל המגושם, והוא החל פורץ בבכי ומנשק את כפותיו של הח"ח. ואז הוסיף לו הח"ח בן אדם כמון לו יקבל ע"י לחיות מעטתה כיהודי לא יהיה מאושר ממך בארץ. כך הראה לנו הח"ח איך צריך להתנהג ליהודי באהבה. להרב דסלר זצ"ל משגיח ישיבת פוניבז' היתה דרך מיוחדת בתוכחה, עי"י שהיה הופך כל עניין לא טוב למאוס וקטנטני, פעם היו כמה חורים שהלכו לראות משחקי כדורגל. הרב דסלר דיבר עי"ב בגישה ותיאר בצבעים חיים כמה אין כלום במשחק הזה, וכמה דבר דוחה עד שבחורים הרגישו מיאוס להתעסק בדברים האלו. החזו"א שמע מתבחרים על הדרך הקלה והמעניינת שהכניס הרב דסלר בשיחותיו והיה מרבה לשבח את זה לפני כולם באומרו שקניין משיכה (לקנות בחורים עי"י משיכה) הוא יותר חזק מאשר קנין חזקה (יד חזקה).

עוד סיפור איך על ידי תוכחה באופן ראוי אפשר להעלות אנשים על דרך המלך. רבי ברוך ידלר סיפר על תוכחה שהולידה אהבה לתורה ומצוותיה. פנים שכב רבי ברוך בבית חולים ומטע על ידו היה יהודי, חילוני גמור קיבוצניק, והנה יום אחד באו לבקרו שמחתו וכולם היו חרדים לכל דבר כשהיו ישיבות עניי חמד. רבי ברוך המתין והוכיח לשעת כושר ואז בחושי לבד הוא שאל את שכו איך קרה כדבר הזה שכל יוצי"ח חרדים? נצא אותו יהודי וטיפר לאי תלוגורתי בקיבוץ, כי כבר אחת יצאתי עם רעייתי לטייל לכיוון ירושלים הגעתי עד שכת השבת שם עמדו ילדים וצעקו שבת!!!! יצאתי אליהם והם ברחו. נכנסתי שוב לרכב האומץ של חן הלך חזר. יצא אלי איהו מנצחיה וביניהם ואמר לי אתה רואה שזה לא הולך, אולי תכנס אלי הביתה תשתה ותאכל משהו, תנוח מהדרך עד שתגמר שבת, כי אחרת תאלץ להאבק כאן הולך חזר בלי שאף אחד ינצח... הוא אמר דברים של טעם, עלינו אילו הביתה, התיידדנו את רועייתנו ועוד עמו ועם רעיינו, א"ח"כ ביקרנו עוד פעם פעמיים ועוד ועוד. לימים קיבלתי שילומים מהנאצים, עליתי יחד עם רעייתי לגור בירושלים, אמנם אני לא חזרתי בתשובה אבל הילדים של ש"כ"י נתנו מהמחיים החרדים שראו אצל הידידים שלנו, חזרו בתשובה ואני לא הפרעתי להם.

סיפור נוסף יהודי מבוגר סיפר איך חזר בתשובה שלימה. וכך הוא סיפר: אני הייתי מסורתי ובני הגדול חזר בתשובה. יום אחד נולד לבני הבכור בן והוא הלך יחד איתי לרבי חיים קניבסקי לבקש ממנו שיבוא להיות סנדק לבנו שהוא נכדי,

אמר לו רבי חיים אני לא אהיה סנדק, אתה תתן סנדק לאבא שלך. אמרתי מיד אני לא ראוי, אמר לי רבי חיים אני רואה על הפנים שלך קדושה, כך פסק רבי חיים את פסקו. אחרי הברית הרהרתי מה ראה רבי חיים קדושה אצלי ואז הבנתי ונוכרתי, כשנשאנתי את אשתי שהיתה ניצולת שואה היא אמרה לי תשמע אני לא יודעת מה זה ומי זה, אני רק מודעת לך כשאני הייתי עם הורי ברכבת בדרך לתאי הגזים הייתי ילדה קטנה ואז ברכבת באמצע הדרך אמא שלי קראה לי ואמרה לי בשקט ונה'לה תקשיבי את יהודיה תזכרי שאת יהודיה ואחרי החתונה תשמרי על טהרת הבית היהודי, כעת כולנו הולכים למות את עדיין קטנה ויכולה להינצל. באחד מעיקולי הדרך, בהסכמות, אמי השליכה אותי מהחלון ואיזה משפחה של גויים אספה אותי אל ביתם עד אחרי המלחמה וכן ניצלתי. מיד כשהתחתנתי עם בעלי, סיפרתי לו ואמרתי אני לא יודעת למה אימא התכוונה, בוא נשאל את מזכירת הקיבוץ, הם הלכו לשאול את המזכירה והיא נענתה בועץ שאין היום כאלו דברים. הבנו ממנה שיש, רק היא לא רוצה לומר. חיפשנו ומצאנו רב שאמר לנו בדיוק איך לשמור טהרה ועד היום אנחנו מקפידים מאוד על הצוואה הזאת, נזכר הסבא, ומאז חזר בתשובה שלימה.

יוש להוסיף שהרבה פעמים התוכחה היא תזכורת וחיווק לאדם שעובר העבירה והוא רק צריך דחיפה ותזכורת כדי להתחזק. וכמו שאומרים בהפסרת חזון ידע שור קונהו וגו' ישראל לא ידע עמי אל התבונן, והיינו למה אנו לא יודעים כי פשוט אנו לא מתבוננים, ורק כשמוכיחים אותנו או שיש צרות מתחילים להתבונן ולראות את ה', לכן התוכחה היא טובה כדי שלא נקבל איזה עונש ואז נתעורר. נביא אנו כמה סיפורים מרבי שלום שבדרון על אנשים הרגועים שבגרענים בשבעת צער לפתע הם נזכרו בה' ובשכר ועונש. בתקופת הקומוניזם יהודים רבים שירתו יחד במפלגה של הקומוניסטים וגם היו לראשי המפלגה, והנה יהודי אחד שחטא והחטיא בעיירתו הגדול לעשות בחטאיו. ערב אחד הוא נעמד ברשות הרבים ועמו ספר תורה והחל לקרוע את גזוילי תסי'ת' כרובה של עיר, ה' ירחם, והנה היה לפלא בעודו קורע ואוחז בגזוילי חלפם של מרכבה עם סוס, העגלה סטתה ופגעה בו והוא נסחף תחת הגלגלים, עצמותיו החלו להישבר ואז שמעו כולם איך הוא צועק שמע ישראל ... סיפור דומה סיפר רבי שלמה וולבה שהוא שכב בבית חולים בשבדיה, אז היה אחרי המלחמה באותו מקום אושפז אשה ששבה מאושוויץ, והיא סיפרה לו שבאותן שנים שהייתי באושוויץ לא היה אחד שנכנס לתאי הגזים ולא אמר שמע ישראל... רבבות מושמדים פורקי עול כולם הכירו את בוראם ומתו על קידוש ה'. וכל זה כי ה' נטע בלב כל יהודי שיכיר את ה' ורק צריך להתבונן קצת ודו"ר נעשה עי"י תוכחה, או חלילה עי"י התעוררות של צרה.

לפעמים הקב"ה מעורר אדם שהוא מנהיג לכל הבראים עי"י נסים מעשים ל"ה. סיפור שהתפרסם לפני כארבעים שנה על בחור יהודי רוסי שנסע יחד עם חבריו להילחם באפגניסטן. לבוצת החיילים שהיתה אותו חתנה באחד הכפרים, הבחור היהודי אהב לטייל בסביבות הכפר והנה הוא הבחין בנחש ארסי מתפתל, כיוון שאותו יהודי אהב נחשים ולמד עי"כ רבות בשיעורי טבע הוא החליט להתיידד עם הנחש, הוא שב למחנה הביא עמו אוכל ושב לחנש, למחרת עשה כך שוב ושוב עד שממש נתפס לידיד של הנחש, כך יום נוס שהה עם הנחש במקום קבוע שהיה נפגש עמו למשך שעה ארוכה, ויהי היום והתקבלה פקודה לצאת מהמקום בו הם שו במהירות האפשרית ולצאת למקום מרוחק יותר. החור היהודי שמע זאת והחליט לפני שעזב את המקום ילך להיפרד מהידיד שלו הנחש, הוא לקח עמו אוכל הביא לחנש נחש ארסי, ו... לפתע הנחש הזדקק מולו בפה פתוח וקול שריקת נחש ארסי, החייל רעד מפחד כי הוא נלכד רבות כשקורה כזה דבר אסור לברוח ולזוז, כי בריחה תביא את הנחש אחרינו ותמיד הוא נמצא בריצה ואז הוא כינש אותו בכל התוקף והסוף הוא מות, לכן מה עושים? התשובה היא לא זוים. כך הנחש עומד מולו במשך שעה שעתיים... שלוש, הנחש לא זז, הבחור נמצא על סף עליפון ובפחד מוות כל רגע. לבתנתיים החרדים של ראו שהוא לא חוזר מהמישכן הלאה בדרם. כך קבעו שלוש שעות הנחש 'החבר' ירד על ברכיו ועלם. באותו רגע הוא מיד רץ למחנה שלו והתחיל לרוץ לכיוון שהלכו חבריו ולנסות להדיק את הקצב, לאחר ריצה עד כלות כוחותיו הוא מגיע לאחד מעיקולי הדרך ושם הוא רואה את חבריו כולם טבוחים ושחוטים לאלה שזעו על מארב שהכינו להם האפגנים ורצחו אותם ללא רחם. הבחור היהודי שהיה קומוניסט מנותק מכא תורה ומצוות ראה זאת וכתב את כל הסיפור במכתב שהתפרסם כאן בארץ בשנת ה'תשנ"מ וכך הוא כתב, לפיכך התעוררתי להאמין שיש בורא לעולם והוא עושה ויעשה לכל המעשים.

ויזהר מאוד כשמוכיח את חברו לא יעשה את הפעולה ההפוכה כגון שלא יוכיח ברבים או שלא ילביץ את פניו כי אז זו מצווה אחת בעבירה והוא מעש עי"כ כמבא בספר חסידים. וכשמוכיח את השני צריך מאוד להיזהר לא לפגוע למרות שעושה דבר גדול כשמוכיח, ומסופר על רבי שלום שבדרון שפעם הציעו לו משרה להיות משגיח באחת הישיבות המצליחות, מקום שהוא יוכל לעשות שם הרבה אידשקייט וחיווקים לכלל הותלמידים למעדים הרבה, הוא הקל להיוועץ עם רבי יחזקאל ליונעטני, ורבי יחזקאל ענה ואמר חלילה לי מעשות כדבר הזה למרות הדברים הגדולים שיכולים לצאת מכה מעשה, כי יש לי קבלה מהסבא מקלם שקיבל מרבותיו כשהמשגיח יבוא וירצה לבנות את בית המקדש אם זה יהיה על חשבון הפגיעה בשמי לא יבנו את בית המקדש, והרי אם תבוא למסור שם שיחות הבחורים יימשכו אליך ויזדלזל כבודו של המשגיח השני. וכשיש פגיעה ביהודי צריך להימנע אפילו עי"ח דחיית בניין ביהמ"ק. **ומסופר ג"כ** על רבי ברוך בער שנכנס

פעם לאיזה דרשה ובאמצע הוא חש שהוא נצרך להתפנות אבל הוא התאפק מאוד חזק עד שכל גופו האדים והוא נפל מתעלף, כשעוררוהו הוא פתח למקורבו רבי יעקב הרמן שאי"צ לקרוא לרופא הוא פשוט צריך להתפנות, ואמר לו רבי יעקב אז למה הוא התאפק ולא חשש לבל תשקעו, ענה רב"ב כיוון שידעתי שגם אני אצא באמצע גיידו שאני עושה דו"י כי הדרשה שלו לא מספיק מוצלחת וזה יבוא להלבין את פניו, לכן העדפתי להגיע ליד רבי חיים חלילה הלאה לא לפגוע ביהודי. דר"ש מקופת העיר סיפר שהוא פנה פעם לרב שנימון שיחנום על הקמת קרן ליהודי בעל יסורים ובעל צרות מופלגות, הרב שטיינמן אמר לו במקום להקים לו קרן תשאל את בעל הצרה האם הוא לא פע פעם במשיהו כי הפגיעה בשני היא הגורמת לצרות כ"כ משונות, כי מי פשעוה ומבזה את השני נקרא רוצח ... מהספרים מידות טיש להגיד ועוד עלון שלא ידוע שמו.

הצפייה לגאולה

בערוב ימיו של החפץ חיים כשתש כוחו, נפש החפץ חיים בעצת רופאו בכפר נופש בלב היער הרוחק משאון העיר. באותו מקום גם שהו כמה מגדולי תלמידיו ומתבחרים, והם הציגו מאור שלא יטרידוהו כלל ממנוחתו. וכך שהה הח"ח כל הזמן לבדו כשרק בשעות התפילות הורשו מניין מוצמצם להיכנס לחדרו, ורק בשבת קודש אחרי הצהריים עם מדמומי המהמה היה מוסר החפץ חיים דברים עבור בני הישיבות שהתאספו לשמוע מאמירותיו, ואז אמר החפץ חיים הנה זה עומד כולתנו המשיח עומד כאן מאחורי הדלת, והישועה מגיעה רק כשצועקים. אני מציע שיחד עם רבי חיים עוזר אני אצא אל מקום ועורר את העם לצעוק לקב"ה שיביא את הגואל במהרה. מיד בצאת השבת ציווה הח"ח שיועיקו את העגלון שיבוא לקחת אותו לדרך לבני חיים עוזר כדי שיוכלו יחדיו לזעוק אל הצבור שיועיקו ויריעו ולא להתמהמה כלל כי עם ישראל סובל ונאנק, אך בני ביתו של הח"ח לא נתנו לו בשום אופן לצאת ודחו אותו בטענות מטענות שונות. במקביל הם הביאו לפניו את רבי שמעון שקופ שילחץ עליו וינע אותו מצעד מסוכן לו לצאת לדרכים כבזה גיל ובזכה מצב בדרכים כאלו כשמושבת. לאחר כמה בקשות שדחו על ידי בני ביתו, נאנח החפץ חיים ואמר **הוחמצה השעה**. אנו לא יודעים נסתרות אבל דבר אחד לומדים מדברי הח"ח שהגאולה תלויה בועיקנו אליו. והצפייה לגאולה היא חובה ומצווה, ובנוסף התפילה גי"פ ביום אומרים כי לשוועתך קוינו כל היום ומצפים לישועה, וצריך לכווין בזה עניין הצפייה לישועה ולביאת הגואל. ועי"י שמצפים לישועה אז סיבה וטעם לבוא הגואל, אבל כשלא מצפים לו אז למה שגיגע, ולכן כתוב את צמח דוד... ולמה כי לשוועתך קוינו והיינו שזו סיבה שיבוא הגואל. וידוע שכל הצרות שיש לעם ישראל כי לא מצפים לגאולה השלימה, ואיך מקיימים הצפייה עי"י תפילה. וראיתי שיש אדם גדול אחד שהביא שבכל ברכה וברכה בשמו"ע כשמתבוננים בזה רואים שיש קשר בזה לבקשת הגאולה, ועי"י לא ברכה אפשר לקיים את הצפייה לגאולה, ובודאי שם משרבה בצפייה מסיר מעצמו צרות ויסורים שמגיעים מחוסר ציפייה. ניתן להשיג את המאמר הקצר, בן דף אחד בלבד, שבמאר בכל ברכה בשמו"ע את הקשר שלה לבקשת הגאולה בכתובת מל: ELIEZERZERL@GMAIL.COM

יוש להוסיף מה שמבא מדרש שבעת החורבן ככה אברהם לפני הקב"ה והזכיר לפניו העקידה וביקש שבזכותו יה ירחם ה' על בניו ולא נענה, וכן יצחק הזכיר שהוא עצמו מעקד בשמחה, וכן יעקב הזכיר את זה שמסר עצמו למען בשביל בניו וכל ימיו עבר צער גדול מגדול הבנים, וכן משה שהיה רועה ישראל ארבעים שנה - כולם ביקשו שהקב"ה ירחם ויסלח לעם ישראל והקב"ה לא נענה, עד שבאה רחל והזכירה את הווייתור שלה. וה' ענה ואמר: כה אמר ה' ממני קולך מבכי... יש שצר לפעולתך ושבו בנים לגבול, ורואים כמה גדול כל הווייתור... אז בימים אלו מצוים אנו ביתר שאת לוותר ולמחול על הכל וכך נקרב את הגאולה.

והצער הגדול שאין לנו גאולה הוא צער השכינה. השכינה עשתה הכל בשבילנו כדי שנוכל לחיות והבית משרף מרוב עוונות, בתקווה שששוב ונבכה לפני שיבנה את בית המקדש, וכל זמן שאין אנו בויכס יש צער גדול מאוד לשכינה, וכמשל הידוע שרגילים להביא על זוג שהיו עקרים, וכעבור שלושים שנה האשה נפקדה וכשנזכרה ללדת לדאבון כל הודיעו לאבא שהאפשרות הייתה להליט את האמא שנמצאה במצוקה הוא עי"י שיהרגו את הילד שנמצא בבטינה. האבא וודאי אמר להעדיף את האם על התינוק, ורגע לפני שזה קרה, קראה האמא לאבא ובקשה שרוצה למות, העיקר שישראל של שאר בעולם שיאמר אחריה קדיש בכל שנה ביום פטירתה, היא לא מסוגלת לחיות כך כשאין לה זרע בעולם. האבא מחוסר ברירה שמע והסכים ואז התינוק נולד והאמא הלכה לעולמה. כשהיה הילד בן י"ז למצוות הוא עלה יחד עם אביו וקרוביו לקבר אבל לומר הקדיש אבל הילד כלום לא אומר, לא מפריע לו ולא מעניין אותו כי בן הרב הוא לא יודע מה זה אמא, מה היא. הקדישה בשבילו, הוא לא מרגיש שחסר לו כלום. הכל טוב לו. אבל האבא שידע הכל פרץ בבכי רב ונתן עונש גדול לבנו על שמזלזל בכבוד אמו. עם ישראל בזמן החורבן עברו עבירות רבות כשבו בחזו"ל, והקב"ה העניש אותם בעונשים נוראיים עד שנשים רחמניות בשל בשר ילדיהם, ואז הקב"ה כביכול ראה בצער עמו והוא ריחם עליהם למרות שעשו עבירות. מה הוא עשה שפך חמתו על עצים ואבנים והחרב את בית המקדש מקום השראת השכינה, למרות שזה מאוד מאוד קשה לו וכל לילה הוא בוכה גי"פ שייבנה ביהמ"ק, וביהמ"ק ייבנה רק עי"י שנצפה לו ונצטער שהוא לא נמצא ועי"י רצוננו הוא יגיע, רק צריך שנתאווה לו ונצטער בצעריו ותבדך.

שלחו לי תיאור להמחשת חורבן הבית: מוצאי שבת. בירושלים. הבית שטקט להחריד, השולחן ריק, אין עליו פיורה, לא נשאר כלום משבת כי לא היה כלום בשבת... לא היה לה מה להגיש לילדים. השפתיים שלה פצועות מיובש. היא מלקקת אותן, אבל השלשון שלה לא מפקה טיפת רוק. בעלה לא בבית, עדיין לא חזר מהמשמרת ליד השער הדרומי עם שאר הקבוצה, שומר עם כולם על הבית, שלא ייכנסו אליו הטמאים. היא מקווה שיצליח לארגן איהו שקיק זירעונים, או דלי מים, מהמחסן של היוחננים. אולי נשאר להם משהו אחרי השְרִיפָה המטורפת שהציתו אחרי חברים שלהם עד לא מזמן. היא אפילו לא יודעת על מה הם רבו, רק יודעת שמקור המוון של כל החלק הזה בעיר, גלעל באש. היא עוד יכולה להריח את הריח השחור שמילא את כל הבית, את הנמים הנואשות של הילד שלה והזעקות שלה כשנחנק מהעשן ועד שהספיקה לעשות משהו - הוא נגמר לה בדידים. הישום היא כבר לא מצליחה לצעוק. מיתרי הקול שלה נדמו, נכשם היא לא זוכרת יותר נכסה טיפת מים לגרון הזה. היא גם לא מצליחה יותר להתרגש מכלום. רק בווה בילדים שנשארו לה, ספק שובכים על הרצפה ספק שעונים על הקיר, יכול מתווח על העצמות, בין כל צלע וצלע נוצר שקע, שהיא העור לאחסן בו חוטים או ירקות חתוכים, אם רק היו לה חוטים או ירקות ואם רק היה כל כוח להניח משהו, אפיפהשו. היא אפילו שקלה בציננות את ההצעה של השכנה, שבוט עשבר, לבשל את הילד - ממילא הוא קטן ורזה וימות גם ככה, אם לא אתמול או מחר. השכנה הציעה לחלוק את הבשר שלו ואחר כך יבשלו את שלה ויחלקו, אבל השכנה הוּא לא ראתה לה אמינה. היא כבר תפסה אותה בשקר לא פעם, בכל מה שקשור לאוכל. היא לא מאמינה שהיא באמת תבשל מחר את הילד שלה. היא עוד תברח עם האוכל

נציעות חשובות ודברים מגדולי ישראל מענייני היום ודברים לבין הזמנים ערוך בדרך שוי"ת

שאלה: האם יש מעלה מיוחדת בתפילות שבת חוון? **תשובה**: מובא בתבטל מדרכי למהש"ם מברען שתפילות שבת חוון מעלה את התפילות של השנה לרצון כל התפילות בבין המצרים שמתפללים בלב נשבר מתקבלים לרצון יותר מבכל השנה.

שאלה: בשמיטה הקודמת רבי חיים קניבסקי הרבה לדבר בעניין ביאת המשיח וכל הזמן הוא אמר שילמדו שביעית וכרך זאת במילים במוצאי שביעית בן דוד בא והתבטא כל הזמן שהמשיח בפתח, כך בחורף שביעית אמר רבי חיים שעדיין נחשב למוצאי שביעית עד סוף שנה שמינית כמבואר במ"י בתענית, ועדיין המשיח בפתח ואוטוטו הוא מגיע, והנה בתקופה שאחרי פסח הפסיק רבי חיים לומר כך לאנשים, מדוע? **תשובה**: רבי חיים נשאל ע"י ואמר שיש זמן שהמשיח נמצא בפתח וצריך מאמץ קטן שיגיע והזמן הזה היה אז עד פסח, ואז זה חלף. וכע"ז היה עם האר"י הקדוש שהתבטא שהזמן ההגון לביאת המשיח חלף, וכע"ז היה עם החפ"ץ חיים, והיוני שיש זמן מיוחד שהמשיח בפתח וזמן זה מורגש רק לגדולי ישראל שבכל דור.

שאלה: האם רבי חיים קניבסקי מקבל קהל בימים אלו (קורונה)? **תשובה**: מאחורי פורים שהתחיל לפרץ בארץ מגיפת הקורונה רבי חיים אמר לבני ביתו שהיות והדבר הוא ספק ונפשות, לכך מי שמעוניין להתחמץ ולהתברך שיעשה ד"ו רק ע"י בני הבית הקרובים הנמצאים בביתו ולא יכנסו אנשים וז"ם. וכידוע רבי חיים קניבסקי מאוד מאוד הקפיד כל ימיו לבת ולצאת לכל ברית בכל רחבי הארץ ורק בשנים האחרונות שקשה עליו הציאות, הבריתות עברו לבית מדרשו בלדמרן, רבי חיים היה יוצא יום יום לבריתות רבות לפעמים כשעשר בריתות ויותר ביום אחד, ולכן מאז שרצה המגיפה הצענו שבגלל חביבות המעווה הוא ימשיך לקיים את הבריתות באופן שלא יוכל להידבק, והיינו שתהיה מחיצה בינו לבין המוהל וכדו', ואי רבי חיים נסתפק בזה מאוד ולא ידע להכריע והחליט לשעושת גורל, ויצא לו להימנע מלקחת בריתות בתקופה זו. ולכן רבי חיים, מלבד שהוא לא מקבל קהל, הוא גם לא יוצא לסנדקאות כל התקופה. ובביתו נמצאים רק בני בית המקורבים מאוד שניצור להם שבטל לשמש. כמ"י הוא הביע את רצונו להתברך מהציבור, לכן כל ליל שבת לאחר תפילת מעריב רבי חיים קניבסקי יוצא לאמירת גוט שעשע בבית הכנסת לדרמן והוא נמצא מאחורי יליון כדי לשמור על בריאותו, וכן זוכים רבבות מעמד בית ישראל לברך ולהתברך בגוט שעשע, וכן זוכים לראות פניו הקדושות כי גדול בקרבן קדוש ישראל לברך: ברוך שחלק מנחתנו ליראיו. במקביל רבי חיים על התקופה האחרונה (גם באזור חג השבועות שנחלש בעטט ובי"ה הוא התחזק ביתר שאת) מקפיד בכל חוק למלודי הקבוע שלה כולל שהוא מתחיל את היום (לילה) בתקון חצות. ק"ד בווה ופרי ע"י חיים לר"ח ויטאל, וספרי הלשם. תהילים. פרק גי"ח. שלושה דפים במשני"ב. שלושה פרקים במרנב"ם. חמישה דפים בשו"ע. שמונה דפים בתלמוד בבלי כולל מסכתות קטנות, בסיום כל פרק בגמ' למד התוספתא של אותו הפרק. תלמוד ירושלמי במקביל לבלב שלמד באותו היום העומים אז 50 דף ליום ולפעמים כלום. ובששי ושב"ק מוסיף עוד לימודים קבועים, ובזמן התורה הוא מוסיף לימודים נוספים שאינם קבועים. ועוד מסכתות שלומד תוך כדי שנשכב לישון.

שאלה: ישנם הרבה אנשים שבימים אלו צריכים להיכנס בבידוד, והדבר קשה להם מאוד. איהו דברי חיזוק אפשר לתת להם כדי להקל עליהם ואת השגהיה בבידוד? **תשובה**: הצואה של הגגנת מפתח תקווה שנפטרה בשבוע האחרון מקורנהו כן היא כתבה כמה ימים לפני מציירת: ... חשוב לו ראשית להגיד ק"ד תודה על היומנה שילדי הן ... יבדקו. שונתי, אני קיבלתי כמה טלפונים בימים האחרונים מגורמים מוסמכים שכנאה ונדבקת בגן... ודאי ראית שכתבתי בעבר כי אני מבקשת לקחת אחריות מאחר ואני קבוצת סיכון. והנה- אשר יגורתי... בא"י. "ידוע בוודאות לרשויות על משפחות שהכיר בידוד לא באי מילא את ההחייית העירייה לא לשלוח ילדים שיש בבינתם בן משפחה בידוד. על אנשים כמוני, באה להגן ההחתיחה... לצערי, הוּן שתד"ר לשלוח את הילד לן הגרמנת הישירית" "הישראלי תוך פוגעה אנשה בער חשוב של "ערבות הדדית" ו"ילא תעמוד על דם רעך". "לי זה כבר לא משנה ממי נדבקתי ומי הכר בידוד. וחו לי ניסים גלויים וזה שאנו כוובת ק"ד כרעה לא מבלי לא מוגן מאילי... אבל אני פשוט מתנחנת ומבקשת עבור הסבים והסבתות, השכנים והודוים

והיא תישאר רעבה שוב, אז היא ירדה מהרעיון. גם כך אין לה טיפת כוח להפביר שיבטור. עברה שם אולי בקצה גם מחשבה רחלים על חילד שסיבול, אבל היא דעכה מהר. היא שלמות צעקות מהחלון. האוויר הדחוס ממלא את הבית. חם נורא, חודש אב, אין טיפת אוויר, אין לה כוח. תפסיקו לצעוק, היא מתנחנת בלב, מקנאה בהם על היכולת לעשות שימוש במיתרי הקול, תוהה מאיפה הם מקבלים מים לשתות ואין היא שמה על זה יד. אחר גדול נכנס מהחלון, להבה מתפרצת אי שם, רעש מטורף של גיטרה באבן. כנראה עוד חומה נופלת אי שם, עוד בית עלה באש, עוד שורה של חיילי ישראל חמושים בכלום להגנתם, בקושי בקצת עור ועצמות, נפלה עם החומה, מי יודע אם בעלה בלנים; האמת שכבר לא ממש אכפת לו. היא גוררת את עצמה בכוח לחלון, הרחוב זרוע פצועים ומתים, להבות של אש מכל פינה. מרוחק היא רואה את הברזל נוגח בחומה ולפידים מאירים סביבו. בזווית העין היא רואה קבוצה של רומאים שנענע על הקיר בקצה הרחוב ונשא כלים מגיש כד של מים למפנק לבוש בשריון. היא עוקבת בעיניה אחר הנפת הכד, הטיית הראש לאחור; היא מדמיית את המים ורומים בגרונה, עוצמת את עיניה. לרגע היא מרגישה איך גרונה נרט. וזהו, היא כבר לא מרגישה כלום. בעלה לא חזר, אילו היה חוזר, היה מוצא את גוויתה מונחת ליד אדן החלון ואת שלדי לדיהם בוחים בה בעיניים קרועות ומתות. אבל הוא לא חזר וכעבור שבעה יום נגמר. ירושלים חרבה סופית, אבל אחד כבר לא הייתה טיפה של כוח, לשמור על הכניסה לבית המקדש, והוא בער ובער ובער, שעות על שעות. כלום לא נשאר, כלום לא חזר להיות מה שהיה.

נציעות חשובות ודברים מגדולי ישראל מענייני היום ודברים לבין הזמנים ערוך בדרך שוי"ת

המבוגרים שמקיפים אותנו ולא מגיע להם למות! גם אם יש להם מחלות רקע כאלה ואחרות... אני חלילה להם מאמישה או אחד! לא יובן כך מדברי. יד' הן סובבה את הוסיבות והיא זו אשר הוציאה אותי מהמצב הקשה בו הייתי... "יכון... בידוד לילד קטן אין חוילה לא נעימה, אבל היא עוברת אתן מקסימום שבעיים. אפשר למצוא הפון סיבות ותרופים למה אהנונו לא יחייבים לשמור בידוד. ואפשר רגע אחד להיות שותפים להצלת חיים אמיתית. לחנך את לידנו לטרבות דחידית, לכבוד האחר ולשמירה על החיים. אובדן של איש קרוב, או הדידית כי משהו חלה בגלך, קשה פי כמה וכמה מבידוד של שבעיים". "יתכן והדברים קשים לקריאה. אבל נתבנים בדם ליבי ובתפילה מלאה בקרוב לצאת ממסע השירים שקבלתי באהבה מאיתנו ית'. מאחלת בריאות איתנה לכולם ורק בשורות טובות. אני ב"ה מתאוששת והשלב הקשה ביותר של המחלה, כבר מאחורי ואני יהיה מישוה אחד שיקרא את הדברים ויבין את השלכות של חובת בבידוד, והיה זה שכרי. היא חתמה את דבריה בבקשה להתפלל עליה "שלוהו (בת רבקה רחל לרפ"יש)" תהא נשמתה צרורה בצרור החיים.

שאלה: מה משנתו של הסטיפלצ'ר בעניין פיקוח נפש? **תשובה**: החדש יחול יום ה"אצניית הלי"ה להסתלקותו של רבן של ישראל מרן הסטייפלר בעל ה"אקחילות יעקב", וראיתי בספר תולדות יעקב שכותב: "רבינו הוהיר מאד על ענין שמירת הגוף ובריאותו, "מצוה גדולה היא לשמור על בריאות הגוף ודכית ונשמרתם מאד לפגושיתכם", לאחד ממכריו היה כותב "ושמירת הבריאות אצל מנע"י אל המנוחה וההרגעה, לא להתאמץ ביותר על שום דבר, רץ יהא בשיוון נפש לכל מה שיארג, כי הלא הכל הוא מהשייט...", (קריינא) וגרסתו ח"י ב' כ"ט) במכתב נוסף הוא מציין, שאם כי "איני רגיל לכתוב בחול המועד, אך בענין של פיקוח נפש מחוייב לסוה לוטסל לולב כל תנאי"י מצוה, כך הוא חיוב גבור מן התורה לשמור על בריאותו" (שם סי' ל'). "אני כותב לו, שעל פי ההלכה מחויב לשמור על כל מה שהרופאים מצוים עליו, וקבל תרופות מהם שהם נותנים וגם מחוייב לאכול כל שנותנים לו בבית החולים, כי זהו פיקוח נפש ממש". (שם סי' ל"ד) במכתב נוסף הוא כותב "בדואר ואני נוכח לטיל כל יום, כדי להרחיב את דעתו ולשאוף אויר יפה - וכל זה בכל מצות ושמירתם...". (שם סי' ל"ז). אחד שלמד לאור היום בשעת שקיעת החמה, נגש אליו רבינו וסגר את ספרו, ונשמרתם לנפשותיכם" מער בו רבינו. (הרצ"ל) שנותנים לפני ספרו כשמצב בריאותו היי רופא, וסבל מאד על רגליו, התעקש אחד מבאי ביתו להביא לו רופא, רבינו שמאד לא החזיק מרופאים כידוע, לא רצה לפגוע בו והסכים שרופא ירגלו, כששאלו הרופא מה כוואב לו, השיבו רבינו י"ה כארבעים שנה שאני סובל ייסורים ברליו", ומזו בזה לרופא שאין כדאי לטרוח ולטפל בו. למרות הצפרות הרופא, התעקש רבינו לישלם לו עבור ביקורו. יהי רצון שנתנה שיהיה מלץ ינשר על כל כלל ישראל והיוו דברים אלו לעילוי נשמתו הטהורה. י"שר כח למערכת 'קובץ גליונות' על הדברים.

שאלה: בימים אלו, כשצעירים רבים מתקשים לשמור על מסגרת הלימוד, עד כמה מוטלת על כל אחד אחת החובה להיות יושא בעול עם חבירו בעניין זה? **תשובה**: כידוע בתקופה הזאת יש הרבה נערים שלא מוצאים עצמם במסגרת ראויה לשמה וזה גורם שהרבה מאוד בחורים מיידרדים ועלולים להגיע לשאלות חתתית, כי הבעלה היא אם כל חטאת. ומוטל על שרוא להיות נושא בעול עם חבירו לעשות משהו קטן, ומסופר שפעם ר' שלמה לורנץ שאל את התוו"א על איהו פעולת הצלה מה יעיל היה הוא יכול להציל רק אחוים בודדים מכל האנשים שנלחצו ע"י רודף הדת: ענה לו החו"א"י על האדם מוטל לעשות מה שיכול ואם עושה מה שיכול אין ע"י תגיעה בשמים אך כשלא עושה גם מה שיכול אז יכול להינצל על הכל. ולעניינו ברור שאין כיום מישוה שיכול להציל את כולם, אבל כל אברך יקדיש קצת מזימונו לכה"פ בביהו"מ עבור איהו אחד שכירי לקרב ולקבוע חתונות וכדו' ולכל אחד יש את הרעיון המסביר שלו בעניין, חתונה לטות להשאיר עוד אדם של מוצא את מקומו בתוך המסגרת. וע"ז יוכל לומר ידינו לא שפכו את הדם הזה.

שאלה: איך אפשר לקיים 'ונשמרתם' בימי בין הזמנים אלו, כשרבים משתדלים להימנע ככל האפשר מדברים בריאים שהיו

חלפו 1950 שנה. מוצאי יום שלישי בירושלים. השולחן כבר נקי. נשאור שאריות של בשר, גדים, חמץ ורחמנים או נורק, הכלים שטופים, הילדים מקולחים, מים רותחים שבמקום לקפה של הלילה, ותשעת הימים החלו באופן רשמי. איכשהו תשעת הימים האלה הופכים למרתון של מתכוני חלב ופרווה ובדיחות שמציפות את המיילים, על אלה שלא מתקלחים ואלה שלא מטיילים, ומתלווה לזה כאב גדול והערכה עצמית אדירה על הישרדות מול הפרידה הקשה ממוזיקה. ובשבע הזה יש לחץ כזה באוויר של 'אין לאי לה לאכול השבת, ושבע הבא צריך לצום 24 שעות בחום הזה. לא יכלו לבחור תקופה פחות חמה, עם ימים קצרים יותר כדי לשרוף את בית המקדש? חייבת קייטנה לילדים, על עומדת בלחץ הזה, אני חייבת לארגן קלי-צום.

אם נתחבר לרגע למה שהיה שם, נבין מה עבר על ירושלים, ממש ממש בימים האלה, נבין אילו חוויות אימות עברו שם הנשים, האנשים, הילדים, כשגיד: אף אין לנו מה לאכול, אם אין בשר וגוף - נחשוב לשנייה על הנשים הרחמניות שבישלו את ילדיהן, שזמו מרעב, כי חבל לא לצלל את הבשר שלהם ואולי מישוה אחר יינצל מחרפת רעב, נשים, שתקופה לא ארוכה קודם, היו נשירות וביתן היה מלא בכל טוב, הפכו לצל אדם שמבטל לדים, זה המצב אילו הן הגיעו. ואהנונו במקום להתאבל על מה שקרה שם, מתאבלים על זה שיש רק חלגי במקור, מתאבלים על זה שאי אפשר לשמוע מוויקה. אם נתחבר לאבל, אם נתאבל באמת על חורבן ירושלים, נוכח לראות את הגאולה, כי "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה".

נציעות חשובות ודברים מגדולי ישראל מענייני היום ודברים לבין הזמנים ערוך בדרך שוי"ת

רגילים בהם בימי בין הזמנים של לפני הקורונה? **תשובה**: היות ובבין הזמנים לרבים אין סדר יום קבוע, לכן מוטל על כאיו"ל לקבוע לו לכה"פ זמן לבריאות גופו מדין 'ונשמרתם' וע"כ ישתדל כ"י"א לאכול פת שחרית בזמנה ופת ערבית בזמנה לא מאוחר בלילה ולא סמוך לבוקר, ולפעם ככל האפשר ממאכלים המזיקים לגוף, וישתדל למצוא זמן לפעילות גופנית, אם זה ע"י הליכה או פעילות אחרת, וכן יאכל ירקות. וירגיל עצמו ליהנות ממאכלים בריאים. ויחזק לעצמו בודק בית הרגלים שלא בריאים. כך ירגיל עצמו לחיים בריאים ויגיע לחודש אלו עם כוחות מחודשים ומרץ רב לעבוד את הבורא.

שאלה: יש רבים שאי מצליחים לחיות בתנונה ולא מצליחים לגבור את החדש, אך ויכלו לעלות על דרך המלך? **תשובה**: שמעתי מכמה וכמה אנשים שבמשך שנים חיו באופן לא מסודר והם נאלצו להתגלגל בגמחיים", עד שבא בין הזמנים והם הקדישו זמן לעבור על כל התנאות שלהם כבכטיס אשראי ובחשבונות הבנק והם גילו איך אלפי שקלים הולכם כל חודש לשטויות, ומבין הזמנים הם החלו להתנהג בצורה מושכלת ובריאה וזכו לצאת מסבך החובות, וכן בביהי"ת שאדם קצת עוצר ממרץ החיים כדאי למצוא זמן בשביל עניין חשוב זה.

שאלה: יש היום בדרכים כ"כ הרבה אסונות, מה הסגולה מחז"ל למנוע אסונות בטילים וכדו'? **תשובה**: א. שילוו אותו כשיוצא. ב. יאמר במוצ"ש קודם הסניעה פרשת וישלח עד חמישי. ג. יאמר פרשת העקידה. ד. ילמד קודם. ה. יתן צדקה קודם. ו. יניח ידו על המזוזה לפני שיוצא וישא תפילה קצרה.

שאלה: בחור שחוזר לבין הזמנים הביתה, מה יעשו ההורים בשביל להענים לו את תשואות בבית, כדי שאיגור כוחות לזמן הבא וירגיש שהבית הוא משעת והכמה בשבילו, ולא יסתובב בהרגשה שהשהות בבית היא סיר לחץ עבורו? **תשובה**: שמענו לא אחת על בחורים נורמליים לחלוטין שמשוועים לבנוחה וחופש בלי לחץ של סדר יום, הם רוצים לישון ולישון כמה שחם הם, ולצערנו, גם לקום מתי שבא להם, ואפילו שלפעמים זה גובל באיבוד מ"ע דאורייתא קריש'י בזמנה, וההורים מסכינים רוצים לראות את הנחת והם לא רואים, מה עושים: דבר ראשון להיחזק לא להכניס את הבחור ללחץ ולא להכביד בדרישות, אחרת הוא יפתח מרד ויכולם לא יעיל. מה שכן יעשו, זה לו לתכנן עמו את הדברים החשובים, כמו שקום להכי"פ לזמן קריש'י שהוא דאורייתא, ויחל איהו שהוא סדר יום, וברגע שיראה שבאים לקראתו ומוותרים לו על רוב הדברים, ויחל שישתדל להכי"פ בדברים שבאמת חשובים לו להתאמץ, והכל יהיה בדרך נעים. ובעזרת ה' בתחילת הזמן ירגיש רעננות וחשק להתחיל ברגל ימין.

שאלה: איך להתנהג בבית בכלל ועם הילדים בפרט בימים אלו? **תשובה**: ימים אלו הם ימים שאפשר לראות את האמונה בחוש איך וירוש קטן משתק את כל העולם וכל התנוניות מתבטלות, והחדרת האמונה בילדיה לו עיקר תפקיד התורה החידי בעולם, ואם מאמינים אזי אין מקום כלל לדאגה כי אהנונו נמצאים בידיו של הקה"י כגמול על אמו, והקב"ה עושה לנו את ההכר טוב, וכל אדם מחליט האם יהיה לו טוב או לא, תלוי איך מסתכלים, ובפרט כשמאמינים ומתפללים לפניו, והילדים צריכים לדעת שזה זמן לא רגיל וכולם מתמודדים עם מצב משונה כולל ההורים, ו**בימים אלו** בפרט צריך להעריך מאוד את ההתחלות של כל ילד למרות הקשיים ואם מצליח לקום ולהתפלל כראוי, להבין שזה כלל לא פשוט מבחינתו וזה נחשב מסירות נפש ממש, ולהבטיל את זה בעיני כולם בכל הדרכים האפשריות, אם זה במודיעה כל בוקר כשהילדים קמים הם יראו שלט כתוב בבית על כל מעשיהם הטובים שעשו ביום קודם.

שאלה: מה צריך להיזהר כשהולך לים? **תשובה**: אי סוער ואמקום שאין מצילים צריך וזירות ושמירה על שמירה כשנסכם לשם. וצריך מאוד להיזהר בזה כי כשאדם עושה דבר שהוא מסוכן ניתן רשות למשחית לקטרג ואפי' כשלא נגור עליו להיניק אם הוא נמצא במקום מסוכן הוא יכול להניק, ובפרט יורה שמירת הנפש שהוא העניינים שבקל אפשר להיכשל בזה במקומות כמו הדרכים

לים. וכשהילדים הולכים לים יש לבדוק היטב כל הפרטים קודם ולהדריכם ע"י בוגרים.

שאלה: במה יש לאדם להחמיר בפרט בימים אלו? **תשובה:** בשלום ביתו שג"כ לא עוברים תקופה קלה בזמן שחלל מתעורר ולא יודעים מה יהיה מחר, ומה ילד יום ואיך יתכן כמעט שום דבר, וע"כ כשמבקשת משהו עליו להעזר לבקשה. כל עוד זה לא נוגד את ההלכה. ולא גורם להיכנס לחובות חלילה.

שאלה: בחור העולה לישיבה גדולה למה הוא צריך להתכונן? **תשובה:** לדעת שהעבר משייבה קטנה לגדולה הוא מעבר משמעותי, ויש פערים גדולים בין הישיבות באופן טבעי יש את הכלל שכל ההתחלות קשות, וזה לגטימי שיהיה לו קשה והוא יצטרך להתמודד אלו ואלו לליפול לאוש, אלא דאגה בלב איש יושנה וכדאי שיתקשר משהו בקשיין, משהו בסיסך בן בטחון ואמון, ויש לדעת שגם יש שמגיע עם חברה מגובשת מהישיבה יהיה סביל כלולם ולא יתנשא כלל, ותמיד מרוויחים מזה בהמשך, ויותר לבחור מתבר רע... כי אחת יכול להיכנס לו ובתחילה זה יהיה בדקדוקי הלכה ולאחר זמן או יגלוש להסתכלות בדברים פסולים כחלילה... ובשינה גדולה כדאי מאוד להתנהג במידת הזריזות והינינו לקום בזמן התפילה ולהגיע בזמן לסדר כי מי שמרגיל עצמו בשינה גדולה יצליח אח"כ בכל החיים, ומי שמונח עניין זה כדמיון מחד קשה לו להיות באופן נורמלי. כשהחור הביתה בשבתות חופשה יזכור את אחיו הקטנים ויבא להם איזה ממתק, ויהר מאד לו לעזור להוריו בחינוך האחים... אם הוא רוצה כבוד מההורים שיכבד אותם. תברואת יש לשמוע בכובד ראש ואם צריך לפרגן לו ולדעת לומר אתה צודק זה א - ב בחברותא טוב. יש להשתדל להוסיף ולהתעלות כל הזמן ביראת אלהים ע"י לימוד עקב בספרי המוסר, לא להיבהל מנפילתו זה נורמלי לחלוטין, ויהר לא לקטאות אלא יבין שלכל אחד יש את המעלות שהוא ורק הוא מיוחד בהם וכן חטרונות יש לכלום, להשתדל להיות בוגר ולא להיסחר אחר החברה הבטלנית שמואלת לעצמה פנאי לשטונות כגון טרמפים ונרגילות... להשתדל להקשיב בשיעורים ולרשום אותם, יחזור הרבה על הנלמד, יש רבים שמתקשים בשיטת הלימוד בסדר... מה שכדאי לעשות זה לתפוח את כל הראשונים וגדולי האחרונים וללמוד אותם בפנים לא בקיצורים, ולנסות להבין למה הראשונים האלו לא למדו כהראשונים השניים ובמה נחלקו, ולהבין היטב להפוך את הסוגיה למעניינת ובעיקר להבין היטב עיקרי הגפנית והראשונים. ויסכם היטב כל הלימוד. וכן יצמח.

הנה מגיעים ימי בין הזמנים איך עוברים את בין הזמנים בשלום בלי פגע בשמירה על בריאות הגוף והנפש של ההורים והילדים?

א. ביהו"מ הוא זמן של יצירת קשר עם הילדים שהופקדו ביד ההורים, ותפקיד ההורים בעולם לגדל ילדים בריאים בנפשם והוא חוב קדוש וחייב לטוב תלמודי בשביל זה. והנה כל השנה הוא במרוץ אבל בבין הזמנים מוטל עליו למצוא את הזמן ברוגע ובסבלנות לכל ילד בנפרד להאזין למצוקותיו, לדעת מה מפרע לו כל השנה, לשמוע אותו לרדת לנפש לא לשכוח לתת לו הרבה כבוד. וכשהורה מתמסר לילד ממילא הוא מחזיר נחת.

ב. צריך לשבת עם כל ילד וילד לעשות תוכניות יום יום וסדר יום לכלל הילדים ולדבר על הכל מראש בפרטות. כמו"כ להסביר לילד מה עשיתם ביום קונים בזמן מורכב זה. כל עוד שייך להעסיק את הילדים וממנה הבעיית וזה הדבר הכי נכון הכי בריא והכי טוב ולא יישכח לנצח, והרעיונות הם רבים כחול אשר על שפת הים ויש הרבה חנויות לצירות מאד מעניינות של חיי כלב כשאנו היינו ילדים, כמו הפלימבוליש שמי היום. גם ביצירת יש בדברים משמעים, רק למצוא אותם. דוגמאות קטנות להכין עם הילדים סוגי מאכלי חדשים, ולפניו ללכת לחנות לקנות מוצרים בשביל המאכל, וכן לעשות ערב ארוחת השלשע עם הילדים. כך חיים קונסטיק שיתך הרבה בחופשות עם הילדים בכל סוגי המשחקים שהיו אז ויש אותם ג"כ היום, והעיקר להיות מתוכנן מראש. ויש להטיל על כל ילד תפקיד בסדר היום, אם לו שילד אחד עשה קנינה, וילד שני חליט מה משחקים, וילד שלישי יחליט איזה עונה אמא תכין יחד עם הילדים, וילד שלישי יילך לקניות, ועוד ילד יהיה אחראי על הסדר וכל אחד יודע מה נצרך בביתו, וכשכולת הכל על דף מסודר העניינים נהיים יותר ויותר רגועים. ולכתוב על כל ילד במה הוא מומחה ולהטיל עליו אחריות על זה וע"י שמטילים אחריות באופן אוטומטי הילד יצליח, למרות שאפשר קצת לעזור לו, אבל לתת לו הרגשה להיות בטוח ביכולותיו. וילד שמבקש לסמוע לטויל שאין באפשרותו להיות להרשות לו את זה, נשב נשמע מה הוא רוצה נגיד מה האפשרויות ויחליטו בזה, ויש רצוי ויש מצוי וההתחשבות והשמיעה זה יותר מכל הטוילים.

ג. לילדים הגדולים לתת עצמאות בתכניות ובסדר יום, אך הם חייבים להיות חלק מיום של הית, אך הכל ייעשה ע"י ששמוע לו כבודם, ומיד פעם יגולג עינם שיחה בארבע עניינים ויפתח עצמו בפניהם וע"י זה יפתחו בפניו, ויש להם לעשות ככל האפשר סדר יום הבנוי ג"כ מלימוד תורני איש וחיותו ולימד משהו שאחר. ושיהיה שמחה ורבי גרשון אדלשטיין אמר שבע שעבר בשיחה שצריך גם להכניס הומור בלימוד, ויש לעשות עסק גדול מהלימוד שלו, ולדאוג שייסיים איזה מסכת או אפי' פרק וכן יעשו לו סיום גדול ויהיה לו סיפוק אדיר, וישתדל ללמוד על חברותא, ומי שזה קשה לו בעקבות המצב אפשר שהאח הגדול ילמד עם הקטן ובן עש אביו וכדו' ולפחות סדר אדא ביום לימד כשתינים, והאשר מאוד לענות מלימוד ביהו"מ... כי ילד להקדיש איזה זמן ביום ללימוד המוסר אפי' באופן משפחתי משהו מעניין. ומי שטוב בביהו"מ זה סימן שהוא בן לעליה כל השנה. והלמוד בימי בין הזמנים מקבל שפע מיוחד לכל השנה אף במה שאין לו בזמן, משום שהוא זמן רפוי ובכל יום השפע של אותו היום מתחלק בין כל לומדי התורה, וכשיש הרבה לומדים אז מגיע לו קצת מהשפע הזה, אבל בביהו"מ, שהלומדים מופיעים, אז השפע והיחיד"ש שילוו בחלקו גדולים הרבה יותר. ועיקר העיקרים להתפלל כמו בן תורה

במניין, וכשמתחיל את היום בתפילה במניין וזמן קריש עם ברכותיה וזכה להצלחה כל היום ומכלל הן... ואין לאבא לכפות זאת על הילד.

ד. בבין הזמנים זה זמן ראוי להדק את הקשר עם הילדים, לתת להם לב ויחס של אמון ובטחון, למצוא זמן פנוי לשיחה בסבלנות עם כל ילד וילד, וע"כ לדאוג לקשר נפוץ, לעודד את הילד לא להישבר משום דבר גם אם חלה אצלו ירידה כי אין עליה כשאין ירידה וכך צמצמו מכל גדולי הדור. היו להם זמנים של ירידה אבל דווקא מתוך הירידה הם צמחו והתעלו כי אחרי ירידה עולית כל גבוה וזה נורמלי וכרצון ה'.

ה. ילד שעדיין ברשות ההורים ויש שליטה עליו לא לתת לו לטייל וכדו' בלי השגחה, יש שהקדישו זמן ביום לשירה יהודיה משותפת ולאחמ"כ התפללו לה' כ"א כפי בקשתו ודו"י נתן הרבה לקירבת אלקים ורוגע ושלווה, ושחרור נעים.

ו. לתת לכל ילד תחושה שהוא בוגר ויודע להסתדר לבד גם במטלות וגם במריבות והבעת אמון בלי עזרה של ההורים בדברים האלו יוצרים הרבה בטחון אצל הילד.

ז. אסור לאבא להראות שהוא מאוכזב מילדו, ילד צריך להרגיש שמקבלים אותו בכל מצב ואין אכזבות. אפשר אמנם בכבוד האהיר את עינוי ביקורת אבל לא מאוכזבים ממנו. וברוב הדברים יש להעלים עין לגמרי.

ח. יש למנוע ככל האפשר בבית הקרנות משחקים במחשב, כי המתרגל לכך קשה אח"כ לצאת מזה, ויהנה הרבה למצוא פתרונות מחוץ למחשב והבא ליטרה מסייעים בידו, ומי שנאלץ לכך באישור מורה הוראה צריך שיהיה זה בפקוח הדוק של ההורים ולזמן קצוב...

ט. ביהו"מ הוא זמן של שחרור, וזאת המטרה וזה דבר נורמלי לחלוטין שילד יתנה מהשחרור כי הילד צריך להרפות את המוח, כמו בן באוויר המימה ותורנית. כמו"כ נורמלי לחלוטין שבהור בשינה גדולה רוצה לנסוע עם חברים, וכדאי לעשות שאלת רב האם לאסור עליו דו"י, כי הרבה פעמים זה בנפשו תדיף לתת לו את זה בפקוח מאשר בלי פיקוח. אבל לילד וכן לבנות בכל גיל אסור לתת לדו"י אפי' בפקוח (לא מדובר על גינה אלא על נופש עם שניה).

י. גדולי ישראל עוררו מאוד שיש להיזהר לנהוג בבית ברוגע ובשלווה גם בזמנים לחוצים ולהימנע ככל האפשר מכעס, וכסילד רואה בית רגוע גם בשעות לחץ זה משפיע עליו רבות לטובה. וכשכועסים בבית, מלבד כל הנוקים הגדולים שזה יוצר, הביטחון של הילדים מתערער... ולכן גם יש שרגעו שאלא יעשה זאת בבית....

שלות בחושן משפט

א. לפני שנתיים פרסם נדיב ידוע מחו"ל שמי שיערוך את שמחת הבר מצווה לבנו במתכונת מצומצמת כפי התקנון אותו קבע הוא מממן את כל ההוצאות כולל ספירת הלחן הבר מצווה וזאת במטרה למצמצם ההוצאות המיתורנית לרגל הבר מצווה. כעת שבזמן הקורונה רבים וטובים מצמצמים את ההוצאות מכורח המציאות התור לקבלת המילה הוואך... השאלה היא האם הנגיד התחייב ע"י כן: והנה דינה הוא שנדרי מצווה שהתנערמו ברבים אין לו התרה, השאלה היא האם בדיני חושן משפט למי שאומר שבלי הקורונה ג"כ היה עושה כזאת שמחה האם הנגיד חייב לתת לו, או שהנגיד אומר הרי בלי המבצע שלי ג"כ היית עושה שמחה צנועה ואני משלם רק למי שנעשה בגללי?

ב. אברך נסע בן 402 וביקש מאברך אחר לשלם מהרב קו שלו בשביל, והנה כידוע ישנם שני מחירים, יש את המחיר שנקוב בכרטיס שזה 16 שקל, ויש את המחיר שמפסיד בפועל כי הקונה רב קו יש לו הנחה על כל נסיעה והמחיר שמפסיד הוא 13 שקל, כמה עליו לשלם: והאם יש בעייה של ריבית בתשלום 16 שקל?

נידונים ושאלות בענייני הקורונה:

א. האם צריך להכין מסיכות לתשעת הימים או שיכול להשתמש בחדש. ב. האם בתשעה באב יכול לטיול ידיו בשום בריאות כי כך הורו הרופאים לשטוף ידים. וכן האם מותר לשטוף ידיו באלכוהל. ג. האם יכול לאכול ברחוב סוכריה תחת המסיכה ולי"א שדומה לכלב, כי סו"ס המסיכה מסוכרה: ד. האם נגיעה תחת המסיכה נחשב כמקומות המכוסים: ה. אלו שמקפידים על לטטול בשבת במקומות שאין העירוב מספק מהודר לטעמים, האם יש בעיה ללכת עם המסיכה שלא כחכמי הרפואה כגון לא על האף, או קשור רק מאחור באופן שמתנונף באויר וכדו'?

חידות:

חידות בפרשת שבוע: א. איזה מילה בפרשה אם מחליפים את השווא בצירי מקבלים משמעות הפוכה: ב. היכן מצינו בפרשה שלוש שמות שונים לאותו מקום באותו הפסוק: ג. איזה פסוק בפרשה נפתח בשם מגילה: ד. איזה שמות שבעה ספרים מעשרים וארבע כתבי הקודש מופיע בפרשה: ה. היכן בפרשה שני מילים צמודות עם אותם אותיות בסדר שונה: ו. איזה מקום בפרשה קשור לד' מינים: ז. היכן בפרשה חמש מילים בנות שלוש אותיות רצופות: ח. מי לא יכול להכות פעמיים: ט. היכן בפרשה בכמה מקומות ב' מילים ברצף הפוכות זו מזו: י. איזה מילה בפרשה

כתובה כמה פעמים אך בניקוד שונה פעם הוא אות מהא-ב ופעם הוא כינוי לעני?

חידות תורנית: יא. בתורה שני שמות אחד של איש ואחד של אישה ובאישה נוסף אות נוספת: יב. איך יתכן ב' אנשים שמעו אותה מלאכה בדיוק אחד חייב ואחד פטור: יג. מתי אסור לכתוב אפי' על גדול הדור תואר הרב פטור: יד. כמה פעמים נבנה בית המקדש: טו. מי עף ממדינה למדינה: טז. מי הם ה החיות שחיו הכי הרבה זמן: יז. איך יתכן ביצה שתהיה אסורה באכילה ואם יוולד עוד ביצה שניהם יהיו מותרים: יח. איך יתכן כהמה בלי מום פסולה לקרבו ושנמונתו יום היא תהיה כשירה: יט. איזה מצווה אפשר להוציא אחריים ידי חובה, אך הוא עצמו לא יוצא ידי"ח: כ. מתי יש קדושה בערבי: כא. איזה דבר אסור לעשות כל השנה ובתשעת הימים מותר: כב. מה עושים כל יום בחוזה"ש זכר למקדש?

חידות משמעותיות מילים: כג. 6 משמעותות למילה דבר: כד. 4 משמעותות למילה גבר?

חידות לשאלו את הילדים: כה. איך שייך שיהיו יין ומים בקערה אחת ולא יתערבבו: כו. איזה דבר הוא גם מאכל וגם גז? כז. מי עובר דרך חלון טור? כח. איזה מספר אם נקח ממנו א' הוא ישאר רבנ? כט. איזה מאכל כלל שהוא גדול הוא שוקל פחות? ל. איזה דבר קונים אותו בשביל לאכול ולא אוכלים אותו: לא. איזה דבר שמו הוא גם של מאכל וגם של ידירה ויקרתית: לב. אדם שנתפס למלכות ונזר עליו שאם יאמר אמת ילקו אותו ואם יאמר שקר יכניסוהו לבית סוהר, מה יאמר בשביל להינצל? לג. למשפחת כהן שש בנות ולכל אחת יש אח, כמה ילדים יש להם: לד. איך אפשר לנקוב בחמישה ימים בלי לנקוב שמות הימים כגון ראשון שני וכו': לה. מה יכול להחזיק 50 טון אך חצי שקל לא?

תשובות: א. ב לד מתיים בשווא שזה חיים, ובצירי זה מתיים. ב. ג ט. חרמון שניר ושריון. ג. איכה אשא לבדי. ד. דברים. במדבר. איכה. יהושע. שנים עשר. ויקרא. מלכים. ה. א לא - שא איש. ו. א א במדבר עברה. ז. א ו-ו. ח. דבורה רשי"א ד. ט. א-ז. בהר ובשפלה. א וז- כקטון כגדול. א- לט טוב ורע. ב כז ימין ושמאל. י. עלה רש. כהאות רש. לא ארצי החל רש מלשון עני. יא. ציפור וציפורת. (את (את והב בסופה) ואתה) (אשת לוי מדרש פנחס כז ט), אשר ילדה אותה ללוי). יב. שנים כתבו ביד ימין בשבת ואחד מהם הוא שמאל. יג. בגט עיף שויע אבה"י קסט ו. יד. גי"פ שלמה, כורש, הורדוס. טו. אבוב דשמאל, מנשה המלך. טז. אתון של בלעם. חמורו של משיח. אילון של אברהם. יז. שויע יו"ד פו ט לגבי ספק טריפה שילדה מחכים עד שתדל כל הבעיצם ואז סימן כשכשירה. יח. תמורה לא. כשירה שנוקה מטריפה. יט. כשתקע בשופר בבור והוא שמע קול הברה הוא לא יצא (השומעים בבור יצאו יד"ח. כ. מו"א"ש ואתה קדוש. לא. לאפות פת עם חלב. דרכי תשובה יו"ד צו. לב. ב' משתכללים על הכהנים, בשני"ב קחפ פ. כג. א. מנהיג. דבר אחד לזר, ב- משנה - שום דבר. ג- דיבור, כמו שאומרים דבר ד. דבר- מגיפה. (והו עוד בחו"ל. דבר מלאך, שילח דברו וירפאם, דן וישם ה' דבר בפי בלעם ומבואר במדרש הכהונה היה מלאך. ו. וי"א דבר הוא ממלך. אמר רבי יוחנן וישם ה' דבר בפי בלעם הכהונה למסמר. כדכתיב כל דבר אשר יבאר בנאם). כד. גבר-איש הפוך מאישה. גבר- תרגול עד כרות הגבר. גבר- התגבר, כי גבר עלינו חסדו. גבר גיבור מלשון גבורה. כה. מים ויין קפואים. לו. לפלל. כז. שמש. כח. ארבע. כט. פופקורן. ל. סכוי"ם. לא. קוטג'. לב. יאמר אני עומד להיכנס לכלא, וכך אם יכניסוהו סימן שדובר אמת ועליו לקבל מלקות, ואם ילקוהו יוצא שהוא ידבר שכן והם היו צריכים להכניסו לכלא וחזר חלילה. לג. שבעה ילדים, כי לכל אחות יש את אותו האח. לד. היום אתמול שלוש מחר מחרתיים. לה. מים מחזיקים אוניה ששוקלת עשרות טונות, ואילו חצי שקל טובע בים.

הערות על שבועות קודמים, והארות נוספות, וכן מדור למרגוע הנפש ומדור התודה רבה, לא מתפרסם השבוע, ואי"ה יחזור לקראת חודש אלול

ניתן להשיג

ניתן להשיג את העלון בבני ברק: בכניסה להיכ"א **כתב סופר רחוב סוקולוב** בבני ברק. וביהמ"ד המרכזי **בניין אברכים 'פרדס כץ'** רחוב אבוחצירא 9, ובבולל **'חליכות משה' (בית כנסת הגדול) בספייה בקומה ראשונה (תברון) בכניסה המערבית בקלסר ירוק.** וכן במאר המקומות ואצל המפיצים הקבועים ובראשם **הגר"י זר שליט"א**

ניתן להשיג את העלון במודיעין עלית (לא כמות) החל מיום חמישי בערב בכניסה לחנות ש.מ.ח. – שרונה משרד רחוב רשב"י 49.

ניתן להשיג בהר יונה נוף הגליל אצל האנן המוכשר המיישב בדעתו רבי שמחה שולמן שליט"א.

כמו"כ ניתן להשיג במיל 456alon@gmail.com

לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון 01-6180383.

כמו"כ העלון נמצא ב'כל העלונים' בעיצוב מהודר בשם 'לבית התורני. וכן העלון **(מלבד ההערות שבסופו) מופיע ב'קובץ גליונות' ובעוד קבצי גליונות נוספים.**

להשתתפות בהוצאות העלון לפנות: 0527633431. או בינודים פלוס-רשת הכוללים פרדס כץ-עלון, (שלוחה 2422). וכות הרבים תלוי במסיעים!.

השיעור נמשך בס"ד כל שבוע ביום חמישי בשעה 10:15 בערב, בביהמ"ד המרכזי בניין אברכים 'פרדס כץ' רחוב אבוחצירא 9. אפשר לשמוע בטלפון שמספרו: 0723986757 פתוח לקומות הכשרות. אפשר להאזין גם לא בשעת השיעור.

לע"כ: רבי משה אשר בן רבי חיים זצ"ל, רבי משה בן רבי פנחס דוד זצ"ל. הבה"ח בנימין אשר בן רבי יהושע שמעון.

שופטים לא יצא עלון. העלון הבא יצא אי"ה בפרשת יצא